

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
БІЛОСТОЦЬКА ПОЛІТЕХНІКА (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
КОЛЕДЖ САНТА-ФЕ (США)
ІНСТИТУТ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ (НІМЕЧЧИНА)
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САН-ПАУЛУ (БРАЗИЛІЯ)
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ТЕРНОПІЛЬ)
ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК
«ПОЛЕ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ»
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи

**МАТЕРІАЛИ
VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

25 листопада 2021 року

м. Полтава

УДК 002: 004.01(477(06))

Рекомендовано до друку Вченою радою гуманітарного факультету Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (протокол № 8 від 02 грудня 2021 р.)

Редакційна колегія:

Передерій І. Г. – д. і. н., проф., завідувачка кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Гомотюк О. Є. – д. і. н., проф., декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету;

Сидоренко В. О. – директорка Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Чередник Л. А. – к. філол. н., доц., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Дерев'янюк Л. І. – к. філол. н., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Нарадько А. В. – к. і. н., доц., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Д 34 Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи : матеріали VI Міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава, 25 листопада 2021 р. / редкол. : І. Г. Передерій, О. Є. Гомотюк та ін. Полтава, 2021. 296 с.

Збірник укладено на основі матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи». До збірника ввійшли статті й тези доповідей, у яких розглянуто актуальні проблеми сучасного документознавства, інформаційної діяльності, соціальних комунікацій, прикладні аспекти застосування інформаційних технологій, а також соціокомунікативні аспекти безпеки інформаційного простору держави та суспільства.

Для науковців, фахівців-практиків, аспірантів, студентів,

Матеріали конференції опубліковано в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактичних даних, власних імен і цитат несуть автори публікацій.

© Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2021 рік

ЗМІСТ

Вікторія Добровольська ВІТАЛЬНЕ СЛОВО.....	12
--	----

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО Й ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ольга Мізіна ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ НАУКИ ПРО ДОКУМЕНТ: ВІД ДИПЛОМАТИКИ ДО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА.....	13
--	----

Інна Мосесян ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.....	19
--	----

Тетяна Оніпко МАРКЕТИНГОВА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА: СУТНІСТЬ ТА КОМПОНЕНТИ.....	21
---	----

Віктор Чернишов PREDATORY PUBLISHING: A CRUCIAL ACADEMIC ISSUE OF THE TWENTY-FIRST CENTURY.....	28
--	----

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА, ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

Ольга Блашків ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «МОВНА ПІДГОТОВКА: ПЕРЕКЛАД».....	35
--	----

Алла Болотнікова ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІЛОВИХ ТЕСТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	39
--	----

Світлана Галаур МАНІПУЛЯЦІЯ ТА ЇЇ СТРАТЕГІЧНІСТЬ.....	42
Людмила Дерев'янюк ДИФЕРЕНЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ ПРИЙМЕННИКОВО- СУБСТАНТИВНИХ ТЕМПОРАТИВІВ ІЗ ЛЕКСЕМОЮ «КІНЕЦЬ» У ТЕКСТІ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТА.....	45
Світлана Литвинська, Христина Стецик НОВАЦІЇ В НОРМАХ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ ТА ЇХНЄ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТАХ.....	48
Галина Лукаш ДО ПИТАННЯ ПРО МОВНУ ОСОБИСТІТЬ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ	55
Анастасія Ревницька, Ольга Горбань РОЛЬ РЕДАКТОРА В ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ.....	60
Марія Сербя РИТОРИКА ЯК ШЛЯХ УДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ.....	63
Галина Таловиря ОСОБЛИВОСТІ ТИПОВОГО ТЕКСТОВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ.....	66
Зінаїда Таран ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛАТИНСЬКИХ КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	70

Оксана Тур

АБРЕВІАТУРНА ЛЕКСИКА ДОКУМЕНТІВ:
ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.....74

Людмила Чередник

МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА.....77

Ірина Якубенко, Дана Черкаська

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПІДХІД
У ДОСЛІДЖЕННІ СИНТАКСИЧНОЇ ОДИНИЦІ.....82

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СИСТЕМИ У СФЕРІ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Леся Біловус, Наталія Яблонська

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ФАКТОРА НА СТАН ПОЛІТИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ.....85

Олена Вдовіна, Оксана Василюк

ВИКОРИСТАННЯ КРАУДСОРСИНГ-ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ
ІНФОРМАЦІЙНИХ УСТАНОВ.....92

Іванна Андрущенко

АВТОМАТИЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....98

Анастасія Безклуба, Катерина Чех

ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДПИСІВ.....100

Марина Бибик, Аміна Шовкопляс

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ ДОКУМЕНТООБІГУ В УКРАЇНІ.....103

Наталія Випущенко

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПОГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ В ОРГАНАХ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....106

Юлія Ільющенко

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК СКЛАДОВА
ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА.....109

Галина Микитенко, Сергій Гарашко

ІНСТРУМЕНТИ ТА СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ.....111

Галина Микитенко, Наталія Самсоненко, Ольга Сидорина

ФАСИЛІТАЦІЯ В ОСВІТІ.....117

Дар'я Мирна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО
ДОКУМЕНТООБІГУ.....126

Дарина Демченко, Мінакова Яна

ПЕРЕХІД НА ЕЛЕКТРОННІ ТРУДОВІ КНИЖКИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....130

Ірина Трішина

СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БАЗАМИ ДАНИХ ЯК
ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....132

Юлія Трішина

АВТОМАТИЗАЦІЯ РОЗРАХУНКУ СУБСИДІЙ
ТА КОМПЕНСАЦІЙ НАСЕЛЕННЮ ЗА ДОПОМОГОЮ СУБД MS
ACCESS.....136

Анна Червона

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО
ДОКУМЕНТООБІГУ.....139

Олена Шевченко, Анна Сакута

КОУЧИНГ В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ.....141

Карина Шімон

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ
ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ M.E.DOC У
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....145

БІБЛІОТЕЧНА, АРХІВНА ТА МУЗЕЙНА ГАЛУЗІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ольга Бондар

ВІРТУАЛЬНА ЧИТАЛЬНА ЗАЛА ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ.....149

Людмила Власенко

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ЦИФРОВІ ПОСЛУГИ ПОЛТАВСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО.....153

Дмитро Волошин

РОЛЬ БІБЛІОТЕК У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ ІНФОРМАЦІЇ....157

Галина Гуменюк

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКСПЕРТИЗИ ЦІННОСТІ ДОКУМЕНТІВ У ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ163

Вікторія Добровольська

ЦИФРОВІ РЕСУРСИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ.....165

Ірина Дудяк

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....170

Катерина Дяченко

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК
НЕОБХІДНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК.....175

Дар'я Захарченко

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У РОБОТІ СУЧАСНИХ
БІБЛІОТЕК.....183

Карина Ізотова, Тетяна Кузьменко

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АРХІВНОЇ
СПРАВИ.....185

Ольга Кочерженко

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....188

Тетяна Лебідь

ДОСВІД США У РОЗВИТКУ ПРИВАТНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ
НА ПРИКЛАДІ ПІВНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КЕНТАКИ.....190

Сильвия Найденова, Габриэла Георгиева ЦЕНТРАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА БАН: ВЫЗОВЫ И ТРАНСФОРМАЦИИ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19.....	193
Олег Белько, Андрій Нарадько ДІЯЛЬНІСТЬ КНИЖКОВИХ СКЛАДІВ НА ПРИКЛАДІ ГРОМАДСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ПОЛТАВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ЗЕМСТВА (КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.).....	202
Ірина Недошитко ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЮ.....	210
Ірина Панченко ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ АРХІВНОЇ ГАЛУЗІ.....	216
Ірина Передерій ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ АРХІВІВ У ПРОЦЕСАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА ПОСТМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	222
Ірина Петренко ДЖЕРЕЛА ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ ВИВЧЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЄЛИЗАВЕТИ МИЛОРАДОВИЧ (1832-1890).....	227
Галина Салата ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ШТРИХИ ДО ПРОБЛЕМИ.....	234

Людмила Чередник, Валентина Сидоренко СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ЯК ВІЛЬНИЙ ПРОСТІР: ІСТОРІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	237
--	-----

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРВИ ТА PR-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Назарій Василюк ЗАСТОСУВАННЯ VR ТА AR-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	242
---	-----

Ірина Денисовець, Вікторія Вощенко ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	244
---	-----

Олена Коноплицька СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОКУМЕНТНИХ КОМУНІКАЦІЯХ.....	248
--	-----

Сергій Крикуненко КОМІКС ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОДУКТ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	255
--	-----

В'ячеслав Кудлай, Катерина Приходько ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИЙМАЛЬНОЇ КОМІСІЇ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	258
--	-----

Мар'ям Фаражалла ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ФАКТОР ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	262
---	-----

Єгор Філоненко

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....265

Юлія Чепелюк

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ: PRO ET CONTRA.....267

Карина Шімон

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ
ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ M.E.DOC У ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА.....271

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАХИСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ
ВІЙНИ**

Ruslan Hula

PRIVATE MILITARY COMPANY'S VS TERRORISTIC
ARMY'S IN HYBRID WAR / КОНЦЕПЦІЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ
ВІЙНИ В ПАРАДИГМІ ГІБРИДНОГО ПРОТИСТОЯННЯ
(ЗА ДОСВІДОМ ЛОКАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ ХХІ СТ.)275

Юлія Бойко

РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ІНІЦІАТИВ ЗАСОБАМИ
СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....279

РЕКОМЕНДАЦІЇ, УХВАЛЕНІ УЧАСНИКАМИ VI МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.....284

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....287

Вітальне слово

Шановні учасники конференції! Дорогі колеги! Щиро вітаю вас з початком роботи VI Міжнародної науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи».

Цей захід вже традиційно збирає щороку науковців, викладачів, докторантів, аспірантів та магістрантів. Щорічне проведення цієї конференції є свідченням розвитку української науки. Конференція стала традиційним місцем зустрічі фахівців інформаційно-бібліотечної та архівної справи і є запорукою виникнення нових ідей та спрямування їх в практичну площину.

До конференції щорічно долучається талановита молодь з усіх куточків України, тут зав'язуються необхідні професійні зв'язки, напрацьовується безцінний науковий досвід. Дослідницька діяльність студентів у науковій роботі є важливим компонентом якісної вищої освіти. Участь молодих науковців у конференції сприяє зростанню особистої професійної компетентності. У цьому можна переконатися, виходячи з програми конференції, у якій окреслено проблеми, що хвилюють широке коло освітян та науковців України. Це чудова нагода для учених та викладачів обмінятися науковим і практичним досвідом, новими напрацюваннями, методиками, обговорити актуальні проблеми сучасного документознавства, інформаційної діяльності та соціальних комунікацій в умовах розвитку інформаційного суспільства. Дослідження цих надзвичайно актуальних проблем цінне тим, що учасники конференції здатні внести нове бачення в їхнє вирішення.

Висловлюю особливу подяку організаторам та учасникам конференції за надану можливість поспілкуватися з колегами та збагатитися новими знаннями.

Учасникам конференції бажаю плідних дискусій, дієвих результатів, наснаги і невтомності у новаторському пошуку та нових наукових звершень!

Вікторія Добровольська, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій, головний редактор фахового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО Й ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ольга Мізіна

м. Полтава

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ НАУКИ ПРО ДОКУМЕНТ: ВІД ДИПЛОМАТИКИ ДО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Емпіричні уявлення про документ виникли як наслідок або як підсумок спостережень, як узагальнення багатьох реальних явищ. Матеріальна та інформаційна складові документа були основою для створення первісних уявлень про значення документів у суспільстві.

Логографи, автори перших творів давньогрецької історичної прози у Стародавній Греції, Кадм Мілетський, Гекатей Мілетський, Харон, Скілак, Акусилай, Ксанф, Ферекід Леросський, Гелланік та ін., спираючись на міфи, намагалися відновити легендарну історію грецьких полісів, «варварських» країн, генеалогію аристократичних родів. Це видно із фрагментів творів Гекатея, Харона, Ксанфа. Деякі твори логографів, базуються на особистих враженнях від подорожей, містять цінні етнографічні та географічні відомості (твори Гекатея, Скілака). Молодші логографи на основі міських хронік, списків посадових осіб намагалися встановити хронологічну послідовність подій ранньогрецької історії [1]. Для написання логосів автори перших творів давньогрецької прози опрацьовували міські та храмові хроніки, використовуючи аналітико-синтетичний метод дослідження документів.

Грецький філософ Геродот вивчав офіційні документи канцелярій Ахеменідів, перекладені на грецьку мову й поширені в полісах Малої Азії. Арістотель цікавився не тільки семантичною характеристикою творів, а і

їхньою структурою, внутрішньою формою й впливом на читача. Були зроблені перші спроби уніфікації тексту документа та його форми.

У другій половині III ст. до н.е. олександрійськими вченими зроблені висновки щодо архетипу текстів класичних художніх творів, створені й відредаговані їх варіанти.

У часи середньовіччя об'єктом дослідження стає документ. Значно підвищується статус документа, як юридичного акта, за умов феодального права, особливо коли це стосувалось питань володіння землею й людьми. Виникає необхідність у більш чіткій регламентації документів, захисті їх від підробок.

У 1276 р. побачила світ праця цюрихського каноніка Конрада з Муре під назвою «*Summa de arte prosandi*», де розглядалися питання перевірки документів на автентичність, можливості застосування підроблених печаток тощо. Потреба в постійному визначенні оригінальності стародавніх актів зумовила розвиток практичної дипломатики, палеографії та сфрагістики [3].

Збільшення кількості юридичних документів призвело до виникнення у другій половині XVII століття у Франції особливої науки під назвою «дипломатика». Назва науки походить від грецького слова «*diploma*» – лист, документ (складений удвоє). Дипломатика почала вивчати всі публічні (суспільні) документи, на відміну від документів особистісного походження. Остаточне оформлення дипломатики як науки пов'язане з іменем французького вченого Жана Мабільйона, у 1681 р. вийшла друком його праця «Дипломатика в шести книгах», в якій були викладені принципи дослідження оригінальності документів. Багато уваги Жан Мабільйон приділив формулярові документа, продемонструвавши датування та визначення оригінальності чи сфальшованості документа за особливостями формул, які вживалися у тій чи іншій канцелярії певного часу. На конкретних прикладах він довів необхідність враховувати відповідність вживання титулів,

зазначених у документах, реаліям часу. Для більшої аргументованості запропонованих міркувань Жан Мабільйон включив до «Дипломатики» велику кількість текстів грамот, а також факсимільних зразків документів досліджуваного часового відтинку. Однією із наукових заслуг цього дослідника є те, що він визначив загальні й особливі клаузули середньовічних документів, відстежив послідовність їх поєднання, співвідношення, визначив типи формулярів, кожен із яких був пов'язаний із конкретним місцем, часом, автором. Він у своїй праці запровадив термін «дипломатика». Назва твору Жана Мабільйона ввійшла до наукового обігу як термін-означення нової галузі знань, що займалася вивченням історичних правових документів [2].

Базове поняття «документ» тлумачилося дипломатикою як будь-яке письмове свідчення, що слугує виникненню, доказу і виконанню прав або володінню певними правами. Документ виконував одну з трьох функцій: 1) затвердження нового правового положення (акт дарування, продажу і т.п.); 2) засіб доказу перед судом (письмові свідчення сторін); 3) перенесення повноважень з однієї особи на іншу (вексель, купон акцій тощо).

У добу Відродження набуває поширення діяльність гуманістів щодо вивчення й видання античних пам'яток, використання їх для обґрунтування власних концепцій філософського політичного й правового характеру. У XVII – XVIII ст. починається наукове оформлення знань про документ, одночасно формується кілька історичних дисциплін, які досліджують документи як історичні пам'ятки, а саме:

- палеографія – наука, що досліджує історію письма, способи, форму літер;
- сфрагістика, яка вивчає печатки на справжність;
- текстологія, що вивчає тексти документів: твори писемності, літератури, фольклору;

- археографія – наука, що вивчає як видавати писемні історичні джерела, розробляє методи публікації давніх документів;
- бібліографія або книгознавство.

Нині ці дисципліни входять до історичного джерелознавства.

Середина XIX ст. характеризується появою праць, що визначають теоретичні аспекти організації роботи з документами. Так, В. Варадінов, визначає її як науку «излагающую правила составления деловых бумаг, актов и самих дел», вперше виділяючи основні реквізити діловодних документів XIX ст., класифікуючи дані документи, а також даючи характеристику декільком десяткам їх видів. М. Магницькому належать спроби класифікувати окремі типи управлінської документації, проаналізувати їх із точки зору лінгвістичних особливостей. В. Вельдбрехту вдається розробити правила діяльності канцелярій, складання документів залежно від сфери їх функціонування. І. Ріхтер застосовує десяткову систему класифікації до групування документів казенних залізниць. Намагаючись окреслити зміст власних праць, вчені дають різні означення новій галузі наукової діяльності – «теорія діловодства», «теоретичне діловодство», «документальне джерелознавство» та ін., що свідчить про термінологічний пошук у межах новаційних дослідницьких напрямів [3].

На початку XX ст. виникає документаційна наука з такими назвами: першою – «документація», другою – «документологія», третьою – «бібліологія». Усі ці спроби дати назву науці про документ належать бельгійському ученому Полю Отле, але остаточної назви автор «Трактату про документацію» (1934) так і не дав.

Лише у середині минулого століття виникає поняття «документознавство». Цей термін уперше з'являється в доповіді К. Мітяєва (1902–1969 рр.) під назвою «Розвиток радянського архівознавства за 25 років» на конференції архівістів СРСР, що відбулась в червні 1942 року. У

своїй доповіді проф. К. Мітяєв запропонував уважати документознавство як архівознавчу дисципліну, що може стати вступом до теорії й практики архівної справи. Він наголошував, що документознавство мусить бути науково влаштованою теорією, яка призначена розв'язувати проблеми загальної класифікації та історії розвитку різних видів документації. Починаючи з 1942 р. проф. К. Мітяєв деталізував свої підходи до науки про документ у курсі «Теорія і практика архівної справи», одним з розділів якого було «Загальне документознавство». Зміна назви розділу мало вплинула на його сутнісне наповнення, що засвідчило певне ототожнення К. Мітяєвим понять «загальне діловодство» та «загальне документознавство». Розділ «Загальне документознавство» в курсі «Теорія і практика архівної справи» за статусом був пропедевтичним і являв собою своєрідний вступ до вивчення документів, систем і способів документування в історичній ретроспекції діловодної практики. Варто зазначити, що стрижневим об'єктом, навколо якого розгортався зміст розділу, виступав управлінський документ. Таким чином, як зазначає В. Бездрабко, загальне документознавство для проф. К. Мітяєва, оперуючи сучасною термінологією, за змістом було тотожним управлінському документознавству.

Поступово вивчення документів та систем документування, розпочате вченим в архівознавчому аспекті, стало виокремлюватися в самостійну наукову дисципліну. Документи в ній стали вивчатися як об'єкти оперативної дії та соціальної функції, заради виконання якої були створені. У своїх більш пізніх публікаціях проф. К. Мітяєв визначав документознавство як «наукову дисципліну, що вивчає в історичному розвитку способи, окремі акти і системи документування явищ об'єктивної дійсності і створювані в результаті документування окремі документи, їхні комплекси і системи» [3].

У 1969 р. відбулося юридичне оформлення документознавства як наукової спеціальності, а дещо пізніше, у 1973 р. документознавство визнане

як наукова і навчальна дисципліна, яка почала викладатись в освітніх закладах СРСР. З 1975 р. документознавство розглядають як комплексну інтегровану наукову дисципліну, що виникла в результаті розвитку теорії та практики діловодства, а у 1980 р. документознавство введене до блоку дисциплін документно-інформаційного циклу.

У 90-ті рр. починається розробка нових версій поняття «документознавство», завдячуючи статям та підручнику Н. Кушнарєнко активно відбувається процес оформлення напряму документознавства, розглянуто понятійний апарат дисципліни. З 1 листопада 1994 р. розпочав діяльність Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД).

Окрім Н. Кушнарєнко, вагомий внесок у розвиток вітчизняного документознавства внесли В. Бездрабко (Київ), С. Кулєшов (Київ), Н. Кушнарєнко (Харків), Ю. Палєха (Київ), М. Слободяник (Київ), Г. Швецова-Водка (Рівне) та ін.

Таким чином, формування знань про документ відбувалося досить тривалий час і пройшло довгий шлях від дипломатики до документознавства. Нині дослідники виділяють різні концепції цієї науки. Так Г. Швецова-Водка визначає дві концепції документознавства. Кулєшов виділяє загальне документознавство і управлінське. Слободяник розглядає три концепції: розширену (Кушнарєнко), спеціалізовану (Кулєшов) та інформаційну (Слободяник). В основі кожної з них лежить різне розуміння сутності, структури та базових понять документознавства. Починаючи з кінця ХХ століття й дотепер продовжується дискусія між представниками відповідного напряму. Щоб уникнути суперечок між загальним і управлінським документознавством, науковці пропонують змінити назву «документознавство» на «документологію». Але дискусія між

прихильниками документознавства та документології продовжується й дотепер.

Джерела та література

1. Вікіпедія. Логографи (історики) : веб-сайт. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8_\(%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B8\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8_(%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B8)) (дата звернення: 12.11.2021)

2. Горохівський П.І. Спеціальні історичні дисципліни: Курс лекцій: навч. посіб. для студентів денної форми навчання. Умань: РВЦ «Софія», 2010. 268 с.

3. Палеха Ю. І. Леміш Н.О. Загальне документознавство: навч. посіб. / ред. Н.О. Леміш К.: Ліра-К, 2009. 434 с. URL: https://pidru4niki.com/1152031951341/dokumentoznavstvo/etapi_rozvitku_zasadi_dokumentoznavstva (дата звернення: 10.11. 2021).

Інна Мосесян

Наук.керівник – к. н. із соц. ком. Вдовіна О.О.

м. Полтава

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Інформаційне поле в Україні створюється під відчутним впливом закордонних чинників. Поряд з безумовністю вимог відкритості інформаційного простору нашої країни для інформаційних потоків з-за кордону зрозуміло, що утрата важелів впливу на процеси у ньому може призвести до вагомих негативних наслідків для майбутнього держави. Саме

тому проблеми регулювання інформаційної сфери, забезпечення необхідних умов для випереджувального розвитку українського виробництва набули надзвичайної актуальності.

Першорядним інструментом втілення в життя національних інтересів у такій чутливій сфері суспільних відносин, як інформаційна галузь, має стати право. Ця теза була усвідомлена ще на початку 1990-х років. Характерно, що одним із найперших законів незалежної України став Закон «Про інформацію».

Завдяки аналізу відповідних статей Конституції України ми маємо можливість дійти висновку про старання вітчизняного законотворця збудувати інформаційну політику на основі ліберальних та демократичних принципів та норм, водночас забезпечивши їхню адаптацію до українських умов [1].

Положення Конституції України конкретизуються та розвиваються у більш як 200 документах, котрі встановлюють правові норми в інформаційній сфері. Серед них базові Закони України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації в Україні», «Про телебачення та радіомовлення», «Про державну таємницю», «Про інформаційні агентства», «Про рекламу», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про науково-технічну інформацію», «Про Концепцію національної програми інформатизації», «Про Національну програму інформатизації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про захист інформації в автоматизованих системах» та інші. Оцінка українського інформаційного законодавства, котра багаторазово здійснювалася протягом кількох років, зокрема представниками ОБСЄ, свідчить, що функціонування інформаційної сфери України в цілому відповідає європейським нормам. Проте, недостатньо чітке та сумлінне дотримання законодавства складає найголовнішу проблему правової політики

країни, зокрема це стосується й інформаційної сфери. Забезпечення невідворотності дії Закону та єдності є основним завданням держави. Значущою проблемою залишається й безсистемність вітчизняної правової політики в інформаційній сфері. Значна маса законодавчих актів схвалюється з метою виконання певних тактичних завдань, задоволення кланових інтересів, часто без врахування стратегічних орієнтирів та справжніх українських умов [2, с. 64].

Загалом, нормативно-правове забезпечення інформаційної сфери вимагає суттєвого удосконалення. Одним з напрямів вдосконалення системи інформаційного законодавства України може стати розробка та схвалення Інформаційного кодексу України, котрий дозволить розв'язати проблему подолання суперечок у нормативно-правових та законодавчих актах, забезпечити єдність та цілісність нормативно-правового поля.

Джерела та література

1. Закон України «Про інформацію». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення 10.10.2021).
2. Беляков К.І. Інформаційна діяльність: зміст та підходи до класифікації. *Інформація і право*. 2012. № 4. С. 63 – 73.

Тетяна Оніпко
м. Полтава

МАРКЕТИНГОВА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА: СУТНІСТЬ ТА КОМПОНЕНТИ

Нині вектор напрямку розвитку світового суспільства направлений в бік, де інформація набуває ролі найціннішого активу будь-якого

підприємства. Причому в даному випадку йдеться не про звичайні відомості, які допомагають керівництву приймати рішення, а про налагоджену систему, яка безперервно діє на підприємстві. Сьогодні інформація є найважливішим ресурсом і об'єктом управління. Отримання інформації підпорядковано завданням управління та має на меті забезпечити оцінювання та аналіз ринкових процесів для прийняття вірних маркетингових рішень.

Інформація – це засіб зменшення невизначеності, що є притаманною стохастичним процесам ринку, вона є знаряддям конкурентної боротьби. Збирання, обробка та зведення інформації представляє собою складову частину загального інформаційно-аналітичного процесу маркетингу. Багатостороння, що відрізняється складною ієрархічною структурою та взаємозв'язками, інформація в маркетингу утворює єдину систему, яка є частиною інформаційної системи управління підприємством.

Концепція маркетингової інформаційної системи виникла на початку 1970-х рр. і виходила з потреби постійного збору необхідної для прийняття маркетингових рішень інформації з використанням найефективніших методів її аналізу й оцінки.

Маркетингова інформаційна система (МІС) – це безперервно діюча система, що включає набір процедур і методів для регулярного збирання, аналізу та інтерпретації актуальної і точної інформації з різних джерел і забезпечує інтегрування, підтримку й передачу менеджерам маркетингової інформації у формі, придатній для прийняття рішень.

Основна складність під час формування інформаційної системи підприємства полягає не стільки в організації системи внутрішньої інформації, яка переважно є об'єктивною, своєчасною і легко формалізується, скільки в регламентуванні обміну підприємства із зовнішнім середовищем, який забезпечується здебільшого маркетинговими інформаційними потоками. МІС розглядають як складову частину загальної інформаційної системи

підприємства, яка знаходиться у нерозривному зв'язку та постійній взаємодії з іншими інформаційними системами підприємства.

Як правило, маркетингові інформаційні системи розглядаються як системи, що здійснюють підтримку прийняття маркетингових рішень. Основним завданням маркетингової інформаційної системи є перетворення отриманої інформації у зрозумілу форму і своєчасна її передача керівникам для оцінки ситуації і прийняття обґрунтованих рішень.

У науковій літературі маркетингову інформаційну систему визначають як сукупність прийомів, методів, організаційних заходів і технічних засобів для збору, нагромадження й обробки даних, необхідних для здійснення маркетингової діяльності підприємства [1, с. 327].

За Ф. Котлером, маркетингова інформаційна система складається із системи внутрішньої інформації, системи маркетингової розвідки, системи маркетингових досліджень і аналітичної маркетингової системи. За Р. Хармоном, маркетингова інформаційна система складається з чотирьох компонентів: користувацьких інтерфейсів, прикладного програмного забезпечення, баз даних, системної підтримки. Маркетингову інформаційну систему він називає комп'ютеризованою системою, яка забезпечує організований потік інформації з метою здійснення і підтримки маркетингової діяльності підприємства.

За Е.П. Голубковим, маркетингова інформаційна система – це сукупність (єдиний комплекс) персоналу, обладнання, процедур і методів, що призначена для збору, обробки, аналізу і розподілу у встановлений час достовірної інформації, необхідної для підготовки і прийняття маркетингових рішень.

А.В. Войчак вважає, що маркетингова інформаційна система – це сукупність планових і систематизованих методів і процесів збору, аналізу й обробки маркетингової інформації, необхідної для прийняття маркетингових

рішень. Раціональне визначення маркетингової інформаційної системи пропонують А.П. Оксанич, В.Р. Петренко та О.П. Костенко, які розглядають її, як комплекс заходів й інструментів, спрямованих на вирішення проблем щодо координації маркетингової стратегії управління підприємством.

На думку Л.В. Балабанової, МІС або система маркетингової інформації є сукупністю інформаційних процесів для задоволення потреби в інформації різних рівнів прийняття маркетингових рішень. Потрібно зазначити, що в такому підході і трактуванні поняття «маркетингова інформаційна система» ототожнюється із «системою маркетингової інформації», що в науковій літературі зустрічається досить часто. А.О. Старостіна вважає, що система маркетингової інформації – це постійно діюча система взаємодії людей, технічних засобів та методичних способів для планування, одержання й обробки інформації, спрямованої на успішне виконання поставлених завдань.

Роль інформаційної системи полягає в наданні доступу до інформації, у своєчасному «продукуванні» інформації й у розподілі інформації з прийнятними витратами. Типова структура маркетингової інформаційної системи зображена на рис. 1.

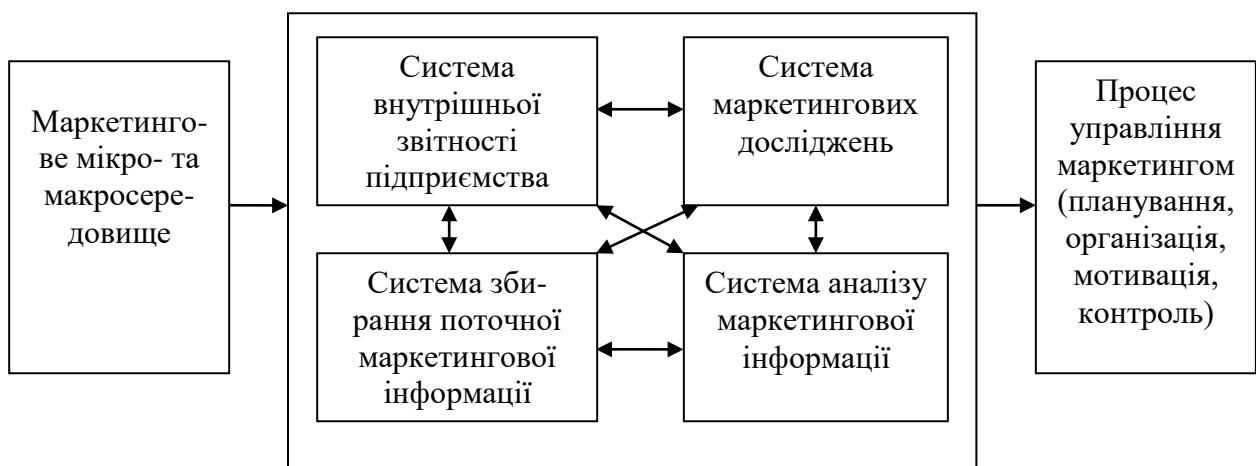

Рисунок 1 – Структура маркетингової інформаційної системи [2, с. 59]

Блоки взаємопов'язані завдяки прийнятим рішенням та комунікаціям. Потоки інформації, які надходять до маркетингового менеджера, допомагають йому в плануванні та здійсненні запланованих маркетингових заходів. Зворотні потоки в напрямку ринку складаються з маркетингових заходів та інших комунікацій.

Єдиного типового зразка маркетингової інформаційної системи не існує. Побудову МІС пристосовують до обов'язків, стилю роботи та інформаційних потреб осіб, які приймають рішення (топ-менеджерів).

Основними компонентами маркетингової інформаційної системи є:

1. Система внутрішньої звітності підприємства дає змогу провадити моніторинг показників, які відображають фінансовий стан підприємства, рівень витрат, обсяги матеріальних запасів та інші показники внутрішньої звітності підприємства. Важлива роль надається використанню комп'ютерної мережі, а також сучасних засобів телекомунікаційного зв'язку.

2. Система збирання поточної зовнішньої маркетингової інформації – це комплекс засобів і процедур, які застосовуються для отримання достовірної та щоденної інформації щодо маркетингового середовища. Маркетингові відомості збираються за допомогою продавців та інших польових працівників, а також акумулюються з преси, літератури, конкурентів тощо.

3. Система маркетингових досліджень дає змогу оперувати інформацією, отримання якої потребує проведення окремого дослідження. Маркетингові дослідження – це систематичний процес постановки мети дослідження, збирання, аналізу об'єктивної ринкової інформації й розробка рекомендацій для ухвалення конкретних управлінських рішень щодо продуктово-ринкової стратегії фірми.

4. Система аналізу маркетингової інформації (аналітична система, система підтримки маркетингових рішень) – це набір моделей, завдяки яким зібрана інформація може бути використана в складанні прогнозів та

перевірки різних сценаріїв. Ця система охоплює всі прогресивні засоби для аналізу даних і проблемних ситуацій. Аналітична система, у свою чергу, складається із статистичного банку та банку моделей [3, с. 7].

Статистичний банк – це сукупність сучасних статистичних методів обробки інформації, які дають змогу визначити найважливішу інформацію. Основна функція статистичного банку – це обробка, аналіз, узагальнення даних. Статистичні методи аналізу становлять суттєву й дуже важливу частину МІС, що базується на використанні комп'ютерних програм і систем статистичного аналізу. В арсеналі цих систем безліч різних методів, найпоширенішими серед яких є такі:

1. Кореляційний аналіз дозволяє виявити й оцінити напрямок зв'язку між параметрами, що вивчаються.

2. Регресійний аналіз полягає в знаходженні найбільш підходящого рівняння, що описує залежність якоїсь величини від набору незалежних змінних.

3. Дискримінантний аналіз використовується для визначення ознак різниці двох і більше категорій об'єктів.

4. Факторний аналіз дозволяє виділити систему незалежних змінних, що лежить в основі великого набору взаємозв'язаних величин.

5. Кластерний аналіз дозволяє поділити групу об'єктів на декілька груп, що взаємно не перетинаються, за сукупністю якісних і кількісних характеристик. Основне використання – сегментування ринку.

6. Аналіз багатомірних сукупностей використовується для наочного представлення відносного положення конкуруючих товарів або марок. Об'єкти зображуються точками в багатовимірному просторі ознак, що їх характеризують, в якому відстань між точками визначається ступенем різниці між об'єктами, що презентуються.

Банк моделей – це набір математичних моделей, які допомагають представити розвиток певної ринкової ситуації та спрогнозувати результати дій підприємства (моделі створення товару, моделі системи ціноутворення, моделі каналу розподілу, моделі розробки рекламного бюджету тощо). Отже, банк моделей – це набір математичних моделей, що допомагають прийняти найбільш оптимальні маркетингові рішення [4, с. 112].

Впровадження маркетингових інформаційних систем у систему управління маркетингом дає можливість отримати підприємству такі переваги:

1) стосовно маркетингової діяльності: акцентування уваги на певних покупцях (товарах); зменшення кількості помилок у процесі операційної діяльності; підвищення ефективності прийняття управлінських рішень;

2) стосовно організаційної діяльності: контроль маркетинговими службами діяльності інших підрозділів підприємства; скорочення часу оформлення документів та обслуговування клієнтів; зменшення кількості персоналу;

3) стосовно інформаційної діяльності: збільшення обсягу маркетингової інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень; можливість швидкої обробки великих обсягів інформації; підвищення якості інформації; зменшення кількості паперової роботи.

Отже, ефективна робота маркетингової інформаційної системи залежить від того, наскільки вона інтегрована у загальну інформаційну систему менеджменту підприємства. Маркетингова інформаційна система розглядається як одна з ключових складових інформаційної системи управління підприємством.

Джерела та література

1. Яневич М. М. Удосконалення прийняття стратегічних управлінських рішень на основі маркетингової інформаційної системи. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2011. № 16. С. 322–329.
2. Грищенко О.Ф. Маркетингова інформаційна система як інструмент організації процесу розроблення, прийняття та реалізації маркетингових інноваційних рішень в системі управління сучасним підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 6. С. 58–62.
3. Дейнега І. О. Формування інформаційного потенціалу маркетингової діяльності підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд»*. 2016. Т. 2. № 23. С. 1–14.
4. Педько І.А. Концептуальні засади формування маркетингових інформаційних систем підприємств. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2015. Т. 51. № 51. С. 110–117.

Віктор Чернишов
м. Полтава

PREDATORY PUBLISHING: A CRUCIAL ACADEMIC ISSUE OF THE TWENTY-FIRST CENTURY

Introduction. For about last thirty years academic landscape have been undergoing crucial changes. An immense growth and development of electronic databases, introduction of new technologies in education (such as *e.g.* e-learning) and other innovations brought overwhelming changes and raised a number of new issues, challenging not only particulars of national educational systems, but the very essence of academic activity as it had been known for centuries.

Among the manifold contemporary academic issues, there is one of so-called *predatory publishing*. Alongside with the problem of academic plagiarism the issue

represents one of the major challenges to efficient academic and scientific development. If one may define plagiarism as the braking of academic rules on the part of an author, then the appearance of predatory publishing is the braking of academic rules on the part of a publisher. The consequences of this rule braking in both cases are far too obvious: it is the waste of resources for unnecessary publications. The publications that do not give increase of any new knowledge, but produce the informational trash, which floods into the information space, causing the data confusion.

Definition. The term “predatory publishing”, coined by Jeffrey Beall, was first introduced in 2010 in his *List of Predatory Publishers* (2010-2017). Initially the term defined poor quality open access journals withdrawing the article processing charges (APC). The other – even earlier – names of predatory publishing are *deceptive publishing* [1], and *write-only publishing* [6; 19].

Historical predecessor of this phenomenon was doubtlessly the *vanity publishing* [see e.g. Bernstein]. However, “vanity publishing” (or “a vanity press”) differs from the “predatory publishing” with that respect that in the former the initiative as well as responsibility entirely remains with the author, as in the case of the latter, the author him- or her-self becomes literary a victim, being partially or totally tricked and misled by the publisher.

The predatory publishers are notorious for their aggressive marketing policy: in order to sell their services, attract editorial staff, and new authors, they send a lot of junk mail. As a rule, the email and (very seldom) telephone are the only ways of communication they use.

Origin. The creating of predatory publishing was the response to increasing demands of academic community, which in their own turn had been provoked by the new requirements on the part of academic bureaucracy.

The new academic policy (=bureaucratic order), guided by the doctrine “publish or perish”, which had been gradually coming into power since the mid-

twentieth century, was finally and firmly established in the early 2000s [see 15]. The request to publish in order to be recognised as a scholar and member of academic community (together with the academic projects grant funding) generated a big demand for fast and undemanding publishing, which could enable the most vulnerable members of Academia (whose calling was rather to teach than to publish) remain where they had been before. The results were the appearance of the predatory publishing as well as generating of unnecessary amount of bad quality, useless publications. And as a matter of fact, which is too obvious: “Many articles in (...) science and technology journals go unread and uncited, calling into question the value of the research...” [18, p. 252].

Academic community self-defence (and its failure). For serious members of Academia, the issue of predatory publishing became obvious during the last years of the first decade of the twentieth century. The major outlets of the resistance against predatory press became a weekly international journal *Nature* (issued since 1869) and the blogs of a number of active members of Academia.

One of the major events became the publication by Jeffrey Beall the *List of Predatory Publishers* (2010-2017). However, seven years later, this initiative had to be shut down and the *List* was removed from the Internet due to a number of lawsuits against the author. Although, as Wadim Strielkowski observes, “it was troublesome and hardly trustworthy when it existed but the situation became even worse after it is gone” [21].

Another initiative to tackle the issue is known as the *Cabell's Blacklist*. It has been issued and edited by an analytics company from Beaumont, Texas, and branded as the «only blacklist of deceptive and predatory academic journals» [20]. The most recent *Cabells Predatory Reports criteria – Cabells Predatory Reports Criteria v 1.1* – went into effect on March 13, 2019 [8]. On July 7, 2021, it was reported that “Cabells adds journals to its Predatory Reports database continuously, with over 10,000 added to the original 4,000 it launched with in 2017” [7].

However, even this tool proves to be not as much efficient as it has been expected. The issue neither was solved nor did it disappear. So, naturally, the question may arise: what shall there be done to solve the issue or at least to minimise its impact upon Academia?

What shall there be done? The major problem with predatory publishing, as I see it, is that they mislead the people, who are either not quite aware of why they should publish or merely follow with the flow, trying to fit the requirements of their employers, who make the publication activity an essential criterion for employed teaching staff under the “publish or perish” policy.

In the first case, all is too simple. One needs publishing as a means of formal communication with his or her fellow-professionals. Thus, in order to communicate with the colleagues one will choose a publisher read by his colleagues, unto whom (s)he addresses his or her message. That is why the number of citations and indexing are so important, as they demonstrate the true impact of the publication and possible feedbacks to it on the part of academic community and fellow-professionals.

On the other hand, in the second case, the problem is much deeper and cannot be easily solved. In order to solve it there must be systemic changes in the established academic game rules, which is, in my opinion, hardly possible in any foreseen future. The burden of necessity to publish just to add a few points to the annual report or to a CV is the most moron reason to get anything to press, but it happens now and again everywhere. Therefore, until the situation remains unchanged we are doomed for predatory publishing that meets the needs of the people who under other conditions would have never got anything to be published. Moreover, when they do, they produce nothing but the trash, good for nothing papers. So that there is nothing to do with them, but to add to an annual report or CV in hope that the bureaucrats who would be checking it are merely unaware of the true ranking of these journals and publishers.

Conclusion. All said enables the following conclusion:

First, for today the predatory publishing has become as an unalienable part of the academic landscape as metrics or citation indexes, however, in contrast with the latter, it is rather a negative side effect, which originated, so to say, in the reverse of the positive – in general – tools and processes.

Second, the only way to minimise the number of predatory publishing – as I can see it – is scholars’ awareness of the necessity to contribute to worthwhile publishing, and (automatically) to avoid the predatory publishing (even in the cases when it can be justified with the need to get additional points for an annual report or a potential employment).

Third, a very handy solution – which sounds unfortunately very unrealistic today – might have been to remove completely the requirements to publish for teaching staff – for people who are rather talented teachers than authentic scholars. That would mean to get back to the traditional standards of Academia, which a number of recent reforms have deliberately and irresponsibly broken: the reforms that led rather to less brilliant results than expected.

References

1. Anderson, R. 2019. OSI Issue Brief 3: Deceptive Publishing. Open Scholarship Initiative. URL: <https://doi:10.13021/osi2019.2419> (Last accessed: 30.10.2021).
2. Bagues M., Sylos-Labini M., Zinovyeva N. A Walk on the Wild Side : ‘Predatory’ Journals and Information Asymmetries in Scientific Evaluations. *Lem: Working Papers Series*. 2017 (October). No. 2017/01. P. 1-47.
3. Beall J. Predatory publishers are corrupting open access. *Nature*. 2012. Vol. 489(7415). P. 179. URL: <https://doi.org/10.1038/489179a> (Last accessed: 30.10.2021).

4. Bernstein L.S. Getting published: the Writer in the Combat Zone. New York: W. Morrow, 1986. 163 p.
5. Björk B.-C., Solomon D.J. (eds.). Developing an Effective Market for Open Access Article Processing Charges. London: Wellcome Trust 2014. 69 p.
6. Bogost I. (24 November 2008). "Write-Only Publication". URL: http://bogost.com/writing/blog/writeonly_publication/ (Last accessed: 30.10.2021).
7. Cabells. The Source. Category: Predatory Reports. 2021. URL <https://blog.cabells.com/category/predatory-reports/> (Last accessed: 30.10.2021).
8. Cabells. The Source. Cabells Predatory Reports Criteria v 1.1. URL: <https://blog.cabells.com/2019/03/20/predatoryreport-criteria-v1-1/> (Last accessed: 30.10.2021).
9. Chawla D.S. Sites Warn Against 'Predatory' Journals. Blacklist Emerge after Closure of Popular Bella's List. *Nature*. 2018. Vol. 555. P. 422-423.
10. Committee on Publication Ethics (COPE) Website: <https://publicationethics.org/> (Last accessed: 30.10.2021)
11. Crawford W. Journals, "Journals" and Wannabes: Investigating The List. *Cites & Insights: Crawford at Large*. Volume 14, Number 7: July 2014. P. 1-45.
12. Dobusch L., Heimstädt M. Predatory publishing in management research: A call for open peer review. *Management Learning*. 2019. Vol. 50(5). P. 607–619.
13. Grudniewicz A., Moher D., Cobey, Kelly D. et al. Predatory journals: no definition, no defence. *Nature*. 2019. Vol. 576. P. 210-212.
14. Hedding D.W. Payouts Push Professors towards Predatory Journals. *Nature*. 2019. Vol. 565. P. 267.
15. Moosa I.A. Publish or Perish: perceived Benefits versus Unintended Consequences. Cheltenham UK; Northampton MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2018. 218 p.
16. Moher D., Shamseer L., Cobey K. et al. Stop This Waste of People, Animals and Money. *Nature*. 2017. Vol. 549. P. 23-25.

17. Patwardhan B. India Strikes Back against Predatory Journals. *Nature*. 2019. Vol. 571. P. 7.
18. Publish or Perish. *Nature*. 467, 252 (2010). URL: <https://doi.org/10.1038/467252a> (Last accessed: 30.10.2021)
19. Riehle, Dirk (13 September 2011). "Definition of Write-Only Journal". URL: <https://nythesis.com/2011/09/13/definition-of-write-only-research-journal/> (Last access: 30.10.2021)
20. Strielkowski W., Gryshova I. Academic Publishing and «Predatory» Journals. *Nauka innov*. 2018. Vol. 14(1). P. 05-12.
21. Strielkowski, W. Bell's List is missed. *Nature*. 2017. Vol. 544. P. 416. <https://doi.org/10.1038/544416b> (Last accessed: 30.10.2021).
- 22.** What is a Predatory Publisher? University of Arizona. URL: <https://libguides.library.arizona.edu/predatory-publishers> (Last accessed: 30.10.2021).

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА, ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

**Ольга Блашків
м. Тернопіль**

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «МОВНА ПІДГОТОВКА: ПЕРЕКЛАД»

Сьогодні в Україні все інтенсивніше прогресує співпраця українських організацій, установ і компаній на міжнародному ринку, у зв'язку з чим стрімко зростає інтерес до проблем мови ділової комунікації, культури ділового спілкування і перекладу. Відповідно суттєво збільшуються вимоги до перекладачів, спеціалістів-мовників, а також назріває необхідність перегляду стандартів вивчення іноземної мови, адже розвиток знань є глобальним і швидкісним, а випускники ЗВО повинні отримувати достатньо високий рівень знань іноземної бізнес-термінології, різнокультурних стратегій спілкування, сучасних перекладацьких технологій тощо.

З появою персональних комп'ютерів перекладачі почали застосовувати програми автоматизованого перекладу (CAT Computer-Aided Translation), головне призначення яких – підвищувати продуктивність праці перекладача та точність перекладу завдяки застосуванню різних підпрограм-редакторів, редакторів орфографії, граматики, створенню глосаріїв, словників, накопичувачів перекладів. Тим не менше, найбільш важливим завданням у галузі автоматизованого перекладу досі залишається пошук оптимальної комбінації людського та комп'ютерного перекладів із залученням сучасної техніки.

Сьогодні засобами автоматизації роботи перекладачів є також і системи пам'яті перекладів ТМ (англ. translation memory), відомі ще під назвою «накопичувачі перекладів», які за своєю суттю є базами даних, що містять набір раніше перекладених одиниць тексту [3]. Головний принцип ТМ-програми – не перекладати те, що вже було перекладено, а «запам'ятовувати».

Попри те, що в цих умовах питання про оперативність та якість перекладу за допомогою комп'ютерних програм стає все більш актуальним, однак спроби створити результативні програми машинного перекладу, штучного інтелекту, які б могли замінити людину поки що не досягли успіху.

Водночас активізація комунікації в міжнародній сфері, вихід процесів обміну інформацією на якісно та кількісно новий рівень створили передумови як для зростання запиту на послуги перекладачів, так і збільшення вимог до фахівців перекладу.

Сучасні освітні моделі підготовки перекладачів передбачають міждисциплінарний формат курсу, що зорієнтовує весь освітній процес на проблемно-проектний, дослідницько-центрований тип навчання, при якому викладавач, який бачить, прогнозує, формулює проблему, активно взаємодіє зі студентом.

Перекладознавчі програми спрямовані на формування дослідницької компетентності мовної особистості перекладача, мають професійно орієнтований характер і передбачають інтегративні зв'язки з іншими видами навчальної (в т.ч. проектної) та позанавчальної діяльності студентів.

З огляду на допустиму варіативність змісту навчання, що корелюється сукупністю різноманітних зовнішніх факторів (зокрема, тенденціями розвитку галузі, запитами регіонального ринку праці, специфікою ЗВО, вимушеною багатопрофільністю діяльності перекладача, сучасними вимогами щодо збільшення швидкості виконання перекладу тощо), вважаємо

за можливе запропонувати приклади авторського бачення моделювання форм і видів організації навчального процесу для підготовки студентів-перекладачів.

1. Творчість:

- знайти приклади вдалих та невдалих перекладів назв фільмів чи книг;
- перекласти рекламу;
- зберегти стилістичні прийоми, каламбур і под. оригіналу, або замінити аналогічними за ефектом ;
- транскреція.

2. Письмовий переклад:

- локалізувати цифри, суми, дати, одиниці вимірювання;
- перекласти адресу, банківські реквізити;
- перекласти діловий лист із професійним жаргоном;
- перебудувати фразу, щоб прибрати повторювані або однокореневі слова;
- перекласти текст з англійської на англійську (змінивши регістр, наприклад високий стиль на розмовний);
- перекласти текст з урахуванням вимог функціонального стилю;
- перекласти фразу англійською, уникнувши нагромадження of, of, of...
- перекладацький «телефон»: переклад пропозиції в послідовності англ.-укр.-англ.-укр.-англ, порівняти вихідний та кінцевий варіанти
- розшифрувати скорочення у певному контексті
- трансформувати – завдання кожного виду трансформацій;
- знайти дві статті (англ. і укр.) за певною темою, порівняти їх, підготувати переклад з використанням фраз зі статті (якщо переклад на англ, то використовується англомова стаття);
- транслітерувати власні імена різних країн (китайські, польські, французькі та ін.).

3. Усний переклад:

– два студенти опрацьовують тему, один – українською, другий – англійською; в аудиторії обговорюють за посередництвом перекладача (наприклад, у форматі інтерв'ю);

– переклад з перешкодами (студенти, що не беруть участі, створюють шум);

– придумати свою систему скоропису;

– скоропис із подальшим відновленням повного тексту;

– скоропис із мікрофоном у руках;

– тренування пам'яті: назвати 7 прикладів в однаковій послідовності і перекласти українською (наприклад, назви фільмів, книг, марок вина);

– відтворити текст із скоропису сусіда.

4. Вичитування та редагування:

– вичитувати роботу сусіда;

– відредагувати текст (зробити зручнішим для читання);

– перекласти та обґрунтувати вибір кожного терміна – авторитетні словники, нормативні документи тощо.

– зробити LQA (linguistic quality assurance) перекладу сусіда, сусіду – аргументовано прийняти чи відхилити редагування.

5. Інші види робіт:

– редагувати машинний переклад;

– скласти глосарій.

Зміст описаних модулів курсу відображає логіку «від широкого загальнонаукового, професійного знання до поглибленого контекстуального розуміння», що передбачає послідовне оволодіння дослідницькими діями, а також розвиток усвідомленого інтересу до майбутньої професії. Доповнити список можна іншими творчими і цікавими завданнями.

Джерела і література:

1. Аликина Е.В. Педагогика перевода: моногр. Пермь: ПНИПУ, 2017. 109 с.
2. Austermuehl F. Future (and not-so-future) trends in the teaching of translation technology. *Revista Tradumàtica: tecnologies de la traducció*. 2013. Número 11. P. 326–337.
3. Вебер Е. А. САТ-программы на службе переводчика Евразийский Союз Ученых (ЕСУ). № VII, 2014 (Филологические науки).
4. Українське перекладознавство ХХ сторіччя : бібліогр. / ЛНУ ім. Івана Франка, НТШ ; уклад Тарас Шмігер ; [автори передм. : Р. Зорівчак, Т. Шмігер ; наук. ред. Р. Зорівчак]. Львів: [Дослід.-вид. центр НТШ], 2013. 626 с.

Алла Болотнікова
м. Полтава

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІЛОВИХ ТЕСТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ
МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ**

На сьогодні у перекладі ділових текстів використовують такі прийоми: машинний переклад без постредагування фахівцем; машинний переклад з подальшим редагуванням тексту; залучення до перекладу співробітників, які не мають філологічної освіти; аутсорсинг (звернення до перекладацького агентства або до перекладача-фрілансера); послуговування раніше виконаним перекладом, «допереклад» нових або змінених фрагментів тексту.

Переважає більшість дослідників (В. І. Карасик; Л. П. Тарнаєва; І. А. Тортунова; Д. С. Храмченко; А. Б. Шевнін та ін.) наголошують на значущих характеристиках ділового дискурсу: шаблонність, клішованість,

регламентованість. Ці властивості роблять тексти ділового стилю «ідеальним об'єктом» машинного перекладу. Сьогодні багато організацій вдаються до машинного перекладу комерційного листування, що дозволяє заощадити ресурси компанії і скоротити час на написання відповіді. Отриманий результат з погляду представників бізнесу є цілком задовільним. Разом з тим цікаво оцінити якість перекладу з позицій теорії перекладу.

Дослідження репрезентують, що системи машинного перекладу (СМП) досить часто допускають смислові помилки у процесі перекладу багатозначних слів. Незважаючи на зусилля, машина поки не завжди здатна впоратися з вирішенням проблеми омонімії, так іменник *referee* в англійській мові має кілька значень спортивний суддя; особа, що дає рекомендацію; ліквідатор компанії при банкрутстві та ін.

У кількох листах, там, де йшлося про прийом на роботу, цей іменник використовувався для позначення особи, що дає рекомендацію, проте часто СМП стабільно перекладають його як «суддя» або «арбітр». Проблеми можуть виникати у відтворенні псевдо-інтернаціональної лексики, наприклад, Google Перекладач передає *rayon* (віскозне волокно) як *район*.

Цікаво відзначити, що при розробці СМП спостерігається прагнення уникати методу пословесного перекладу, зокрема Google Перекладач спирається на передові технології нейронного і статистичного підходу до машинного перекладу, що дозволяє мінімізувати кількість помилок, передовсім граматичних і синтаксичних, яких було досить багато до появи нейронних і статистичних методів. Хоча варто зазначити, що отримані граматично і синтаксично правильні переклади виявилися позбавленими будь-якого сенсу. У той же час пословесний переклад часто репрезентує значення, закладене в реченні.

Крім того, смислові помилки трапляються у процесі перекладу аббревіатур: СМП не враховувала контекст у процесі перекладу аббревіатури

РА (Personal Assistant – особистий помічник), перекладаючи її як *співробітник поліції* (Google). Скорочення і власні імена також репрезентують більшу частину неперекладених елементів. Видається, що вони відсутні в базі даних СМП або не розпізнаються в контексті.

Стилістичні помилки передбачають порушення етикетних формул (наприклад, «*Дорогий*» замість «*Шановний*» у процесі перекладу звертання, яке містить компонент *Dear*), непослідовне вживання займенників «ти» і «Ви» у межах одного листа.

До орфографічних помилок зараховують порушення правил використання великої і малої літери в українській мові: написання малої літери в іменах власних: *джим франк* (Google Перекладач); написання малої літери на початку речення: *шановні панове* (Google Перекладач); написання великої літери в скороченнях (*т.Д, куб.См*) (Google Перекладач); безпідставне використання великої літери (*Шановні Пані та Панове*) (Google Перекладач).

З-поміж типових пунктуаційних помилок відзначають вживання подвійного розділового знаку (наприклад, «*Шановний містер Сміт!,*» або «*З повагою,,*»), а також в деяких випадках пропуск коми в складному реченні або після вставного слова, коли в оригіналі кома в аналогічному місці не потрібна.

Отже, СМП Google Перекладач на сучасному етапі свого розвитку виконує задовільні переклади комерційного листування з англійської мови українською, в тому сенсі, що завдяки їм вдається зрозуміти основний зміст листа. У процесі перекладу важливої кореспонденції, коли необхідне розуміння всіх деталей повідомлення, не варто відмовлятися від послуг фахового перекладача, оскільки трапляються помилки, з-поміж яких помилки смислові. Зіткнувшись з «проблемним» словом або фрагментом тексту, система може згенерувати граматично правильне, але абсолютно позбавлене

сенсу речення. Але часто певні смислові помилки важко помітити, оскільки машина замінює одне поняття іншим – співзвучним. СМП створюють нові можливості, а й разом з тим пропонують нові вимоги до навичок перекладача. Важливого значення набуває уважність і скрупульозність у зіставленні тексту оригіналу й тексту перекладу, критичне мислення та здатність спрогнозувати помилку в СМП.

Джерела та література

1. Карабан В.І. Мейс Дж. Переклад з української на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця: Нова книга, 2003. 608 с.
2. Основи перекладу граматичних та лексичних аспектів: навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 378 с.
3. Longman Dictionary of Contemporary English. M., 1992. 754 с.

Світлана Галаур

м. Полтава

МАНПУЛЯЦІЯ ТА ЇЇ СТРАТЕГІЧНІСТЬ

PR-текст є повідомленням, яке слугує для встановлення взаєморозуміння, формування переконання, забезпечення взаємодії, спонукання до дії. Цей текст орієнтований на створення і підтримку іміджу компанії, організації чи окремої особи. Важливою категорією PR-тексту є категорія впливу – «керування діяльністю співрозмовника за допомогою мовлення» [1, с. 36], свідомо організованої системи мовних ресурсів. Вплив корелює з іншою тестовою категорією – інтенцією – «наміром мовця повідомити певну інформацію реципієнтові та спонукати його виконати певну дію» [2, с. 39]. Категорію впливу диференціюємо на дві підкатегорії –

переконання (вплив на раціональну сферу свідомості реципієнта) та навіювання (вплив на підсвідомість, почуття й емоції адресата). PR-тексти активно послуговуються саме другою підкатегорією. Навіювання є прихованим психологічним впливом, який «не вимагає критичного сприйняття інформації, її аналізу та оцінки, а лише поверхневого ознайомлення та засвоєння отриманих даних» [3, с. 19].

Прихований вплив найчастіше виявляє себе в маніпуляції, яка «для досягнення успіху <...> повинна залишатися непомітною. Успіх маніпуляції гарантований, коли об'єкт маніпуляції вірить, що все відбувається природно і неминуче» [4, с. 85]. Нині маніпуляція є складником нашого життя, вона може бути розглядуваною в межах мистецтва духовного управління, керування поведінкою іншої людини, інструментами яких є ірраціональні засоби.

Складниками процесу маніпулювання є маніпулятивна стратегія і маніпулятивні тактики. Стратегія як специфічний спосіб мовленнєвої поведінки, спланована мовленнєва діяльність, прогнозована в конкретній комунікативній ситуації, детермінує вибір прийомів своєї реалізації – тактик, отже, мовленнєва стратегія пов'язана з тактикою як рід і вид. Тактика, з одного боку, – сукупність мовленнєвих засобів, з іншого – шлях реалізації стратегії. У межах однієї стратегії можна виділити декілька мовленнєвих тактик.

Поширеною стратегією маніпуляції є іміджева стратегія – формування образу ідеалу, ефективного лідера, що відповідає стереотипу, цінностям суспільства. Цю стратегію забезпечують різні маніпулятивні тактики, з-поміж яких слогани, побудова сприятливих асоціацій, контрастування, використання символів тощо. Функцією слоганів є впровадження у свідомість цільової аудиторії певної ідеї. Другий прийом – побудова сприятливих асоціацій – передбачає перенесення на суб'єкт (об'єкт) не притаманних йому

позитивних якостей. Техніка створення контрасту використовується, коли потрібно поширити негативну інформацію про опонентів. Символи активно застосовують, наприклад, у політичній рекламі: поле – символ свободи, асфальтована дорога – символ змін, дім – символ тепла, єдності, злагоди тощо.

PR-тексти мають широкий арсенал маніпулятивних стратегій і тактик, проте об'єкт впливу в них переважно один – емоції адресата.

Джерела та література

1. Шабат-Савка С. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : монографія. Чернівці: «Букрек», 2014. 412 с.
2. Олійник А. Д. Етапи комунікативного акту як категорії прагмалінгвістики. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Основні проблеми сучасної науки»*. Софія: Бел ГРАД-БГ ООД, 2010. Том 19. Фил.науки. С. 37- 40.
3. Ангелко І. В., Сазанська Є.Ю. Методи та прийоми психологічного впливу реклами. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4(1). С. 18-21.
4. Матвієнко В.Я. Соціальні технології. Київ: Українські пропілеї, 2001. 243 с.

Людмила Дерев'янка
Світлана Дорошенко
м. Полтава

ДИФЕРЕНЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ ПРИЙМЕНИКОВО- СУБСТАНТИВНИХ ТЕМПОРАТИВІВ ІЗ ЛЕКСЕМОЮ «КІНЕЦЬ» У ТЕКСТІ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТА

З-поміж мовних засобів, задіяних в оформленні тексту документа, важливу роль відіграють прийменниково-субстантивні конструкції, які репрезентують значення часу. Заслуговує на увагу низка темпоративів з прийменниковим компонентом, що має у своїй структурі лексему **кінець**. Остання виразно актуалізує значення «останнього моменту чого-небудь, що відбувається в часі» [2, IV, с. 164]. Конструкції **prep у (в) кінці + N_{gen} – prep на кінець + N_{gen} – prep під кінець + N_{gen}** експлікують семантику розгортання дії в кінцевих внутрішніх межах. Кожна синтаксема поряд з основним значенням кінцевої межі дії реалізує специфічний семантичний відтінок, який слід ураховувати в ході підготовки тексту службового документа, оскільки точність є однією з визначальних вимог до тексту документа. Вона виявляється в умінні оформляти й виражати думки адекватно предметові або явищу дійсності. Завдання укладача документа полягає в тому, щоб з усіх можливих мовних ресурсів вибрати найдоречніші й найприйнятніші саме для цієї комунікативної ситуації.

Конструкція **prep у (в) кінці + N_{gen}** позначає найближчі кінцеві межі дії й саме тому найточніше номінує ці часові рамки, напр.: *Доводжу до Вашого відома, що 10 листопада 2021 року в кінці робочого дня майстер Васильєв Анатолій Григорович порушив правила техніки безпеки, а це спричинило аварійну ситуацію в цеху № 3* (Доповідна записка). Темпоративи **prep на**

кінець + N_{gen} – **prep** **під кінець** + N_{gen} корелюють із синтаксевою **prep** у **(в) кінці** + N_{gen}, однак, на відміну від неї, наділені семантичним відтінком „віддаленіші кінцеві часові межі”, напр.: *На кінець року, у термін до 28 грудня 2020 року подати в НДЧ звіти кафедр про виконану науково-дослідницьку роботу* (Розпорядження); *На кінець прийому документів кількість заяв абітурієнтів у межах університету становить 17362* (Звіт) – *Під кінець тижня кількість відсутніх студентів через захворювання на ГРВІ помітно збільшилась* (Рапорт).

Синтаксичні структури **prep** **на кінець** + N_{gen} – **prep** **під кінець** + N_{gen} різняться незначними семантичними відтінками, що зумовлені наявністю у складі вторинних прийменникових одиниць з ідентичним повнозначним компонентом **кінець** непохідних прийменників **під, на**. Найвіддаленіші кінцеві часові межі виражає темпоратив **prep** **на кінець** + N_{gen}. Синтаксема **prep** **під кінець** + N_{gen} передає семантику розгортання кінцевих внутрішніх меж дії, які можна умовно позначити на часовій осі між темпоративами **prep** **перед кінцем** + N_{gen} (не властивий мові ділових паперів) та **prep** **на кінець** + N_{gen}. Що ж до сфери функціонування, то стилістично нейтральними є структури **prep** у **(в) кінці** + N_{gen} – **prep** **на кінець** + N_{gen}. Вони відзначаються найвищим ступенем продуктивності. Синтаксема **prep** **під кінець** + N_{gen} – стилістично маркована.

Словник українських прийменників подає прийменникові еквіваленти у **(в) кінці, під кінець** як такі, що функціують у значенні прийменника [3, с. 241, 326], а Г. С. Балабан називає їх власне-прийменниками [1, с. 9]. Як еквівалент у функції прийменника кваліфіковано прийменникову одиницю **на кінець** [3, с. 186].

На відміну від проаналізованих вище, синтаксеми **prep** **на закінчення** + N_{gen} – **prep** **на завершення** + N_{gen} слугують для конкретизації темпорального значення розгортання дії чи процесу в кінцевих внутрішніх межах, напр.: *На*

закінчення першого семестру 2021 / 2022 навчального року заслухаємо головні результати діяльності факультету за поточний рік та звіти науково-педагогічних працівників про виконання умов контрактів (Протокол). Семантичні відтінки до значеннєвої структури темпоративів **prep на закінчення + Ngen** – **prep на завершення + Ngen** уносять вторинні прийменникові одиниці, перша з яких наділена семою офіційності, а друга – піднесеності, урочистості. Це впливає на сферу їхнього поширення: конструкція **prep на закінчення + Ngen** закріплена передусім за офіційно-діловим і науковим стилями, а синтаксема **prep на завершення + Ngen** – за публіцистичним і художнім.

Отже, прийменниково-іменникові темпоративи **prep у (в) кінці + Ngen** – **prep на кінець + Ngen** – **prep під кінець + Ngen** – **prep на закінчення + Ngen** – реалізатори семантики розгортання дії в кінцевих внутрішніх межах – є продуктивними засобами оформлення темпоральної семантики в текстах документів. Для них характерні специфічні семантичні відтінки, які слід урахувувати під час створення документів.

Джерела і література

1. Балабан Г. С. Динамічні процеси в прийменниковій системі сучасної української літературної мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Київ, 2007. 19 с.
2. Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід [голова] та ін.; Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1970–1980.
3. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова : [1705 прийменників] / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна. Донецьк : ТОВ ВКФ „БАО”, 2007. 416 с.

Світлана Литвинська

Христина Стецик

м. Київ

НОВАЦІЇ В НОРМАХ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПISУ ТА ЇХНЄ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТАХ

В Україні ще з 30-х років ХХ століття проблема створення правописного кодексу була нагальною й дуже складною. Імперська політика мовної асиміляції сприяла штучному зросійщенню українського «харківського» правопису 1929 року. Дослідниця Л. Масенко влучно зауважила, що мовні норми 1933, 1946 і 1961 рр. вносилися до нього відповідно до настанови зближення української мови з російською» [2, с. 43]. Після здобуття Україною власної державності й незалежності питання оновлення й унормування українського правописного кодексу знову стало на часі. Цілком слушною є думка С. Омельчука про те, що Л. Белей, Т. Демченко, І. Гирич, К. Городенська, С. Іваницька, Л. Масенко, В. Німчук, О. Рибалко, П. Селігей, К. Тищенко, Г. Токмань, І. Філак, І. Ющук та інші провідні науковці підтримали ідею «очистити правопис від привнесених колонізаторами спотворень, від насильницьких деформацій, якомога повніше узгодити із законами української мови» [3, с. 7]. В редакції Українського правопису 2019 року вже повернено низку норм «харківського» правопису 1929 року як найбільш наукового та системного.

Питання новацій Українського правопису 2019 року, їх відображення в різних стилях мови належить до одних із найбільш нагальних, необхідних для розв'язання в сучасній українській лінгвістиці. Всі нові правописні норми будуть обов'язковими до виконання в усіх сферах суспільного життя з 2024 року, але рекомендовані для дотримання вже з червня 2019 року – з моменту

оприлюднення на сайтах Міністерства освіти і науки України й Національної академії наук України. Незважаючи на швидке наближення часу набуття обов'язковості всіх правил нового правопису, в українському мовознавстві не багато праць, присвячених висвітленню особливостей застосування нових правописних норм у різних стилях письмової комунікації – наукової, ділової, побутової та ін. Сьогодні цю проблему частково розв'язано в поодиноких наукових публікаціях (О. Скопненко, Н. Стратулат, Г. Проценко) і доповідях на наукових конференціях (К. Городенська), що зумовлює **актуальність** теми нашої розвідки. **Метою** роботи є узагальнення знань про правописні новації в текстах офіційних документів, а також вивчення змін в написанні слів, уживанні граматичних форм, що можуть бути використані під час укладання текстів офіційно-ділового стилю.

Офіційно-діловий стиль належить до виразно об'єктивних стилів, характеризується найвищою мірою книжності [3, с. 450], чітким, логічним викладом й однозначністю. Це той різновид літературної мови, який відзначається суворим дотриманням мовних норм, стиль, який впливає на повсякденне життя держави, а отже, його мовне оформлення повинно бути правильним, відповідно, важливим є питання правописних змін, які будуть актуальними під час створення жанрів офіційно-ділового стилю.

Як було зазначено, всі норми Українського правопису 2019 року в офіційно-діловому письмовому спілкуванні стануть обов'язковими з 2024 року. Наразі зміни в правописі стосуються написання як окремих слів, так і вживання граматичних форм. Так, по-новому записуємо слово *проект* і його похідні – *проект, проєкція, проєктувати, проєктний*. Лексема *проект* належить до центру лексичної організації текстів офіційно-ділового стилю, активно використовується в різних його жанрах, отже, важливо знати, яке її написання відповідає правописним нормам.

Часто вживані в документах складні іменники з першою частиною *веб-, віце-, екс-, лейб-, максі-, міді-, міні-, обер-, топ-* тепер вже потрібно вчитися записувати разом: *вебсайт, віцепрем'єр, віцеконсул, ексчемпіон, ексміністр, експрезидент, лейбгвардієць, лейбмедик, обермайстер, оборофіцер, оберлейтенант, оберпрокурор, мініблок, мінідиск, мінікомп'ютер, топменеджер.*

Змін зазнало вживання в документах числівника *пів* зі значенням 'половина' з наступним іменником – загальною та власною назвою у формі родового відмінка однини. Обов'язковою нормою стало написання таких словосполук окремо (а не разом, з апострофом або через дефіс, як у старому правописі): *пів аркуша, пів години, пів міста, пів Києва, пів України.* Якщо *пів* з наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття і не виражає значення половини, то їх писатимемо разом: *південь, півзахист, півколо, півкуля, півмісяць, півоберт, півовал, півострів.*

Українським правописом у редакції 2019 року вже врегульовано написання назв понять, пов'язаних з інтернет-комунікацією. Назви сайтів без родового слова вживатимуться з малої букви (*твітер, гугл*); назви сайтів з родовим словом – з великої букви та в лапках (*мережа «Фейсбук», енциклопедія «Вікіпедія»*); назви сайтів, використані як назви юридичних осіб – з великої букви та без лапок (*РНБО ввела санкції проти Яндексa*). Ці поняття активно увійшли в наше життя сьогодні, зокрема й у сферу ділового спілкування, отже, в текстах документів вони будуть також уживатися, тому правописна норма, яка регламентує написання таких слів, є важливою.

Правописним нововведенням є написання власних назв, зокрема вживання російських прізвищ. Так, прикметникові закінчення російських прізвищ на *-ой* передаватимуться через *-ий*: *Донський, Полевий, Босий, Крутий, Луговський.* У старому правописі ці прізвища російського

походження мали закінчення *-ой* (*Донської, Полевої, Босой, Крутой, Луговської*).

Форми імен по батькові від іменників *Ігор, Лазар* утворюватимуться за допомогою компонента *-ович*: *Ігорьович, Лазарьович* (раніше *Ігорович, Лазарович*). Однак у текстах документів потрібно бути обережними з написанням прізвищ та імен по батькові конкретних осіб. «Людину потрібно називати так, як у неї написано в паспорті. В іншому разі це може призвести до юридичних колізій» [2, с. 72].

Зміни в правописі стосуються також уживання відмінкових закінчень інших іменників. За новими правилами, іменники-назви сайтів і служб електронної пошти в родовому відмінку мають флексію *-а*: *фейсбўка, ютўба, імэйла*.

У текстах офіційно-ділового стилю, зокрема в службових листах, важливе місце посідає звертання, яке, як відомо, є загальноприйнятою формою ввічливості. Основне завдання звертання – встановити контакт зі співрозмовником, привернути його увагу до змісту повідомлення. Неправильно оформлене звертання не тільки є порушенням етикету ділового спілкування, а й виявом неповаги до адресата. Треба пам'ятати насамперед, що в українській мові звертання вживають у формі кличного відмінка. За новими правилами, у звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка набуває загальна назва, власне ім'я може вживатися в кличному і в називному відмінку: *пане Максименку* (*пане Максименко*); *колего Євгенищук* (*колего Євгенищук*), *пане Ковалю* (*пане Коваль*) (за старим правописом, форму кличного відмінка мала тільки загальна назва, а прізвище – у формі називного відмінка).

У звертаннях, утворених із двох загальних назв, форму кличного відмінка матимуть обидва слова: *пане лейтенанте, пане міністре* (у старому

правописі допускалося вживання другого слова у формі називного відмінка: *пане лейтенанте/лейтенант, пане міністре/міністр*).

У звертаннях до жінок, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка матимуть обидва іменники: *колего Гаркуше* (у старому правописі така норма відсутня).

Імена *Олег, Ігор* у кличному відмінку матимуть такі форми: *Олеже* і *Олегу* (у старому правописі тільки друга форма), *Ігорю* (раніше – *Ігоре*). Потрібно звернути увагу, що відмінюються жіночі імена, а саме: *Ізабель* – *Ізабелі*, *Ніколь* – *Ніколі*, *Руф* – *Руфі* тощо.

Новацією Українського правопису в редакції 2019 року є окрема увага до фемінітивів і способів їх творення. У правописі подано перелік суфіксів, за допомогою яких можуть утворюватися іменники на позначення осіб жіночої статі: *-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-*. Уже сьогодні в публіцистичному, розмовному, частково науковому стилях фемінітиви активно використовуються. В офіційній комунікації вживання фемінізованих назв професій і посад – це питання, яке потребує спеціального вивчення. На сьогодні окреслено тільки план дій щодо напрацювання додаткових роз'яснювальних матеріалів для оформлення документації і необхідності внесення змін до структури та наповнення «Класифікатора професій ДК 003:2010», який не містить взаємозамінності професійних назв чоловічого та жіночого роду. Згідно із Законом України «Про засади функціонування державної мови», встановленням стандартів державної мови займається Національна комісія зі стандартів державної мови. Окремі міністерства можуть впроваджувати фемінітиви тільки для свого відомства, а не на рівні держави. Але внесення таких змін повинно бути схвалено Інститутом української мови Національної академії наук України, щоб не виникали такі покручі на кшталт: *хірургиня, стоматологиня, гінекологиня* (як було запропоновано в Міністерстві охорони здоров'я, але не схвалено в Інституті української мови НАН України). Крім

того, потрібно внести зміни у «Класифікатора професій ДК 003:2010», хоч наразі введено не фемінітиви, а маскулізми: *медичний брат, санітар* тощо. Тому наразі, як стверджують С. Литвинська й А. Калініченко, «потрібно в офіційно-діловому і науковому стилях продовжувати називати і записувати у реквізитах назви професій, посад лише в чоловічому роді (*директор Бєляєва Г.П.*)» [1, с. 89].

Уже зараз потрібно починати поступово вживати рекомендовані з 2024 року паралельні форми, що містять буквосполучення *th*, у запозичених з грецької мови словах: *етер, катедра, міт, Атени* та ін. Також запропоновано як варіант відновлення давнього закінчення *-и* в родовому відмінку однини іменників, що закінчуються на *-ть*, на зразок: *радости, совісти, творчости*. Закінчення *-и* як варіант відновлено й у словах типу *крови, любови*. Крім цього, у правописі введено ще й інші мовні норми, що стосуються написання подвоєних приголосних, закінчень іменників, написання букви *-и* на початку слова, зокрема у прізвищах й іменах іншомовного походження тощо.

У новому правописі також додано пунктуаційний знак – *скісну риску*, внесено зміни до пунктуаційних норм. Рекомендовано вживати *скісну риску* (/) саме в офіційно-діловому й науковому стилях у значеннях, близьких до сполучників *і* та *або*. Наприклад: *системний / несистемний аналіз, обмінний курс гривня / євро, 2021/2022 навчальний рік, р/р, км/год*. Але важливо розрізняти і знати правила написання скісної rischi – *без відступів до і після скісної rischi* чи *з відступами*.

Отже, мовні реформи, передбачені правописом, активно впроваджуються і стосуються всіх стилів мови, зокрема й офіційно-ділового. У текстах документів змінилося написання окремих слів, а також уживання відмінкових закінчень. Це є доказом повернення до вивчення історичної граматики, очищення української мови від насаджених чужорідних правописних норм. Реформування національної правописної системи

виконано з урахуванням історичного досвіду становлення й розвитку української мови.

Джерела та література

1. Литвинська С., Калініченко А. Український правопис у редакції 2019 року в документознавчій галузі. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи : матеріали V Всеукраїн. наук.-практ. конф.*, м. Полтава, 25 листопада 2020 р. / редкол. : І. Г. Передерій, О. Є. Гомотюк та ін. Полтава, 2020. С. 86–91.
2. Масенко Л. На сторожі духовного спадку: 5 січня – скорботна річниця світлої пам'яті Олександра Рибалка. *Дивослово*. 2010. С. 43–44.
3. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
4. Практичні питання нової редакції Українського правопису. Інтерв'ю з О.І. Скопненком. *Вісник НАН України*. 2020. № 2. С. 68–75.
5. Українська мова: енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім.О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 820 с.
6. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 392.

ДО ПИТАННЯ ПРО МОВНУ ОСОБИСТІТЬ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Світ стрімко змінюється і ніколи не стане колишнім. Мовно-інформаційний простір, народжений ХХІ століттям, вписуючись у життя, змінює доквілля. Оскільки інтернет-середовище охоплює все суспільство загалом, під цим впливом зазнають змін такі цінності, як картина світу, ідеали, норми, знання, традиції, можливості самореалізації, самовираження та ідентифікації. Виходить, електронні комунікації визначають сьогодні переважно увесь уклад життя, а мережеве спілкування на основі цифрових технологій, поєднуючи усі види передачі інформації, охоплює і все наше мовне існування.

Звертаючись у доповіді «Мовно-інформаційний простір сучасної України та українське законодавство» до проблеми осмислення мовно-інформаційного простору, О. Михальчук пропонує розглядати загальну модель мовно-інформаційного простору з трьох ракурсів: 1) національний мовно-інформаційний простір як маркер держави; 2) мовно-інформаційний простір етномовних спільнот; 3) особистісний мовно-інформаційний простір [2]. Остання позиція, на нашу думку, потребує серйозного вивчення, оскільки саме тут, на нашу думку, реалізується постать мовної особистості цього простору.

Уперше термін *мовна особистість* було вжито в 1930 р. В. Виноградовим. Теоретичне підґрунтя в розумінні складників мовної особистості заклав Ю. Караулов, розробивши ієрархічну модель її структури. Не вдаючись до загальновідомих характеристик, нагадаємо, що він

виокремлює три рівні мовної особистості: вербально-семантичний, когнітивний і прагматичний.

В українському мовознавстві немає повної однастайності у визначенні поняття мовної особистості. Так, Ф. Бацевич пише про *мовно-комунікативну особистість*, або *комунікативну особистість*, вважаючи, що це той, хто реалізує себе передусім під час комунікації, тобто використовує мову як засіб спілкування, спосіб оформлення вербальної і невербальної поведінки. А. Баранов пропонує для позначення мовця застосовувати і поняття *семіотична особистість*. Останнім часом набула досить широкого вжитку терміносполука *дискурсивна*, або *дискурсна особистість*. Є. Сазонова упроваджує поняття мовної особистості, яка в умовах інформаційно-комунікативного середовища трансформується у віртуальну мовну особистість (вона називає її вебособистістю, утім, не уточнюючи цього поняття) [3, с. 81]. Феномен мовної особистості вивчали: Г. Богін (модель мовної особистості як людини, яка готова продукувати мовленнєві вчинки, створювати мовленнєві продукти); С. Воркачев (етносемантична особистість); Ю. Прохоров (мовна й мовленнєва особистість); Т. Снитко (мовна особистість західної й східної культур); В. Карасик (словникова мовна особистість); О. Біляєв (національно-мовна особистість); Л. Мацько, С. Єрмоленко (національно-свідома україномовна особистість); Л. Скуратівський (духовна мовна особистість); Н. Гальскова, І. Халеева (вторинна мовна особистість) та ін. Узагальнюючи різні позиції дослідників, за робоче визначення пропонуємо таке: мовна особистість – це носій мови, який: добре володіє системою лінгвістичних знань, здійснює мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. До речі, у зарубіжній науковій літературі немає точного відповідника для терміна *мовна особистість*, тому у під час перекладу статей англійською мовою використовують інші формулювання.

Найчастіше мовну особистість аналізують з позицій мовної свідомості і мовленнєвої поведінки. Мовна свідомість опредмечується в мовленнєвій діяльності, тобто у процесах говоріння (письма) і розуміння. Єдиним компонентом комунікації, з якого складається уявлення про мовну особистість, стає текст. Адже коли ми спілкуємося з людиною в реальному житті, ми звертаємо увагу на зовнішність, одяг, вираз обличчя, погляд, посмішку, жести, тембр голосу, манеру триматися. Під час спілкування в інтернеті, коли немає голосового чи відеозв'язку, впадає в око лише мова, до того ж писемна. І саме тут активізується поняття мовної особистості. За певними рисами – уживанням характерних слів, побудовою речень, темпом розмови, використанням шрифтів, навіть за помилками – складається враження про співрозмовника, іноді настільки чітко, що стає неважко впізнати людину, яку знав під іншим іменем (ніком).

Специфіка мовної особистості мовно-інформаційному просторі полягає в тому, що її діяльність часто позбавлена соціальних, гендерних, вікових ознак. Завдяки можливості з'являтися під різними іменами нова мовна інтернет-особистість може «одягати маски». Причин багато – бажання залишитися невпізнаною (*Сенсей, Новачок, Принцеса, СУПЕР GIRL!!!!, Мудрокіт, druzzyaka, Священний Чорнощур, volodi_4_ka*), можливість через нікнейм розкрити свої інтереси (*ДЯДЬКО БОГДАН, Друже Микола, Тарас Шевченко, нащадок Галицький, Пасіка дядька Євгена, Дмитро-Байда Вишневецький*), характер (*Добре серце, Добра дівка, Добряк, ВоГниК, Мілашка Розумашка*), створити певне уявлення про себе (*Ботанік у кедах, Киця у кедах, Качур, який бачив деяке лайно*), оригінальніше себе представити, наприклад, вдаючись до різного графічного оформлення (*Мухаúло, DimAS, T_o_p_4_i_k*), надати додаткову інформацію про місце проживання (*Bukowina Czernowitz Fayshet, АндрюхаКІІВ*), привернути увагу співрозмовника, епатувати (*бабуля з лавочки, Скінхед куштує смаколики,*

Гниття Мозку, Порожене Місце, Кім Чешир). Можливість приховати особисті дані та видати себе за іншу людину знижує психологічну відповідальність за мовленнєву поведінку. Але, як бачимо, формування мовної особистості засвідчує етап свого громадянського становлення, а учасники інтернет-спілкування можуть характеризувати себе як патріотів та прихильників ідеалів свободи та демократії.

Отже, комунікація в мовно-комунікативному просторі – це не тільки обмін інформацією, а ще й обмін своїм баченням світу, індивідуальним і національним досвідом, картиною світу. І. Фаріон відзначає, що «вульгарно зматеріалізоване ХХ століття сприймало мову в суто поверховій функції – засобу комунікації» [4], підкреслюючи надважливі позиції: мова – категорія духовна; матеріальна, світоглядна і націєтворча, чого, безперечно, не можна забувати.

Інтернет як особливе середовище надає дослідникам ресурс мовного масиву, який активно розвивається й починає впливати на мову поза власними межами (приклад: поява нових слів і сталих сполучень на зразок: *форумник, форумлянин, форумівка, забанений, вподобайка, тролити, хайпанути* (викликати зацікавленість), *холівар, коротясики* (короткі відео), *лайкосик, чемники* (правила поведінки); *тицяй лайк, я завис, не флуди, скинь інфу, шалено плюсю*), що дає можливість навіть деяким з них перебільшено вважати інтернет-мову новим функціональним стилем. Регулювати такий бурхливий мовленнєвий процес важко, оскільки нова сфера спілкування, щоб забезпечити власне існування, актуалізує всі можливості мови.

На думку В. Гумбольдта, вивчення нової мови рівнозначне набуттю нового погляду на попереднє світосприйняття. Великий учений доходить цього висновку способом елементарної індукції: слово – це не простий відбиток предмета самого по собі, а образ предмета, який цей предмет створив у душі людини. Оскільки до будь-якого об'єктивного сприйняття

домішується суб'єктивне, то кожна людина, незалежно від мови, – це носій нового світогляду. А відтак, якщо у мові одного народу задіяно однорідне суб'єктивне начало, то у кожній мові виявляється закладеним світогляд. І за межі цього світогляду виходиш лише тоді, коли вступаєш у систему іншої мови [1, с. 81].

Характеризуючи мовний світогляд інтернет-особистості, відзначимо, що потреба ефективної комунікації визначає необхідність знайти нові можливості мовного вираження думок, ідей. Це супроводжується відступом від норм кодифікованої літературної мови. Учасники комунікації легко порушують як моральні, так і мовні норми, що є неприйнятним у ситуації реального спілкування. Досить поширеним є передача блогвірусу, або мему, хибної провокативної, часом скандальної інформації. Письмова мова часто втрачає свої найголовніші характеристики, такі як наявність складних синтаксичних структур, логічність та пов'язаність висловлювання, структурованість, стаючи менш організованою, регламентованою і дедалі більше набуваючи ознак усної. Такі зміни торкнулися не тільки розмовних жанрів інтернет-спілкування (чат, блог або форум), але й ділового листування, що завжди вважалося винятково офіційним стилем мови.

Уникнення складно побудованих конструкцій, тенденції до використання коротких речень, скорочених форм, графічного написання слів у тій формі, яку вони мають в усній мові, неологізми, запозичення слова (переважно з англійської мови), використання пунктуаційних знаків передачі емоцій, – усе це призводить до використання більш розмовної форми письмового мовлення і веде до спрощення мови. Користувачі інтернету часто не дотримуються правил орфографії та пунктуації, можуть використовувати обценну лексику. Порушується комунікативна норма, наприклад, абсолютно незнайомі люди висловлюють свою думку в коментарях під фотографіями людей, які не просили їх давати свою оцінку. Критика, образа відомих

особистостей є поширеною практикою і все рідше засуджується користувачами соціальних мереж, у той час, як у реальному середовищі спілкування це є грубим порушенням етичних та комунікативних норм загалом. Чи є це спрощенням мислення, поведінки, світогляду?

Джерела та література

1.Гумбольдт В. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человеческого рода. *Хрестоматия по истории языкознания XIX– XX веков*. Москва, 1956, с. 81.

2.Михальчук О. Мовно-інформаційний простір сучасної України та українське законодавство. URL: <http://www.inmo.org.ua/nz/>

3.Сазонова Є.О. Феномен веб-особистості. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», 2017. Серія «Філологічна». Випуск 66. С. 81-82.

4.Фаріон І. Мова як духовно-національний феномен. *Мовні конфлікти і гармонізація суспільства*: Матеріали наукової конференції: 28-29 травня 2001 року. URL: <http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/mova.pdf>

Анастасія Ревецька

Ольга Горбань

Наук. керівник – к. філол. н., доцент Чередник Л.А.

м. Полтава

РОЛЬ РЕДАКТОРА В ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ

На сучасному етапі розвитку суспільства неможливо уявити повсякденне життя кожного з нас без споживання продукції інтернет-медіа.

Інтернет-медіа або інтернет-ЗМІ – це інформаційний сайт, що регулярно оновлюється і виконує функцію засобу масової інформації (ЗМІ), користується певною популярністю та авторитетом[3].

В інтернет-ЗМІ, як і в традиційних медіа, завжди є редактор. Слід зазначити, що з розвитком інформаційно-комунікаційного середовища стандартний спектр обов'язків редактора зазнав суттєвих змін. Коло обов'язків редактора мережевого медіаресурсу значно розширилося, оскільки нині «контент має оновлюватися цілодобово і щоденно, причому відповідне оновлення має бути зорієнтованим на запити аудиторії»[1].

Сучасні редактори онлайн-медіа повинні бути полікомпетентними, універсальними майстрами власної справи. Транспрофесіоналізм редактора онлайн-медіа став звичним явищем – такий фахівець «володіє знаннями та навичками, які в традиційних медіа були притаманні журналістам та менеджерам»[2, с. 143].

Перш за все, інтернет-редактор має забезпечити сайт якісним та актуальним контентом для своєї цільової аудиторії. Крім того, йому необхідно відстежувати зміни на інших веб-сайтах, щоб уникнути недійсних посилань.

Інтернет-редактор повинен займатися «постійним оновленням інформації на сайті в усіх його розділах та запроваджувати нові можливості ресурсу відповідно до тенденцій розвитку інтернет-медіа та потреб користувачів» [4, с. 127]. Значним плюсом є те, що будь-які зміни змісту можна зробити миттєво, оскільки матеріал сайту може включати відео, аудіо чи інтерактивні елементи.

Завдяки інтерактивному інформаційному середовищу редактор-інтернет-видань має можливість моніторити активність і задоволеність користувачів, реєструвати відгуки аудиторії, аналізувати статистику сайту за допомогою сервісів вебаналітики.

Звичайно, інтернет-редактор обов'язково бере участь у створенні та написанні концепції сайту інтернет-видання, також у його обов'язки входить написання технічного завдання та розробка дизайну, структури та навігації сайту.

Сучасні інтернет-редактори повинні бути готові до того, що кінцевий продукт може сприйматися неоднаково різними групами користувачів (залежно від типу ПК та браузера). Відповідно контент має бути оптимізованим для пошукових машин.

Необхідно зазначити, що важливим обов'язком інтернет-редактора є підбір кадрів, координація роботи редакції та співпраця з компаніями і спеціалістами з технічного обслуговування сайту.

Задля того аби підтримувати конкурентоспроможність сайту інтернет-редактор повинен також постійно слідкувати за діяльністю конкурентів; брати участь у SEO-просуванні сайту; займатися створенням та веденням рекламних кампаній сайту; просувати сайт в соціальних мережах тощо [4, с. 244]. Також редактор має приділяти увагу тому, щоб інтернет-видання підпорядковувалось вимогам законодавства.

Отже, коло обов'язків сучасного редактор інтернет-видання досить широке. Саме він є тим важливим й універсальним працівником редакції, який відповідає не тільки за якість текстового наповнення сайту, але і за його успішне функціонування та популяризацію в Інтернеті.

Джерела та література

1. Гусак О.О. Роль редактора в інтернетредакції нових медіа. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/15959/1/husak_redaktor.pdf (дата звернення: 28.10.21).

2. Женченко М. Новітні редакторські професії в умовах конвергенції та мультимедіатизації ЗМІ. *Наукові записки Інституту журналістики* : зб. наук. праць / КНУ ім. Тараса Шевченка. 2012. Т. 49. С. 142–146.

3. Інтернет-ЗМІ. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 28.10.21).

4. Крейг Р. Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ. Київ, 2007. 324 с.

Марія Серб

Наук. керівник – к. філол.н., доцент Чередник Л.А.

м. Полтава

РИТОРИКА ЯК ШЛЯХ УДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ

Євроінтеграційні прагнення, які притаманні сучасному українському суспільству, зумовлюють модернізацію різних напрямів життєдіяльності та невпинне впровадження інноваційних, зокрема інформаційно-комунікаційних, технологій в усі галузі. Проте, технологічні новації не повинні повністю витіснити безпосередню міжособистісну комунікативну взаємодію, оскільки інформаційне суспільство висуває підвищені запити щодо мисленнєво-мовленнєвих і комунікативних якостей людини, а заклади освіти покликані формувати комунікативну та риторичну компетентності майбутніх фахівців.

Риторика сьогодення – це складна наукова система, що розглядає основні форми організації мовлення та його впливу на слухачів, а саме: стосунки між учасниками комунікації; оцінка загального змісту та структури

промов; факторний аналіз сприйняття у психологічному та соціальному аспекті; підготовка сучасного оратора з метою активізації його дій і проєктів [1, с. 21].

Теорія ораторського мистецтва становить фундамент професіоналізму представників багатьох гуманітарних фахів: політика, вчителя, журналіста, юриста, менеджера тощо. Ділова комунікація в різних сферах людської діяльності вимагає, поруч з професійними вміннями, навичок комунікації, які закладає риторика.

Тобто, риторика є необхідним складником удосконалення мовленнєвої діяльності фахівця, адже кожен, хто готується до професійної діяльності, повинен знати, що затребуваними є люди, які здатні логічно мислити, виробляти оригінальні вирішення проблем, чітко та зрозуміло їх формулювати та презентувати. Низька мовна і комунікативна підготовка є серйозною перешкодою у виконанні професійних обов'язків. Ті, хто володіють навичками ефективного мовленнєвої поведінки, прийомами проведення ділових зустрічей, безумовно, мають більше перспектив і переваг у просуванні кар'єрними сходинками, мають авторитет у колективі.

Нині риторична освіченість необхідна в різних галузях професійної діяльності. Однак для документознавця вона є невід'ємним компонентом його професійної компетентності, тому що саме мовлення створює імідж, демонструючи здатність або нездатність до обраної сфери діяльності. І допомагають цьому саме знання з ділової комунікації.

Сформовані риторичні вміння допомагають фахівцям різних галузей з гідністю долати проблеми і труднощі спілкування, «уникати комунікативних девіацій і непорозумінь, досконало, ефективно користуватися мовними ресурсами при створенні документів, текстів промов, різних за метою, завданнями, жанрами» [2, с. 420].

Риторика є універсальною, її актуальність як лінгвістичної науки зумовлюється феноменальністю самої мови, адже мова підносить людину над світом природи, виділяє її інтелектуальний феномен, який здатний пізнавати, освоювати і творити світ. Справді, мова дозволяє людині реалізувати себе як духовну особистість. Також слово є засобом спілкування між людьми, способом обміну інформацією, інструментом впливу на свідомість та вчинки іншої особистості. Здатність володіти словом є складовою загальної культури людини, її освіченості. За мовленням та його культурою пізнають людину. «Заговори, щоб я тебе побачив», – говорив Сократ своїм учням. І з цим важко не погодитись.

На думку науковців, риторика розвиває у документознавцеві цілісну систему особистісних якостей, а саме:

- 1) **культуру мислення** (самостійність, самокритичність, глибину, гнучкість, оперативність, ерудицію);
- 2) **мовлення** (правильність, виразність, ясність, точність, стислість, образність, доцільність);
- 3) **поведінку** (ввічливість, тактовність, коректність, точність, розкутість);
- 4) **спілкування** (повагу до співрозмовника через вивчення його інтересів, управління поведінкою аудиторії, залучення однодумців, відповідальність за своє слово) [2, с. 354].

Варто погодитись із думкою Г. Сагач, що «риторика – найоптимальніший шлях особистісного розвитку людини» [3, с. 268].

Знання з риторики скеровують розвиток пріоритетних духовних цінностей, якими є інтелектуальна самостійність та оперативність мислення, здатність до творчого пошуку різних імовірних варіантів розв'язання проблеми та вміння ґрунтовно й логічно подавати інформацію, забезпечуючи її достатньою системою аргументів, умінням цивілізовано переконувати та

спростовувати думки опоненту, розвитку навичок міжкультурної комунікації та мовленнєвої культури.

Отже, вивчення риторики є шляхом удосконалення не лише для фахівця, але й для загального розвитку особистості. Оволодівши риторичними знаннями, людина здатна вільно говорити на різноманітні теми, висловлюючи свої судження зрозуміло, послідовно, грамотно, яскраво; виголошувати публічну промову і бути зрозумілою для аудиторії; писати тексти в різних жанрах для різних ситуацій та адресатів, орієнтуючись на певного слухача або читача; зрозуміло та грамотно складати документ, діловий текст; послідовно та аргументовано відстоювати свою позицію; розуміти і сприймати твори художньої літератури різних жанрів, насолоджуватися красою поетичного слова.

Джерела та література

1. Гаркуша І.В. Риторична культура мовлення сучасного фахівця-психолога: навч. посіб. Дніпро: УАН, 2019. 144 с.
2. Онуфрієнко Г.М. Риторика: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2008. 592 с.
3. Сагач Г.М. Риторика. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2000. 568 с.

Галина Таловиря

м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ТИПОВОГО ТЕКСТОВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ

Мовне спілкування є однією з форм людської діяльності. Зі структурою діяльності взагалі, діяльності спілкування (знакової і незнакової взаємодії) і

комунікації (спілкування, опосередкованого знаками) його поєднує наявність таких елементів, як суб'єкт і об'єкт діяльності (або суб'єкти, які взаємодіють), мета, засоби і способи, що використовуються, передбачуваний результат, доречність дії у цій ситуації, наявність чи відсутність успіху [1, с. 79].

У тестовому спілкуванні як одному з основних видів спілкування контактують в принципі два суб'єкта зі своїми комунікативними ролями – Той, хто пише, і Той, хто читає. У більш загальному плані це ролі Того, хто надсилає повідомлення, тобто Адресанта або Продуцента, та Отримувача повідомлення, тобто Адресата або Реципієнта [2, с. 15].

Той, хто пише повідомлення, створює своє комунікативно – прагматичне поле, центром якого він і є, позначаючи себе словом Я або словом Ми, якщо текст створюється від імені групи людей. Він або вони теж виділяють когось на роль адресата повідомлення, тобто свого Читача, позначаючи його словом Ти / Ви, або, як часто роблять інтернет – ресурси, не звертаючись до нього напряму, але маючи адресата на увазі протягом усього повідомлення.

В сучасних текстових інтернет – джерелах спостерігається дві однаково потужні тенденції щодо ролі того, хто створює текст. З одного боку, це стандартна модель, так званого применшення ролі адресанта, якої дотримуються більшість інформаційних інтернет - сайтів та профілів у соціальних мережах, що повідомляють новини, наприклад, BBC: *Our reporters have spoken...*[3]. Найвищий ступінь деперсоналізації втілюється за допомогою прямої констатації фактів без згадки того, хто пише повідомлення, взагалі: *The UK is hosting a summit aimed at bringing climate change under control* [4].

Інша загальна тенденція - це, навпаки, активне позиціонування особистості адресанта у тексті у вигляді постійного використання

займенників Ми: *We are joined for today's life coverage*[3] або Я: *In the many years I've worked there*[5], таким чином, наголошуючи на особистості адресанта.

У текстових повідомленнях втрачає свою актуальність такий дійктичний знак, як Зараз. Між створенням тексту і часом його прийому обов'язково спостерігається розрив, навіть мінімальний. А завдяки тому, що текстові повідомлення в інтернет-джерелах зберігаються іноді роками, відстань між продукуванням і перцепцією тексту може бути необмеженою. Іноді часовий інтервал може бути настільки великим, що текст стає для нас історичною пам'яткою.

Для текстових інтернет – джерел надзвичайно показовим є незбіг місця звершення письмового акту і місце отримання тексту адресатом. Власне використання інтернет – технологій для поширення текстового повідомлення, найперше, має на меті створення якомога більшого комунікативно – прагматичного поля.

Не будь-яке текстове інтернет-повідомлення може бути трансформоване в усне завдяки використанню прикріплених фото, рисунків, таблиць та покликань, що спрямоване на візуальне, а не на аудіосприйняття.

Фактор адресата дуже важливий для тестового повідомлення, оскільки він спонукає того, хто пише, до вибору певних мовних знаків, а також знаків інших комунікативних кодів та визначеного стиля подачі інформації.

У текстове повідомлення можуть буду залучені сторонні читачі, які не є першопочатковими адресатами повідомлення, тому автор письмового повідомлення так або інакше враховує їхню наявність. Особливістю текстових інтернет-повідомлень є те, що дуже часто більше частина людей, які його бачать, не є основними адресатами створеного тексту, наприклад, побачили його завдяки рекламі і зацікавилися власне повідомленням. Тому більшість текстів створюються з метою привернення якнайбільшої кількості

читачів з подальшим перетворенням їх на першопочаткових адресатів текстів, представлених на певному сайті чи профілі у соціальній мережі.

Отже, текстове повідомлення сучасних інтернет – джерел має свої визначені особливості такі, як: наявність часової відстані між створенням повідомлення адресантом і його отриманням адресатом, нівелювання ролі автора тексту або, навпаки, його уособлення і підкреслення, широке комунікативно – прагматичне поле, розмитість образу адресанта, що спричинює використання визначеного стилю письма для зацікавлення якомога більшої аудиторії.

Джерела та література

1. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. Винница: Нова книга, 2009. 271 с.
2. Brown Gillian, Yule George Discourse Analysis. Cambridge, 1986. 316 p.
3. Greta Thunberg to Join Thousands at Youth Climate March: <https://www.bbc.com/news/live/world-59155537> (дата звернення: 5.11.2021)
4. COP26: What is the Glasgow Climate Conference and Why is it Important?: <https://www.bbc.com/news/science-environment-56901261> (дата звернення: 5.11.2021)
5. A Love Letter to Kabul by Lyse Doucet: <https://www.bbc.co.uk/news/extra/OAQ9wAGSeh/a-love-letter-to-kabul> (дата звернення: 5.11.2021)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛАТИНСЬКИХ КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Латинські крилаті вислови (приказки, прислів'я, кліше) посідають значне місце у багатьох мовах світу. Вони відображають різні реалії соціального життя. Латинський фразеологічний фонд здавна привертав увагу багатьох українських та зарубіжних мовознавців: О. Потебні, Ш. Баллі, І. Чернишової, В. Мокієнко, М. Мостового, Ф. Медведєва, П. Фортунатова, О. Шахматова та інших. Їхні дослідження є важливим набутком вітчизняного мовознавства. Адже одним із найкоротших шляхів проникнення «в душу» мови є вивчення скарбів народної мудрості.

Аналізуючи крилаті латинські вислови, ми дійшли висновку, що значна їхня частина – біблійного походження. З пізньої та середньовічної латини увійшли до української мови численні біблійні сентенції, метафоричні словесні образи – символи, вислови з латинського перекладу Євангелія та книг християнських авторів. Пізніше крилатими стали афористичні влучні вислови римських філософів та видатних діячів. Інколи вислови ставали *крилатими* випадково, наприклад: вдалі експромти, приурочені до певних конкретних обставин, влучні і дотепні жарти, відточені сентенції письменників, мудрі відповіді філософів.

Латинські крилаті вислови часто зустрічаються в українському літературному тексті або в їхній первісній мовній формі (*Terra incognita. Alma mater. Tabula rasa*), або у транскрипції (*Алеа якта ест. Консветудо альтера натура*), або у дослівному перекладі (*Manus manum lavat* – Рука руку мие).

Homo hominis lupus est – Людина людині – вовк. *O tempora! O mores!* О часи, о звичаї!) [1, 2].

У більшості випадків структура і зовнішня форма латинських крилатих висловів при залученні їх до іншомовного контексту зберігається. Але іноді письменники, вводячи у свої твори латинські вислови, не лише переосмислюють їхній зміст, а й переробляють їхню структуру відповідно до змісту висловлювання. Така творча трансформація здійснюється за допомогою «парафрази», коли у вислові відбувається заміна одного слова на інше. Наприклад у Лесі Українки: *Scribo ergo sum* – «Я пишу, отже я існую» замість *Cogito ergo sum* – «Я мислю, отже я існую»; *Pereat mundus, fiat ars* – «Нехай загине світ, але нехай живе мистецтво», замість *Pereat mundus - fiat iustitia* – «Нехай загине світ, але нехай живе правосуддя» [5].

Прикладом такого перетворення є також назва вірша Лесі Українки *Contra spem spero*, побудованого за зразком *Dum spiro spero* – «Поки живу, сподіваюсь», але з відтворенням особистих переживань та внутрішньої боротьби [5]. Вислів «Золотий вік» - *Aetas aurea* зустрічається в античних творах Тібулла, Овідія та Гесіода. Міф про «золотий вік» існував у багатьох стародавніх народів, де зафіксовані спогади про п'ять віків: золотий, срібний, мідний, героїчний та залізний і ті щасливі часи, коли усі люди були рівні і щасливі від того, що не було важкої праці, бідних і багатих, війн та суперечок. Цей міф відобразив народне уявлення про класову нерівність і несправедливість у рабовласницькому суспільстві, сум за колишнім щасливим життям. З античної літератури він перейшов до літератури нових часів:

У кожного люду, у кожній країні
Живе такий спогад, що в нього в давнині
Були «золоті віки»,
Як пісня і слово були у шанобі
В «міцних сього світа» й не тільки на гробі

Складались поетам вінки (Леся Українка) [5].

Біблійний вислів *Margaritas ante porcos* [3] «Не метайте бісер перед свинями» вжитий у значенні – «не витрачайте марно хороших слів і справ на тих, хто цього не зрозуміє і не оцінить» зустрічається як у прозі, так і в поезії:

Свята старовино! Про тебе я згадав;
Правдивії слова твої не вмерли.
І я промовлю їх, щоб світ не забував:
Коли ти маєш Перли,
То й розум май
І перед свинями не розсипай.
Ти правду кажеш – писано бо єсть,
(Л. Глібов. Перли і свині) [4].

Вислів Вергілія *Experientia est optima magistra* («Досвід – найкращий вчитель») був запозичений Т. Шевченком при написанні свого «Журналу»: «Досвідченість є найкращий вчитель. Але гіркий досвід пройшов повз мене невидимкою....» [7]. Парафраза Нового завіту *Qui non laborant, on manducet* («Хто не працює, той нехай не їсть») зустрічається у творі Максима Рильського «Із абетки»:

Девіз немудрий свій тут написала праця.
Нехай вибачливий не подивує гість:
Хто робить, той і їсть [6].

Великий інтерес до латиських висловів виявляли О. Гончар, І. Франко, Г. Сковорода, П. Гулак – Артемовський, О. Довженко, М. Рильський, П. Загребельний, А. Малишко, Я. Галан, П. Тичина, І. Нечуй – Левицький, Т. Шевченко, М. Бажан, Б. Олійник, І. Кочерга, М. Стельмах, які гармонійно поєднали латинські крилаті вислови із сучасною українською літературною мовою.

Як бачимо, використання латинських крилатих висловів в українському перекладі чи в транскрипції є важливим стилістичним засобом вираження мудрої, влучної і дотепної передачі думки. Ці античні перлини подолали відстані часу і дали людству золоті зерна народної мудрості.

Джерела та література

1. Ашукин.Н.С., Ашукина М. Г. Крылатые слова: Литературные цитаты. Образные выражения. Москва:Гослитиздат, 1960. 752с.
2. Коваль А. П., Коптілов В.В. Крилаті вислови в українській літературній мові. Київ:Вища школа, 1975, 335 с.
3. Цимбалюк Ю.В. та ін. Біблійна мудрість у латинських афоризмах українською та англійською мовами. Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. 410 с.
4. Леонід Глібов Твори [Електронний ресурс] – Режим доступу: [//ukrlit.org/hlibov_leonid_ivanovych/perly_i_svyni](http://ukrlit.org/hlibov_leonid_ivanovych/perly_i_svyni)
5. Леся Українка Твори [Електронний ресурс] – Режим доступу: - [http: // www.l-ukrainka.name/uk/Verses/DumyIMrii/Na100LitUkrLiteratury.html](http://www.l-ukrainka.name/uk/Verses/DumyIMrii/Na100LitUkrLiteratury.html)
6. Максим Рильський Твори [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrlit.org/rylskyi_maksym_tadeiovych/tvory
7. Тарас Шевченко Твори [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=1>

АБРЕВІАТУРНА ЛЕКСИКА ДОКУМЕНТІВ: ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Невпинний розвиток інформаційно-аналітичної діяльності у сфері документної комунікації активно сприяє утворенню значної кількості лексичних скорочень. Їх використання дозволяє економити мовні засоби, а відтак уможлиблює передавання більшого обсягу інформації за короткий проміжок часу. Саме тому адекватне відтворення іншою мовою україномовної лексики, і зокрема абревіатур, набуває сьогодні важливого значення.

Дослідженням абревіатур та проблемами їх перекладу опікувалося багато науковців-лінгвістів і перекладачів, зокрема А. Авраменко, С. Барбашева, Е. Бреус, Є. Волошин О. Гармаш Ю. Горшунов, К. Єльцов, С. Єнікєєва В. Карабан, В. Павлов, І. Рахманова, М. Сегаль, Х. Харт, Дж. Шеард та інші. Однак, не зважаючи на це, проблема вдосконалення засобів відтворення україномовних лексичних скорочень залишається актуальною й донині.

Одним із пріоритетних завдань сучасних кваліфікованих фахівців інформаційно-аналітичних структур, разом із пошуком інформації, її накопиченням, аналізуванням, створенням вторинної інформації, у тому числі й іноземною мовою, є «встановлення принципів декодування та кодування абревіатур при переході від однієї мовної картини світу до іншої» [2, с. 199]. Термін «абревіатура» походить від латинського слова *brevis* – короткий. Словник іншомовних слів подає таке тлумачення поняття *абревіатура*: «Скорочення слова чи словосполучення, вживане в усному і писемному

мовленні; складноскорочене слово, утворене різними способами, а також загальноприйняті скорочення слів» [3]. Використання українських абревіатур іншою мовою (наприклад, англійською) передбачає оформлення їх кириличною або латинською графікою.

Розповсюдженим засобом відтворення іноземною мовою абревіатурної лексики україномовних документів є *калькування*. Використовуючи калькування, відтворюють не матеріальну форму лексичної одиниці, а тільки її значення та структуру [4, с. 245]. Калькування україномовних лексичних скорочень можливе на основі перекладу вихідного словосполучення з подальшим утворенням абревіатури з відповідних елементів, наприклад, англійського словосполучення, пор.: *ДКУД* (Державний класифікатор управлінської документації) – *SCMD* (State classifier of management documentation); *BAT* (відкрите акціонерне товариство) – *OJSC* (Open Joined-Stock Company); *ТОВ* (товариство з обмеженою відповідальністю) – *LLC* (Limited Liability Company); *ЗАТ* (закрите акціонерне товариство) – *SLC* (Superadded Liability Company); *ДРН* (Державний реєстраційний номер) – *SRN* (State reg-is-tra-tion number); *КПП* (Класифікатор промислових підприємств) – *IEC* (Indus-tri-al Enter-pris-es Classifier).

Менш поширеним засобом відтворення англійською мовою україномовних абревіатур є фіксація в складноскороченому слові кожної літери (записаної за допомогою кириличної графічної системи) знаками латинської графічної системи, тобто *транслітерація*, пор.: *УСБ* (Український соціальний банк) – *USB*; *ОСББ* (об'єднання співвласників багатоквартирних будинків) – *OSBB*; *ДСТУ* (Державний стандарт України) – *DSTU*.

Уводити до англійського тексту україномовні лексичні скорочення можна і без посилання на відповідні україномовні словосполучення та їхній переклад. Такі абревіатури зберігають кириличну графіку й вимову ініціалів за правилами української мови. Однак, *відтворення абревіатур в*

оригінальному вигляді, на переконання А. Казкенової, доцільне тоді, коли адресат може самостійно з'ясувати значення слова, необхідного для розуміння тексту чи його фрагмента. Чисельність подібних прикладів у мові не дозволяє розглядати такі лексеми комунікативними помилками, адже, навіть якщо у звичайному тексті існує зовсім невідоме слово, цей текст не вважають позбавленим змісту [1, с. 74–75]. Проте аббревіатури, відтворені в оригінальному вигляді, які подають без розшифрування, значно утруднюють сприйняття інформації.

Отже, аббревіатури україномовних документів потребують адекватного перекладу. Основними прийомами під час їх відтворення в українській мові є калькування, транслітерація та еквівалентний переклад (відтворення в оригінальному вигляді). Найбільш розповсюдженими варіантами відтворення лексичних скорочень є калькування.

Джерела та література

1. Казкенова О. К. Вмотивованість запозиченого слова. *Питання мовознавства*. 2003. № 5. С. 72–80.
2. Сітко А. В. Використання результатів контрастивних досліджень у перекладознавстві. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 116. С. 199–203.
3. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=98&action=show> (дата покликання: 01.10.2021 р.).
4. Українська мова. Енциклопедія / [Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін.]. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2004. 824 с.

МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Мова в сучасному світі давно перестала бути просто засобом взаємодії і спілкування. Вона є одним з інструментів управління державою. Та головно мова – це символ і засіб колективного самовизначення, консолідації нації, могутній засіб зміцнення національної свідомості.

Для сьогодення надзвичайно актуальними є слова відомої української письменниці О. Забужко, яка в одному з інтерв'ю сказала: «Мова – далеко не тільки «засіб спілкування», тобто передачі «вже готових думок», як нас усіх учили в імперській школі. Куди серйозніша її місія – бути способом народження тих думок: коли «нема мови», людині просто-напросто «нема чим думати» [5].

Століття поневолення катастрофічно відбилися на українській мові. Її забороняли, оголошували неіснуючою, насильно уподібнювали до «старшої сестри», лінгвоцид (мововбивство) поєднувався з геноцидом – фізичним винищенням її носіїв. Незалежна Україна успадкувала деформовану мовну ситуацію, що склалася внаслідок асиміляції українців. Ліни Костенко свого часу з сумом говорила: «У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а з важкої руки Імперії ще й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм. Людина розмовляє рідною мовою, а на неї озираються... Глуха ворожість оточує нашу мову, навіть тепер, у власній державі»[3, с. 7].

Упродовж тридцяти років незалежності України ситуація повільно, але змінюється. Згідно з аналітичним оглядом «Становище української мови в

Україні в 2020 році», оприлюдненого рухом «Простір свободи», 73% українців вважають українську мову рідною. Спілкуються вдома переважно українською 53%, російською – 29% громадян України. 66% українців вважають, що держава має сприяти подальшому втіленню закону про мову в усіх сферах, не поділяють цієї думки 20%. Підтримка закону про мову переважає в усіх регіонах України – від 88% на Заході до 53% на Півдні. Однак на практиці закон масово порушується.

2/3 українців вважають, що частка української мови на телебаченні має становити не менше 75%. Саме така квота встановлена законом, однак на практиці другий рік поспіль відбувається зростання присутності російської мови в українському телепросторі. Частка української мови у прайм-тайм шести провідних телеканалів, яка почала знижуватися ще минулого року, у жовтні 2020 впала до 41%, натомість суто російськомовні програми становили 46%. Телеканали все більше нав'язують суспільству російську мову, ігноруючи або обходячи норми закону про телебачення і радіомовлення[7].

Варто наголосити, що у сучасному інформаційному просторі мова забезпечує здатність підтримувати й відтворювати високу інтенсивність внутрішніх зв'язків, якими поширюються інтелектуальні й моральні імпульси, що пронизують усе суспільство. Тобто зростає її інформаційна функція, а інформаційне суспільство певним чином обумовлює комунікативно-мовну свідомість і комунікативно-мовну культуру особистості.

Як зазначають дослідники, нинішня мовна ситуація в Україні викликає нагальну необхідність перш за все законодавчого врегулювання. Вагоме значення для вирішення цієї проблеми мають і зростаючі з кожним роком інформаційні технології, що породжують не тільки нові комунікативні потоки, а й нову реальність – мовно-інформаційний простір.

Так, О. Михальчук у своїй доповіді «Мовно-інформаційний простір сучасної України та українське законодавство: соціолінгвістичний вимір» окреслила основні завдання, що стоять перед соціолінгвістикою, з-поміж них слід назвати такі: «осмислити основні параметри мовно-інформаційного простору, виявити їхні особливості з огляду на етномовну структуру українського суспільства, спрогнозувати вплив мовно-інформаційного простору на мовну свідомість, екологію мови та безпеку суспільства загалом»[3].

Крім того, науковиця пропонує розглядати модель мовно-інформаційного простору з трьох ракурсів, а саме:

- 1) національний мовно-інформаційний простір як маркер держави;
- 2) мовно-інформаційний простір етномовних спільнот;
- 3) особистісний мовно-інформаційний простір [3].

Слід підкреслити, що мовна ситуація не існує сама по собі. Невід’ємними її складниками є мовний простір, створений самими мовцями, з іншого – державна мовна політика, яка регулює мовні питання в офіційному сегменті [4].

Ще І. Огієнко у своїй науковій праці «Наука про рідномовні обов’язки» акцентував увагу на ролі і значенні рідної мови в процесі державотворення: «Рідна мова – це найважливіша основа, що на ній зростає духово й культурно кожний народ; Мова – то серце народу: гине мова – гине народ; Народ, що не створив собі соборної літературної мови, не може зватися нацією; Стан літературної мови – ступінь розвитку народу; Літературна мова – головний двигун культури народу» [6]. Ідеї видатного українського науковця залишаються актуальними й зараз.

Мовне питання в Україні зберігає на сучасному етапі його розвитку підвищений ступінь злободенності і розглядається в різних аспектах, а

саме: 1) як власне лінгвістична проблема; 2) як проблема філософська, соціологічна; 3) як один з елементів суспільно-політичного дискурсу.

Безумовно, безпека національного мовно-інформаційного простору, залежить від ефективності законодавства, що окреслює основні межі мовно-інформаційних відносин у сфері суспільного життя. Так, прийнята в 1996 році Конституція України закріпила статус української як державної мови, надала гарантії розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Та незважаючи на законодавчі акти тема української мови як державної супроводжується численними політичними спекуляціями та маніпуляціями, що спричинює уповільненню процесу українізації держави. Саме тому процес підвищення мовної компетенції щодо української мови залишається досі актуальним і для етнічних українців, і для представників національних меншин. В Україні, на превеликий жаль, донині не створено дієвого алгоритму реалізації одного із важливих пунктів Преамбули «Європейської Хартії»: «Охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх» [1, с. 343].

Крім того, розглядаючи мовно-інформаційний простір сучасної України в контексті мовних прав етномовних спільнот, О. Михальчук зауважила, що присутність інших мов зумовлена не етнічною структурою населення України, а тривалим впливом позамовних чинників і таким важливим соціолінгвістичним явищем у зв'язку «інформація — мова» як інформаційна потужність мови.

У ракурсі «мовно-інформаційний простір – особистість» науковиця виділила такі основні соціолінгвістичні аспекти як: 1) мова інформації і мовна компетенція; 2) мовні права і потреби особи — реципієнта інформації; 3) доступність і достовірність інформації; 4) інформація і мовна свідомість [3].

Зазначимо, що кожна мовна особистість (або, інакше кажучи, людина, яка існує у мовному просторі) реалізує свою мовну свідомість у мовленнєвій поведінці, характер та особливості якої визначаються сукупною дією цілої низки різноманітних і різнопланових чинників. Вибір мови спілкування чи вибір рідної мови часто є суб'єктивними, залежить від індивідуальних чи спільнотних мовних пріоритетів і може мати символічний характер.

Але вибір і використання інформації носить прагматичний цілеспрямований характер відповідно до інтересів й прагнень особистості.

Отже, мова є найважливіший маркер національної самоідентифікації в державі та сильний важіль для об'єднання в сильну та непереможну націю.

У сучасному українському суспільстві вирішення нагальних проблем мовно-інформаційного простору є неможливим без національного суверенітету та зміцнення ролі української мови як державної.

Одним із шляхів підвищення престижу української мови має стати цілеспрямована державна політика щодо мови інформації, яка забезпечуватиме індивідуальні інформаційні потреби кожного із громадян.

Джерела та література

1. Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин. Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві. Збірник наукових праць. Київ, 2012. С. 342-376.
2. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала. *Психологія і суспільство*, 2015. №1. С.6-15.
3. Михальчук О. Мовно-інформаційний простір сучасної України та українське законодавство: соціолінгвістичний вимір. URL: <http://www.inmo.org.ua/nz>.
4. Михальчук О. Мовна компетенція як інструмент реалізації мовних прав. URL: <http://mova.knu.ua/wp-content/uploads/2019/11/25.pdf>.

5. Мова – чинник національної безпеки України URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29795878.html> .

6. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. Львів : «Фенікс», 1995. С.27-28. URL: <https://book-ye.com.ua/upload/iblock/>

7. Становище української мови в Україні в 2020 році. URL: <http://language-policy.info/2020/11/oprylyudneni-rezultaty-doslidzhennya-pro-stanovysche-ukrajinskoji-movy-v-ukrajini-v-2020-rotsi/>.

Ірина Якубенко

Дана Черкаська

м. Полтава

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ СИНТАКСИЧНОЇ ОДИНИЦІ

Комунікація між людьми може здійснюватися різним шляхом, але найефективнішим і найдієвішим способом передачі думки, висловлення свого ставлення до повідомлення або ситуації та здійснення певного впливу на співрозмовника є речення. За допомогою застосованої синтаксичної одиниці ми можемо не просто отримати нове повідомлення, дізнатися нову інформацію, але й зрозуміти намір мовця, прихований смисл повідомлення та здійснити певну дію (наприклад, виконати прохання). В залежності від існуючих підходів до вивчення речення, науковці отримують різні результати, які усі разом сприяють покращенню комунікації, розумінню один одного та досягненню комунікативних цілей. Одним з таких ефективних підходів дослідження синтаксичної одиниці є комунікативно-прагматичний. Дослідження речення як комунікативного тактико-операційного засобу у комунікативно-прагматичній площині сприяють розумінню та покращенню спілкування [5, с. 4].

Сучасні мовознавчі дослідження приділяють увагу як власне комунікативним, так і прагматичним компонентам мовленнєвих явищ (Ф. Бацевич, Н. Гуйванюк), сприяють поглибленню знань про мовні можливості в передачі комунікативно значущих смислів при спілкуванні партнерів (Н. Формановська) [2, с. 4].

О. Стародумова зазначає, що комунікативно-прагматична функція відображає ставлення мовця до змісту висловлювання, до адресата; реалізації комунікативно-прагматичної функції сприяють засоби всіх мовних рівнів. Подібне визначення прагматичної функції репрезентує М. Кочерган: прагматична функція мови вказує на ставлення мовця до висловленого [1]. Залежно від мети свого спілкування, мовець розташовує у своєму реченні-висловленні певні компоненти повідомлення, застосовуючи для цього відповідну модель, у якій для розподілу комунікативного навантаження використовуються лінгвістичні засоби (лексичні, морфологічні, синтаксичні) та яка у конкретному контексті співвідносна з конкретною метою мовця та конкретною мовленнєвою дією [5]. Прагматичну ж функцію висловлювання трактують як ефект, вплив, який створює мовленнєве повідомлення на адресата.

Отже, вплинути на поведінку та свідомість адресата здатне речення у мовленні, яке реалізує прагматичні функції. Комунікативно-прагматичний підхід у дослідженні синтаксичної одиниці виявився дуже ефективним, оскільки дає можливість мовцеві застосовувати одну з існуючих речень-моделей розподілу інформації у висловленні (повідомленні) для реалізації мети. Але зрозуміти і правильно інтерпретувати зміст такого речення можливо лише у контексті (ситуації).

Джерела та література:

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ : ВЦ «Академія», 2002. 368 с.
2. Мелкумова, Т. (2016). Стан дослідження комунікативно-прагматичних функцій мовних одиниць. *Філологічні студії*: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, 2016. № 15. С. 63-72.
3. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика : монография. Винница : Нова Книга, 2009. 272 с.
4. Формановская Н. И. Речевое взаимодействие : коммуникация и прагматика : монография. Москвв : Икар, 2007. 480 с.
5. Якубенко І. В. Комунікативна модель складнопідрядного речення у сучасній німецькій мові. Україна і світ: діалог мов та культур : зб. наук. праць. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2012. Вип. 39. С. 384–385.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СИСТЕМИ У СФЕРІ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

**Леся Біловус
Наталія Яблонська
м. Тернопіль**

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ФАКТОРА НА СТАН ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В даний час, у зв'язку зі стрімким розвитком засобів масової інформації та комунікації, мультимедійних технологій, Інтернету, особливе значення має вивчення, виявлення тенденцій, закономірностей, механізму впливу нових інформаційних технологій на політичну культуру і духовний стан суспільства. Чим цей розвиток обернеться для більшості населення нашої країни – благом або новими випробуваннями, залежить від змістовної сторони державної інформаційної політики.

Підвищення керованості суспільних процесів дозволяє досягти стабільності, стійкості політичного режиму. Однак, стійкість політичного режиму, як справедливо підкреслюють Г. Алмонд і С. Верба [1] багато в чому залежить від політичної культури суспільства. Якщо політична культура громадян знаходиться на низькому рівні і політичний режим не отримує з цієї причини підтримки, то ймовірність збереження режиму мізерно мала.

Так, наприклад, в американській дослідницькій школі, що займається вивченням політичної культури вважають, що культурна підсистема в політичній системі є фундаментальною, основною. Відомий у виробництві інформаційних технологій Б. Гейтс так сформулював свою думку: «Інформаційна магістраль трансформує нашу культуру не менш кардинально,

ніж видавничий прес Гуттенберга середньовічну» [2]. На нашу думку, це погляд на політичну культуру з технологічної сторони.

У зв'язку з цим, вважаємо за можливе досліджувати елементи політичної системи суспільства з культурної підсистеми. Разом із тим, аналіз особливостей політичної культури суспільства слід почати із з'ясування того, як технологія впливає на культуру в цілому, бо політичну культуру можна вважати однією зі складових загальнолюдської культури.

Практика показує, що з впровадженням нових інформаційних технологій відбувається формування нової структури суспільства – так званої, мережевої структури. М. Кастелльс вважає, що «саме мережі становлять нову соціальну морфологію наших суспільств, а поширення «мережевої» логіки має значний вплив на хід та результат процесів, пов'язаних із виробництвом, повсякденним життям, культурою і владою». І справді, ХХІ століття увійде в історію як століття вибухового поширення інформаційних технологій.

Виробництво, поширення, обмін інформацією є новою сферою виробництва, де зайняті маси людей. Формується новий клас, нова соціальна група у суспільстві із людей, які володіють цим виробництвом, і найманих працівників, обслуговуючого персоналу. Багато людей вже не уявляють власне існування без сучасних інформаційних технологій.

Разом із тим, виникає сумнів щодо тієї ролі, яка надається технологіям багатьма дослідниками, а саме: чи дійсно інформаційні технології, зокрема мережі, є основою розвитку суспільства? Якщо питання сформулювати ширше, то чи дійсно тільки оновлення технологій, є причиною людського прогресу?

З позиції соціокомунікативного підходу важливою є теза про те, що саме «похідні» цінності служать еволюційним прогресом, є накопичувачами об'єктів інформації для чергового революційного прориву в розвитку

людства. Відзначимо, що похідні цінності формуються у вершинній психології людини, у верхніх шарах психіки, у сфері свідомого.

Цей висновок підтверджує фінський вчений – Лінус Торвальдс. Він вважає, що самі технології нікуди людину не ведуть. Суспільство змінює технології, а не навпаки, технологія лише окреслює межі людських можливостей і витрати ресурсів.

Очевидно, тут ми маємо справу з представниками двох гілок наукового напрямку – гуманітарного (М. Кастелльс) і технічного (Л. Торвальдс). Неспівпадіння в їх позиціях полягає лише в тому, що Л. Торвальдс розглядає стан суспільства до появи у цього суспільства якихось технологій, а М. Кастелльс акцентує увагу на соціальних змінах після появи (тобто в період використання) цієї технології. Загальним для них є об'єкт їхньої наукової уваги – процес соціально-технічного розвитку суспільства. А правильність позицій вчених може виходити з можливої інтерпретації культурно-технологічного детермінізму.

Справа в тому, що поняття «культура» спочатку вживалося у вузькому значенні (і означало «обробіток ґрунту»), тобто в зв'язку зі змінами в природному об'єкті під впливом людської діяльності, на відміну від змін природного характеру. Пізніше «культура» отримала більш широке тлумачення: нею стали характеризувати взагалі все створене людиною.

Культура постає вже як «друга природа», надбудована над природою природною.

У сфері культури людина постійно взаємодіє з іншими людьми, що має деяке зовнішнє матеріальне вираження. Освоєння культурних цінностей, навичок, діалектично виявляється у формі розпредметнення (засвоєння) культури людиною і опредметнення людиною знань, навичок і цінностей (створення культури.). Засвоюючи культуру, вона засвоює традиції, минулі знання, ці своєрідні накопичувачі історичного досвіду, а, розвиваючи

культуру, по суті, творить і винаходить нове. Очевидно, що культура – це «похідні цінності»: придбані людиною протягом життя норми поведінки, спілкування з людьми і т. д. Культура – це те, що спонукає індивіда чи суспільство чинити так, а не інакше.

Німецький філософ Ф. Тенбрук визначає культуру як культуру репрезентативну. Він вважає: «Культура є суспільним фактом остільки, оскільки вона є репрезентативною культурою, тобто виробляє ідеї, значення і цінності, які дієві в силу їх фактичного визнання. Вона охоплює всі вірування, уявлення, світогляди, ідеї та ідеології, які впливають на соціальну поведінку, оскільки вони або активно поділяються людьми, або користуються пасивним визнанням» [3].

Іншими словами, культура перестає бути феноменом, що пасивно супроводжує суспільні явища, які при цьому протікають як би поза і крім культури, об'єктивно і незалежно від неї. Репрезентативна культура представляє у свідомості членів суспільства всі факти, які що-небудь означають для діючих індивідів. А означають вони для них саме те і тільки те, що дано в культурній репрезентації. Тільки це існує для членів суспільства і тільки в цьому, тобто в культурній репрезентації, і існує суспільство. Отже, формуючи свідомість індивідів і мотивацію їх поведінки, культура детермінує людські дії і вчинки.

Таким чином, суспільство, що володіє певною культурою, створює відповідні їй технології вирішення тих завдань, які на даному історичному етапі є для даного суспільства актуальними. Виникнувши, технології далі через призму культури визначають моделі поведінки своїх творців, іншими словами, формують новий культурний пласт суспільства, або новий субкультурний зміст.

В науці відома класифікація політичної культури, яку запропонували Г. Алмонд і С. Верба. Вони, досліджуючи функціонування політичних систем

Англії, Італії, ФРН, США та Мексики, виділили три типи політичної культури:

- патріархальний (парафіяльний), що характеризується відсутністю інтересу громадян до політики, індивідуальність до політики; населення не володіє необхідними знаннями і не розбирається в політиці;
- підпорядкування, що характеризується сильною орієнтацією на політичні інститути і невисоким рівнем індивідуальної активності громадян;
- партиципаторний (від participation – участь), який передбачає високий рівень зацікавленості громадян в політичній участі і прояв ними такої активності.

Автори підкреслювали, що на практиці названі типи політичної культури існують у змішаному стані, який вони назвали культурою «громадянськості», що характеризується такою приблизною пропорцією: 10 % населення дотримується парафіяльної культури, 30 % – підпорядкування і 60 % – участі.

Далі, в кінці ХХ століття типологія політичної культури Г. Алмонда і С. Верби була вдосконалена. Всі її типи поділені на дві групи – пасивні і активні [1].

До пасивних відносяться відомі за типологією Г. Алмонда і С. Верби політичні культури, а також новий тип: «культура спостерігачів», що відрізняється більш високим рівнем суб'єктивного політичного інтересу до політичних явищ. Характерною рисою цієї групи є політична апатія.

До активних типів політичної культури відносяться такі:

- протестна, що характеризується низьким рівнем політичних інтересів і довіри влади;

- клієнтська, що відрізняється низьким рівнем політичних інтересів, але високою довірою до влади;
- автономна, яка формулюється середнім рівнем політичних інтересів і низьким рівнем політичної довіри;
- громадянська, що характеризується середнім рівнем політичних інтересів і високим рівнем довіри до влади;
- партиципатна, що відрізняється високим рівнем політичних інтересів і низьким рівнем політичної довіри;
- громадянська партиципатна, що виділяється високим рівнем суб'єктивних політичних інтересів і високим рівнем політичної довіри.

Характерною рисою активної групи є високий рівень участі в політиці, переконаність людей у можливості реально впливати на прийняття політичних рішень, а отже і на умови свого існування.

Таким чином, по-перше, політична культура є стрижнем політичної системи. По-друге, нові інформаційні технології знаходяться в постійній взаємодії з культурою, впливаючи на всі її різновиди, включаючи і політичну культуру. По-третє, вплив інформаційних технологій на політичну культуру можна розглядати в нормативному і ціннісному аспектах.

Отож, Інтернет сміло можна вважати соціальним інститутом, оскільки, по-перше, він має соціально значимі цілі: надання можливості майже миттєвого обміну інформацією; широкомасштабне спілкування; вплив на ефективність у підприємстві, навчанні, виробництві та інших сферах; підвищення якості та розширення переліку соціальних послуг, що надаються населенню. По-друге, він здійснює ряд соціальних функцій, таких як інформаційно-комунікативна, інформаційно-когнітивна, соціально-інтегруюча, соціально-трансформуюча, інтегративно-технологічна. По-третє, Інтернет має організаційні структури.

Однак, разом з тим, з'явилися й нові проблеми, що ставлять під загрозу існування демократії в подальшому.

Кожен громадянин повинен мати доступ до технології, що реалізує можливості «електронної» демократії. Це може бути особистий комп'ютер, термінал громадського доступу або щось інше. Багато хто вважає, що Інтернет та інші нові інформаційні технології є черговим інструментом еліт, а пересічній людині вони будуть недоступні.

Джерела та література

1. Almond Gabriel Abraham, Verba Sidney. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. URL: <https://ua1lib.org/book/1274696/58a4d7>.
2. Гейтс Б. Дорога у майбутнє. URL: <https://mind.ua/books/219-doroga-u-majbutne>.
3. Friedrich H. Tenbruck Zur Kritik der planenden Vernunft / Friedrich H. Tenbruck. Фрайбург, Мюнхен (Freiburg, München) : Karl Alber Verlag, 1972.
4. Дані досліджень інтернет-аудиторії України – 2017 URL: <http://inau.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoriyi>.
5. Електронні джерела політичного впливу: форми маніпулювання свідомістю та засоби їх обмеження URL: [http://librar.org.ua/sections load.php?s=policy&id=113&start 5/](http://librar.org.ua/sections/load.php?s=policy&id=113&start 5/).

Олена Вдовіна
Оксана Василюнина
м. Полтава

ВИКОРИСТАННЯ КРАУДСОРСИНГ-ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ УСТАНОВ

У сучасних умовах на тлі зміни технологічної, комунікаційної та соціальної парадигм актуалізуються конструктивний діалог між суб'єктами інформаційного суспільства, необхідність пошуку ефективних способів соціокомунікаційної взаємодії. У зв'язку із цим у всіх галузях господарювання застосовуються інноваційні підходи та технології, які максимально задовольняють потреби сторін соціокомунікаційного процесу [1]. Однією технологій, що набуває стрімкого розвитку протягом найближчого часу, є краудсорсинг (crowdsourcing). Цей, порівняно молодий термін, походить від двох англійських слів: crowd - «натовп» і sourcing - «використання ресурсів» [2]. Вивченню краудсорсингу присвячені праці зарубіжних науковців та практиків інформаційної сфери: Р. Холлі, П. Гетенбея, П. Дановські, М. Айреса, П. Хогана, Дж. Колако, Дж. МакКінлі та ін. Проте, на жаль, увітчизняній професійній науковій літературі немає єдності розуміння як самого поняття «краудсорсинг» так і особливостей його застосування у інформаційних установах.

Аналізуючи наявні нині підходи до визначення терміну краудсорсингу спробуємо сформулювати універсальне його визначення. Отже, краудсорсинг - це об'єднання та залучення широкого кола осіб на добровільних засадах для вирішення конкретного завдання або проблеми із застосуванням інформаційних технологій. Можна також сказати, що краудсорсинг – це, по суті, мобілізація ресурсів людей за допомогою інформаційних технологій з

метою вирішення завдань, що стоять в цілому перед державою, суспільством чи бізнесом.

Виникнення і розвиток краудсорсингу безпосередньо пов'язані з формуванням мережевої економіки. Краудсорсинг спирається на використання соціальних мереж інформаційного суспільства, завдяки яким, як пише М. Джайлс, «на допомогу індивідуальному інтелекту буде постійно приходити колективний розум» [3]. Розвиток соціальних мереж суттєво спрощує процес інтеграції різних ресурсів великої кількості людей. Як пишуть автори книги «Вікіноміка. Як масове співробітництво змінює все» Дон Тапскотт, Ентоні Д. Вільямс: «Доступність інформаційних технологій зростає, надаючи інструменти співпраці, створення цінності та конкуренції практично кожному. Це дає можливість людям вільно брати участь у процесі інновацій та створенні цінності в кожній економічній галузі» [4]. Історично, одним із перших яскравих прикладів краудсорсингу по праву вважають укладання Оксфордського Англійського Словника (Oxford English Dictionary). Тоді видання звернулося до громадськості з проханням надіслати варіанти термінів з їх потенційними варіантами використання. У результаті за період у 70 років було отримано понад 6 млн. листів.

Найвідомішим реалізованим нині проєктом краудсорсингу є - Вікіпедія, авторами якої є користувачі інтернету. Користувачами та редакторами статей у Вікіпедії може бути будь-яка людина. Першим же дослідником краудсордингу став Дж. Хау, який розглянув основні приклади організацій, що використовують краудсорсинг у своїй діяльності і розкрив у своїй книзі «Базові принципи роботи краудсорсингу». Хау виділяє такі сфери використання краудсорсингу: при створенні результатів творчої праці; при використанні групових інтелектуальних здібностей суспільства; з метою фільтрації даних і для агрегування фінансових ресурсів соціуму [5].

Перевагами краудсорсингу є: максимальне охоплення аудиторії, залучення користувачів, різноманітність запропонованих варіантів, чітко позначені терміни, економія фінансових ресурсів. Проте, незважаючи на інноваційний та перспективний потенціал краудсорсингових технологій, у цього методу є й ті, хто вважають його недоцільним та сповненим недоліків. Ключовим постулатом супротивників краудсорсингу є те, що не усі люди, які можуть брати участь у роботі над певним проектом, є достатньо досвідченими та обізнаними у даній сфері, тобто по суті не є спеціалістами, отже не здатні створити щось цінне та науково важливе. Також краудсорсинг далеко не завжди виявляється найдешевшим способом. Так, наприклад, створення логотипу або дизайну часто дешевше замовити у недорогого дизайнера. Додамо до цього необхідність виділяти ресурси на перегляд варіантів, спілкування з аудиторією, рекламну підтримку – усе це звісно не здешевлює використання зазначеної технології. Ще одним недоліком необхідно назвати можливий витік інформації, а відтак навіть угода про конфіденційність не завжди рятує очільників проекту. Це пов'язано з тим, що компанія-замовник може звернутися до людей за рішенням дуже приватних, але важливих завдань, пов'язаних з їхнім бізнесом.

Краудсорсинг поділяють на 2 категорії: за сферою використання (освіта, бізнес, політика, соціальна сфера тощо) та за специфікою вирішуваних завдань (генерація контенту, збір інформації, проведення опитувань, пошук фахівців).

Широкого застосування набуває нині краудсорсинг у діяльності зарубіжних інформаційних установ – бібліотек, архівів та музеїв. Так, першого досвіду успішного використання ідей краудсорсингу Національна бібліотека Австралії отримала під час реалізації проекту «Picture Australia», який стартував у 2000 р. [1]. Його реалізація уможливила збір цифрових зображень, що відбивають історію та сучасність країни. Учасниками проекту

за перші три роки стали майже 3 тисячі волонтерів та понад 50 закладів збереження культурної спадщини як самої Австралії, так інших країн.

Британською бібліотекою реалізовано 102 краудсордингових проекти, волонтерами стали понад 2 тис. осіб. На даний момент Британська бібліотека реалізує 2 проекти - переклад каталогу з друкованими картками в онлайннову базу даних з можливістю пошуку і переведення театральних афіш в електронний формат.

Бібліотека Швейцарської вищої технічної школи залучила громадськість для ідентифікації та впізнання величезної колекції фотографій і картин [6]. Подібний проєкт «Liljenquist Family Collection of Civil War Photographs» був організований Бібліотекою Конгресу у Вашингтоні і об'єднує 56 установ по всьому світу. У цьому проєкті у вільному доступі виставлено величезну колекцію фотографій, історію яких намагаються відтворити спільними зусиллями [7].

Дещо інший досвід упровадження краудсорсинг-технологій має Національна бібліотека Німеччини. За її ініціативою та за сприяння добровольців Wikimedia Deutschland з 2005 р. розпочалась робота зі встановлення посилань між записами електронного каталогу й авторитетних файлів бібліотеки та ресурсами Wikipedia [8].

Активно застосовуються краудсорсинг-технології у архівах зарубіжних країн. Зокрема, Національні Архіви США використовують краудсорсинг, додаючи теги до історичних документів. Для поліпшення пошуку історичних документів Національне управління архівів і документації (Національні Архіви США) просять громадськість додавати теги до документів. Наприклад, доброволець у проєкті краудсорсингу може позначити електронну копію листа або рукописне клопотання до Конгресу за допомогою включення в документ ключових слів або тегів для пошуку, які відповідають словам у документі. Теги можуть включати імена осіб, таких як «Джордж

Вашингтон», місця розташування, такі як «Меріленд» або «Маунт-Вернон» і організації, такі як «Конгрес», а так само дати, події, закони і багато інших ключових слів. Вже у перший місяць роботи програми, добровольцями через публічний онлайн-доступ (Online Public Access) до історичних документів було додано понад 1000 тегів [9]. Латвійський фольклорний архів завдяки використанню краудсорсингу залучив тисячі волонтерів до оцифрування та збагачення своїх електронних колекцій [10].

Застосування краудсорсинг-технологій є надзвичайно актуальним і у музеях. Так, музей історії в Чикаго став першим музеєм, який вирішив використовувати у своїй роботі краудсорсинг і залучити відвідувачів до створення нової виставки. Музей попросив своїх відвідувачів запропонувати ідею для нової виставки, звернувшись при цьому до громадської думки. Музей просить надсилати на розгляд ідеї для майбутньої виставки на його електронну пошту historybowl@chicagohistory.org. або ж офіційну сторінку на Facebook. При розгляді заявок буде діяти цензура - ідеї, що не мають відношення до Чикаго або неприйнятні для сімейного музею, будуть відхилені. Схожі ідеї будуть об'єднані і після цього музей запропонує 16 варіантів, які будуть розбиті по парах і голосуванням скорочені спочатку до 8 варіантів, а потім до фінальних 4, з яких і буде вибиратися ідея-переможець.

Проаналізувавши викладений вище досвід використання краудсорсинг-технологій інформаційними установами зарубіжних країн, можемо зробити висновок, що на даний час - це надзвичайно перспективний спосіб залучення громадськості до вирішення поставлених задач та реалізації проєктів спрямованих, на збереження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, історичної пам'яті тощо. Ефективність його застосування взаємопов'язана з рівнем довіри і взаємної відповідальності інформаційних установ та їх користувачів, а гнучкість, адаптивність та універсальність краудсорсинг-технологій дозволяє використовувати їх в усіх без винятку

інформаційних установах незалежно від напрямку та специфіки діяльності, місця розташування та форми власності.

Джерела та література

1. Мар'їна О. Використання краудсорсинг-технологій у діяльності зарубіжних бібліотек. URL: <http://eprints.rclis.org/23325/1/32%20Marina.pdf> (дата звернення 1.11.2021).
2. Подольська Е. Краудсорсинг: види, особливості, недоліки. URL: <https://www.tyuiu.ru/wp-content/uploads/2015/08/Том-21.pdf> (дата звернення 1.11.2021).⁹
3. Марченко О. Технології краудсорсингу: соціально-економічні основи і види. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5878/1/Marchenko_18-24.pdf (дата звернення 1.11.2021) .
4. Танскотт Д. Викиномика. Как массовое сотрудничество изменяет все. URL: <http://www.likebook.ru/books/download/98707/> (дата обращения 1.11.2021).
5. Howe J. Crowdsourcing: Why the Power of the Crowd is Driving the Future of Business. URL: <http://www.bizbriefings.com/Samples/IntInst%20---%20Crowdsourcing.PDF> (дата звернення 1.11.2021).
6. Crowdsourcing: So hilft das Publikum der ETH-Bibliothek. URL: <https://soundcloud.com/digitalbrainstorming/crowdsourcing-so-hilft-das-publicum-der-eth-bibliothek> (дата звернення 1.11.2021).
7. Herbold A. Mitmachen kann jeder: Wie Bibliotheken das Web 2.0 nutzen. URL: <https://www.tagesspiegel.de/kultur/crowdsourcing-je-komplexer-und-intimer-die-erinnerungen-sind-desto-schwerer-ist-es-gespraechspartner-zu-finden/6013376-2.html> (дата звернення 1.11.2021).

8. Danowski P. Library 2.0 and User-Generated Content. What can the users do for us? URL: // <http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/113-Danowski-en.pdf> (дата звернення 1.11.2021).

9. NARA takes crowdsourcing approach to tagging historic documents. URL: <https://gcn.com/articles/2011/08/05/nara-public-tag-historic-documents-searchable.aspx> (дата звернення 1.11.2021).

10. Краудсорсинг в Digital Humanities: опыт Латвийского фольклорного архива. URL: <https://sysblok.ru/linguistics/kraudsorsing-v-digital-humanities-opyt-latvijskogo-folklornogo-arhiva/>(дата звернення 1.11.2021).

Іванна Андрущенко

Наук. керівник – к. н. із соц. ком. Вдовіна О.О.

м. Полтава

АВТОМАТИЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні жодне організація, підприємство чи установа не може обійтись без ведення документації та діловодства, а тому документообіг підприємства є обов'язковим та важливим процесом [1]. Функціонування будь-якої системи документообігу зводиться до забезпечення зручних та комфортних умов роботи з документами для усіх суб'єктів системи: від замовника чи адміністратора до виконавця. Такі умови роботи з документами можливі лише за умов злагодженої, надійної та ефективної системи захисту та доступу до будь-якого документу в автоматизованій системі документообігу.

Нині на ринку програмного забезпечення до уваги клієнтів пропонується велика кількість систем для автоматизації документообігу як

вітчизняних, так і зарубіжних розробників. Імплементация таких систем у діяльність підприємств реалізується не лише приватними компаніями, але й організаціями сфери державного управління. Зауважимо, що автоматизація документообігу на підприємствах здійснюється завдяки використанню систем електронного документообігу (СЕД), які можна визначити як організаційно-технічні системи, які забезпечують процес створення, управління доступом і розповсюдженням електронних документів у комп'ютерних мережах, а також забезпечують контроль над потоками документів в організації [2, с.156]. Вдало впроваджена СЕД дозволяє звести до мінімуму проблеми, що стосуються втрати документів, прострочення термінів їх виконання тощо, проте електронний документообіг ні в якому разі не повинен впроваджуватися, як данина моді на прогресивні технології [3]. Нині підприємства надають перевагу СЕД, які включають алгоритми та засоби створення документів, правила організації та ведення електронного архіву, принципи функціонування документообігу та базуються на програмно-технічних засобах, тобто по суті є багатофункціональними та надають можливість дооснащення програмного продукту додатковими модулями з урахуванням специфіки роботи конкретного підприємства.

СЕД є фактором підвищення ефективності діяльності підприємства, адже дозволяють заощаджувати організаційно-технічні витрати, пов'язані із розмноженням і переміщенням документів, реєстрацію роботи з ними; упорядковувати технології роботи з документами; впроваджувати єдині комп'ютерні технології; прискорювати проходження документів на підприємстві за рахунок ефективної електронної технології розсилання документів і резолюцій; контролювати виконання документів працівниками; здійснювати оперативний контроль за діяльністю підприємства; аналізувати обробку накопичуваних даних; здійснювати електронне архівування документів тощо. З вище викладеного можемо зробити висновок, що СЕД

виконують безліч функцій, необхідних для підтримки документообігу, що забезпечує ефективне управління підприємством.

Джерела та література

1. Копняк В., Костунець Т. Автоматизація документообігу як складова підвищення ефективності діяльності підприємства URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25435.pdf> (дата звернення: 5.10.2021).

2. Прилипко Н.О. Вдосконалення системи електронного документообігу в органах державної влади. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління*. Серія : Державне управління. 2014. Т. 15, Вип. 286. С.155-164.

3. Вибір системи електронного документообігу. URL: <https://fosdoc.com> (дата звернення: 5.10.2021).

Анастасія Безклуба

Катерина Чех

Наук. керівник – викладач Дяченко К.О.

м. Миргород

ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДПИСІВ

Проблема збереження електронних документів від копіювання, модифікації та підроблення вимагає для свого вирішення специфічних засобів і методів захисту. Необхідно зазначити, що в електронному документі інформація, зафіксована за допомогою електронних даних, має містити обов'язкові реквізити документа, найголовнішим з яких є електронний підпис.

Метою дослідження є аналіз нормативно-правового регулювання використання електронного підпису.

Проблеми застосування та нормативно-правового регулювання використання електронно-цифрового підпису в своїх працях розглядали: А. Алфьоров, А. Зубов, А. Кузьмін, А. Черемушкін, Ю. Волочай, С. Ткач, В. Багно, А. Гринович, Г. Пухальська та А. Шпірко. Однак стан українського законодавства та перспективи його нормативно-правового регулювання у них не розглядались.

В Україні поступово відбувається процес приєднання до оперативного закордонного ведення документообігу. Організаційно-правові засади електронного документообігу, використання електронних документів, а також правовий статус електронного цифрового підпису та порядок його застосування юридичними й фізичними особами регулюються законами України: «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис» і «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [1, с 25].

Наразі набуває розвитку послідовне розроблення нормативно-правових актів, галузь регулювання яких визначається вперше. Досліджується питання щодо необхідності підтримки функціонування центрального засвідчувального органу як основного елемента інфраструктури електронного цифрового підпису. Правове регулювання застосування засобів електронного цифрового підпису має прагнути до більшої розвиненості у віддзеркаленні вимог об'єктивної дійсності. Ураховуючи особливості нашої держави, було б доцільно розглянути багаторівневий підхід до визнання дійсності електронного цифрового підпису й ліцензування її засобів [3, с. 34]. Одне з проблемних питань, які має вирішити законодавство у цій галузі – це робота центрів сертифікації ключів, які мають надавати послуги цифрового підпису. Проблеми запровадження в Україні електронного документу та електронного

цифрового підпису стають все більш актуальними.

Таким чином проаналізувавши становлення українського законодавства про цифровий підпис та перебіг подій у галузі впровадження електронного документування, можна зазначити, що у цьому напрямку здійснювалися досить ефективні заходи. Ухвалення досить широкої нормативної бази у цій галузі сприяє регулюванню інформаційних відносин у державі та забезпечує реалізацію державної політики в питаннях системи електронного документообігу.

Отже електронний цифровий підпис спрямовано на спрощення та прискорення документообігу між суб'єктами господарювання, що, в свою чергу, має зміцнити конкурентоспроможність. Для реалізації завдання у галузі електронного документообігу повинні бути наявні об'єктивні передумови, а саме:

- ✓ належна нормативно-правова база;
- ✓ юридично значимий електронний цифровий підпис та можливість забезпечення ним персоналу;
- ✓ придатна система для забезпечення проходження електронних документів [2].

Джерела та література

1. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. 276 с.
2. Шпірко А. Запровадження та ефективне використання електронного документообігу й електронного підпису в Україні: проблеми, нові можливості, шляхи розвитку. *Вісник Національного банку України*. 2005. № 3. С. 36–41.
3. Гудзь О. Еволюція форм правочинів: від усної – до «електронної». *Юридичний журнал*. 2006. № 1 (43). С. 32–37.

Марина Бибик
Аміна Шовкопляс
Наук. керівник – викладач Дяченко К.О.
м. Миргород

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ ДОКУМЕНТООБІГУ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні немає ефективної та злагодженої державної політики інформаційного та документального забезпечення функціонування юридичних осіб. Особливо актуальним залишається практичне введення електронних систем документообігу у функціонуванні підприємств, установ та організацій.

Метою дослідження є обґрунтування стану та перспектив впровадження ефективної системи управлінського документообігу в електронних системах.

Дослідженням щодо уніфікації документообігу, зокрема в електронних системах, займалися такі дослідники, як Ж. Кудрицька, С. Кулешов, С. Малкієль, М. Місерман, І. Невзорова, І. Опришка, І. Потапенко, Г. Рубан, М. Савченко, А. Сахно, І. Сергієнка тощо.

Державна політика у галузі впровадження ефективних систем документообігу представлена у вигляді визначення та упорядкування документально-інформаційних відносин щодо інформаційних послуг та інформаційних продуктів. Окреслена політика здійснюється за допомогою інформаційних систем різних видів. Наразі для розв'язання багатьох завдань необхідно мати можливість легкого доступу до інформаційних ресурсів та скорочені часові витрати на розв'язання завдань, що пов'язані з обслуговуванням громадян.

Законодавчо закріпленими нормативними документами, що регламентують використання інформаційних систем документообігу в Україні є Закони України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74/98 [1], «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 р. № 75/98 [2], «Про інформацію» від 02.10.1992 р. №2657-XII [3], «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 р. №852-IV [4].

Сучасний стан впровадження електронних систем документообігу характеризується питаннями щодо:

1. Трансформації існуючих чинних документів з паперової форми в електронну з метою створення електронного архіву.
2. Відсутності необхідного технічного оснащення робочих місць, вирішення якого неможливе без залучення додаткових коштів.
3. Проблеми електронного підпису, оскільки концепція розроблення ефективних систем документообігу була створена із елементом розроблення програм електронного підпису. На сьогоднішній день така концепція не є затвердженою Верховною Радою (хоч створена була ще в 2009 році), а тому видатки з державного бюджету на її фінансування відсутні [5, с. 55].

На нашу думку, слід відновити впровадження та фінансування охарактеризованої концепції, оскільки лише таким способом можливо вирішити питання щодо електронного підпису.

1. Необхідністю забезпечення юридичної сили електронних документів.
2. Дотримання вимог до уніфікованого управлінського документу.

Отже, необхідність використання ефективних систем документообігу є необхідною умовою функціонування закладів, установ та організацій. Сьогодні в Україні неефективно застосовані існуючі в інших країнах системи

документообігу. Відповідно до розвитку технічного прогресу та інформаційних технологій потрібно використовувати електронні системи документообігу. Таким чином системи електронного документообігу надають змогу підвищення ефективності та дієвості органів державної влади та забезпечить реалізацію прав громадян.

Джерела та література

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. №74/98. URL: [//www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80](http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80) (дата звернення: 20.10.2021).
2. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 75/98. URL: [//www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80](http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80) (дата звернення: 20.10.2021).
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII: із змінами та доп. від 13.01.2011 р. № 2938-VI. URL: [//www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)(дата звернення: 21.10.2021).
4. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV: із змінами та доп. *Вісник Державного комітету архівів України*. 2003. Вип. 2(14). С. 23–32.
5. Кудрицька Ж. Проблеми ефективності реалізації електронного документообігу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 5. С. 55–63.

Наталія Випущенко

Наук. керівник – д.і.н., професор Передерій І. Г.

м. Полтава

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПОГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Погосподарський облік – це вид первинного обліку, передбачений для систематизації даних про окремих громадян і домогосподарства, що ведеться сільськими, селищними, міськими радами в сільських населених пунктах, які розташовані на їхній території, за єдиними на всій території України формами первинної облікової документації, затвердженими центральним органом виконавчої влади з питань статистики.

У рамках погосподарського обліку місцеві ради ведуть облік особистих селянських господарств у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики.

Автоматизований облік відомостей про громадян і домогосподарства спрощує роботу працівників виконавчих комітетів міських, селищних та сільських рад. За допомогою цих програм працівник може автоматично, за кілька хвилин створити довідку про наявність земельної ділянки, про склад сім'ї, про прописку і т.д.

Документи погосподарського обліку – це основне комплексне джерело, що забезпечує органи виконавчої влади і місцевого самоврядування всіх рівнів інформацією про соціально-демографічні характеристики населення та його потенціал у сфері сільського господарства.

Ведення погосподарського обліку в органах місцевого самоврядування необхідно для збору та систематизації даних по кожному з розташованих на їхній території населених пунктів. Такі дані потрібні як для підготовки звітів до органів статистики, так і для органів самоврядування.

Це дозволяє підвищити рівень та якість роботи сільських (селищних) рад, створити автоматизоване робоче місце для секретаря, діловода, паспортиста, бухгалтера та землевпорядника. Завдяки цьому значно скорочується час підготовки матеріалів, а самі дані більш повні та обґрунтовані.

Завдяки формуванню звітності в електронному вигляді та запровадженню автоматизованого обліку полегшується робота щодо збору статистичних даних працівниками рад та відкриваються нові можливості для управління місцевими фінансами. Оскільки саме погосподарські книги містять дані про основні статті місцевого оподаткування: земельні ділянки та власність фізичних осіб, які проживають на території відповідної ради.

Також в погосподарській книзі містяться дані про членів сім'ї, які проживають в господарстві та відомості щодо землі, будівель й худоби, сільськогосподарської техніки, що знаходяться в приватній власності.

Згідно з розділом II Інструкції з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах, об'єктами погосподарського обліку є:

- домогосподарство з реєстрацією місця проживання (перебування) на території відповідної ради разом з нерухомістю;
- домоволодіння, місце проживання власника якого зареєстровано за межами місцевої ради, включаючи земельні ділянки, що належать цій особі у межах місцевої ради;
- землеволодіння, що не має розташованого на ньому житлового будинку.

Автоматизація погосподарського обліку надає можливості:

- на основі інформації, занесеної із книг погосподарського обліку до бази даних, яка є їхнім електронним аналогом, надавати можливість отримання зведених звітів за низкою показників щодо сільської, селищної ради;

- вести облік населення, житлового фонду, що належить громадянам на правах особистої власності, наявності у них худоби, сільськогосподарської техніки, земельних наділів, формувати реєстр виборців;

- також формувати та видавати різного виду документи, довідки та різноманітні аналітичні таблиці.

Яке саме програмне забезпечення буде найбільш прийнятним та зручним для тієї чи іншої місцевої ради, вирішувати власне тільки її працівникам. Проте перед упровадженням автоматизованого погосподарського обліку доцільно спочатку оцінити можливості наявної комп'ютерної техніки. Адже автоматизований погосподарський облік вимагає від комп'ютерів, які має місцева рада, відповідної потужності, аби система працювала повноцінно.

Отже, погосподарський облік – це незамінний інструмент для аналізу податкового потенціалу кожної сільської ради. Але нині більшість рад, збираючи необхідну інформацію, викладають її на папері. Через це вона залишається незатребуваною, бо паперові носії не можна швидко обробити для детального вивчення закладеної до них бази даних.

Джерела та література

1. Інструкція з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.04.2016 р. № 56.

2. Марковець О., Іщик Т. *Реалізація проекту "Електронний Чуднів" для надання електронних адміністративних послуг: матеріали VI Міжнародної наукової конференції ICS-2017. Львів, 2017. С. 281-282.*

3. Шенгера О. І., В. Марковець О. В. Інформаційне моделювання роботи канцелярії в органах державної влади. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Інформаційні системи та мережі. Львів, 2014. № 805. С. 426-434.*

Юлія Ільющенко

Наук. керівник – к. н. із соц. ком. Вдовіна О.О.

м. Полтава

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

Стрімкий розвиток сучасного інформаційного суспільства призводить до появи нових явищ об'єктивної дійсності, які потребують їх чіткого визначення та опису. Розуміння природи інформації є важливим для дослідження процесів, механізмів, технологій у будь-якій сфері суспільного життя [1]. Особливої актуальності це набуває в умовах розвитку інформаційного суспільства, ринкової економіки та інтеграційних процесів, що супроводжують розвиток сучасних країн. Розвиток країн та їх економічна стабільність у повній мірі залежить від ефективної роботи підприємств, установ та організацій. Усі підприємства працюють у певному середовищі. Саме середовище переважно забезпечує ефективність діяльності підприємства та суттєво впливає на всі сторони його існування [2]. Розглядаючи структуру середовища, М. Саєнко виокремлює його елементи, які також є факторами [3, с.13]. На думку автора, середовище підприємства

складається з 2 груп елементів-факторів: зовнішнього середовища (утворюється з факторів непрямої дії) та внутрішнього середовища (фактори, що безпосередньо впливають на підприємство, тобто мають з ним прямі контакти) [3]. Складовою внутрішнього середовища є інформаційне середовище підприємства. Інформаційне середовище розглядають як сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації, а також політичні, економічні і культурні умови реалізації процесів інформатизації [4]. Важливим елементом інформаційного середовища є система електронного документообігу (СЕД), яку можна характеризувати як автоматизовану систему оптимізації потоків документів в інтересах забезпечення ефективного управління процесами підприємства (організації) [5]. СЕД зазвичай впроваджуються, щоб вирішувати певні завдання, що стоять перед організацією, наприклад: забезпечити ефективне управління за рахунок автоматизованого контролю виконання, прозорості діяльності всієї організації на всіх рівнях; здійснювати підтримку системи контролю якості відповідно до міжнародних норм; накопичувати, керувати, зберігати, оптимізувати інформацію та дані тощо. Нині на ринку представлена велика кількість СЕД, вітчизняних та зарубіжних розробників, з-поміж найбільш затребуваними є: М.е.Дос, FossDoc, АСКОД, Мегаполіс, Актив-софт, Діло та інші. Кожна із зазначених СЕД є поліфункціональною з можливістю «дооснащення» додатковими модулями з урахуванням специфіки того чи іншого підприємства. Таким чином, підсумовуючи вище викладене можемо зробити висновок, що СЕД є невід'ємною складовою інформаційного середовища підприємства, здатною формувати стійкі стратегічні орієнтири підприємств.

Джерела та література

1. Яруліна Н. Теоретичні підходи до визначення понять «інформаційний простір», «інформаційне середовище», «інформаційно-комунікативне середовище. URL: <https://inlnk.ru/BpJV0> (дата звернення: 22.10.2021).
2. Ілляшенко В. Інформаційна активність підприємства та її відображення у звітності. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/3523/1/3.pdf> (дата звернення: 22.10.2021).
3. Саєнко М. Стратегія підприємства. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 90 с.
4. Шевчук І., Васьків О. Теоретичні аспекти розвитку і застосування інформаційних технологій в економіці та управлінні: мезо- та мікрорівень. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/82.pdf> (дата звернення: 22.10.2021).
5. Система електронного документообігу. URL: https://pidru4niki.com/74248/informatika/sistema_elektronnogo_dokumentooobigu (дата звернення: 22.10.2021).

Галина Микитенко

Сергій Гарашко

м. Полтава

ІНСТРУМЕНТИ ТА СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Вимоги сучасного ринку праці зумовлюють значне зростання попиту на он-лайн освіту, яка в Україні має початковий рівень впровадження. Активне

використання дистанційної форми навчання у світі почалося кілька років тому, і зараз аудиторія таких курсів налічує десятки мільйонів користувачів.

За даними консалтингової компанії України Pro-Consulting, частка он-лайн освіти від загального обсягу ринку становить близько 3% і оцінюється в 165 млрд дол. США, і з кожним роком вона збільшується. Світовим лідером на ринку продуктів для он-лайн освіти є США [1].

Впровадження он-лайн формату для українських здобувачів освіти було започатковано з метою реалізації конституційних прав кожного громадянина України, адже відповідно до статті 53 Конституції України держава забезпечує доступність і безоплатність освіти, сприяє розвитку різних форм навчання, а також гарантується право на навчання рідною мовою.

Низка соціально-економічних факторів які є домінантними останні 5 років теж стали рушіями розвитку он-лайн освіти. До чинників, які впливають на розвиток ринку он-лайн освіти в Україні належать:

- військовий конфлікт на Сході України, адже виникла необхідність пошуку нових інструментів підтримки освітнього процесу на окупованих територіях.
- Розвиток електронних бібліотек, оцифрування книг, створення електронних підручників - реалізовано можливість віддаленого доступу до ексклюзивних джерел.
- Монотипність форм викладання навчального матеріалу – адже для появи у доступі здобувачів освіти нових підручників і впровадження нових методів подання інформації потрібно більше часу, а головне - економічних дотацій, а ніж впровадження он-лайн-курсу.
- Розвиток ринку освітніх послуг реалізував визнання деякими університетами дистанційного формату як окремої форми навчання.

– Розвиток інтернет технологій розширив можливості навчання – можливість незалежного тестового оцінювання у спеціальних додатках, створення відеоінструкцій до завдань, застосування інтерактивних завдань сукупно стали підґрунтям для підвищення інтересу до освітнього процесу.

– Потреба самоізоляції громадян спровокувала розвиток законодавчої підтримки процесу впровадження дистанційної освіти на загальнодержавному рівні, а зміни у стилі життя громадян надали поштовх до зростання попиту на он-лайн курси прикладного характеру.

Основними перевагами он-лайн освіти є її фінансова доступність та гнучкий графік, адже користувач може проходити курси в будь-який зручний для нього час а за для реалізації навчання не потрібна низка економічних складників, наприклад, транспортні затрати або оренда приміщення.

Дистанційне навчання в сьогодні - це комплексне використання освітніх платформ (Prometheus, EdEra, Coursmos та ін) де бажаючі можуть пройти он-лайн курси та в деяких випадках навіть отримати сертифікат. [1]

Структура попиту на навчання онлайн за формами

Джерело: дані Preply

Найбільш популярними сучасними універсальними засобами асинхронної взаємодії є такі:

– Moodle;

- Google workspace for Education;
- Prometheus;
- EdEra;
- iLearn;
- Ukraïner;
- Matific;
- LearningApps;
- Quizzz;
- Студія коду.[3]

З розвитком інтернет технологій і появою на ринку більш сучасних девайсів, навчання переходить в формат з використанням мобільних додатків.

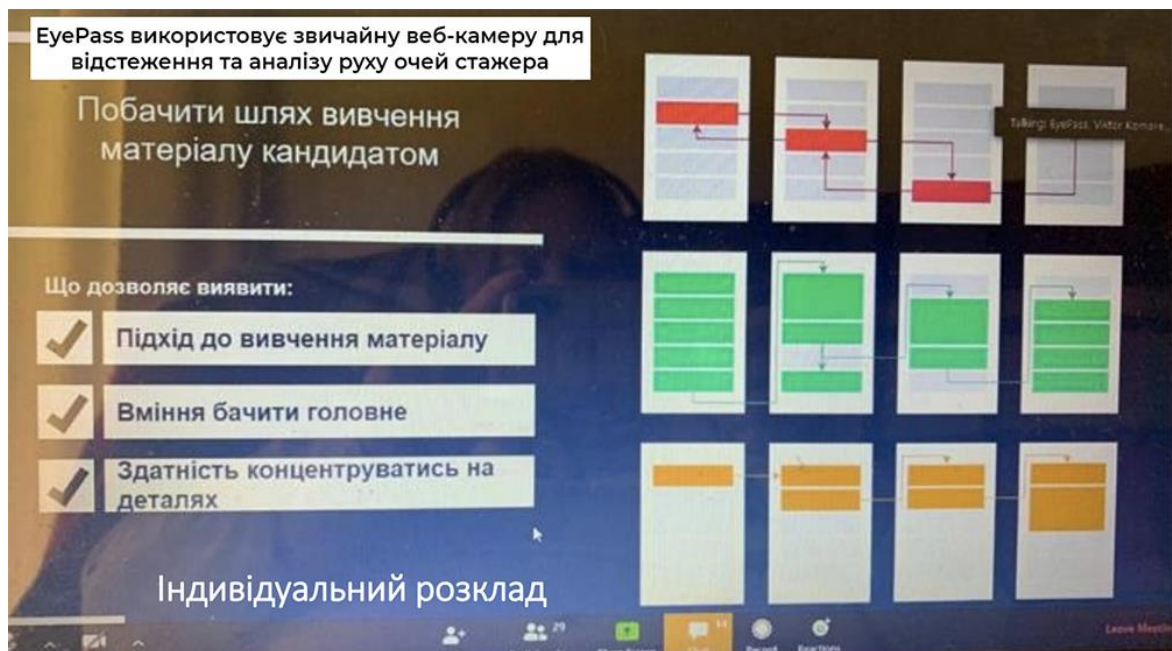
Ефективне змішане або дистанційне навчання базується на вміннях успішно застосовувати: технічні засоби, а саме, обладнання:

- інтерактивні панелі чи дошки, відеокамеру, гарнітуру;
- різноманітні програми та додатки для навчання: ActivInspire, ClassFlow, ZOOM тощо;
- методичні рекомендації щодо цієї форми навчання, які можна знайти, наприклад, у спільноті освітян Всеосвіта.

Корисним інструментом у випадку дистанційного або гібридного навчання є Microsoft Teams. Їхні додатки для навчання з базовими програмами для освітніх закладів є безкоштовними. Але обов'язковою умовою доступу є акредитація школи. Тобто, спершу ваш навчальний заклад має бути зареєстровано у Office 365 Education, після чого викладачі та учні цього закладу отримають доступ до ряду програм, зокрема до Microsoft Teams. Цей сервіс дозволяє налагодити повноцінне інтерактивне навчання: влаштовувати зустрічі он-лайн, спільно працювати з файлами, створювати завдання для учнів та відстежувати їхню успішність.

Нова технологія EyePass, яка відслідковує рух очей. У такий спосіб можна розуміти, як і на що ми звертаємо увагу, читаючи або переглядаючи відео. Це може змінювати підхід до організації навчального матеріалу – виділяти певний матеріал у навчальних посібниках і відео, концентруватися на деталях.

Дана технологія дає можливість побачити співвідношення зусиль до результату, рівень підготовки, вміння використовувати знання, підтверджує необхідність диференціації завдань у дистанційному навчанні. [2]

Зображення: слайд із презентації Віктора Коваленка про технологію EyePass.

Інструменти для оцінювання. Гарно показали себе он-лайн-тести з автоматичним зворотним зв'язком. Неможливо перевірити сотні дитячих робіт через фото. Тести перевіряють рівень запам'ятовування інформації, відтворення або роботу з іншими гаджетами. Сервіси: Quizlet, Google Forms, Kahoot, Pear Deck.

Навчання через відео. Якщо ви посилаєте відео, то бажано, щоб до нього була якась перевірка. Адже просто подивитися відео і зробити типову

вправу – не дієво. Краще прив'язати до відео те, що ви будете оцінювати. Сервіси: EdPuzzle, Khan Academy, Nearpod, YouTube.

Можна використовувати записані пояснення/відгуки на діаграмах, розв'язках чи процесах (обговореннях), якщо ви користуєтесь цими додатками. Просто писати на тому, що надсилають діти. Сервіси: Flipgrid, Explain Everything, Seesaw, Screencastify, Kaizena.

Створення портфоліо робіт для спостереження за навчанням. Сьогодні не виокремлено єдиних вимог, щодо того, які риси повинні мати завдання. Хтось говорить про більш творчі, хтось – про репродуктивні, тому що треба відпрацьовувати уміння і навички. Це питання відкрите, але завжди має бути баланс. Сервіси: Seesaw, Book Creator, Pages, Google Sites.

Обговорення тем або демонстраційні дошки. Обговорювати (наприклад, картини на образотворчому мистецтві чи літературний твір) можна навіть у Viber. Потрібно лише відправити дітям картину і поставити кілька запитань. Лише продумайте, скільки дітей має бути в чаті, адже створити обговорення можливо у 90% месенджерів. Кожен з них надає можливість передачі зображень, проте є низка обмежень щодо кількості учасників розмови та мала інструментальна база для коментувань. Тож варто користуватися спеціальними середовищами. Сервіси: Flipgrid, Padlet, Viber.

Опитування та зворотний зв'язок. Ця складова дистанційного навчання є найтяжчою та одночасно найлегшою частиною, адже алгоритм середовища сам генерує показники успішності учасника навчального процесу на основі порівняння еталону відповіді з отриманим варіантом. Проте відсутність емоційної складової робить блок оцінювання найскладнішим, адже при очному опитуванні є можливість підтримати невпевненого, схвильованого учня поглядом, посмішкою. Також виникає ризик зниження застосування учнями нестандартного мислення, проявлення художнього бачення, адже відповіді здебільшого мають форму тестів. Здебільшого сервіси оцінювання

передбачають коректуру отриманої відповіді лише в разі неточності, наявності у відповіді помилок, але потрібно враховувати також те, що необхідно навіть при досконалих та повних відповідях, кожному надавати мотивацію особисто, хвалити за успіхи, з метою заохотити досягнення нових цілей. Сервіси для опитування: Mentimeter, Poll Everywhere, Survey Monkey.

Джерела та література

1. Ринок он-лайн освіти в Україні - аналітичний огляд огляд підготовлений Прес-центром Pro-Consulting на базі коментаря генерального директора Олександра Соколова [електронний ресурс] Pro-Consulting, 02.04.2020. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-onlajn-obrazovaniya-v-ukraine-analiticheskij-obzor>

2. Большакова Інна. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів: конспект трансляції на сторінці “Нової української школи” з методисткою Новопечерської школи, тренеркою та авторкою підручників НУШ Інною Большаковою “Нова українська школа”, 23 квітня 2020. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyku-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/>

3. Скористайтесь вільним часом оптимально – для знань [електронний ресурс], Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 22 Квітня 2020/ URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5199>

4. Корисні матеріали та новини інтерактивної освіти. Promethean.URL: <https://prometheanworld.com.ua/category/info/>

Галина Микитенко
Наталія Самсоненко
Ольга Сидорина
м. Полтава

ФАСИЛІТАЦІЯ В ОСВІТІ

Надання якісного, особистісно орієнтованого навчання з врахуванням індивідуальних потреб здобувачів освіти - один з пріоритетних напрямків, що реалізується державними навчальними програмами будь-якого рівня. Проте взаємодія фахових навчальних закладів з роботодавцями робить коректурні правки у методах та завданнях, адже незважаючи на професійну направленість, кожний майбутній компетентний фахівець має оволодіти прийомами роботи з сучасними інформаційними технологіями; застосовувати на практиці набуті вміння та навички підготовки для прийняття управлінських рішень; здійснювати пошук інформації в системі комп'ютерної мережі Інтернет; аналізувати сучасний стан досліджуваної проблеми, а також спрогнозувати перспективи розвитку економічних відносин. Метою роботи сучасного педагогічного працівника є створення особливого навчального середовища в якому кожен учень, чи то студент, матиме можливість ефективної самореалізації в умовах сучасного виробництва.

Головним завданням у процесі формування особистості є досягнення єдності свідомості і поведінки. Адже компетентним фахівцем можна назвати лише ту людину яка не лише засвоїла певні вимоги, але коли в неї виникла потреба діяти у відповідності з цими вимогами і вона не може поводитися інакше. Тож модернізація способів і методів педагогічної діяльності у сьогоденні є необхідною умовою для зростання соціальних та економічних показників українського суспільства.

Педагогічна фасилітація — специфічний вид педагогічної діяльності вчителя (викладача), яка має за мету допомагати здобувачу освіти в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати його прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти його особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей на основі організації допоміжного, гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри. [4]

Фасилітатор — людина, яка забезпечує успішну групову комунікацію.

Фасилітація – це полегшення виконання завдання. Це спосіб допомогти групі мислити в найкращий спосіб [5]

Ключове у фасилітації навчального процесу:

- організація навчального простору;
- залучення та сприяння розкриттю потенціалу учасників та групи загалом;
- підтримка учасників у реалізації навчальних цілей (їх визначають для кожного заняття, і вони допомагають рухатися до загальної мети).

Таблиця 1 - Відмінність від традиційного підходу

Традиційна робота з групою (обговорення)	Фасилітаційний підхід
Ті, хто швидше міркують і активніше висловлюються, узурпують більшу частину часу	Кожен учасник є рівнозабезпечений увагою
Запитання сприймаються як виклики, ніби людина сказала чи зробила щось неправильно	Запитання – це основа зацікавленості, учасники заохочують одне одного, для пояснення суті повідомлення

Перебивають одне одного	Змога кожному висловитися
Відмінності в позиціях сприймаються як конфлікти, яких уникають чи заглушують, потім обговорюють кулуарно	Протилежні погляди не замовчуються та співіснують у межах однієї дискусії, складні питання потребують думки кожного
Учасники не слухають і не розуміють репліки одне одного, оскільки зайняті формулюванням власних	Учасники слухають одне одного, бо знають, що будуть почуті
Проблему поспішають визнати розв'язаною, як тільки найшвидші знайшли відповідь	Проблема розв'язана, коли всі, кого вона стосується, зрозуміли аргументацію

Фасилітатор:

- організовує процес, залучає учасників і структурує роботу групи так, щоб, використовуючи повний потенціал, разом досягнути цілі;
- створює середовище, простори (аудиторії, де навчаються здобувачі освіти) та налагоджує процес групової взаємодії, але не обов'язково є джерелом знання, ідей. Інсайти пізнання генеруються в процесі – через взаємодію учасників (колективна мудрість), їхню креативність;
- найкращі фасилітатори слідкують за завданнями і відчуттями учасників, взаємозв'язками (і робота зроблена, і люди щасливі);
- має вірити, що група може досягнути бажаного результату;
- є експертом із методів групової взаємодії.

Таблиця 2 - Зміна ролі вчителя

Шаблонні твердження	Набуті риси
----------------------------	--------------------

Викладання предмету, де вчитель – носій знань	Фасилітації процесу навчання (пропонує виклики, показує дорогу у світ)
Центральний фокус на вчителеві	Центрального фокус на тому, хто навчається
Розповідання – повідомлення про факти	Запитування, спрямування на пошук відповіді, доказів і фактів
Заняття лише в класних кімнатах	Простори для навчання, створення навчальної спільноти
Боязні помилок – негайне покарання	Ставлення до помилок як до можливості навчитися та вирости, як відхилення на шляху пошуку відповіді
Висвітлення індивідуальних успіхів учня	Отримання спільних успіхів
Конкуренція як підґрунтя стати ключовою фігурою	Співпраця дає стабільно високі результати
Фокусування на навчальних результатах (швидкість математичних обрахунків, кількість прочитаних творів)	Розвиток індивідуальних компетентностей, а також соціальних і емоційних навичок (вміння застосувати в реальному житті математичні обрахунки, виокремити сюжетну лінію та зробити висновки з прочитаного)

Загалом, виокремлюють чотири етапи роботи у малих групах: початок роботи групи; представлення навчального завдання; власне виконання завдання; підведення підсумків роботи групи.

У жодному разі НЕ треба дозволяти собі роль доповідача! Запаліть групу інтересом та ентузіазмом. Нагадайте учасникам мету роботи у малій групі та зауважте, що вони отримують від активної участі в роботі групи: поясніть, що

в групі кожному буде надана можливість навчитися від інших та поділитися власними знаннями і досвідом.

Робота в групі також допоможе виявити прогалини в знаннях і розвинути свої навички у певній сфері. Актуальні та добре структуровані питання, що стосуються навчального завдання, заохочують до активної участі на занятті.

Через запитання фасилітатор має змогу здобувати інформацію, синтезувати зроблене, аналізувати ситуацію, забезпечувати зфокусованість групи на дискусії (виконанні завдання) та підтримувати її креативність, критичне та інноваційне мислення.

Таблиця 3 – Стадії фасилітації

Послідовність	Зміст та сфера використання	Приклад
Розуміння	Розуміння базової інформації	Яке призначення табличного процесора?
Уточнення	Допомога учасникам більш глибоко розглянути тему	Що вам потрібно знати для того, щоб виконати завдання?
Обдумування	Дозволити учасникам висловити свої думки	Що ви думаєте про алгоритм обчислення в ТП? Чим відрізняється обчислення дій від обчислення функцій?
Узагальнення	Допомогти учасникам використати свої знання для формування практичних навичок	Які функції використали для обчислення? Як виконати форматування таблиці з розрахунками? Який спосіб заливки

		гістограми використали?
Застосування	Пов'язують навчання та реальні життєві ситуації шляхом використання особистого життєвого досвіду в контексті навчального матеріалу	Як ви будете використовувати ці знання на роботі?
Підведення підсумків	Дають змогу учасникам оцінити їх навички як досвід навчання; стимулюють до конструктивного зворотнього зв'язку; формулюванню висновків та оцінки результатів навчання	Чого ми навчилися? Як ви оцінюєте складність завдання? Які пропозиції ви маєте?

При роботі у малих групах фасилітатор може мати справу із складною, деструктивною поведінкою осіб: мовчання; перебивання; відкрите критиканство; негативна невербальна поведінка (закочування очей, тон голосу, погляд, «йорзання» на стільці, зітхання); грубі або образливі зауваження (негативні стереотипи, сарказм); відмова брати участь у роботі групи; домінування в розмові.

Моделі, яких необхідно уникати:

- Надання необґрунтованої, упередженої оцінки.
- Порівняння однієї особи з іншою.
- Надання позитивної оцінки діям особи, якщо ви так не думаєте.
- Висловлювання здогадок про мотиви чужої поведінки.
- Персональна критика особи. [3], с. 31

Однак, треба бути уважним та не витратити багато часу на «скрипуче колесо» – орієнтуватися на основну частину групи, бути в конструктиві, щоб

присутні засвоїли як необхідно діяти для досягнення запланованого результату.

Висновок. Навчання в малих групах є не просто гарною теоретичною ідеєю. Така методика є одним із основних способів залучення суддів до вивчення досвіду і формування навичок. Замість скляного погляду, що має місце навіть в аудиторіях найерудованіших лекторів, робота у малих групах сприяє взаємодії, допитливості, дискусіям та обговоренням. Учасникам залишається, щось більше, ніж просто враження; вони долучаються до формування нових навичок і підходів до освіти.

Джерела та література

1. Фанч Флемминг. Преобразующие диалоги : учебник по практическим техникам содействия личностным изменениям / Ф. Фанч ; пер.с англ. Д. Ивахненко. Киев: Ника-Центр : Вист-С, 1997. 384 с.
2. Лушин Павло Володимирович. Психологія педагогічної зміни (екофасилітація): наук.-метод. посібник для студ. вищ. навч. закл. Кіровоград : Імекс ЛТД, 2002. 76 с.
3. Шеннон О'Коннелл, Абдул Салам Медені Фасилітування роботи у малих групах: практичний посібник для тренерів. Київ: ФОП Демчинський О.В., 2017. 32 с.
4. Кристина Венгрияк. Фасилітація, модерація, медиация. Портал: Тренінги в Україні
URL:http://www.training.com.ua/live/news/fasilitacija_moderacija_mediacija
5. Вікторія Топол. Що таке фасилітація і як вона може допомогти вчителю в класі. “Нова українська школа”, 27 Листопада 2020 .URL:
<https://nus.org.ua/articles/shho-take-fasylyitatsiya-i-yak-vona-mozhe-dopomogty-vchytelyu-v-klasi/>

Дар'я Мирна

Наук. керівник – к. н. із соц. ком. Вдовіна О.О.

м. Полтава

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Згідно зі статтею 9 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», електронний документообіг (ЕД) – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [1]. ЕД реалізується завдяки використанню систем електронного документообігу (СЕД) - організаційно-технологічному комплексу методичних, технічних, програмних та інформаційних засобів, який забезпечує комплекс функції для роботи з електронними документами: перетворення паперових документів у електронні, організація захисту і розподілу доступу до електронних документів, їх маршрутизація, механізми узгодження документів та ін. [2]. Для здійснення порівняльного аналізу обрано найбільш популярні та затребувані нині на ринку програмних продуктів системи ЕД: Megapolis.DocNet [3], ОПТИМА-WorkFlow [4], АСКОД [5]. Результати подано у табл.1.

Табл.1 Порівняльна таблиця систем електронного документообігу

Група функціональних характеристик	Характеристика	Megapolis.DocNet	OPTIMA-WorkFlow	АСКОД
<i>Клас СЕД</i>		Система електронного управління документами	Система електронного управління документами	Система електронного управління документами
<i>Робота з документами</i>	Реєстрація документів	1	1	1
	Накладання резолюції	1	1	1
	Контроль виконання	1	1	1
	Маршрутизація документів	0	1	1
	Централізоване сховище документів	1	1	0
	Імпорт та експорт документів	0,5	1	0,5
	Пошук документів	1	1	1
<i>Налаштування</i>	Підтримка операційних систем і платформ	1	1	1
	Користувацькі нагадування	0	0	0
	Інтеграція з іншим ПЗ	1	1	0,5

<i>Надійність та безпека</i>	Контроль цілісності документів	1	0,5	1
	Підтримка електронного цифрового підпису (ЕЦП)	1	0,5	1
<i>Додаткові можливості</i>	Автоматичне архівування документів	1	0,5	0,5
	Підтримка українського правопису	1	1	1
	Функції електронної пошти	1	1	1

Системи, що порівнювались належать до класу систем електронного управління документами. В усіх системах присутні можливості реєстрації документів, накладання резолюції та контролю виконання документів. Зокрема в системі Megapolis.DocNet функції реєстрації документів реалізуються завдяки використанню підсистеми «Звернення громадян», а накладання резолюцій та контроль виконання документів забезпечуються через підсистему «WEB-модуль» [3]. В системі OPTIMA-WorkFlow ці функції реалізовується через розділи «Клієнт системи» та «Контроль виконання доручень» [4]. У системі ЕД АСКОД [5] виконання функції реєстрації документів забезпечується модулем «Робота з документами», а накладання резолюцій та контроль виконання – модулем «Хід виконання документів». Зауважимо, що усі системи побудовані на основі ОС Microsoft Windows і орієнтовані на роботу з Microsoft Windows NT, 2000, XP, 8, 10,11.

Таким чином, проаналізувавши системи Megapolis.DocNet, ОПТИМА-WorkFlow та АСКОД було виявлено, що вони здатні реалізовувати велику кількість функцій, а тому можуть впроваджуватись органами державної влади та підприємствами приватної форми власності.

Джерела та література

1. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 17.10.2021).
2. Порівняльний аналіз систем електронного документообігу в органах місцевого самоврядування України. URL: <http://surl.li/tper> (дата звернення: 17.10.2021).
3. СЕД Megapolis.DocNet. URL: <https://inbase.com.ua/ua/megapolis-docnet.html> (дата звернення: 17.10.2021).
4. СЕД ОПТИМА-WorkFlow. URL: <http://www.optima-ukraine.com.ua/docflow.php> (дата звернення: 17.10.2021).
5. СЕД АСКОД. URL: <https://askod.online/index.ua.html> (дата звернення: 17.10.2021).

Дарина Демченко

Мінакова Яна

Наук. керівник – викладач Василюк О. М.

м. Полтава

ПЕРЕХІД НА ЕЛЕКТРОННІ ТРУДОВІ КНИЖКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Для розвитку трудової діяльності в Україні, необхідно розширювати спектр інформаційних послуг для суспільства, одним з яких може бути ведення електронних трудових книжок, задля якого можна осучаснити та розвинути документи.

Електронні трудові книжки зможуть в майбутньому стати зручним та комфортним сервісом для введення трудової діяльності, адже лише за допомогою електронного цифрового підпису можна буде їх використовувати.

Електронна трудова книжка зможе стати аналогом паперової трудової книжки, адже міститиме таку ж саму інформацію про стаж, прийняття на роботу, переведення та звільнення. Перехід на електронні трудові книжки добровільний і дозволяє зберегти паперову книжку стільки, скільки це необхідно. Електронна трудова книжка не передбачає фізичного носія та буде реалізована лише у цифровому форматі [1, с. 90].

Досвід запровадження системи електронного документообігу в Україні показує, що при реалізації подібних проєктів та їх подальшої технічної підтримки з'являються проблеми, які пов'язані із недостатньою забезпеченістю багатьох регіонів необхідним технічним оснащенням та кваліфікованими кадрами. Отже, до основних недоліків можна віднести необхідність навчання працівників веденню електронного варіанту трудових

книжок, забезпечення засобами техніки та програмами, складність в підтвердженні трудового стажу.

До основних переваг використання електронних трудових книжок в інформаційному просторі України безперечно можна віднести:

1. Зручність використання. В базі можна здійснити пошук та ввести необхідні дані. Зменшення ризику внесення помилкових, неточних та недостовірних відомостей про трудову діяльність працівника.

2. Захищеність даних від зовнішніх факторів. Інформація, в електронних трудових книжках, не зможе зіпсуватися чи змінитися під впливом негативних зовнішніх факторів.

3. Швидкий доступ для пошуку даних. Можливо в короткий термін віднайти необхідну інформацію та змінити її.

4. Можливість дистанційного використання даних. Дані, що знаходяться в електронній трудовій книжці можна використовувати з різних пристроїв та на віддаленій відстані від основного місця діяльності установи.

5. Користуватися деякими державними послугами за допомогою електронної трудової книжки. Економія часу і зменшення кількості документів, необхідних для надання в різні держструктури при оформленні виплат.

6. Захист від недобросовісних роботодавців, що не повертають трудову книжку і затримують її видачу при звільненні [2, с. 240].

Отже, можна стверджувати, що в Україні, ще залишилась давня традиція зберігання документів у письмовому вигляді, трудова книжка не є виключенням. Але з урахуванням інноваційних технологій буде доцільним впровадження електронних трудових книжок, що надаватиме змогу подолати деякі проблеми українського суспільства, а також зробити крок у майбутнє.

Джерела та література:

1. Гаращенко Л. П. Особливості трудового договору з окремими категоріями працівників. *Юридичний вісник*. 2012. № 3. С.88-92.
2. Заяць А.А. Актуальність впровадження електронної трудової книжки в Україні. *Актуальні проблеми цивільного, трудового та господарського права: теорія та практика в сучасних умовах*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 24 листопада 2017 р.) / упоряд.: М. П. Юнін. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2017. С. 239-241.

Ірина Трішина

Наук. керівник – к. філол. н., доцент Чередник Л. А.

м. Полтава

**СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БАЗАМИ ДАНИХ ЯК
ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

Із плином часу людство накопичує величезну кількість як особистої, так і ділової інформації, яка для зручності користування зберігається за допомогою автоматизованих баз даних.

База даних (БД) є «чітко організованою структурою, призначеною для зберігання, швидкого пошуку, зміни та обробки взаємозалежної інформації, переважно великих обсягів» [6]. Для роботи з БД використовують системи управління базами даних (СУБД), які «забезпечують управління створенням та використанням БД» [6].

Найбільшого поширення набрали реляційні БД, організація яких є невід’ємним складником знань сучасного фахівця будь-якої галузі. Це пов’язано, насамперед, з тим, що сьогодні у більшості випадків державні та

комерційні структури всього світу використовують для своїх потреб БД, які базуються на реляційній моделі [2].

Нині широко застосовується система управління базами даних Microsoft Access. Це реляційна СУБД [3] дозволяє створювати досить складні додатки та проста у використанні. Користувачі можуть легко освоїти програму та розробляти додатки, використовуючи графічні інструменти. При створенні реляційних структур даних, форм, запитів і звітів, використовуючи майстри та конструктори, у користувача не виникне великих труднощів.

З-поміж найважливіших функцій СУБД Access слід виділити такі:

- 1) вибірка;
- 2) додавання;
- 3) видалення;
- 4) зміна даних [4].

СУБД Access надає користувачам такі можливості:

- 1) встановлювати зв'язки між створеними таблицями;
- 2) застосовувати різноманітні формули та функції;
- 3) будувати стовпчасті, кругові діаграми та гістограми;
- 4) створювати БД, виконувати SQL-запити, VBA і макроси для автоматизації ручних процедур;
- 5) використовувати значну кількість шаблонів;
- 6) експорт даних в SQL [3].

У цій СУБД можна створити такі об'єкти: таблиці, схеми, діаграми, екранні форми, запити, звіти.

База даних Access складається з об'єктів, які належать до БД та додатків. До першої групи відносяться таблиці, запити, схеми даних, до іншої – форми, звіти, макроси, модулі.

Для полів таблиць Access пропонує такі типи даних: текстовий, числовий, грошовий, лічильник, дата/час, поле Мемо, поле об'єкту OLE, логічний, гіперпосилання, майстер підстановок [4].

Сучасні БД і програми, за допомогою яких вони створюються, надають неоціненну допомогу людям різних професій, які працюють з великими обсягами однотипної інформації. Прикладом цього може слугувати Управління соціального захисту населення виконавчого комітету Шевченківської районної у м. Полтаві ради, яке використовує в своїй діяльності такі інформаційні системи:

1. «Житлові субсидії» – програмний комплекс, призначений для прийняття заяв та документів на призначення субсидій.

2. «Наш дім» – програмний комплекс, за допомогою якого призначаються житлові субсидії.

3. «АСОПД-КОМТЕХ/СОЦ» – автоматизована система оброблення документації з призначення та виплати допомоги на базі комп'ютерних технологій.

4. Централізований банк даних з проблем інвалідності (ЦБІ) – автоматизована система для визначення потреб осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій людей.

5. Єдина інформаційно-аналітична система «Діти» (ЄІАС «Діти»).

6. Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги (ЄДАРП).

7. Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій на базі підсистеми «Сегмент Житлові субсидії».

8. Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб (ЄІБДВПО).

9. Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування (РЗО).

10. Єдина інформаційно-аналітична система Фонду соціального страхування [7].

Розглянуті інформаційні системи необхідні, щоб приймати та опрацьовувати заяви на отримання субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, встановлювати, кому призначати субсидії, вести облік усіх видів соціальних допомог та компенсацій, визначати осіб, які потрапляють під пільгову категорію населення і потребують соціальної допомоги, виявити осіб з інвалідністю, які потребують путівки на санаторно-курортне лікування.

Отже, в органах державної влади все більшого значення набувають системи управління базами даних.

Застосування інформаційних технологій значно пришвидшують операції з документами і полегшують працю співробітників.

Джерела та література

1. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1353. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/653/> (дата звернення: 03.11.2021).

2. Куваєв Я.Г., Жукова О.А., Сечкін І.А. Організація реляційних баз даних : навч. посіб. Дніпро: НГУ, 2017. 157 с.

3. Microsoft Access. URL: <https://microoffice.net/access.html> (дата звернення : 04.11.2021).

4. MS Access — Quick Guide. URL: https://www.tutorialspoint.com/ms_access/ms_access_quick_guide.htm (дата звернення : 04.11.2021).

5. Нелюбов, В.О. Білак. Ю.Ю. Microsoft Access 2016: навч. посіб. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2019. 73 с.

6. Основні відомості про бази даних. URL: <https://support.microsoft.com/uk-ua/office/> (дата звернення: 03.11.2021).

7. Управління соціального захисту населення виконавчого комітету Шевченківської районної у м. Полтаві ради. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/03195317/ (дата звернення: 03.11.2021).

Юлія Трішина

Наук. керівник – к. філол. н., доцент Чередник Л. А.

м. Полтава

АВТОМАТИЗАЦІЯ РОЗРАХУНКУ СУБСИДІЙ ТА КОМПЕНСАЦІЙ НАСЕЛЕННЮ ЗА ДОПОМОГОЮ СУБД MS ACCESS

На сьогодні надання житлових субсидій та компенсацій має велике значення, оскільки значна частина населення є малозабезпеченою й потребує соціальної допомоги. У зв'язку з великим об'ємом документних потоків та з метою полегшення роботи працівників виникає необхідність автоматизації розрахунку субсидій та компенсацій.

Відомо, що житловою субсидією є «державна соціальна допомога, що надається пільговим категоріям осіб, які не мають змоги самостійно сплачувати вартість житлово-комунальних послуг у повному обсязі» [1].

Відповідно до Закону України «Про житлово-комунальні послуги» виокремлюють житлові послуги, тобто послуги з управління багатоквартирним будинком, та комунальні [1]. Житловими є такі послуги, як прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічні роботи, обслуговування ліфтів, ремонт багатоквартирного будинку тощо. Комунальними є послуги «з постачання та розподілу природного газу, електричної та теплової енергії, гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення, вивезення побутових відходів» [2, с. 34].

Згідно із законодавством, компенсація – «це відшкодування пільговим категоріям осіб витрат на житлово-комунальні послуги»[1]. Компенсація виплачується на такі послуги, як газопостачання, централізоване опалення, централізоване постачання гарячої води.

Різниця між компенсацією та субсидією полягає у тому, що компенсація відшкодовується після оплати всіх послуг, а субсидія надається до настання терміну оплати.

Житлова субсидія розраховується на два сезони: опалювальний, що триває з 1 жовтня по 30 квітня та неопалювальний сезон – з 1 травня по 30 вересня [3].

Для визначення суми субсидії використовується формула, відповідно до якої вираховується «різниця між платою за житлово-комунальні послуги в межах визначених норм та обов'язковою часткою платежу, яка розраховується окремо для кожного заявника, враховуючи дохід його сім'ї» [4]. Субсидія розраховується на всіх членів сім'ї.

З метою полегшення процесу розрахунку житлових субсидій та компенсацій населенню під час проходження переддипломної практики за допомогою системи управління базами даних MS Access нами було розроблено базу даних. Зокрема, створено запити «Виплати», «Дохід» та «Розрахунок субсидії», що дозволяють розрахувати суму доходу сім'ї на одну особу, відсоток обов'язкової частки платежу, обов'язкову суму платежу та розмір субсидії. У базі даних також створено форму та звіт. Форма призначена для додавання нових записів, редагування існуючих, а також для перегляду інформації. Звіт дозволяє відобразити інформацію про особу та виплати субсидії у зручному вигляді. З метою навігації по самій базі даних створено головну кнопочку форму.

Отже, можна зробити висновок, що житлові субсидії та компенсації є вкрай необхідними для вразливих верств населення. Автоматизація їхнього розрахунку значно полегшує роботу співробітників соціальної сфери.

Джерела та література

1. Закон України «Про житлово-комунальні послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення 05.11.2021).
2. Івашова Л. М., Івашов М. Ф. Фінансові механізми реалізації соціальної політики держави: пільги та субсидії для населення. *Вісник Академії митної служби України. Запоріжжя: Держава та регіони*. 2013. № 2. С. 34–42.
3. Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення 03.11.2021).
4. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 р. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF#Text> (дата звернення 05.11.2021)

Анна Червона

Наук. керівник – к. н. із соц. ком. Вдовіна О.О.

м. Полтава

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Електронний документообіг (ЕД) – високотехнологічний і прогресивний підхід до суттєвого підвищення ефективності роботи організацій, установ та підприємств різних форм власності та напрямів діяльності. Він забезпечується сукупністю технологій, які не тільки значно оптимізують, але й істотно змінюють роботу. Головною проблемою при впровадженні такої системи є її масштабність: система не може бути впроваджена «з нуля», оскільки стосується всіх основних сторін діяльності установи. Одночасове впровадження може викликати довгострову зупинку у діяльності як усього підприємства так і окремих його структурних підрозділів. Таким чином, перед розгортанням етапів впровадження системи ЕД необхідно виважено оцінити готовність до її впровадження. Наступною вирізнявальною особливістю системи ЕД є впровадження її на всіх робочих місцях [1], пов'язаних зі створенням, редагуванням і зберіганням інформації, адже в іншому випадку ефективність від її використання буде мінімальною. Саме тому, впровадження комплексної інформаційної системи вимагає досягнення насамперед психологічної готовності працівників до перебудови ділових процесів у цифровий формат і, звісно, перенавчання. Зауважимо, що навчання працівників роботі з новим програмним продуктом, який автоматизує діловодство може здійснюватися шляхом залучення коучів від компанії-розробника або ж ІТ-фахівцями самого підприємства за умови, що

він компетентний і зможе належним чином зорганізувати навчання персоналу. Ще однією не менш вагомою проблемою, що може стояти на шляху впровадження ЕД в організації є фактор керівництва. Тут можливі різні варіанти наслідків, які будуть залежати від наявності чи відсутності волі керівника. При цьому в кращому випадку система може виявитися впровадженою або тільки в деяких підрозділах, або тільки на деяких рівнях, або тільки для деякого класу бізнес-процесів. У найгіршому випадку вона не буде впроваджена зовсім. Наступною проблемою при впровадженні ЕД є постійні структурні зміни в організації, що спричинюють слабку формалізацію управлінських процесів. Наявність таких рухів в середині організації може призупинити чи відкласти впровадження ЕД, адже передача масивів інформації на папері з одного підрозділу в інший дуже часто супроводжується втратою інформації, що є неминучим наслідком при будь-яких структурних і кадрових перестановках [2, с.53]. Наступна серйозна проблема полягає у відсутності чи занадто ненадійній організації паперового документообігу в установі. Ще однією проблемою є необхідність забезпечення юридичної сили електронних документів [3, с.25]. Таким чином, підсумовуючи вище викладене можемо зробити висновок, що впровадження системи ЕД є достатньо складним і багатоетапним процесом, а отже може супроводжуватись виникненням ряду проблем, вирішення яких є завданням не лише керівництва організації, але й колективу усього підприємства.

Джерела та література

1. Кудрицька Ж. Проблеми ефективності реалізації електронного документообігу. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=287> (дата звернення 27.10.2021).

2. Матвієнко О., Дубова С. Професіоналізація інформаційної діяльності у сфері державного управління. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2007. №1. С.52-60.

3. Про електронний цифровий підпис: Закон від 22 травня 2003 року № 852-IV України (зі змінами та доповненнями). *Вісник Державного комітету архівів України*. 2003. Вип. 2(14). С. 23-32.

Олена Шевченко

Анна Сакута

м. Одеса

КОУЧИНГ В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Глобалізація інформаційного простору впливає на різні сфери діяльності людини. Через світ великих швидкостей та умов інноваційної економіки, люди з різними професіями потребують мотивації та вміння злагоджено працювати в команді, аби досягти відповідних цілей. Це популяризує такий вид діяльності як коучинг.

Коучинг – це сучасна технологія, яку створили для розвитку потенціалу людей і команд, задля досягнення заздалегідь узгоджених цілей та докорінної зміни моделей поведінки, що призводить до розкриття внутрішнього потенціалу особистості [1, с. 5].

Поняття коучингу має цікаву історію походження. Коучинг, як зазначає Х. Педерало, є старим поняттям. У XVI столітті під словом «коуч» розуміли як карету або віз, дослівно «те, що доставляє до мети та допомагає рухатися в дорозі», у XIX ст. так англійські студенти називали приватних репетиторів [2,

с. 348]. Як нова форма консультації, коучинг розвинувся у сфері спорту на початку 1980-х років, зазначає В. Гурієвська [3, с. 34].

З середини 1990-х років коучинг розвинувся в окрему дисципліну, тоді з'явилися професійні асоціації, наприклад, Асоціація коучингу, Міжнародна федерація коучів, Європейська рада коучингу та менторства, які брали участь у розробці стандартів навчання [4, с. 6]. Доволі часто ототожнюють поняття «коучингу» та «менторства» (наставництва).

Поняття «коучингу» та «менторства» схожі в підходах та практиках. Різниця в тому, що коучер є більше психологом і мотиватором, та зазвичай не має також саму професію, як його клієнт, оскільки не дає рекомендацій, а його увага сконцентована на мислення клієнта. Програма коучингу має часові межі, на відміну від менторства, яке є довгостроковим [5].

Сьогодні існує багато видів коучингу (табл.1).

Критерій	Вид коучингу
За сферою та ступенем людини в професійному плані	Лайф-коучинг Бізнес-коучинг Коучинг для керівників Коучинг кар'єри Коучинг на робочому місці Коучинг спорту Коучинг освіти Сімейний коучинг Коучинг особистої ефективності
За стилем	Фрістайл-коучинг Процесуальний коучинг
За рівнями	Поведінковий коучинг Коучинг розвитку Трансформаційний коучинг
За кількістю учасників	Індивідуальний коучинг Груповий коучинг
За форматом	Очний коучинг

	Дистанційний коучинг
	Змішаний коучинг

Таблиця 1. Класифікація видів коучингу (складено автором за [1, с. 26 - 30])

Розкрити сутність процесу коучингу можна тільки на практиці. Процес коучингу полягає в умінні ставити «правильні» питання. Це такий формат розмови між керівником і співробітником, який допомагає останньому зрозуміти та усвідомити свої посадові обов'язки, роль у бізнес-процесі, мету в роботі, знаходити ефективні рішення конкретних завдань, при цьому самонавчатися та розкривати свій потенціал.

З цього формується мета коучингової розмови — допомогти співробітнику самостійно навчитися всьому необхідному для досягнення цілей, навчитися брати відповідальність за отримані результати на себе та відчувати свою значимість, важливість для отримання задоволення від своєї роботи [6].

Процес коучингу передбачає використання відповідних інструментів.

Перерахуємо лише найпоширеніші і часто використовувані інструменти [7, с.123].

1. Основною технікою коучингу є питання, які бувають декількох видів:

1) закриті - такі, на які можна дати однозначну відповідь або ж відповідь "так" або "ні", наприклад: "Скільки вам років?", "Ви заміжня?", "Чи приносить вам робота задоволення?";

2) відкриті, чи не передбачають однозначної відповіді і спрямовані на відкритий розповідь клієнта: "Розкажіть про свою сім'ю", "Що ви можете сказати про свого начальника?";

3) питання-парафраз, спрямовані на перевірку розуміння клієнта: "Правильно я зрозуміла, що ..?";

4) альтернативні питання, чи "китайське меню" (питання, які містять кілька альтернатив відповіді).

2. Шкалювання також можна вважати базовою технікою коучингу. Воно може використовуватися для різних цілей, але в першу чергу його використовують для оцінки змін. На шкалі від 1 до 10 відзначають наявний стан, потім в кінці сесії відзначають досягнутий стан.

3. Лінія часу також використовується дуже широко на етапі планування дій. Техніка полягає в тому, що на тимчасовій прямій відкладаються основні етапи досягнення мети.

4. Техніка "що якщо?" використовується для подолання опору і сумнівів: "Ніхто на це не погодиться", "На це немає грошей", "Це неможливо" і т.д. В цьому випадку коуч задає питання: "Що буде, якщо хтось на це погодиться?"; "Що буде, якщо раптом з'являться гроші?"; "Що буде, якщо це раптом стане можливим?" Ця техніка допомагає клієнту звільнитися від цензури здорового глузду, виникає безліч нових варіантів досягнення мети, і в результаті вона починає сприйматися більш реалістичною.

5. Колесо коучингу може використовуватися для різних завдань: визначення пріоритетної мети, ситуація вибору, оцінка можливостей, оцінка життєвого балансу і т.п. Техніка полягає в тому, що малюється коло, який ділиться на сектори з відповідними назвами (наприклад, назви сфер життя клієнта), і далі проходить оцінка (шкалювання) кожного сектора.

Використання коучингу сьогодні є необхідним, оскільки, створивши сприятливий психологічний клімат в комунікаційному полі, як результат, міцніють комунікаційні зв'язки, команда діє, як одне ціле, діляться між собою знаннями, обмінюються інформацією, отже установа, підприємство функціонує як здоровий організм та витримує велику конкуренцію на ринку.

Джерела та література

1. Нежинська О. О. Н 43 Основи коучингу : навч. посібник. Київ; Харків: ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. 220 с.
2. Передало Х. С. Коучинг як інноваційний інструмент підвищення ефективності управління персоналом. *Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики*: матеріали III Міжнарод. наук.-практ. конф. Львів: Львівська політехніка, 2010. С. 348–349.
3. Гурієвська В. М. Коучинг як прикладна технологія державного управління. *Вісник національної академії державного управління*. Київ, 2011. Вип 1. С. 32–39.
4. Passmore, Jonathan. Excellence in Coaching: The Industry Guide. London: Association for Coaching, 2010. 288 p.
5. Що таке коучинг (і навіщо він потрібен). URL: <https://hurma.work/ru/blog/chto-takoe-kouching/>
6. Коучинг як ефективний інструмент для досягнення цілей та розвитку персоналу. URL: <https://profpressa.com/articles/kouching-iak-efektivnii-instrument-dlia-dosiagnennia-tsilei-ta-rozvitku-personalu>
7. Антонова Н. В. Консультування та коучинг персоналу в організації. підруч. та практикум для бакалаврату та магістратури. Москва: Видавництво Юрайт, 2015. 370 с.

Карина Шімон

Наук. керівник – д.і.н., професор Передерій І. Г.

м. Полтава

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ М.Е.ДОС У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Будь-яке підприємство, організація, фірма не можуть функціонувати без документації. Саме документи відображають діяльність, регламентує бізнес-процеси, технологічні процеси та контролює їх результати, утворюючи систему документообігу.

Для багатьох сучасних підприємств характерною є проблема оптимізації документообігу. Для вирішення цього питання можливе за рахунок використання інформаційних технологій для створення систем електронного документообігу. В основі систем електронного документообігу лежить концепція безпаперової технології, суть якої – подання, передача й одержання інформації в електронному вигляді, відмова від обороту паперових документів. Інформація в електронному вигляді більш динамічна, ніж на паперовому носії [1].

Єдиного державно зафіксованого визначення поняття «системи електронного документообігу» в Україні немає. В загальному вигляді система електронного документообігу (СЕД) розглядається як автоматизована система управління потоками документів для забезпечення ефективності бізнес процесів підприємства.

На ринку програмного забезпечення для автоматизації електронного документообігу існує безліч систем. Серед найбільш відомих можна виділити: «М.Е.Дос», «БОСС-Референт», «ДЕЛО», «Евфрат-

документооборот», OPTiMA-WorkFlow, «Megapolis.Документооборот», Lotus Notes, «Documentum», кожна з яких має своє відповідне функціональне призначення [2].

При виборі системи електронного документообігу необхідно спиратися на ряд критерій. Серед яких: мета запровадження СЕД, зручність та простота у користуванні програмою, структура та масштаб організації, рівень підготовки власних ресурсів, безпечність та захищеність, розподіленість та модульність. Так, для великих компаній слід обирати систему з гнучкими налаштуваннями та можливістю архівувати велику кількість інформації; невеликим організаціям достатньо буде простої вузькопрофільної системи.

Україна має чіткий курс розвитку інформаційного забезпечення, вона визнана новим центром для розвитку штучного інтелекту. Основним напрямком зацікавленості на ринку є розвиток програмного забезпечення. На сьогодні українські розробники можуть з великим успіхом представляти свої програмні продукти на світовому ринку. Одним з таких продуктів може бути чи не найпростіша у використанні програма для роботи з різними типами документів в електронному вигляді – М.Е.Дос.

Своєю зростаючою популярністю програма М.Е.Дос зобов'язана ряду важливих особливостей, які вигідно виділяють цей продукт з безлічі інших:

- програма забезпечує максимальну автоматизацію документообігу та звітності, без залучення додаткового стороннього ПЗ;

- використовується шифрування електронного підпису, що забезпечує високий рівень інформаційної безпеки;

- документообіг контролюється на всіх проміжних етапах;

- сучасний приємний інтерфейс - комфортний для роботи і інтуїтивно зрозумілий;

- зменшення адміністративних витрат підприємства, а також економія робочого часу при оформленні документації;

-повна відповідність бланків до чинного законодавства, із систематичною актуалізацією бази;

-висока надійність ПЗ, гарантована високим професійним рівнем авторів програми і оперативною технічною та інформаційною підтримкою;

-підвищення кваліфікації та отримання корисної інформації в одному пакеті послуг, що поставляється з програмою Медок.

Для встановлення та ефективного функціонування програми «М.Е.Дос.» розробники рекомендують наступну конфігурацію комп'ютера:

- процесор Pentium - з тактовою частотою (1,8 - 2) ГГц та швидший (багатоядерний - від 1,6 ГГц та швидший);
- оперативна пам'ять - не менше, ніж 2 Гб;
- не менше 1,5 (3) Гб вільного місця на жорсткому диску;
- пристрій для читання USB-накопичувачів;
- кольоровий графічний дисплей (розподільна здатність 1024 x 768);
- маніпулятор типу миша.;
- доступ до поштового серверу та мережі Інтернет [4].

Система електронного документообігу М.Е.Дос має ряд переваг, що допоможуть з легкістю та впевненістю підвищити конкурентний рівень організації. Основною перевагою програмного комплексу М.Е.Дос, порівняно з іншими засобами автоматизації документообігу є наявність повного циклу роботи з документацією, починаючи зі створення і подання до відповідних звітних органів і закінчуючи отриманням підтверджень про її якість [5].

З'ясовано, що будь-яке підприємство прагне збільшити прибуток. Одним із способів такого збільшення є модернізація інформаційно-технічної бази підприємства. Упровадження системи електронного документообігу М.Е.Дос з легкістю допоможе досягти цього.

Джерела та література

1. Золотарьова І. О., Бутова Р. К. Автоматизація документообігу: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2008. 156с.
2. Матвієнко О., Цивін М. Основи організації електронного документообігу: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 112 с.
3. Посібник користувача «М.Е.Дос.».URL:
<https://www.softcom.ua/ua/medoc/support/manual.php>
4. Гострик О. М., Соловйова В. В. Управлінські інформаційні системи: навч. посіб. Кривий Ріг: Типографія «Айс Принт», 2018. 173 с.

БІБЛІОТЕЧНА, АРХІВНА ТА МУЗЕЙНА ГАЛУЗІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ольга Бондар

Наук. керівник – к. філол.н., доцент Чередник Л.А.

м. Полтава

ВІРТУАЛЬНА ЧИТАЛЬНА ЗАЛА ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ

Розвинуте громадянське суспільство – це умова демократичного врядування, оскільки його наявність полегшує захист індивідуальних і громадських інтересів громадян, стримує узурпацію влади, забезпечує підзвітність влади суспільству. Саме така суспільна організація активно сприяє процесам політичної демократизації, набутті державою ознак правової, відстоюючи матеріальну і духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей.

В Україні громадянами створена велика кількість інститутів громадянського суспільства, а саме: численні громадські організації, благодійні організації, профспілки й організації роботодавців, друковані засоби масової інформації тощо. Через фіксацію зростання чи зменшення кількості утворених і легалізованих об'єднань громадян, інших громадських формувань можна оцінити стан формування громадянського суспільства в Україні.

За українським законодавством, громадська організація – це добровільне об'єднання людей, які переслідують спільні цілі (економічні, соціальні, культурні, екологічні тощо).

Як правило, громадські організації є неприбутковими, тобто їхня діяльність здійснюється без мети отримання прибутку. Засновники таких організацій не мають права на частку майна громадського об'єднання та не відповідають за його зобов'язаннями. Доходи або майно громадського об'єднання не підлягають розподілу між його членами і не можуть використовуватися для вигоди членів (учасників).

Водночас усі особи, які працюють в громадській організації, користуються правами, встановленими законодавством України про працю. Тобто, вони мають право на заробітну плату, відпустку та інші блага. Це право не поширюється на волонтерів.

Громадська спілка «Українська культура спадщина» (далі – Спілка) є добровільним об'єднанням юридичних осіб приватного права та фізичних осіб, створеним для здійснення та захисту прав і свобод людини та громадянина, задоволення суспільних, зокрема, економічних, соціальних, культурних, освітніх та інших інтересів своїх членів та/або інших осіб.

Слід зазначити, що Спілка – непідприємницьке товариство, основною метою її функціонування не є одержання прибутку. Спілка вільна у виборі напрямків своєї роботи та діє на засадах добровільності, самоврядності, вільного вибору території діяльності, рівності перед законом, відсутності майнового інтересу її членів, прозорості, відкритості та публічності.

Діяльність Спілки має суспільний характер, що виявляється у її взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями різних форм власності, встановленні партнерських відносин з іншими громадськими організаціями, рухами, фондами, зареєстрованими в Україні чи за її межами, громадянами України, іноземцями та/або особами без громадянства.

Характерною особливістю нашого часу є широке використання інформаційних та телекомунікаційних технологій. У державі розробляються

та впроваджуються системи електронного документообігу, в електронному вигляді організовано облікову діяльність на різних рівнях управління, популярними стають спеціалізовані системи обслуговування запитів населення та організацій.

У сучасних умовах інформатизації суспільства архівні установи виконують низку важливих суспільних та державних функцій щодо розвитку електронного діловодства та документообігу, забезпечення рівного доступу до інформаційних ресурсів за рахунок застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, формування цифрового контенту. Архівна інформація стає самостійним чинником соціального та економічного розвитку суспільства. У сучасних архівах зосереджено величезний обсяг інформації, що функціонує в сучасному суспільстві, утворюючи соціальний інформаційний потенціал. У таких умовах традиційні методи поширення інформації втрачають свою ефективність. Так, наприклад, останніми роками за статистикою зростає потреба в архівних документах, доступ до яких у більшості випадків можна отримати у читальних залах архівів. У зв'язку з цим у користувачів читальних залів через їхню завантаженість часто виникають труднощі при отриманні необхідної інформації. А в період пандемії становище ще більше посилилося, незважаючи на організацію попереднього запису.

Зараз склалася ситуація, коли архіви не можуть у традиційних формах повністю задовольнити потреби громадян та організацій архівної інформації. Тому наразі найперспективнішими напрямками розширення доступу до архівної інформації та підвищення якості інформаційних послуг є організація дистанційного доступу, вдосконалення автоматизованих інформаційно-пошукових систем, інтеграція архівних інформаційних ресурсів, нарощування обсягів електронного фонду користування. На сьогоднішній день сайт архіву може не лише містити довідкову інформацію, а й надавати користувачеві

віддалений доступ до своїх матеріалів. На сайтах низки архівів розміщено не тільки описи, а й оцифровані образи особливо цінних і найбільш застосовуваних документів, що дозволяє значно розширити можливості доступу до архівних ресурсів, гарантуючи при цьому повне збереження оригіналу. На жаль, серед загальної маси українських державних архівів такі можливості недостатньо реалізовані, хоча багато архівів дозволяють у мережі ознайомитися зі своїм науково-довідковим апаратом. Загальною ознакою електронних ресурсів архівів на сьогоднішній день є те, що вони, як правило, неповні і не можуть дати уявлення про всі фонди. Процес створення електронних копій документів триває досить повільно.

На сьогоднішній день Національний архівний фонд України має гігантський розмір. Виконати оцифрування такого обсягу інформації в сучасних умовах нереально за рахунок держави, особливо у період його дефіциту.

Одним із напрямків розвитку громадської спільки є розвиток діяльності її членів, у тому числі щодо задоволення потреб в архівній інформації для особистих генеалогічних досліджень. Наразі велика частина документів щодо історії України знаходиться поза межами країни, що робить доступ до цих документів частково (або майже) неможливим. Також велика частина документів наразі знаходиться не в архівах, а у місцевих жителів, шкільних музеях тощо.

Громадська спілька, маючи власні технічні засоби, має можливість або на підставі меморандумів співпрацювати з архівами, музеями та робити їм та собі цифрові копії документів, або спільнокоштом збирати та замовляти копії архівних документів за межами країни. Усі ці цифрові копії будуть виставлені у віртуальному читальному залі організації, що дасть змогу членам організації мати доступ до цих документів та використовувати у своїх дослідженнях.

Також члени Спілки або читачі віртуальної зали матимуть змогу надати для загального користування нові матеріали, які будуть розміщені у віртуальній залі Спілки.

Спілка має сторінку та групу у мережі Фейсбук, де часто проходять гарячі дискусії щодо вперше опублікованих унікальних оцифрованих документів.

Документи, що опубліковані у віртуальній читальній залі можуть стати незвичайним поштовхом у генеалогічному або науковому дослідженні.

Джерела та література

1. Віртуальний бібліограф. Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олеся Гончара : веб-сайт. URL: <http://biblio.lib.kherson.ua/virtualni-vistavki.htm> (дата звернення: 01.09.2021).

2. Новакова Л. Інформаційні продукти і послуги універсальної наукової бібліотеки. *Бібліотечна планета*, 2012. URL: irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення: 02.09.2021)

Людмила Власенко
м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ЦИФРОВІ ПОСЛУГИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» головним завданням бібліотеки визначає надання бібліотечних послуг, адже саме вони є результатом діяльності бібліотеки із задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки [2].

Але швидка цифровізація українського суспільства висунула на перший план діяльності бібліотек чотири проблеми: «перебудову структури для взаємодії з цифровим середовищем; формування цифрового мультимедійного ресурсу; організацію системи цифрового інтегрованого сервісу; перетворення професії бібліотекаря в науково-інформаційного працівника «інформацієзнавця» [1]. Якщо всі ці чинники вдається подолати, бібліотека в змозі надати якісні інформаційні та цифрові послуги для своїх користувачів.

ПОУНБ ім. І. П. Котляревського <http://library.pl.ua/> сьогодні – головна бібліотека Полтавської області, це сучасний інформаційно-комунікаційний і культурний центр, завдяки якому полтавська громада читає, навчається, отримує сучасні е-послуги, спілкується, знайомиться з творчістю українських письменників та митців, вивчає історію та культуру рідного краю.

Основна інформація акумульована на **сайті бібліотеки** <http://library.pl.ua/>, де є інформація про проекти, новини, видання, нові надходження, послуги, ресурси і електронні сервіси бібліотеки. За 2020 р. сайт відвідало – 50 083 онлайн-користувачів, за 10 місяців 2021р. – 36042 віртуальних відвідувачів. Користуватися електронними сервісами зручно, швидко і безпечно, особливо в час пандемій і локдаунів. Ми постійно працюємо над тим, щоб розширити і додати нові інформаційні і цифрові послуги.

Пам'яті І. П. Котляревського: віртуальний проєкт розроблено в 2020р. <https://library.pl.ua/kotlarevskiy/>. Метою проєкту є увіковічення пам'яті видатного полтавця, основоположника нової української літератури, популяризація його творів, літератури та мистецьких проєктів про нього, виховання патріотизму, громадськості та національної гордості.

Власні бази даних онлайн: Електронний каталог бібліотеки ведеться з 1994 року, на 01.11.2021 налічує більше 350 тис. записів. Електронна картотека статей створена у 1994 році, в загальній ЕКС – більше 861 тис.

записів, в картотеці статей з краєзнавства – бл. 159 тис. записів, в картотека статей іноземними мовами – 16 тис. записів (дані на 01.11.21). З 2017 р. відвідати бібліотеку можливо онлайн, для цього необхідно зайти в електронний каталог на сайті бібліотеки <https://library.pl.ua/jirbis2/>. По статистичним даним, електронним онлайн каталогом за 2020/21р. скористалося більше 10 тис. віртуальних користувачів (дані на 01.11.21). У каталозі не тільки перелік видань, які є в бібліотеці, а і повнотекстові ресурси. Для їх пошуку необхідно відмітити відповідне вікно «Повнотекстовий ресурс». Це переважно рідкісні і цінні книги, книги краєзнавчого характеру, цінні періодичні видання, статистичні збірники, електронні версії книг, подаровані авторами бібліотеці. На 01.11.21 кількість повнотекстових видань складає 4200 прим., за 2020/21р. їх переглянуло більше 8 тис. користувачів.

Онлайн послуги для користувачів:

Електронна доставка документів (працює з 01.10.2020) https://library.pl.ua/poslugi/elektronna_dostavka_dokumentiv/ – платна сервісна послуга Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського, яка надає можливість користувачам (юридичним і фізичним особам) отримати електронну копію друкованого видання із фондів бібліотеки за допомогою мережі інтернет. Згідно Закону України «Про авторське право й суміжні права», замовлення приймаються тільки на репрографічне відтворення і доставку окремих опублікованих статей та уривків з опублікованих письмових творів.

Визначення індексів УДК та авторського знаку: https://library.pl.ua/poslugi/viznachennja_indeksiv_udk_ta_avtorskogo_znaku/

Віртуальна довідка: онлайн консультація, або «запитай у бібліографа», https://library.pl.ua/poslugi/virtualna_dovidka/. Віртуальна довідка – це інтерактивна послуга, яка надає відповіді на разові запити віддалених користувачів.

Виставлені онлайн на сайті власні видання бібліотеки, якими користуються науковці, освітяни, краєзнавці, студенти, учні старших класів: **бібліографічні видання** (бібліографічні списки, покажчики; інформаційно-бібліографічні списки; рекомендовані списки літератури; біобібліографічні покажчики) – 19 назв за 20/21р. Видання **відділу краєзнавства**: Календар знаменних і пам'ятних дат Полтавщини (з 2007 р.) – 15 назв. https://www.library.pl.ua/nashi_vidannja/kalendar_znamen_i_pam_dat_poltavshini/, бібліографічні покажчики – 7 за 20/21р. https://library.pl.ua/nashi_vidannja/kraeznavchi/

Видання **відділу інформації з питань культури та мистецтва**: Календар знаменних і пам'ятних дат, Критичні зауваження, побажання та пропозиції, Мистецька Полтавщина, Хроніка культурного життя Полтавщини – 53 назви за 20/21р. https://library.pl.ua/nashi_vidannja/informacijni/

Методичні матеріали: 18 назв за 20/21р. https://library.pl.ua/nashi_vidannja/metodichni/

Наукові та практичні доробки наших співробітників: https://library.pl.ua/nashi_vidannja/naukovi_ta_praktichni_dorobki_nashikh_spivrobbitnik/

З липня 2021 р. в нашій бібліотеці відкрито Пункт (майданчик) іспиту на рівень володіння державною мовою. Згідно договору з Національною комісією зі стандартів державної мови, бібліотека супроводжує іспити технічно, технологічно і процесуально. Інструктори-бібліотекарі чергують на кожному іспиті. На 01.11.2021 620 претендентів склали в бібліотеці іспит на визначення рівня володіння державною мовою (для виконання службових обов'язків).

Висновок

Усі електронні сервіси бібліотеки повинні бути направлені на максимальне задоволення інформаційних потреб користувачів. У діючих

фондах цифровізованих бібліотек дедалі більше місця повинні займати повнотекстові електронні бази. Цифровізація бібліотек покращує якість обслуговування, оптимізує бібліотечні процеси, розширює асортимент бібліотечних послуг. Цифровізація – це відкритий доступ до інформації, це збереження та поширення культурного надбання, створення позитивного іміджу бібліотеки.

Джерела та література

1. Онищенко О. С. Бібліотеки в цифровому середовищі: курс на індивідуальний інтегрований сервіс. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201910_artilces_field_dopmat_files/conf_onychenko_2019.pdf. (дата звернення: 15.11.2021).

2. Про бібліотеки і бібліотечну справу. Закон України від 27.01.1995 р. [зі змінами і допов. станом на 28.01.2016 р.]. *Законодавство України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 15.11.2021).

Дмитро Волошин

Наук. керівник – к. і. н., доцент Грінберг Л. Ф.

м. Київ

РОЛЬ БІБЛІОТЕК У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На сьогодні популяризація краєзнавчої інформації виступає одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотек України та з кожним роком набуває нових рис і представляє для суспільства все більший інтерес. Актуальність даної теми зумовлена тим, що на сьогоднішній день

краєзнавчий туризм є одним з найбільш популярних та затребуваних видів туризму в нашій країні.

Бібліотечні установи мають великий обсяг краєзнавчих інформаційних ресурсів та володіють значними інформаційними базами даних, що дозволяє надавати туристичну інформацію, організацію виставкової, музейної, екскурсійної та інших видів діяльності.

Метою нашого дослідження є виявлення ролі бібліотек різних регіонів України у здійсненні інформаційного забезпечення користувачів з теми краєзнавства. Для комплексного аналізу ми обрали бібліотеки всіх регіонів України, зокрема східного, північного, західного та південного. Дослідження відбувалось шляхом аналізу звітів інформаційної діяльності та офіційних сайтів установ, телефонного та електронного (пошта, соціальні мережі, месенджери) зв'язку, безпосередньо особистого спілкування із представниками бібліотек.

Краєзнавча функція є однією з пріоритетних для діяльності публічних бібліотек регіонів. Основними структурними підрозділами, які організують, координують та безпосередньо здійснюють краєзнавчу роботу бібліотек є відділи краєзнавства, головними ресурсами яких виступають краєзнавчі зведені каталоги та краєзнавча бібліографія, які містять всю необхідну інформацію з теми краєзнавства регіону (інформацію про регіон, міста, села, персоналії, тощо). Працівники відділів надають користувачам доступ до краєзнавчих інформаційних ресурсів, фактографічних електронних баз даних регіонів, поширюють краєзнавчі знання, довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування індивідуальних і колективних абонентів.

Працівниками краєзнавчого відділу Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка надається професійна допомога у пошуку інформації для краєзнавчих досліджень науковцям з різних міст України та закордону. Бібліотечні фахівці активно працюють у

напрямку з надання кваліфікованої інформаційної підтримки державним установам, таким як: національні банки, національні архітектурно-історичні заповідники, національні спілки письменників України та ін.

Для популяризації історико-краєзнавчої літератури, літератури про пам'ятки історії і культури, про екологію і охорону природи краю, творчості місцевих письменників і краєзнавців на базі багатьох бібліотек України діють краєзнавчі клуби. Наприклад учасниками клубу «Краєзнавець» Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка проводяться творчі спілкування з письменниками, краєзнавцями, відомими людьми краю, організація літературно-мистецьких вечорів, презентацій видань, веб-конференцій, круглих столів, презентацій нових творів, краєзнавчих уроків, інтерактивних ігор та квестів.

Одним із основних напрямів в інформаційній діяльності бібліотек є популяризація проблематики тем з краєзнавства регіонів та з галузі туризму у науковому середовищі. На базі Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка та Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки проводяться науково-практичні конференції серед науковців, які присвячені темам краєзнавства регіонів та національному туризму.

Головним напрямком у популяризації та інформаційному забезпеченні користувачів бібліотек з теми краєзнавства та національного туризму є періодичні видання. У багатьох бібліотеках регіонів України ви зможете знайти друковані видання, такі як: журнали, дайджести, щорічники. Також бібліотеки активно співпрацюють з редакціями видавництв періодичних видань з теми краєзнавства, для того щоб користувачі книгозбірень мали можливість у доступі до електронних версій журналів на сайті установ та їх популяризації. Наприклад, Одеською національною науковою бібліотекою було започатковано проект співпраці відділу краєзнавства «Одесика» спільно

з редакційною колегією культурологічного та мистецтвознавчого журналу «Аркадія» щодо доступу до електронних версій та його популяризації.

Для інформаційної підтримки та популяризації краєзнавчого туризму регіонів, бібліотеки заснують краєзнавчі проекти. Наприклад міською публічною бібліотекою ім. М. Горького (м. Краматорськ) було започатковано проєкт «Бібліотечний краєзнавчий туризм», в рамках якого розроблено краєзнавчі туристичні маршрути містом; видано друковану продукцію - буклети, календарі, інформаційні листівки; проведено навчання юних гідів; створено відеофільми, ролики і презентації з метою популяризації інформації про історичні місця східного регіону [2, С. 6].

Для отримання інформації з теми краєзнавства регіону користувачі мають можливість на сайті центральної міської бібліотеки ім. М. Горького (м. Краматорськ) у розділі віртуальна довідка поставити запитання до видатних бібліографів-краєзнавців.

Бібліотеки активно співпрацюють зі сферою туризму, виступаючи рекламними майданчиками для користувачів. Наприклад, на сайті Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гончара у розділі «Дозвілля та туризм» розміщуються посилання на онлайн сторінки регіональних підприємств галузі туризму (туристичні центри, агенції, бюро, оператори, готелі, музеї та ін.), висвітлюються афіші заходів за темами краєзнавства, надається інформація щодо цікавих туристичних локацій та місць відпочинку регіону.

Комунікація слугує важливим елементом у здійсненні інформаційної діяльності кожної установи, в тому числі і бібліотек. Бібліотечні установи України активно здійснюють інформаційно-комунікаційну діяльність зі своїми користувачами за темами краєзнавства та регіонального туризму. Херсонською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. О. Гончара активно впроваджується проведення квестів для учнів шкіл, для

популяризації інформації, про визначні місця, міста та села регіонів України серед школярів. Працівниками Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки здійснюється проведення днів краєзнавства у стінах установи у рамках інформаційно-бібліографічної роботи. У стінах Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка для всіх відвідувачів відбувається проведення книжково-ілюстративних та віртуальних виставок, присвячених визначним подіям та відомим іменам в історії краю.

Одним із напрямів комунікації із користувачами бібліотек виступають соціологічні дослідження, які спрямовані на допомогу у вивченні стану роботи установ та вирішенні основних завдань діяльності. У бібліотечних дослідженнях застосовується декілька основних методів одержання інформації: анкетне опитування, інтерв'ю, соціологічне спостереження, експеримент, аналіз бібліотечної документації (книжкових і читацьких формулярів, облікової та звітної документації, читацьких вимог на літературу), методи експертних оцінок і математико-статистичні дослідження. Анкетування широко використовується в конкретних соціологічних, соціопсихологічних і бібліотекознавчих дослідженнях [1, С. 46].

Слід зазначити, що працівниками бібліотечних установ більшості регіонів України проводяться соціологічні дослідження, спрямовані на вивчення та аналіз інформаційних запитів та потреб користувачів закладів, узагальнення інформації щодо системи обслуговування, розкриття сучасного стану та визначення перспективних напрямів інформаційного забезпечення, вдосконалення бібліотечно-інформаційного сервісу та консультування. Соціологічні дослідження у вигляді анкетування своїх користувачів проводять працівники центральної міської бібліотеки ім. М. Горького, Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гончара,

Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки, мета яких полягає у вивченні тематики інформаційних запитів, мотивів звернень до установ задля покращення надання інформаційних послуг і консультування.

Отже, за результатами нашого дослідження інформаційної діяльності бібліотечних закладів України, можна ствердити, що бібліотеки активно беруть участь в інформаційному забезпеченні своїх користувачів з тем краєзнавства та національного туризму, шляхом довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування працівниками відділів краєзнавства; створення краєзнавчих клубів та проєктів; проведення науково-практичних конференцій; надання доступу до періодичних видань та баз даних; розміщення на своїх сайтах посилань на онлайн сторінки регіональних підприємств галузі туризму та афіш заходів за темами краєзнавства; проведення квестів, днів краєзнавства, книжково-ілюстративаних та віртуальних виставок. Для вивчення та аналізу інформаційних запитів та потреб користувачів бібліотек задля покращення надання інформаційних послуг і консультування працівниками установ проводяться соціологічні дослідження у вигляді анкетування.

Джерела та література

1. Прокопенко Л. І. Метод анкетування у соціологічних дослідженнях бібліотек України. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. Вип. 16. 2015. С. 45-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2015_16_8.
2. Туризм і бібліотеки: найкращий зарубіжний та національний досвід. *У скарбницю бібліотекарю*. Укр. бібл. асоц., Бібліоміст. 7 с. URL: <http://bit.ly/2nhtBFn> (дата звернення: 25.10.2021).

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ЦІННОСТІ ДОКУМЕНТІВ У ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Питання науково-методичного та організаційного забезпечення експертизи цінності документів є основним для експертно-перевірної комісії у державних архівах. Експертиза цінності документів – це визначення культурної чи практичної цінності документів через їх всебічне вивчення з метою внесення документів до Національного архівного фонду (далі НАФ) або вилучення з нього, встановлення строків зберігання архівних документів, що не підлягають внесенню до НАФ, віднесення документів до унікальних [1]. Для проведення цієї кропіткої роботи необхідні виконання певних організаційних задач.

«Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» (далі Правила), затверджених Наказом №1000/5 від 18.06.2015 року визначають нормативно-методичні засади експертизи цінності документів.

Відповідно до цього нормативного документа організаційну та методичну допомогу у проведенні експертизи цінності надають експертно-перевірні комісії (ЕПК) державних архівів.

У Державному архіві Полтавської області, розроблені «Методичні рекомендації про порядок подання на розгляд, схвалення та погодження ЕПК державного архіву описів справ та актів». В даних рекомендаціях визначено перелік документів, що подаються на розгляд ЕПК та вимоги до їх складання.

Особлива увага в даному контексті приділяється експертному висновку, що складається за результатами розгляду документів на засіданні експертної комісії архівного відділу райдержадміністрації або міської ради. Висновок складається на кожний вид документа (опис справ постійного зберігання, тривалого (понад 10 років) зберігання та з особового складу, акт про вилучення для знищення документів, не внесених до Національного архівного фонду тощо), які виносяться на розгляд ЕПК державного архіву.

Не менш важливою умовою виконання вимог до поданих на ЕПК документів є складання історичної довідки до архівного фонду. Історична довідка виконує функцію довідника і має три частини: історію фондоутворювача; історію фонду; характеристику документів фонду.

Питання щодо описів справ та довідкового апарату до них є найважливішим, яке розглядається у значній кількості нормативних документів в архівній справі. Описи справ постійного, тривалого (понад 10 років) зберігання та з особового складу складаються за встановленою формою відповідно до Правил [2].

Акт про нестачу справ (документів) складається у разі встановлення у процесі експертизи цінності фактів нестачі документів і справ НАФ, організовується їх розшук.

Установи, у діяльності яких не утворюються документи НАФ, подають схвалені експертною комісією (ЕК) установи акти про вилучення для знищення документів, не внесених до НАФ, разом з описами справ з кадрових питань (особового складу) на розгляд ЕПК (ЕК) державної архівної установи, ЕК архівного відділу міської ради, у зоні комплектування якої перебуває установа [1].

Підсумовуючи сказане, можна зазначити, що науково-методичне та організаційне забезпечення експертизи цінності документів є обов'язковою умовою стабільної та ефективної роботи архівних установ.

Джерела та література

1. Державний обласний архів Полтавської області.
URL:<http://poltava.archives.gov.ua> (дата звернення 29.10.2021)

2. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : затверджених наказом Міністерства юстиції України 18 черв. 2015 р. № 1000/5 : зареєстровані у Міністерстві юстиції України 22 червня 2015 р. за № 736/2718 URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text>

Вікторія Добровольська
м. Київ

ЦИФРОВІ РЕСУРСИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Нині значна частина інформації в світі виробляється в цифровій формі. Швидке поширення інформаційних технологій призводять до того, що в усьому світі актуальним стає збереження цифрової спадщини. Усе ширше впроваджуються цифрові системи для адміністративних цілей і здійснюється оцифровування культурних матеріалів для забезпечення кращого доступу до них.

Збереження культурної спадщини традиційно закріплюється правовими рамками і процедурами, які значною мірою засновано на формальних критеріях. Національні бібліотеки забезпечують збір і збереження публікацій завдяки здачі їм обов'язкових примірників усіх видань. Крім того, існує низка нормативноправових актів щодо архівів, що визначає терміни і методи обов'язкової передачі матеріалів до архіву для відбору і збереження. До відання

спеціалізованих архівів і музеїв належить збір і збереження звукозаписів, фотографій або кінофільмів.

У цифровому світі постійно з'являються нові види матеріалів, які важко піддаються класифікації на підставі звичайних критеріїв. Мультимедійні продукти характеризуються різноплановим змістом і різними функціональними характеристиками. На вебсайтах можуть бути об'єднані файли з матеріалами різного типу, зокрема з даними, текстами, зображеннями і звуками, і багато з них мають (частково) динамічний характер. Вебсайти можуть також являти собою розподілені джерела, що містять матеріали, які зберігаються на різних серверах у будь-якому куточку світу. Подібні змішані або динамічні матеріали не підпадають під традиційні категорії; на основі існуючої політики часто неможливо визначити, хто, насамперед, має відповідати за їхній збір і збереження.

Нині у професійному середовищі архівів, бібліотек, музеїв активно обговорюються принципи та стратегія створення цифрового ресурсу різного профілю і змісту (історико-культурного, наукового, документального, книжкового, музейного тощо). Зроблені перші кроки до вироблення національних проєктів цифрової документальної спадщини України [1, с. 25].

Роль та інтеграційні тенденції бібліотек, архівів, музеїв як національних інституцій, покликаних збирати, зберігати та надавати доступ до фондів документальної спадщини, зокрема з допомогою створення цифрового ресурсу, досліджують такі вчені й науковці, як: Л. Дубровіна, С. Кулешов, Г. Ковальчук, І. Коханова, К. Селіверстова, О. Онищенко, С. Чукут, С. Шемаєв та ін.

Вчені акцентують увагу на значенні бібліотек не лише як установ пам'яті, а й інтеграторів документальної спадщини бібліотечного, архівного та музейного зберігання. На їх думку, важливою перевагою бібліотек, у порівнянні з іншими установами пам'яті та інформаційними центрами, є їхня роль як збирачів усієї опублікованої людством інформації та

документальної інформаційних масивів оперативного й меморіального характеру [2; 3; 4]. Л. Дубровіна розглядає бібліотеки, архіви, музеї як складник соціальних інститутів, що реалізують державну політику соціальної, історичної та національної пам'яті, організують збереження джерел пам'яті, проводять наукову експертизу, ідентифікацію, вивчають походження документів, музейних експонатів та колекцій, історію документальної спадщини. Зокрема, вона зауважує, що діяльність цих установ забезпечує об'єктивною інформацією державних діячів, освітян, учених, культурних діячів, сприяє протидії тенденційному тлумаченню історичного процесу, маніпулюванню змістом історичних фактів і соціокультурних чинників [5, с. 232].

Розвиток інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), всесвітньої мережі Інтернет призвели до глобальних змін у процесах створення, розповсюдження та обміну інформацією. Інформаційні технології обумовили стійку тенденцію до збільшення в світі виробництва інформації в електронному вигляді та представлення документів у цифрових форматах. Вагомим складником документно-інформаційних ресурсів стали електронні ресурси.

За незалежної України створення ресурсу історичної та культурної спадщини українського народу стало одним із напрямів діяльності бібліотек, архівів, музеїв та інших інституцій, пов'язаних з національною пам'яттю, невід'ємною частиною національної бібліографії, археографії та архівознавства, музеєзнавства України в її широкому розумінні як ресурс національної документальної пам'яті.

Нині ця масштабна робота набуває нової якості у зв'язку з входженням суспільства у цифрову еру, коли документальний ресурс і відповідний науково-довідковий апарат активно інтегрується як в український інформаційний простір, так і в світову мережу. Ці реалії сучасного цифрового

світу уможливили реалізацію ідеї створення інтегрованого ресурсу «електронної Україніки» – зведеного бібліографічного та цифрового ресурсу усієї документальної спадщини України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентації оригіналів документів у цифровому форматі з широкими можливостями представлення їх на сайтах бібліотек та архівів, наукових установ у глобальній світовій мережі.

Упродовж останніх років колектив Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (НБУВ) проводив значну роботу зі створення інформаційного ресурсу наукової та культурної спадщини, оцифрування бібліотечних ресурсів культурного надбання, науково-методичні та інформаційно-технологічні засади його організацій [6, с. 182]. Накопичений досвід формування ресурсу рукописної та книжкової спадщини України надав змогу виокремити та розвивати важливий для виконання функцій НБУВ національного бібліотечного книгосховища проєкт «Книжкові пам'ятки України» та ув'язання його з реалізацією завдань формування Державного реєстру національного культурного надбання. База даних «Книжкові пам'ятки НБУВ» спрямована на науковобібліографічну реєстрацію пам'яток сьогодні і є доступною на порталі НБУВ у тематичному блоці «Історико-культурні ресурси». Органічним доповненням представленої інформації є «Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини», у якій є можливість переглянути тексти унікальних пам'яток із фондів НБУВ, що полегшує завдання ідентифікації та атрибуції книжкових пам'яток для регіональних бібліотек України [6, с. 187].

Важливість інтеграції в єдиному інформаційному просторі об'єктів культурної спадщини людства, що зберігаються у фондах різних соціальних інститутів, зокрема бібліотек, музеїв, архівів, визнано на світовому рівні. Консолідовані електронні інформаційні ресурси формуються з метою

забезпечення доступу широкого кола користувачів, збереження культурного надбання людства, формування єдиного якісного інформаційного середовища.

Цифрові проекти провідних національних бібліотек України вже сьогодні є цінним архівом та ресурсом, що забезпечує інформаційними джерелами культуру, науку, освіту. Вони виконують роль оперативного забезпечення широкої аудиторії користувачів історико-культурними джерелами, підтримують популяризацію позитивного іміджу культури України в світі, формують консолідований страховий фонд цифрових копій документів національної спадщини України для майбутніх поколінь. Досвід створення цих цифрових бібліотек, їхня ресурсна база та довідкова інформація наближає Україну до створення загальнодержавного цифрового культурологічного консолідованого ресурсу, аналогічного тим, які уже підтримуються й функціонують у багатьох країнах світу і вважаються пріоритетом державної культурної політики.

Джерела та література

1. Рибачок О. М. Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (80-ті роки ХХ – 10-ті роки ХХІ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02; 27. Київ, 2018. 242 с.
2. Дубровіна Л. А. Центри збереження і розвитку інформаційного документного ресурсу національної пам'яті. Технології розвитку і захисту національного інформаційного простору. Київ, 2015. С. 198–282. 98.
3. Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки та музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. Бібліотечний вісник. 2017. № 1. С. 3–1.

4. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / О. С. Онищенко та ін. Київ. 2011. 248 с.

5. Дубровіна Л. А. Бібліотеки в системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної спадщини. Рукописна та книжкова спадщина України. 2016. Вип. 20. С. 232-251. Doi: <https://doi.org/10.15407/rksu.20.232>.

6. Інформаційно-культурне забезпечення інтеграції регіонів України : монографія / О. С. Онищенко та ін. Київ : НБУВ, 2018. 222 с.

Ірина Дудяк

Наук. керівник – к. філол. н., доцент Чередник Л. А.

м. Полтава

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах інформаційного суспільства саме архівні установи покликані зберігати архівні багатства держави. Крім того, архівні установи, як державне зібрання документів історичного значення для майбутнього, мають дві важливі функції. Перша з них – адміністративна: архівісти забезпечують контроль за архівами і системами формування справ в установах, маючи дозвільне право на виділення документів для знищення. Друга – функція підтвердження соціального статусу громадян. Прикметно, що основним змістом державної політики у сфері діловодства й архівної справи є керування документаційними процесами, формування Національного архівного фонду, забезпечення його збереженості та користування ним, а також організація зберігання соціально значущих документів для задоволення

соціально –правових потреб громадян. Усі ці процеси мають здійснюватися за єдиними пріоритетними напрямками державної політики щодо захисту національних інтересів України в архівній справі.

Кожна архівна установа, що здійснює зберігання архівних документів, реалізує ці процеси у межах своєї функціональної діяльності – як центр зберігання і суб'єкт інформаційних відносин та планує свою діяльність, виходячи з оцінки реального стану справ, наявних фінансових, матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів і пріоритетних завдань, що полягають у забезпеченні умов для гарантованого збереження документів НАФ, розроблення регіональних програм розвитку архівної справи, створення розгалуженої мережі трудових архівів, укладення нових списків юридичних осіб – джерел формування НАФ, виявлення й упорядкування документів особового походження, максимально повне задоволення потреб громадян і юридичних осіб у ретроспективній інформації, участь у створенні системи, що полегшує доступ до документів НАФ.

Відомо, що документ є засобом засвідчення та доведення певних фактів, джерелом і носієм інформації, предметом й результатом праці. Його роль в інформаційному суспільстві залишається такою ж важливою, як і раніше.

Метою дослідження пропонованої наукової розвідки є документи Державного архіву Полтавської області (далі – Державний архів).

Державний архів є найбільшою духовною скарбницею документів і актових джерел з історії Полтавщини. Він налічує 6947 фондів, 1 334 212 архівних справ (станом на 01 січня 2021 року). Найдавніший документ, що зберігається в архів, датується 1692 роком (це Указ царів Іоана та Петра Олексійовичів, із земського приказу, про пожалування генералу Гордону садиби) [1]. Гордістю Державного архіву є також три унікальні документи –

універсали українських гетьманів Івана Мазепи, Кирила Розумовського та Івана Скоропадського [2].

Окрім документів на паперовій основі, державний архів має кіно-, фото-, фоно-, відеодокументи, які охоплюють період від 1692 до 2020 р.

Генеалогічні документальні матеріали представлені метричними книгами, сповідними відомостями церков Полтавської єпархії із зазначенням кількості дворів, чисельності та складу населення окремих населених пунктів.

У документах державного архіву зберігаються заходи з охорони, реставрації пам'яток історії і культури, встановлення пам'ятних знаків і меморіальних дошок, організації і роботи державних, народних краєзнавчих і літературно-меморіальних музеїв тощо.

Період Української революції 1917–1920 рр. знайшов своє відображення у документах фонду Полтавської Ради робітничих і селянських депутатів (протоколи, резолюції, доповіді, матеріали страйків робітників, відомості про захоплення селянами поміщицьких земель тощо).

У фонді Прокурора Полтавського окружного суду можна знайти документи про діяльність Симона Петлюри, низки політичних партій на Полтавщині за 1890–1919 рр. тощо.

Цікавим є також блок фотодокументів, які відображають громадсько-політичне, економічне, наукове і культурне життя Полтавщини з кінця XIX ст. і до наших днів.

Державний архів налічує також 42 фонди особового походження, які містять 7270 архівних справ за 1693–2016 рр. Це особові фонди: Несвіцького Олександра Олександровича (1855-1942 рр.) полтавського лікаря, хронікера подій Української революції у м. Полтаві (1917-1921 рр.) [3]; відомих працівників народного господарства («Гайовий Тимофій Володимирович – начальник Полтавського тепловозремонтного заводу, Герой Соціалістичної Праці») [4]; колекція документів про вчених, діячів науки і техніки

(наприклад: «Аксентьєва Зінаїда Миколаївна – член-кореспондент Академії наук УРСР, директор Полтавської гравіметричної обсерваторії, депутат Верховної Ради УРСР» [5], «Нані Софія Петрівна – відомий зоотехнік-селекціонер» [6], «Победоносцев Юрій Олександрович – лауреат Державної премії, 183 заслужений діяч науки і техніки, член-кореспондент Міжнародної Академії астронавтики» [7]) тощо.

Для вивчення історичного минулого не лише нашого краю, а й України загалом, велике значення має фонд 222 «Скаржинська Катерина Миколаївна (1851 – 1932 рр.) – краєзнавець, член етнографічного, археологічного і антропологічного товариств» [8]. Це досить великий за обсягом документальний фонд (2647 одиниць зберігання), який охоплює значний історичний період. Більша частина його документів представлена оригіналами.

Документи поділені на три розділи: діловодство музею; документи, зібрані музеєм; документи родин Скаржинських та Райзерів, а також їхніх родичів, документи установ міста Лубен (звіти земської управи; міського громадського банку, повітового казначейства; рапорти приставів тощо), позови поміщиків у Лубенський земський суд, скарги, донесення справнику та городничому про незаконне захоплення земель та переховування втікачів-кріпаків. За документами цього фонду (журнали Полтавського тимчасового губернського комітету з впровадження в дію положення про земські установи; комітету по впорядкуванню селянського побуту, інструкції про перші земські засідання і порядок стягнення зборів земськими управами, листи, відозви) можна вивчати питання впровадження реформ на Полтавщині, розпочатих у 1861 році тощо.

У 2020 році державний архів поповнився такими вагомими колекціями, а саме: документи з історії краю, Колекція документів особового походження в електронній формі «Полтавці – учасники бойових дій на Сході України» [9],

Колекція інтерв'ю з в'язнями, остарбайтерами, колишніми колгоспниками [10].

Науково-довідковий фонд державного архіву складає понад 13 тисяч книг та брошур за період із 1846 до 2020 рр. Основа цього фонду – література з історії Полтавщини, звіти полтавських губернаторів, огляди сільського господарства, пам'ятні книги, звіти губерньської і повітових земських управ, Труди Полтавської вченої архівної комісії, матеріали подвірно-господарського перепису за повітами губернії.

У науково-довідковому фонді зберігаються також видання з питань архівознавства, бібліотечної справи, всесвітньої історії, історії України, Полтавщини, соціології, філософії, права тощо. Періодичні видання представлені центральними і місцевими газетами.

Отже, нами представлено стислий огляд складу та змісту лише незначної частини фондів, які зберігаються у Державному архіві. Вони презентують різні історичні епохи та важливі події, а тому мають потужний джерелознавчо-інформаційний потенціал і кожен з них заслуговує пильної уваги дослідників минулого Полтавщини.

Уміння аналізувати інформацію та на її основі готувати документи, організовувати їхнє виконання значною мірою відображає професійний рівень кожного громадянина. Накопичення досвіду роботи з документами відбувається безперервно, він корисний не лише для початківців, а й для досвідчених дослідників.

Пріоритетні напрями архівних установ та завдання архівістів на сучасному етапі залишаються незмінними, але доповнюються відповідно до вимог часу, з-поміж них поповнення НАФ документами, які всебічно відбивають усі сторони життя суспільства, посилення уваги до документів, що відображають неофіційну історію, громадське життя, долю конкретної людини, тобто йдеться про приймання документів від політичних партій,

суспільних рухів, громадських організацій, а також особового походження тощо. Це надзвичайно відповідальна місія, адже саме від архівістів залежить те, наскільки повно будуть збережені документальні свідчення часу.

Джерела та література

1. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО), ф. 222, оп. 1, спр. 246.
2. ДАПО, ф. 222, оп. 1, спр. 377, 1124, 2643.
3. ДАПО, ф.р.-9188.
4. ДАПО, ф.р.-8776.
5. ДАПО, ф.р.-8829.
6. ДАПО, ф.р.-8772.
7. ДАПО, ф.р.-9059.
8. ДАПО, ф. 222.
9. ДАПО, ф.р-8831, оп. 33.
10. ДАПО, ф.р-8831, оп. 32.
11. Шурубур А. Збереження документів Національного архівного фонду України – природознавча проблема архівознавства. Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : зб. наук. пр. Київ, 2001. Вип. 3. С. 34– 40.

Катерина Дяченко
м. Миргород

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК

Анотація

У статті аналізується роль інформаційних технологій щодо автоматизації роботи бібліотек та перехід на новий рівень. Досліджується необхідність використання

інформаційних технологій у роботі бібліотек. Розглядаються інформаційні технології та можливості їхнього застосування в установах такого типу.

Ключові слова: *бібліотека, інтернет, інформаційно-комунікаційні процеси, інформаційні технології, інформатизація, розвиток, технології.*

Анотація

В статье анализируется роль информационных технологий автоматизации работы библиотек и переход на новый уровень. Исследуется необходимость использования информационных технологий в работе библиотек. Рассматриваются информационные технологии и возможности их применения в таких учреждениях.

Ключевые слова: *библиотека, Интернет, информационно-коммуникационные процессы, информационные технологии, информатизация, развитие, технологии.*

Summary

The article analyzes the role of information technology in automating libraries and the transition to a new level. The necessity of using information technologies in the work of libraries is investigated. Information technologies and possibilities of their application in establishments of this type are considered.

Keywords: *library, internet, information and communication processes, information technologies, informatization, development, technologies.*

Період інформаційного суспільства, перш за все охарактеризовано з розвитком комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, адже наразі вони мають необмежені можливості. За допомогою виникнення сучасних електронних засобів зберігання та поширення відомостей відбувся процес подолання форм комунікативної взаємодії, а саме: недовговічність, повільне поширення, обмеженість доступу до інформації. Сьогодні набув стихійного характеру процес інформатизації задля координованого керування завдань інформаційного суспільства.

Розглядаючи стрімкі інформаційно-комунікаційні процеси останніх років постала необхідність появи галузі досліджень, яка пов'язана з визначення основних аспектів функціонування бібліотек. Дослідження

напрямку розвитку має багатоаспектний характер з соціології, психології, освіти, інформаційно-комунікаційних технологій, маркетингу, менеджменту, бібліографії, книгознавства, документознавства, що зумовлено складним та глобальним характером суспільних процесів. Наразі в Україні набуває розвитку трансформація бібліотечної справи, а саме дослідження розвитку теорії та практики бібліотекознавства.

Метою написання статті є вивчення застосування нових технологій, комп'ютерних бібліотечних систем для автоматизації роботи бібліотек та їхнє виведення на новий рівень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльності бібліотек досліджували науковці. Організацію віртуальних виставок займались: І. Торкін, Н. Збаровська, М. Алфьоров та інші дослідники, але їхні дослідження ще можуть бути доповнені. Сьогодні інформаційні технології у бібліотеках поширюються досить широко та охоплюють різні процедури розвитку.

Актуальність обраної теми обумовлено необхідністю аналізу застосування інформаційних технологій для бібліотек.

Виклад основного матеріалу. Останні роки ознаменовані використанням інформаційних технологій у всіх галузях суспільства. Виникає тенденція щодо виконання запитів користувачів бібліотеки за допомогою сучасних інформаційних технологій, які дозволяють збільшити кількість відвідувань та полегшити працю бібліотекаря. Сучасний етап розвитку бібліотечної справи протягом ХХ ст. ознаменовано науковцями Л. Дубровіною, С. Онищенко, як переходом бібліотек від центрів зосередження, зберігання та використання творів друку та рукописів до центрів зосередження, опрацювання й суспільного використання всіх ресурсів і основних потоків інформації [1, с. 31].

Тобто бібліотеки України почали значно поповнювати свої фонди електронною та аудіовізуальною інформацією у вигляді електронних версій видань та завдяки створенню цифрових копій власних традиційних друкованих та рукописних фондів. Інформаційне суспільство надає умови розвитку не лише інформаційних технологій, але й свідомості соціуму, нових соціальних орієнтирів, аспектів розвитку освіти, науки, культури, форм та методів соціокомунікаційної взаємодії суспільних структур, перегляд ролі та засад діяльності документально-інформаційних інституцій, до яких належать бібліотеки, як активні учасники наукової комунікації.

Бібліотеки у сучасному світі – це не тільки сховища паперових документів, але й власники електронних ресурсів. На відміну від традиційних (паперових) фондів, які створюються повільніше, електронні ресурси створюються дедалі швидшими темпами, але цей розвиток залежить від фінансування бібліотеки. Під час дослідження цього питання науковці надають відомості щодо виникнення проблеми зберігання та спільного використання електронних фондів. Необхідно звернути увагу, що мережа Інтернет надає можливість створення бібліотек нового типу – віртуальну бібліотеку, де читач знаходить не тільки те, що складає фонд даного сховища в електронному вигляді, але й має змогу миттєво отримати будь-яку інформацію з будь-якої бібліотеки світу [2, с. 21].

Важливим напрямком модернізації бібліотечної справи є інформатизація, тобто впровадження та розвиток у бібліотеках нових інформаційних технологій, формування і використання електронних ресурсів, впровадження мультимедійних технологій, розвиток мережевої взаємодії бібліотек та підключення до всесвітньої мережі Інтернет. Всі ці завдання необхідно виконувати спеціалістам, яким слід освоювати нові знання та вміння. До того ж, Інтернет впливає на довідково-бібліографічне обслуговування користувачів бібліотек, що викликає необхідність

реорганізації довідково-бібліографічних служб та змін у традиційних функціях бібліографів [3, с. 46].

Наразі у мережі Інтернет існує велика кількість публічних і наукових бібліотек, однак, переважна більшість з них обмежена тільки опублікуванням електронного каталогу за допомогою якого можна лише переконатися у наявності необхідного матеріалу у бібліотеці. Переклад видів публікацій на електронну основу і створення зручних електронних каталогів повинні стрімко збільшити популярність електронних бібліотек, тобто якщо вирішення першої з цих двох проблем – питання часу, тоді другої – певних витрат від розробників моделей, програмістів і бібліотекарів.

Під час створення електронної бібліотеки необхідно забезпечити доступність та зручність для користувачів, оперативність пошуку та видання інформації. Бібліотека містить набір службових функцій, що дозволяють персоналу координувати її роботу [5, с. 10]. Тобто, електронна бібліотека повинна бути універсальною, а саме придатною як для організації публічної, наукової чи спеціалізованої бібліотеки, що орієнтована на масове використання та на підтримку невеликої бібліотеки з використанням персонального комп'ютера.

Інформаційні бібліотечні процеси мають низку переваг над традиційними:

- під час одноразового опрацювання документа можливе багаторазове та багатоаспектне використання, швидкість та зручність пошуку та передавання інформації, економічність;

- задоволення інформаційних запитів виконується швидше, адже інформація отримується незалежно від часу та місця її знаходження;

- суттєве збільшення оперативності надання користувачам необхідних відомостей;

– можливість отримання електронної форми документу, що свідчить про соціальне значення бібліотечної діяльності;

– підвищення рівня інформаційної культури та комп'ютерної грамотності як користувачів, так і бібліотекарів, але це має не лише прикладну користь, але й ширше значення, оскільки людина з високим рівнем інформаційної культури легше орієнтується у мінливому світі, не боїться змін [6, с. 16].

Сьогодні імідж бібліотеки залежить від розуміння бібліотекарями своєї нової ролі у житті суспільства. Адже бібліотекарі є інформаційними навігаторами, фахівцями від яких залежить освітній, культурний і технологічний рівень громадян. Працівники бібліотеки суміщають не лише традиційні функції, але й функції консультанта з інформаційного пошуку, мережевого навігатора, інформаційного аналітика, інструктора та організатора знань.

Насамперед електронна бібліотека залишається бібліотекою, хоча має чимало особливостей. Моделювання починається з процесу структури звичайної бібліотеки на електронну основу [7, с. 5]. Слід визначити сутність електронного каталогу – самостійного пошукового апарату, який відрізняється від традиційного каталогу пошуковим середовищем, можливістю організації пошуку в електронному середовищі, що певною мірою відрізняється від можливостей традиційної карткової системи. Електронні технології дозволяють комплексно підходити до розв'язання інформаційних завдань, а користувач є отримувачем повного комплексу різноманітних інформаційних матеріалів.

Широке розповсюдження одержало останнім часом довідкове обслуговування віддалених користувачів. Однією з його форм є обслуговування у режимі «віртуальна довідка». Ця служба успішно розвивається в зарубіжних країнах і характеризується широкою

розповсюдженістю в різних типах бібліотек, включаючи національні, публічні, університетські, наукові і спеціальні [8, с. 26]. Зазначений напрямок довідково-інформаційної діяльності у нашій країні знаходиться у стадії становлення і обумовлений появою значної кількості ресурсів Інтернет, довідково-бібліографічного і змістовного характеру, які можна використовувати під час виконання запитів користувачів, формуванні нової аудиторії користувачів, які мають потребу у цілодобовому доступі до інформації та допомозі висококваліфікованих бібліографів.

Висновок. У результаті проведеного аналізу, встановлено, що розвиток інформаційних технологій та глобальної мережі Інтернет у другій половині ХХ століття спричинив значні перебудови у суспільстві. Розпочався процес автоматизації всіх процесів людської діяльності. Цей процес поширився на бібліотеки й охопив всю їхню діяльність. З появою мережі Інтернет та загальною комп'ютеризацією, читачі вже не задовольняються традиційними формами бібліотечного обслуговування.

Одним з таких напрямків стало електронно-довідкове обслуговування віддалених користувачів. Комп'ютеризація бібліотек необхідна насамперед для більш повного задоволення читацьких запитів, зменшення витрат часу на пошук зазначених відомостей та надає доступ відкритості до інформації.

Таким чином використання сучасних інформаційних технологій у діяльності бібліотек є актуальним питанням, що потребує всебічного дослідження. Сьогодні бібліотеки перетворилися на центри різноманітної інформації. Особливу роль в роботі бібліотеки відіграє глобальна мережа Інтернет, оскільки вона дає можливість поширювати діяльність за межами бібліотеки, створювати електронні каталоги та картотеки, а також виставляти їх в мережу Інтернет, проводити віртуальні виставки.

Джерела та література

1. Кобзаренко А. Бібліотеки: нові часи, нові можливості. *Бібліотечна планета*. 2012. № 2. С.30–32.
2. Колесникова Т. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії. *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 1. С.19–24.
3. Красножон В. Комп'ютерні технології в інформаційно-бібліографічній роботі бібліотек. *Вісник Книжкової палати*. 2011. С.46–51.
4. Красовицький О. До питання реформ у бібліотечній галузі. *Бібліотечна планета*. 2015. № 4. С.25–27.
5. Любаренко Л. Нові інформаційні технології в публічних бібліотеках України (за результатами загальнодержавного дослідження, проведеного НПБУ в 2014-2015 рр.). *Бібліотечна планета*. 2015. № 4. С.9–14.
6. Москаленко О. Розвиток нових технологій у державній науково-технічній бібліотеці України. *Бібліотечна планета*. 2011. №2. С.16–18.
7. Онищенко О. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури. *Бібліотечна планета*. 2015. № 6. С.3–7
8. Перехрест Г. Електронні інформаційні ресурси українського сегмента Інтернету. *Бібліотечна планета*. 2010. №3. С.26–29.

Дар'я Захарченко

Наук. керівник – викладач Василюк О. М.

м. Полтава

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У РОБОТІ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК

Сьогодні одним із найбільш популярних і затребуваних засобів комунікації є соціальні мережі, які набувають особливої актуальності як складова формування образу та іміджу сучасної бібліотеки [1, с. 283].

Якщо бібліотека хоче бути сучасною, прагне залучити нових користувачів та зберегти старих, вона має орієнтуватися на їхні інтереси. Сьогодні майже кожна людина має обліковий запис у соціальних мережах, тому бібліотекам варто орієнтуватися на тренди «сучасного інформаційного суспільства».

Спілкування через соціальні мережі дозволяє віддалено привернути увагу користувачів до діяльності бібліотеки та досить швидко встановити неформальний контакт, що є особливо актуальним в умовах пандемії.

Соціальні мережі використовуються у бібліотеках для популяризації бібліотеки серед молоді та формування позитивного іміджу; рекламування бібліотечних ресурсів, послуг і сервісів, нових надходжень, віртуальних виставок; сприяння розширенню професійних контактів та спілкування у фахових групах, оперативний обмін досвідом із колегами; участі в інтернет-проектах з метою стимулювання соціокультурного партнерства [2, с. 20].

Аналіз інформаційного наповнення сторінок дає можливість окреслити основні напрями використання бібліотеками соціальних мереж. На сторінках публічних бібліотек у соціальних мережах найчастіше розміщені: інформація про контакти, адресу, години роботи; анонси заходів; невеликі звіти про

проведенні заходи; фото бібліотеки; відео про бібліотеку, буктрейлери, виставки; календар бібліотечних подій; онлайн-опитування користувачів; посилання на популярні спільноти та інші електронні ресурси.

Аргументами на користь активного застосування соціальних мереж у роботі бібліотек:

1) Спілкування. Соціальні мережі – це ще один спосіб підтримувати контакт зі своїми користувачами, особливо молоддю, яка активно використовує не тільки електронну пошту, але й сервіси миттєвого обміну повідомленнями.

2) Відповідь на позитивні/негативні відгуки. Користувачі обговорюють бібліотеку – як під час особистих зустрічей, так і онлайн. Треба зважати на їхні коментарі й демонструвати зацікавленість і увагу до їхньої думки.

3) Маркетинг/реклама. На додаток до звичних способів рекламування можна використовувати соціальні мережі, адже вони – це ефективний спосіб поширення інформації.

Істотним елементом якості мережевого представництва бібліотеки є кваліфікація персоналу, відповідального за створення, наповнення та підтримку сторінки у соціальній мережі.

Отже, соціальні мережі є важливим інструментом присутності сучасної бібліотеки у віртуальному комунікаційному просторі. Інформаційно-комунікаційне середовище, сформоване завдяки представництву бібліотек у соціальних мережах, надає нові можливості для організації інтерактивної інформаційної взаємодії бібліотеки з користувачами, спрощує доступ до бібліотечних ресурсів і послуг, сприяє формуванню іміджу бібліотеки як сучасного інформаційного центру.

Джерела та література

1. Булахова Г. І. Соціальні мережі як інструмент іміджевого позиціонування бібліотек. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору*. Київ: НБУ ім. В. І. Вернадського, 2016. С. 282-285.

2. Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 1. С. 18–29.

Карина Ізотова

Тетяна Кузьменко

Наук. керівник – викладач Дяченко К.О.

м. Миргород

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АРХІВНОЇ СПРАВИ

Одним з напрямів вдосконалення роботи є інформатизація архівної справи, що спрямована на вдосконалення управління архівною справою, інтенсифікацію архівних технологій та надання оперативної документної інформації. Визначені фактори зумовлені важливими чинниками розвитку культури й науки, входження України у міжнародний інформаційний простір.

Метою дослідження є визначення інноваційних напрямів інформатизації архівної справи. Головна мета інформатизації полягає в оптимізації формування Національного архівного фонду та зберігання документів, захисті національних інтересів в архівній справі, вирішенні проблем оперативного і повноцінного доступу до архівної інформації, актуалізації інформації, що міститься в документах, та прискорення

залучення її до суспільного обігу, інтеграції документальних ресурсів у світових інформаційних мережах.

Проблеми та досягнення архівістів у питанні інформатизації були предметом активних обговорювань протягом останніх десятиліть і продовжують привертати значну увагу спеціалістів різних галузей: програмістів, архівістів, істориків, краєзнавців тощо.

Одним із важливих напрямків є створення інформаційно-пошукових систем, які дозволяють швидко та якісно виявляти потрібні документи за різними критеріями [2, с.54]. Під час цього бази даних є важливою складовою доступу до інформації, що зберігається в архівах. У багатьох країнах Європи та Америки бази даних з архівними документами існують вже багато років і останнім часом вони активно поповнюються [1, с.71].

Під час розроблення таких баз даних береться за основу єдина система опису архівних документів. Щоправда вивчення реакції системи на пошукові запити дозволяє проаналізувати, що розробники цієї бази даних не дотрималися загальноприйнятої нормалізації таблиць, наслідком чого є зниження ефективності пошуку, що не можна вважати повною мірою задовільним результатом функціонування систем.

На початку 2020 року Укрдержархів анонсував нову інформаційно-пошукову систему «Архіум». Структура бази даних, яка є основою цієї системи, передбачає зберігання відомостей про архівні документи (номери та назви фондів, описів, справ, крайні дати документів тощо) [1, с.73]. Перш за все необхідно дослідити метадані, які дозволяють здійснювати пошук не лише за формальними ознаками справ, але за ключовими словами сутності документів.

Проте названа система створена комерційною компанією і потребує додаткового державного фінансування для впровадження в державних архівних установах. Ще одним важливим напрямком є скасування

документів, що зберігаються в архівах, із подальшим використанням копій у читальних залах замість паперових оригіналів та наданням віддаленого доступу до них на сайтах архівів.

Отже, у сучасних умовах неможливо забезпечити якісне обслуговування без застосування сучасних інформаційних технологій. Впровадження інноваційних напрямів інформатизації архівної справи надає нові можливості для ефективного вирішення основних завдань, а саме:

1. Створення інформаційно-пошукових систем та баз даних для пошуку архівних справ та відомостей за певними фільтрами, а також розміщення цих систем на сайтах архівів та у вигляді єдиної міжархівної інформаційної системи.

2. Сканування описів та архівних документів для створення фонду користування, організація віддаленого доступу користувачів до копій із забезпеченням простого і зручного інтерфейсу, а також індексація документів на рівні контенту.

3. Запровадження електронного документообігу в архівах та автоматизація взаємодії з користувачами.

Джерела та література

1. Афанасьєва Л. Інформаційні технології в архівах: комплектування та експертиза цінності документів. *Секретарська справа*. 2004. № 12. С.71–73.

2. Матяш І. Архівознавство: методологічні засади та історія розвитку: навч. посіб. Київ. 2012. 515 с.

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному суспільстві посилюється роль та значення інформації й знань, інструментів інформаційного обміну, відбувається перехід від книжкової комунікації до мультимедійної, тому змінюється і функція бібліотеки як багатовимірної соціокультурної та інформаційно-комунікативної установи. Проблема діяльності сучасних бібліотек в умовах розвитку інформаційного суспільства є надзвичайно актуальною.

Метою нашої роботи є дослідження значення бібліотеки в системі інформаційно-комунікаційних процесів в умовах переходу до інформаційного суспільства.

Значний внесок у розробку проблеми трансформації інституту бібліотеки в умовах формування інформаційного суспільства здійснили науковці О. Онищенко, В. Горовий, Т. Гранчак, О. Воскобойнікова-Гузєва, Т. Вилегжаніна, Т. Ярошенко, Л. Костенко та інші.

З одного боку, в умовах цифровізації зберігається традиційна роль бібліотек: створення, збирання, обробка, накопичення та збереження інформації, вільний та рівноправний доступу до інформації користувачів бібліотек [1, с. 40]. Але в сучасних умовах бібліотека перестала бути пасивним інформаційним посередником, вона перетворилася на одну з найпродуктивніших і масових систем управління знаннями [2, с.116]. Надзвичайно важливою є роль бібліотеки у забезпеченні доступу користувачів до інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій та послуг.

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА) закликає уряди країн підтримувати програми, спрямовані на партнерство й обмін інформацією, розвиток цифрової та медійної грамотності, вільний доступ до інформації, інвестувати в дослідження бібліотечних інновацій, пов'язаних із цифровізацією суспільства та розвитком телекомунікацій. Передовий зарубіжний досвід є важливим для України, яка виходить на міжнародний рівень представництва у світовому співтоваристві [3, с.16].

Нещодавно активно побутували так звані процеси «бібліотечного міфотворення», пов'язані з інформатизацією. Зміст цих міфів зводився до того, що доступ до мережі Інтернет зробить бібліотеки непотрібними суспільству, «покоління Google» не буде читати, цифровізація – це кінець бібліотечної професії тощо [4]. Але сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що не слід абсолютизувати можливості комп'ютера та Інтернету, використання яких нібито дозволить вирішити більшість освітніх, наукових, професійних, пізнавальних та інших проблем.

Отже, саме бібліотека як інформаційно-комунікативний центр, територія дозвілля й позитиву здатна забезпечити реалізацію соціокультурної місії в суспільстві.

Джерела та література

1. Іванова М. Цифровізація в Україні: нормативно-правове забезпечення. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матеріали Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2020 р.)*. Київ, 2020. С.37 – 40.

2. Тарасенко Н. Бібліотечна складова у розвитку інформаційного суспільства. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2016. Вип. 43. С. 115 – 130.

3. Василенко О. Бібліотечно-інформаційні комплекси: дослідження основних напрямів стратегічного розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації: матеріали Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2020 р.)*. Київ, 2020. С. 13 – 16.

4. Колесникова Т. Бібліотечні міфи інформаційного суспільства. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19332033.pdf> (дата звернення: 31.10.2021).

Тетяна Лебідь
м. Тернопіль

ДОСВІД США У РОЗВИТКУ ПРИВАТНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ ПІВНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КЕНТАКИ

Трансформація спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у сучасному освітньо-інформаційному просторі, глобалізаційні зміни, упровадження інформаційного суспільства, підготовка стандарту PhD потребує постійного пошуку та вдосконалення. З іншого боку, якщо ми подивимося на бібліотеку сучасного суспільства, то вона виконує чимало нових функцій, є індикатором розвитку демократії у суспільстві, центром колаборації, осередком ліквідації цифрової неграмотності, зберігачем соціокультурної пам'яті людства та ще багато іншого.

Чимало сучасних науковців приділяють увагу розвитку бібліотечної та інформаційної освіти в Україні, серед яких В. Бездрабко, Н. Бачинська, В. Ільганаєва, О. Кобилєв, Н. Кушнарєкно, О. Гомотюк, О. Анісімова, І. Давидова, Т. Новальська, С. Чуканова, А. Соляник, Г. Швецова-Водка, Л. Філіпова, та ін. Більшість вчених відзначають інноваційний розвиток як бібліотечної, інформаційної освіти у США, так і загалом практики розвитку цього напрямку [1, с. 5].

Поділяючи думку провідних учених галузі, підкреслимо, що бібліотечна освіта США продовжує стрімко розвиватися. Це позначене чималою кількістю чинників. Серед яких і потреби найбільшої бібліотеки – Бібліотеки Конгресу США, директор якої призначається Президентом США. Бібліотека присуджує навіть власні, досить значущі нагороди. На порядку денному - поступова оцифровка друкованих видань, в день обробку проходять 70-200 примірників. У “цифру” переведено близько 10%. Сьогодні Бібліотека Конгресу США налічує від 150 до 170 млн книг, у тому числі близько 6 тис. рідкісних інкунабул. Здебільшого представлена література англійською, проте в бібліотечних фондах є колекції на 470 мовами.

Звернемо увагу на вимоги до бібліотечних фахівців Північного Університету Кентаки, заснованого у 1968 році (Northern Kentucky University (НКУ), де сьогодні навчаються 14 000 студентів, які обслуговуються більш ніж 2000 викладачами та співробітниками у процвітаючому приміському кампусі поблизу Цинциннаті. Цей університет є лідером приватної освіти (nku.edu).

Важливо, що при уже підготовці бакалавра наук із бібліотечної інформації головну увагу акцентують на формуванні навичок та концепцій пошуку, організації, аналізу та управління інформацією. Бакалаврська програма фокусується на підготовці відповідальних споживачів інформації, фахівців, що є розповсюджувачами та творцями інформаційного контенту у швидкозмінному та складному інформаційному ландшафті. Окрім багато іншого, програма охоплює курси із пошуку інтерфейсів, зберігання та пошуку інформації, етики, тенденції розвитку інформатики та інформаційної грамотності [2].

Цікавим є і професійне спрямування випускників цієї бакалаврської програми. Так, професійні посади для випускників бакалаврської програми наук про бібліотечну інформацію включають бібліотечних спеціалістів,

менеджерів інформаційних служб та онлайн-дослідників. Випускники працюють у різних середовищах, включаючи бібліотеки, корпоративні інформаційні центри, науково-дослідні підрозділи, державні установи, установи державної служби тощо.

США докладаються для розвитку сучасного освітньо-інформаційного простору, зокрема і через міжнародний відділ Північного Університету Кентаки (NKU), який працює в рамках міжнародного об'єднання університетів Phi Beta Delta, що має на меті каталізувати міжнародні освітні процеси через представництва у Болгарії, Канаді, Італії, Мексиці, Швейцарії, Україні. Університет фокусує увагу на підвищенні визнання, авторитету та важливості міжнародного досвіду; розвиває мережу осіб (студентів, викладачів та персоналу), залучених до міжнародного досвіду; створює міжнародне академічне програмування в кампусах; об'єднує людей в університетських кампусах та у всьому світі, на наш погляд, більшої кількості зовні України. Які розвивають спеціальність 029029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» варто активніше долучатися до міжнародного досвіду [3].

Таким чином, основний акцент у підготовці бібліотечних фахівців зроблено на інформаційні дисципліни, з огляду на тенденції розвитку цифрового суспільства. Окрім цього, бібліотечна школа звертає увагу на достатньо широкі кар'єрні можливості своїх випускників, зокрема роботи у різноманітних державних та приватних установах, де є потреба обробки, аналізу інформації. Позитивним аспектом є інституційно закріплена популяризація у міжнародному просторі здобутків підготовки фахівців бакалаврів наук із бібліотечної інформації, чим варто скористатися в Україні.

Джерела та література

1. Чуканова С. Бібліотекознавство та інформологія у системі вищої освіти США. К., 2018. 286 с.

2. Бакалаврська програма з наук бібліотечної інформації
URL:<https://www.nku.edu/academics/informatics/programs/undergraduate/libraryscience.html> (дата звернення - 11.11.2021)

3. Міжнародний відділ Північного Університету Кентаки
URL:<https://inside.nku.edu/international/phi-beta-delta.html> (дата звернення - 12.11.2021)

**Сильвия Найденова
Габриэла Георгиева
г. София, Болгария**

ЦЕНТРАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА БАН: ВЫЗОВЫ И ТРАНСФОРМАЦИИ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19

Silvia Naydenova, Gabriela Georgieva

The Central Library of BAS - challenges and transformations in COVID-19 environment

Summary

The formation of the information and scientific-cultural space is the most important task of the libraries. Today, when the world is affecting by an unprecedented pandemic and people leave in isolation the libraries are in front of extremely great challenge.

The work of libraries in a remote duty acquires a great importance because it is carried out in new conditions with help of the modern information technologies.

The activities for the realization of this pressing task are concentrated in two main directions: 1. Inner library work. 2. Readers facilities.

The library activity in the present situation in the Central Library of Bulgarian Academy of Sciences encompasses a remote duty – a retroconversion of the library catalogs and digitization of the rare documents from our collections. From 13.03-13.05.2020, 03.11-31.12.2020, 01.01-31.05 , 07.09.2021 were elaborated more than 31752 bibliographic records and displayed in digital collections 205 titles in 58109 files. The work in the national scientific program *Cultural and historical heritage, national memory and social development* which realization was not ceased during these two months, consisted in editing of more than 10 000 bibliographic records and displaying of 50 periodical titles (150 series in 29 445 files). Remote duty was in vigour for all of the current initiatives, which were carried out before the state of emergency and were periodically displayed and disseminated on the website of the Library and its Facebook page.

The readers service during this period naturally was not in a traditional way. The policy of our Library is to offer an open access to all of its resources. Our digital library encompasses 20 collections – 4085 titles, 328 179 files. During this time was observed an abrupt use of the electronic catalog and the digital collections.

Of course it is not a full range of the versatile library activities and in no case is an alternative to the traditional work in the library, but we do believe that it is a large step forward and in the near future we shall continue to work hard along these lines.

Key-words: Central Library of Bulgarian Academy of Sciences, COVID-19.

Создание информационного и научно-культурного пространства – наиболее важная задача библиотек. Сегодня, когда в мире распространяется пандемия и люди пребывают в изоляции, библиотеки должны предоставить

доступ к имеющимся ресурсам путём оптимизации процессов, способствующих обслуживанию на расстоянии. Деятельность, которую Центральная библиотека ведёт по сбору, обработке, хранению и предоставлению в пользование, не прекращалась во время чрезвычайного положения. Закрытие физических пространств библиотеки вывело на передний план необходимость активного предоставления онлайн-услуг и дистанционного режима работы.

Деятельность в библиотеке сосредоточена в нескольких направлениях:

1. Внутренняя библиотечная работа, такая как: обработка документов – текущая и ретроспективная, – регистрация поступлений по книгообмену, даров, депозита, академических изданий, отправка библиотечных документов по книгообмену по стране и за границу, систематизация и предметизация в электронном каталоге обработанных библиотечных документов, составление и оформление тематических выставок, сканирование библиотечных документов и экспонирование в цифровых коллекциях;
2. Обслуживание читателей, в том числе и обработка всех заявок по МБА.
3. Популяризация и проведение онлайн культурных и образовательных мероприятий.

В сложившейся ситуации сотрудники Центральной библиотеки работают удалённо, совершая ретроконверсию библиотечных каталогов. С этой целью работающим в этом направлении коллегам был дан дистанционный доступ к модулю Cataloging библиотечной системы ALERH500. Тридцать сотрудников воспользовались этой возможностью. В конце каждого рабочего дня они подавали Отчётную форму из составленными записями руководителям отделов, которые их проверяли и редактировали. Сотрудники отдела „Индексирование библиотечных

документов“ систематизировали и предметизировали библиотечные документы; по этому виду деятельности также заполнялись отчётные формы.

С 13.03 по 13.05.2020 г., с 03.11 по 31.12.2020 г., с 01.01 по 31.05.2021 г. и с 07.09.2021 было сделано 31 752 библиографических записи. Библиотечные документы, которые были ретроконверсированы, находятся в Книгохранилище № 2 в Научном комплексе „8-й километр“ БАН. Эти материалы невозможно было обрабатывать *de visu*, как это практикуется в ЦБ БАН, поэтому мы использовали соответствующие фиши топографического каталога.

Обслуживание читателей осуществлялось путём предоставления свободного доступа ко всем цифровым коллекциям в библиотеке, активной онлайн-коммуникации с библиотечными специалистами в социальных сетях, с помощью скайпа или чат-функций веб-сайта библиотеки, а библиотекари принимали участие в виртуальных событиях – конференциях, вебинарах, выставках, встречах и т. д.

Другая важная задача, над выполнением которой мы работали во время чрезвычайного положения, - это диджитализация ценных документов из наших коллекций. Сканирование документов осуществлялось в Цифровом центре, который оказался одним из немногочисленных звеньев, не изменивших свой рабочий режим. Файлы отправлялись коллегам, которые их обрабатывали и затем экспонировали на платформе DSpace. Всего было обработано более 205 наименований, 58109 файлов.

Сохранение литературно-документального наследия – первостепенная задача Библиотеки. В связи с этим уже второй год (2020-2021 гг.) Центральная библиотека БАН участвует в Национальной научной программе „Культурно-историческое наследие, национальная память и общественное развитие“ – выполнение задач не было приостановлено в течение этих двух

лет. Коллеги, которые занимаются их выполнением, продолжили свою работу:

1. *Над первой задачей:* Создание библиографии по кирилломефодиевистике в библиотечно-информационной системе ALEPH500. Было отредактировано более 10 000 библиографических записей.

2. *Над второй задачей:* Цифровая коллекция болгарских литературных журналов (сканирование и создание метаданных) – 50 наименований (150 книжных тел) в 29 445 файлах.

Выставка, которую экспонировала в октябре 2021 г. Центральная библиотека БАН, явилась финализацией проекта, над которым она работала в 2019-2021 гг. - „Диджитализация литературных периодических изданий начала XX века, т. 6 серии „Периодика и литература“. Это один из рабочих пакетов Национальной научной программы „Культурно-историческое наследие, национальная память и общественное развитие“. Серия „Периодика и литература“ - это первый опыт целостного научного исследования литературной периодической печати от Освобождения Болгарии до 1944 г.

Накануне 170-летия со дня рождения Патриарха болгарской литературы Ивана Вазова Центральная библиотека БАН представила некоторые из наиболее ранних изданий его произведений, хранящихся в её фонде. Это одна из инициатив, принадлежащих Болгарской академии наук, – предоставлять онлайн-доступ к своим новейшим проектам в сфере культуры и образования под девизом „Узнай что-то новое, пока ты дома“:
<http://www.bas.bg/2020/04/16/бан-культура-и-образование-онлайн/>

Мы приняли участие в онлайн-тесте информационно-поисковой системы в рамках проекта „Цифровизация репертуара болгарской литературы эпохи национального Возрождения (1801–1878)“, который состоялся 23.IV.2020 г., и отправили свои рекомендации коллегам, которые работают над проектом.

При участии экспертов из Центральной библиотеки БАН состоялся ряд событий в БАН. Одним из таких событий стали торжества по случаю выхода из печати первой книжки „Периодическое списание на БКД“, чем было положено начало издательской деятельности БАН. 150-летний юбилей отмечали в октябре 2020 г. выставкой в саду „Кристалл“. Были изготовлены 28 постеров с изображениями и текстом на болгарском и английском языках.

17-18 ноября 2020 г. мы выступили с докладом на тему „Сохранение фондов с редкими и ценными изданиями с помощью практик диджитализации в Центральной библиотеке БАН“ на Седьмом международном научно-практическом семинаре „Ad fontes: научные исследования книжных памятников и редких изданий“ (онлайн). Семинар был организован Центральной научной библиотекой Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина совместно с Научной библиотекой Одесского национального университета имени И. И. Мечникова и Харьковским областным отделением Украинской библиотечной ассоциации.

В 2021 г. начали работу вновь в онлайн-формате, продолжив выполнять ретроконверсию каталогов и все задачи, над которыми возможно было работать удалённо.

16 февраля была проведена традиционная ежегодная встреча библиотек Академической библиотечной сети БАН за 2021 г. В онлайн-конференции приняли участие 38 специалистов, и были показаны 4 презентации в соответствии с заранее объявленной программой.

21 марта исполнилось 150 лет со дня смерти болгарского учителя, врача, учёного и дарителя эпохи национального Возрождения Петра Берона. Он написал свой знаменитый „Рыбный букварь“, когда ему было всего 24 года, и ввёл новый и революционный для своего времени метод обучения. И в связи с этой датой мы предоставили нашим читателям три издания эпохи

болгарского Возрождения „Рыбного букваря“ доктора Петра Берона, хранящиеся в Центральной библиотеке БАН (ЦБ-БАН), виртуально.

14 апреля 2021 г. Болгария отметила 200-летие со дня рождения Георгия Савы Раковского. Центральная библиотека БАН в сотрудничестве с Государственным культурным институтом при Министерстве иностранных дел организовала постерную выставку, которая представила разные стороны деятельности великого революционера, дипломата, публициста, поэта, учёного, через публикации в периодике Георгия Стойкова Раковского и книги о нём, хранящиеся в богатых фондах библиотеки. Были использованы старопечатные издания «Възрожденска сбирка» (оригинальные первые издания книг Раковского), книги из личных библиотек Феликса Каница (с автографом самого Раковского), Николы Начова и др. Выставка сопровождалась специальным видео-рассказом.

В 2021 г. исполнилось 165 лет со дня рождения известного болгарского писателя, общественного деятеля и политика Стояна Михайловского. Он остался в истории и народной памяти, прежде всего, как автор известного стихотворения „Кирилл и Мефодий“. Вот уже 120 лет этот гимн неизменно исполняется в самый светлый болгарский праздник 24 мая. По случаю этого юбилея Центральная библиотека БАН подготовила постерную выставку, посвящённую Стояну Михайловскому, которая была представлена онлайн.

22 сентября 2021 г. исполнилось 100 лет со дня смерти Патриарха болгарской литературы Ивана Вазова – писателя, который олицетворяет понятие „болгарский классик“, а его творчество является неотъемлемой частью непреходящего европейского духовного наследия. По случаю юбилея Болгарская академия наук и Институт литературы организовали научную конференцию, которая была проведена 14-15 октября 2021 г. в зале „Проф. Марин Дринов“. В центральном фойе перед залом была представлена

документальная выставка „Иван Вазов – 100 лет бессмертия“, подготовленная Центральной библиотекой.

В 2021 г. 17-19 августа состоялась 86-я ежегодная встреча IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions). Впервые она была организована в виртуальном онлайн-формате, что позволило зарегистрироваться большему числу участников со всего мира, которые поделились и обменялись своими знаниями и опытом в области библиотек и информации. В рамках виртуального конгресса под заголовком „Давайте работать вместе ради будущего” было представлено множество презентаций, распределённых по 5 основным темам: как библиотеки могут поощрять, модернизировать, охватывать и поддерживать людей в их работе и развитии. В читальном зале Центральной библиотеки был обеспечен доступ к виртуальной конференции. На платформе можно было просматривать сессии на семи официальных языках организации: арабском, китайском, английском, французском, немецком, русском и испанском.

В начале учебного 2021 г. представительство Кларивейт Аналитикс в Болгарии организовало обучение пользованию новым Web of Science. Обучающие сессии проходили на платформе Zoom.

Продолжилась также и деятельность по всем инициативам, которые осуществлялись и до чрезвычайного положения и периодически афишировались и популяризировались на сайте Библиотеки и на её странице в Фейсбук: <http://cl.bas.bg/> ; <https://bg-bg.facebook.com/clbasbg>

Обслуживание читателей в этот период, безусловно, не осуществлялось традиционным образом. Необходимо было очень быстро переориентироваться на различные условия работы. Политика нашей Библиотеки – предоставлять свободный доступ ко всем своим ресурсам: 1. В нашей цифровой библиотеке сосредоточены 20 коллекций – 4085 наименований, 328 179 файлов; 2. Сводный электронный каталог

библиотечных документов, которые находятся в единой библиотечной системе БАН; 3. Электронные ресурсы по абонементу.

И сегодня, когда мир охвачен пандемией и люди находятся в изоляции, библиотеки стоят перед исключительно серьёзным вызовом – адаптироваться к новой ситуации, предоставив своим пользователям онлайн электронные услуги, виртуальные выставки и новые онлайн-рубрики. Вывод, который мы сделали для себя, таков: работа с библиотечно-информационными инфраструктурами и работа по предоставлению услуг на расстоянии пользователям должна всё больше обогащаться и расширяться. Всё это, впрочем, возможно только при условии, что все библиотеки будут сотрудничать и взаимодействовать.

Следует отметить, что резко возросло число обращений к электронному каталогу и цифровым коллекциям в условиях карантина в результате пандемии COVID-19. Сейчас работа библиотек в области накопления электронного содержания приобретает огромное значение. В связи с создавшейся ситуацией многие культурные, научные и образовательные институты открывают свои базы данных с электронными книгами, журналами и учебными материалами, чтобы помочь ученикам, студентам, преподавателям и научным работникам в период введённой дистанционной формы обучения и работы.

Популяризация нашей деятельности не прекращалась и в нашем профиле в Фейсбук. В течение этого периода мы размещали различные публикации через относительно равные интервалы времени. Общее количество лайков – 1 268 (488 из них - в 2021 г.). Периоды с наибольшим числом просмотров, лайков и подписок на страницу – февраль, март-апрель и октябрь 2021 г. Общее число подписчиков – 1 393 (499 из них подписались в 2020 г.)

Конечно же, всё это не исчерпывает всю библиотечную деятельность и ни в коем случае не является альтернативой традиционной работе в Библиотеке, но мы полагаем, что это серьёзный шаг вперёд, и в будущем продолжим работу в этом направлении.

Олег Белько
Андрій Нарадько
м. Полтава

ДІЯЛЬНІСТЬ КНИЖКОВИХ СКЛАДІВ НА ПРИКЛАДІ ГРОМАДСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ПОЛТАВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ЗЕМСТВА (КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.)

Система освіти поряд зі школою включає і культурно-освітні заклади – бібліотеки, виставки, музеї, які, в свою чергу, є складовим елементом суспільно-культурного життя. Саме тому ми хотіли б звернутися до історії виникнення та розвитку бібліотечної справи в контексті історії української культури.

До кінця ХІХ століття в Російській імперії було понад п'ятсот публічних бібліотек і близько трьох тисяч земських народних бібліотек і читалень. З 90-х років ХІХ століття однією з форм освітньої діяльності в губернських і повітових містах стають народні читання, які сприяли поширенню знань серед неписьменного населення.

До падіння імперської влади бібліотечні колекції контролювалися Вченим комітетом при Міністерстві внутрішніх справ. Книжкові фонди того часу склалися, в основному, з монархічної, релігійно-моральної літератури і офіційних видань органів влади. Також в бібліотеках можна було почитати белетристичні видання.

Міністр внутрішніх справ Російської імперії наголошував на тому, що земські установи мають обмежуватися в своїй видавничій діяльності. Існував перелік періодичних видань (що стосувалися місцевого земського господарства), дозволених до обігу серед населення, зазначених в каталогах читалень та бібліотек [10, с. 437].

Характерною особливістю української книжкової торгівлі другої половини XIX століття було співіснування різних укладів, виняткове різноманіття типів підприємств. Книжкова продукція реалізовувалася в магазинах і крамницях нової книги, змішаних і антикварних; в книжкових скринях і книжкових складах; в редакціях газет і журналів; при друкарнях; в бібліотеках.

В історії книжної справи цього періоду особлива роль належала земствам. Перший земський книжковий склад був відкритий Уржумським повітовим земством 1872 року, перший губернський склад з'явився в Твері 1877 року, а на початку XX століття їх кількість перевищила сотню. Створення книжкових складів мало на меті: постачання земських шкіл і бібліотек книгами та канцелярським приладдям, придбаним зі значною знижкою, і торгівлю в селах загальнодоступними народними виданнями. Земська інтелігенція, найчастіше на громадських засадах працювала в цих книжкових складах, вела культурно-освітню роботу серед населення з метою поширення та популяризації книги. З кінця 90-х років XIX століття деякі земства займалися виданням книг, проте уряд, обмежував права земських установ і з підозрою ставилося до їх діяльності у видавничій справі [1, с. 334-335].

В цілому робота з популяризації книжкової продукції здійснювалася лише завдяки ентузіазму земських працівників – вчителів, бібліотекарів, лікарів; розвиток книготоргівлі та книговидання гальмувалося мізерністю оборотних коштів і низьким рівнем платоспроможності сільського населення.

У суспільстві виникла потреба в підвищенні освітнього та культурного рівнів населення. Поряд з науковими бібліотеками, бібліотеками освітніх закладів, інтенсивніше стали розвиватися громадські бібліотеки. Одночасно зростає й державний контроль за їх діяльністю. 1890 року були видані "Правила про безкоштовні народні читальні та порядок нагляду за ними", що передбачали додатковий нагляд з боку чиновників за діяльністю публічних бібліотек та їх книжковим фондом. Міністерство народної освіти почало друкувати каталоги книг, дозволених для громадських книгозбірень [5, с. 4].

До 1900 року існувало 868 книжкових складів, причому найбільша їх кількість припадала на Олонецьку губернію (205); Нижегородську губернію (153); Мінськ (65); Херсонську (49); Вітебську (45); Казанську (29); Харківську (25); Тамбовську (21); В'ятську і Самарську (по 20); Могилевську (19); Ліфляндську (18); Чернігівську (14); Пермську і Пензенську (по 13); Новгородську, Тверську і Полтавську губернії (по 11). Решта губерній мали менше десяти складів. В деяких губерніях не було подібних складів, а саме, в Київській, Волинській, Подільській, Ковенській, Ломжинській, Архангельській, Орловській, Ферганській і Самаркандській. Більшість книжкових складів знаходилися при школах і завідували ними вчителі, що працювали на громадських засадах, таких складів налічувалося 548. При земських управах діяло 156 складів. Решта була влаштована земствами або освітньо-благодійними товариствами при аудиторіях для народних читань, шкільних і народних читальнях, бібліотеках. Приблизно 200 складів знаходилося в губернських або повітових містах, і близько 700 – в селах [2, с. 146-147].

Наведемо деякі приклади роботи книжкового складу на базі Полтавської громадської бібліотеки, які дають уявлення про значення книжкових складів при громадських бібліотеках початку ХХ століття.

На початку існування, не маючи власного приміщення, бібліотека розміщувалася у будинках благодійного Товариства, відомого полтавця Кандиби та фойє театру. Установи, організації і приватні особи надавали бібліотеці допомогу як фінансову, так і книгами, серед них: Полтавське губернське земство, міське управління, банки. Протягом 1894-1895 років бібліотека отримала пожертв на 2305 руб., та 6097 томів книжок (2118 назв), з яких Полтавською губернською земською управою подаровано 1623 томи [3, с. 62-67].

Книжковий склад при Полтавській громадській бібліотеці Полтавського губернського земства приймав на зберігання за невелику плату видання. При складі передбачалися постійно діючі виставки різного роду видань. Швидке поширення освіти в усіх верствах населення стимулювало розвиток книговидавничої справи, як однієї з найбільш серйозних галузей промисловості [11, с. 50], а також інтерес користувачів до читання.

Книжковий склад при Полтавській громадській бібліотеці мав невеликі розміри. Книжки, котрі пропонувалися видавцями займали невелику шафу і продавалися самими бібліотекарями. Чистий прибуток від реалізації книжної продукції надходив на рахунок бібліотеки.

Земства розпочали діяльність у галузі освіти та культуру населення шляхом відкриття народних і шкільних бібліотек. Поштовхом для такої активності стало вивчення досвіду С-Петербурзького та Московського комітетів грамотності. Земства зобов'язали книжкові склади формувати фонди народних і шкільних бібліотек.

Діяльність книжкових складів України стала помітною 1898 року, коли були засновані 174 бібліотеки, а на їх формування було виділено 686189 руб., а обіг складів склав 9800 руб. З часом діяльність складів з формування бібліотечного фонду стає менш активною. На це вплинуло відкриття у Києві книжкового складу при місцевому Товаристві Грамотності. Почали зростати

обсяги книжкової роздрібної торгівлі, оскільки література відпускатись з 10% знижкою [8, с. 78].

Полтавській громадській бібліотеці Полтавського губернського земства були надані кошти у сумі 4000 руб. відповідно клопотання про початковий капітал [8, с. 78].

З переходом Полтавської громадської бібліотеки Полтавського губернського земства у нове приміщення діяльність книжкового складу стала поступово зростати (табл. 1). 1903 року книжковий склад дав бібліотеці менший прибуток ніж у попередньому. Це пояснювалося тим, що склади повітових земств поступово переходили на самостійну закупівлю книжок для шкіл та інших закладів освіти і культури [7, с. 30]. Формуванню шкільних і народних бібліотек 1904 року держава приділяла більше уваги ніж у попередньому. Завдяки замовленню на 1000 руб. що надійшло від Акцизного відомства діяльність

бібліотеки дещо поживалася [4, с. 24].

З наведеної таблиці бачимо, динаміку зростання прибутку у 1900-1902 роках від роздрібного продажу книг зі складу бібліотеки. Це можна пояснити зручністю приміщення складу і безпосереднім виходом його на вулицю.

Торгівля на базарі була

не вдалою, тому, Комітет бібліотеки ухвалив рішення про її припинення. За

Види операцій	1902 р.	1901 р.	1900 р.
	рублів		
Сформовано і доповнено шкільні і народні бібліотеки на суму	3308	1058	1700
Виписано підручників і комплектів книг за замовленнями повітових земств на суму	1236	2302	} 1729
За замовленнями інших закладів, приватних осіб на суму	2867	2039	
Надійшло від роздрібного продажу у складі на суму	2867	2039	1465
Від реалізації книг комісіонерами складу на суму	25	38	60
Від продажу книг на базарі надійшло на суму	14	77	34
Разом	9015	7493	4990

Табл. 1. Операції книжкового складу у 1902-1903 рр.

допомогою бібліотечного складу формувалися шкільні і народні бібліотеки не лише у місті а й по повітах. Але поступово цей вид діяльності втратив своє значення, оскільки протягом року в різних повітах Полтавської губернії було сформовано 13 бібліотек, а відтак, постачання друкованою продукцією закладів освіти було покладено на останні [6, с. 36].

1903 року Полтавська повітова земська управа звернулася до Комітету Громадської бібліотеки з пропозицією взяти на себе зобов'язання по виконанню замовлень на поповнення шкільних і безкоштовних народних бібліотек книгами, а також завідування 8 філіальними відділеннями повітового складу які займаються реалізацією дешевих народних книг, дозволених загальною цензурою книжковим складом бібліотеки. На бібліотеку покладалися функції керівництва і контролю за їх діяльністю та забезпечення книгами [7, с. 32].

Книжковим складом протягом 1902 року було реалізовано 23930 книг. Тобто, рух книжок, які складали власність складу був досить значний. На 1 січня 1903 року баланс складу можна продемонструвати наступною таблицею (табл. 2.) [6, с. 37], а 1904 року склад зазнав збитків [8, с. 27].

Значна частина оціночного майна книжкового складу (1405 руб.) пояснюється тим, що до кінця року було передплачено велику кількість книг, за рахунок загальних сум бібліотеки, внаслідок чого

баланс книжкового складу окремо не може бути точно встановлений, а входить до загального балансу всього майна бібліотеки.

Актив		Пасив	
Дебітори складу	3778 руб.	Кредитори складу	7064 руб.
Готівка	4691руб.	Чисте майно	1405 руб.
Баланс	8470 руб.	Баланс	8470 руб.

Табл. 2. Рух коштів по книжковому складу протягом 1902 року

Впорядкування книжкового складу Полтавської громадської бібліотеки 1906 року вимагало великих зусиль з боку членів комітету Я. К. Імшенецького, К. К. Литовської, А. М. Куликової і І. М. Орловського. Вони провели перевірку складської діяльності. Ревізією були виявлені борги деяких осіб, ще з 1904 року, і встановлено, що вони виїхали з Полтави. Комісія рекомендувала вжити заходи щодо ліквідації старих розрахунків і скласти список боржників бібліотеки [9, с. 6].

Протягом періоду з 5 листопада 1901 року по 28 червня 1902 року через книжковий склад було виписано 751 екземпляр (126 назв) періодичних видань різної тематики. Видання котрі передплачувалися поділялися на: загальнолітературні (591 примірник); дитячі (52 примірники); сільськогосподарські (49 примірників); різні: модні, медичні, музичні, військові (52 примірники). З видань загального характеру виписувалося 189 щоденних газет. За кількістю екземплярів першість належала “Біржовим Відомостям” (42) та “Руським Відомостям” (21) [6, с. 39]. Серед загальнолітературних видань передплачених бібліотекою 1903 року перше місце належало журналу “Нива” (128 примірників) [7, с. 36]. Передплата періодичних видань приватними особам здійснювалася за умови повної оплати за рік, а установам надавалося відтермінування виплати на декілька місяців. На черговому зібранні членів Полтавської Громадської бібліотеки від 3 жовтня 1904 року піднімалося питання про доцільність подальшої підписної діяльності. Я. К. Імшенецький і С. А. Сахаров зазначили, що передплата періодичних видань у кредит є економічно недоцільною і завдає збитків бібліотеці. Оскільки всі наявні кошти витрачаються на передплату газет і журналів, бібліотеці доводилося звертатися до приватних осіб і закладів з метою надання кредитів. Але більшість з них відмовляли, посилаючись на те, що в статуті бібліотеки не було зазначено про можливість бібліотеки мати боргові зобов’язання. Зібрання від 28 листопада 1904 року визнало

необхідним ввести другу штатну одиницю [8, с. 72]. З 1905 року передплата бібліотекою періодичних видань припинилася [4, с. 35]. Комісійні операції з передплати періодичних видань Комітет Полтавської громадської бібліотеки припинив за результатами ревізії книжкового складу 1906 року.

Населення Полтави 1904 року активно цікавилася белетристикою, а у 1905 році – брошурними виданнями, що характерно для того часу. Саме ці видання вели першість серед продажів.

На межі ХІХ – ХХ століть в зв'язку з швидким розвитком економіки і зростанням грамотності населення збільшилася кількість друкованої продукції, що надходила на український ринок. Це створило передумови для становлення книжкової торгівлі як самостійної галузі книжкової справи. Полтава, хоч і була невеликим містом, але не відставала від культурних процесів, що відбувалися у великих містах. На жаль, історія книжкової торгівлі у Полтаві практично не розглядалася. Дана тема дозволяє по-новому поглянути на культурне життя міста, в якому, не дивлячись на всю «провінційність» книжкова торгівля була представлена усіма галузями книжкової справи та мала свої унікальні особливості.

Джерела та література

1. Дом книги. *Полвека для книги*. 1866-1916. Литературно-художественный сборник, посвященный пятидесятилетию издательской деятельности И. Д. Сытина. М. : Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1916. 610 с.

2. А. Я. Последние сведения о провинциальных книжных складах. *Вестник книгопродавцев*. 1901. № 10. С. 146-147.

3. Белько О. О. З історії Полтавської громадської бібліотеки // Музеї. Меценати. Колекції: Збірник наукових праць / Відп. ред. Супруненко О. Б. Полтава : Археологія, 2000. С. 62-67.

4. Краткий очерк 10-летней деятельности Полтавской общественной библиотеки // Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1904-1905 гг. Полтава: Типо-Литограф. М. Л. Старожицкого, 1906. –С. 35-45.

5. Онищенко О., Дубровіна Л. Бібліотечна справа в Україні наприкінці ХІХ – у 10-х роках ХХ ст.: стан і основні напрямки розвитку. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 2. С. 3-13.

6. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1902 год : (Год восьмой). Полтава: Типо-Литограф. М. Л. Старожицкого, 1903. 74 с.

7. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1903 год : (Год девятый). Полтава : Типо-Литограф. М. Л. Старожицкого, 1904. 101 с.

8. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1904-1905 г.г. Полтава: Типо-Литограф. М. Л. Старожицкого, 1906. 100 с.

9. Отчет Полтавской общественной библиотеки за 1906 год. Полтава: Типо-Литограф. Торгового Дома И. Фришберг и С. Зорохович, 1907. 23 с.

10. По поводу издательской деятельности земств. *Вестник книгопродавцев*. № 28С. 437.

11. Центральный книжный склад в Москве. *Вестник книгопродавцев*. 1903. № 3. С. 50.

Ірина Недошитко

м. Тернопіль

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЮ

Музейні установи є скарбницею історичної та культурної спадщини, а їх експонати – носіями безцінної інформації про минуле народу. Як соціокультурні інститути суспільства, музеї об'єднують різні покоління людей, формують їхню духовність і патріотизм.

Сьогодні музеї є не тільки енциклопедіями, вони також повинні дивувати, збагачувати, розвивати допитливість і креативність відвідувачів. Для того, щоб музей осучаснювався, потрібно запроваджувати інноваційні форми діяльності.

Сучасний розвиток інформаційних технологій ставить перед музеями завдання: зайняти активну позицію у впровадженні цифрових систем надання інформації відвідувачам.

За допомогою нових технологій сьогодні можна сформувати розвинену інформаційно-комунікаційну структуру, що містить у собі не лише комп'ютеризацію й інформатизацію музею, але й систему постійно діючих комунікативних зв'язків та інформаційного обміну в межах держави й глобальних мережних альянсів і партнерств [1, с.77].

Успішні музеї світу вже давно мають свої представництва в Інтернеті – інтерактивні веб-сайти, де можна отримати інформацію про склад фондів та експозиції, про години роботи, нові виставки тощо. Існує таке неписане правило: веб-сайт повинен постійно оновлюватися шляхом своєчасного анонсування музейних подій, розміщення нових аналітичних статей і досліджень про окремі музейні експонати, а також зміни самого інтерфейсу чи структури сайту, додавання нових розділів, переукомплектування «вивішених» на сайті каталогів і колекцій зображень музейних предметів. Ці оновлення необхідні для того, щоб постійно актуалізувати увагу до сайту (отже, і до самого музею) потенційних відвідувачів, зацікавлювати їх появою чергових новинок, блокбастерів, культурно-масових акцій (мистецьких тусовок і презентацій), які просто «гріх прогавити» [2, с.38].

Український досвід використання інноваційних технологій було реконструйовано шляхом вивчення сайтів музеїв України. Перші такі сайти з'явилися наприкінці ХХ ст. У 1999 р. Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д. Яворницького одним з перших в Україні презентував

свій сайт museum.dp.ua. У 2008 р. на Всеукраїнському музейному фестивалі «Музеї у сучасному поліетнічному світі» сайт museum.dp.ua отримав гран-прі у номінації «Музейний сайт в Інтернеті». Згодом, у музейному сервісі України до обігу вводять аудіо гідів, перші з яких були запроваджені на оглядовому майданчику Севастопольської панорами в 2006 р. З часом аудіогідів й аудіотурів були запроваджені у Національному заповіднику «Софія Київська», Національному Науково-природничому музеї НАН України, Національному музеї Т. Г. Шевченка, Воронцовському палаці, Музеї-квартирі Павла Тичини та ін.

Інноваційні технології поширені і в експозиційній діяльності музеїв України, а саме: 3D панорами, монітори та інші технічні пристрої. Одну з перших спроб розміщення 3D панорам було здійснено Національним заповідником «Херсонес Таврійський», монітори використовують на виставках Національного художнього музею України, Музею історії запорозького козацтва Національного заповідника «Хортиця», Музею води Водноінформаційного центру в м. Києві та ін.

Маємо й інтерактивні музеї, зокрема, у 2012 р. було відкрито Інтерактивний музей науки і техніки «Експериментаніум» в Києві та в 2014 р. Музей цікавої науки в Одесі, що стали науковими атракціонами з технічними інноваціями, де огляд експозиції відвідувачами відбувається через їхню безпосередню участь в експериментах і різноманітних пізнавальних процесах.

Використовують інноваційні технології і у фондовій роботі музеїв. Так, Національний музей історії України першим перейшов на комп'ютерний облік фондів колекцій і став піонером у використанні голографії у музейній справі.

У 2013 р. Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара» та Національний заповідник «Софія Київська» приєднались до Google Art Project.

Сьогодні в арт-проекті Google представлено колекції понад 250 музеїв світу (більше ніж 40 тис. творів). Сподіваємося, що поступово музейна спадщина України буде інтегруватися до Інтернету та українські музеї будуть відкритими для віртуального відвідування [3].

В інформаційному суспільстві поширеним є стереотип: якщо музей ефективно не подано в Інтернеті, якщо він не здатен заявити про себе ще й віртуально, то це якась консервативна установа, «запилене сонне царство», де для пересічного туриста немає нічого цікавого. А сучасні відвідувачі погоджуються витратити свій час лише на найкращі пропозиції.

Важливим є те, що користувачі Інтернету – це, здебільшого, молодь, тобто ті, для кого вибір – піти в музей чи у бар – часто залежить від вражень від побаченого чи почутого, для таких користувачів зовсім не зайвою буває елементарна інформація про саме існування якого-небудь музею, хоча, він може бути і знаменитий, уже не кажучи про з'ясування його місця розташування та складу колекції.

Сучасні музеї зіштовхнулися з новою інформаційною реальністю: якщо гучно не заявити про себе й раз у раз не нагадувати про своє існування, суспільство в умовах споживання надмірного обсягу різнопланової інформації через деякий час просто забуває про існування в рідному місті цієї установи. А щодо туристів з інших регіонів чи країн навіть не йдеться в такій ситуації. В інформаційно-перенасиченому ХХІ ст. діє безкомпромісна формула: «Якщо музею немає в Інтернеті чи на шпальтах туристичних довідників-путівників, – його взагалі немає».

Одним з інноваційних видів діяльності музеїв є віртуальні музеї – це музеї, що існують у глобальній інформаційно-комунікаційній мережі Інтернет завдяки об'єднанню інформаційних і творчих ресурсів для створення принципово нових віртуальних продуктів: віртуальних виставок, колекцій,

віртуальних версій неіснуючих об'єктів та ін. Сьогодні в Інтернеті маємо три види віртуальних музеїв:

- віртуальні експозиційні галереї чи окремі тематичні виставки, що є цифровими аналогами реальних експозиційних залів, колекцій і виставок відповідного музею (вони репрезентовані на веб-сайті цього музею);

- віртуальні музеї «другого покоління», створені шляхом суміщення масштабних міжмузейних колекцій та експозиційних галерей; такі музеї поєднують у собі цифрові зображення реальних пам'яток, що зберігаються та експонуються у сотнях різних музеїв, розкиданих по всьому світу;

- музеї віртуального мистецтва (net-art); net-art – це комп'ютерне мистецтво, його твори створені в Інтернеті спеціально для користувачів Інтернету. За своєю суттю, net-art-творіння – це сукупність візуальних та акустичних образів, анімації, тексту, графіки, алгоритмізованої естетичної взаємодії різного роду додатків і програм, що втілюють авторський задум [4, с.79].

Світова невизначеність через пандемію коронавірусу ще не означає, що ми маємо забути про відвідування музеїв. У режимі віртуальної мандрівки кожен користувач мережі Інтернет може «відвідати» чимало музеїв України, «пройтися» експозиційними залами, уважніше роздивитися окремі експонати, прочитати про них і підготуватися до відвідання музею в реальності. Зокрема, в Україні варто відвідати Музей звуку в Одесі, Музей гуцульської магії на Івано-Франківщині, Музей українського весілля на Полтавщині, Музей контрабанди в Одесі, Музей мініатюр Миколи Сядристого в Києві та ін.

Розміщення віртуальної екскурсії на сайті музею є важливим, але вона буде дієвою, в основному, для осіб, прямо зацікавлених у відвідуванні, людей, які вже готові витратити час на те, щоб дізнатися саме про цей музей. Натомість, розміщення на сторонніх порталах привертає увагу тих, хто,

ймовірно, не знав про музей. Відтак, це сприяє ширшому охопленню аудиторії, збільшує кількість відвідувачів.

Ще однією цікавою пропозицією, яку можуть запропонувати сучасні музеї, є QR-коди. Допитливі відвідувачі, які вже скористалися цією пропозицією, дізналися більше про експонати музею. Однак співробітники музею повинні постійно перевіряти актуальність посилань або відразу робити динамічне посилання, яке буде змінюватися в разі перенесення інформації в інше місце.

Отже, музеї сьогодні отримали можливість активно опановувати інформаційний віртуальний простір, пропонуючи відвідувачам можливість дізнатися більше у зручному для них режимі, відкрити для себе музей як місце, що зберігає минуле для майбутнього, застосовує інноваційні технології для того, щоб бути сучасним.

Джерела та література

1. Лильо Т. Глобалізація комунікаційного простору і процеси національної ідентифікації у посткомуністичному світі: дис. ... канд. наук: Львів, 2001. 186 с.
2. Именная Л.С. Музей в глобальном мире: инновации и сохранение традиций. № 24, 2011. С. 34-38.
3. В Арт-проекті Google з'явилися роботи з українських музеїв. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/519b5b028dfe6/>
4. Белікова М.В., Зайцева В.М. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Запорізький національний технічний університет. Запоріжжя:ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2015. 180 с.

Ірина Панченко

Наук. керівник – к. філол. н., доцент Чередник Л. А.

м. Полтава

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ АРХІВНОЇ ГАЛУЗІ

Пріоритетним завданням розвитку архівної галузі в Україні є запровадження інформаційних технологій, а також реалізація постійної інформатизації архівних процесів.

На думку сучасних дослідників, до актуальних завдань інформатизації в архівній сфері належить: оцифрування документів національного архівного фонду (НАФ), організація їх зберігання, а також надання доступу до цифрових копій через мережу Інтернет.

Проблеми оцифрування архівних документів є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких виділимо таких, як Р. Гаур, Л. Коновал, І. Лобузін, Л. Міллер, А. Собчак, А. Торстон, Ю. Юмашева та інші.

Метою статті є дослідження процесу оцифрування архівної спадщини як головного напрямку розвитку архівної галузі.

Відомо, що оцифрування – це процес переведення інформації в цифрову форму [4]. Слід зазначити, що оцифрування є не тільки надійним засобом збереження документів, а й способом популяризації історичних цінностей.

З огляду на те, що надзвичайно велика кількість інформації переводиться в цифрову аналогію, під час виконання цього процесу необхідно, перш за все, провести відбір пріоритетної інформації для оцифрування. Архіви оцифровують документи згідно з власними планами,

орієнтуючись на кадрове та технічне забезпечення. Насамперед оцифровуються особливо цінні та унікальні документи, а також матеріали підвищеного попиту задля їхнього подальшого збереження.

Серед переваг створення цифрових копій документів виділимо такі:

- 1) мінімізація зносу оригіналів документів;
- 2) організація онлайн композицій архівних документів;
- 3) створення інформаційно-пошукової системи в електронному форматі, що значно спрощує доступ користувачів до інформації;
- 4) швидкість копіювання документів без втрати якості;
- 5) тривале зберігання; багатократне використання та копіювання тощо [6].

Безумовно, що цей процес має й низку недоліків, з-поміж яких варто виділити такі, як:

- 1) негативний вплив світла та температури, особливо, коли використовується неправильне обладнання;
- 2) постійна зміна технічної та програмної бази не лише у вітчизняному, а й у світовому комп'ютерному виробництві, що також може призвести до постійної заміни обладнання, носіїв інформації та перезапису одиниць зберігання тощо.

Основними проблемами, які виникають під час оцифрування документів, є: вибір правильного способу; обробка цифрової інформації; запис цифрової інформації на носій; збереження, захист та спільне використання оцифрованої інформації [5].

Як показує практика, у процесі сканування будь-який документ зазнає пошкоджень, а тому надзвичайно важливим є вибір обладнання для створення високоякісної копії та попередня підготовка документів до сканування. Перевагу слід надавати високоякісному обладнанню, спеціально призначеному для використання в архівах, вплив якого в процесі копіювання

на оригінали буде мінімальним, а отримані копії – високої якості. Копіювально-розмножувальне обладнання має бути сучасним та мати гарантоване сервісне обслуговування [3].

Основною проблемою сканування є вплив ультрафіолетового випромінювання. Для запобігання шкідливому впливу випромінювання використовують електролюмінісентні або флуоресцентні лампи з фільтром, а також світлодіоди чи волоконно-оптичні системи освітлення [10, с. 80].

Актуальною проблемою в процесі оцифрування матеріалів є питання їхнього збереження та доступу. Цікаве застосування мають новітні Інтернет-сервіси (хмарні сервіси), які можна також застосовувати як системи зберігання та захисту даних [9]. Хмарні сервіси – це інформаційні технології, що надаються Інтернет-сервісу або конкретній мережі, й оплачуються залежно від використання. Дотримуючись періодичних контрольних превентивних процедур, цифрова копія має необмежений термін зберігання, завдяки чому для прийдешніх поколінь не втрачаються автентичні історичні надбання.

Сховище цифрових даних повинно бути не лише надійним, цілісним, захищеним, а й логічно структурованим. За опорну структуру можна взяти ієрархію тек із документами, яка буде відображати логічний зв'язок основних вузлів системи. Організація сховища цифрових копій архівних матеріалів має бути максимально простою та зрозумілою для користувачів.

Інформація, що оцифровується, обов'язково має бути облікованою. Правильно організований облік спрощує доступ та пошук інформації, а також запобігає її втраті й унеможливорює повторне виготовлення електронних аналогів уже опрацьованих паперових документів.

Основними принципами державного обліку цифрових копій, як і будь-яких документів Національного архівного фонду, є централізація, уніфікація, динамічність, достовірність і повнота [8]. Зокрема, централізація обліку

передбачає наявність даних про кількість та склад архівних фондів чи одиниць зберігання, на які створено цифрові копії. Динамічність передбачає оперативне та своєчасне внесення необхідних змін до облікових документів.

Під час оцифрування документів особливу увагу необхідно приділити дотриманню міжнародних стандартів і форматів з метою злиття цих ресурсів у світовий інформаційний простір. Протягом багатьох років за кордоном активно розробляються необхідні нормативні документи, що регулюють процеси оцифрування – стандарти, рекомендації тощо. Зокрема, у 2011 р. профільний комітет Європейської комісії (European Commission's «Comite des Sages») опублікував «Рекомендації з оцифрування та онлайн-доступу до культурної спадщини та електронного збереження» («Recommendations on digitisation and online accessibility of cultural material and digital preservation») [2, с. 16]. Ці рекомендації окреслюють організаційні та правові аспекти доступу до оцифрованих інформаційних ресурсів європейської культурної спадщини.

У 2013 р. ЮНЕСКО спільно з Міжнародною радою архівів та іншими організаціями створили проєкт PERSIST – платформу для зміцнення стабільності інформаційного суспільства в глобальному масштабі [7, с. 19]. Проєкт містить в собі такі напрямки роботи, як: розроблення стратегій, визначення технічних засобів і критеріїв відбору з метою збереження цифрової архівної спадщини тощо.

Нині головним напрямом діяльності архівних установ усіх країн світу є впровадження новітніх технологій, а також формування цифрового контенту і подальше його використання на базі нормативних документів. У більшості країн розроблено або знаходяться на стадії розроблення нормативні документи, які регулюють процеси оцифрування архівної спадщини. Зараз для архівної галузі України особливо важливим завданням є розроблення та впровадження нормативно-методичних документів, які будуть регулювати

увесь спектр робіт з оцифрування, а також розроблення єдиної стратегії оцифрування документів НАФ.

У 2020 р. Державна архівна служба України презентувала проєкт «Стратегії розвитку архівної справи на період до 2025 року», який є рамковим документом, що визначає цілісну систему стратегічних та операційних цілей, на виконання яких спрямовуватиметься реалізація державної політики в галузі архівної справи у найближчі п'ять років. Стратегія складається з чотирьох векторів руху, а саме:

- 1) забезпечення архівами рівного доступу до інформації, знань і послуг;
- 2) розвиток інституційної спроможності архівів;
- 3) оновлення нормативно-правової бази архівної сфери;
- 4) формування та розвиток комунікативної політики [1].

Згідно зі Стратегією основними цілями розвитку сучасних українських архівів є: реформування системи управління архівною галуззю, розроблення архівного законодавства, удосконалення доступу до архівних послуг та їхньої якості, активізацію оцифрування архівних матеріалів тощо.

Державна архівна служба України періодично проводить моніторинг стану оцифрування усіх процесів архівної справи та діловодства. Наприклад, за I півріччя 2020 року державні архіви оцифрували майже 25 тис. одиниць зберігання та одиниць обліку документів Національного архівного фонду, із них більше 10 тис. опубліковано на офіційних вебсайтах [6]. Найкращі результати показали: Центральний державний історичний архів (м. Львів), Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного (м. Київ), Центральний державний науково-технічний архів України (м. Харків), а також державні архіви Київської, Тернопільської областей.

Отже, оцифрування архівних документів відкриває нові можливості поширення інформації. Нині цифровий аналог архівних матеріалів стає

доступним великій аудиторії на необмеженій території. Поширення електронних автентичних історичних документів сприяє популяризації спадщини минулого, пропагуванні культурної ідентичності.

Джерела та література

1. Архівні документи оцифровують. URL: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/arhivni-dokumenty-otsyfruyut/>. (дата звернення: 15.10.2021).
2. Бюлетень Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Вип. 1 (27). Київ : Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства, Галуз. центр наук.-техн. інформації з арх. справи та документознавства, 2017. 92 с.
3. Копіювання документів у архівних установах України : методичні рекомендації. Київ : Держ. архів. служба України, УНДІАСД, 2016. 68 с.
4. Оцифровування. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. (дата звернення: 15.10.2021).
5. Оцифрування інформації, як пріоритетний напрямок збереження бібліотечних фондів. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/36996/1/40_80-81.pdf. (дата звернення: 15.10.2021).
6. Оцифрування документів НАФ та довідкового апарату до них. URL: <https://archives.gov.ua/ua> (дата звернення: 14.10.2021).
7. Копіювання документів у архівних установах України : методичні рекомендації. Київ : Держ. архів. служба України, УНДІАСД, 2016. 68 с.
8. Порядок організації створення, обліку та збереження цифрових копій фонду користування. URL: <http://archive.zt.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2021).
9. Хмарні технології у бібліотеках. URL: <https://www.slideshare.net/docshyr/ss-40261627>. (дата звернення: 15.10.2021).

10. Ярка У. Оцифрування інформації, як пріоритетний напрямок збереження бібліотечних фондів. Інформаційне суспільство: тенденції регіонального розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ISRDT-2016, 20-21 вересня 2016 року. Львів : Редакція «УП», 2016. 283 с.

Ірина Передерій

м. Полтава

ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ АРХІВІВ У ПРОЦЕСАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА ПОСТМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА

XXI століття ознаменувалося серйозною активізацією інформаційних воєн, які набувають глобального характеру у зв'язку з посиленням ролі інформації та засобів її поширення.

У сучасному розумінні змісту інформаційного протиборства та інформаційної війни, як його різновиду, до того ж, найжорсткішого [1], крім фінансово-економічного, дипломатичного та політичного аспектів виокремлюють і соціокультурний. Інформаційне протиборство визначають, як суперництво соціальних систем (країн, блоків країн) в інформаційній сфері у впливі на ті або інші сфери соціальних відносин і встановлення контролю над джерелами стратегічних ресурсів, у результаті якого одна група учасників суперництва отримує переваги, необхідні їм для подальшого розвитку. Інформаційна війна в соціокультурному сенсі – це процес цілеспрямованого насадження культурних цінностей («способу життя») одного соціокультурного організму іншому. Об'єктом конфронтації служать, насамперед, національні культурні цінності (хоча інколи протистояння може фокусуватися і навколо глобальних ціннісних маркерів).

Архів (так само, як і інші документно-інформаційні установи – бібліотека та музей) є традиційним збирачем і транслятором у часі й просторі документально зафіксованого знання та зразків і цінностей світової, національної і місцевої культури, охоронцем збереження культурної спадщини. Саме тому в умовах інформаційного протиборства він також стає об'єктом впливу та маніпуляції. Одночасно він може (й повинен) бути дієвим засобом такого протиборства, зокрема, в частині протистояння згаданому впливу та маніпулятивним технологіям, спрямованим на суспільство.

Метою інформаційної війни є формування нового (або остаточного) усталення вже відомого, наприклад, колись відкинутого) смислового культурного коду індивіда, суспільства чи визначеної цільової аудиторії в інтересах держави-агресора (конкурента). А архів є за своїм призначенням соціальним інститутом пам'яті, який формує моральні імперативи, цінності нації, громадян однієї поліетнічної держави, що зберігаються й передаються за допомогою традицій. Тому необхідність з'ясування ролі архівів у інформаційних війнах, що стали наразі об'єктивною реальністю, на наш погляд, є актуальною теоретико-прикладною проблемою. Саме це ми й ставили собі за мету.

Оскільки архів, як документно-інформаційна установа, збирає, акумулює, зберігає, обробляє та передає для використання документально зафіксоване знання й зразки та цінності культури, однією з важливих його функцій є *комеморативна*. Погляд на архів, як на «простір пам'яті» вже давно є усталеним у вітчизняній та зарубіжній науковій думці [2, р. 7-27; 3; 4]. А комеморація, як цілеспрямований процес збереження пам'яті про значущі для нації події, розглядається наразі, як стратегічний інструмент національної безпеки [5, 6].

Щоб реалізувати комеморативну функцію задля консолідації українського суспільства і, зрештою, зміцнення національної безпеки країни

зсередини, архівісти повинні розумітися на питаннях ідентичності та пам'яті, які формуються, насамперед, усебічною історичною освітою. Якщо говорити про старі кадри архівістів, то для них не є проблемою відповідні знання, оскільки їхня професійна підготовка відбувалася переважно на історичних факультетах вишів. Однак наразі архівістів готують відповідно до нового переліку спеціальностей, як комплексних фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, де основна увага приділена інформаційно-технологічному складнику забезпечення відповідних архівних та бібліотечних процесів, а суто історичне знання, на жаль, перебуває, якщо й не на маргінесі фахової підготовки, то, принаймні, на однозначно другорядних позиціях. Це створює певну проблему у контексті здійснення ефективної комеморації вже у не надто віддаленій перспективі. Тому, ці застереження слід урахувувати розробникам відповідних освітніх програм.

Безпосереднє втілення цієї функції відбувається, як через традиційні заходи просвітницького характеру, здійснювані архівами, так і через їхні інституційні веб-ресурси – офіційні сайти, сторінки у соціальних медіа (Facebook, YouTube та ін.) [7], де активно презентуються та популяризуються архівні документи, їхні комплекси та колекції, що сприяє, урешті, формуванню та закріпленню історичної пам'яті.

З комеморативною функцією архівів певною мірою пов'язана й *функція накопичення та збереження*, яка дозволяє ефективно використовувати у ході інформаційних воєн (зокрема, у таких їх різновидах, як меметична та мережева) закумуляований у архівах потенціал духовної спадщини. Вона сприяє формуванню комплексу культурно-духовних цінностей, як окремого індивіда, так і суспільства загалом.

Засвоєння відповідних цінностей, як базисного елемента культури, забезпечує процеси консолідації суспільства, подекуди може виступати, навіть, засобом формування відповідної політичної нації у поліетнічних

країнах (до яких належить і Україна), що є дуже важливим у контексті забезпечення інформаційної стійкості громадян спробам ворожого інформаційно-маніпулятивного впливу. Саме тому деформаційні процеси у сфері цінностей подеколи більш небезпечні, ніж кризові явища в економіці. За допомогою *інтегративної функції* документно-інформаційних установ, з архівами включно, формується і сучасна українська політична нація, як необхідний чинник збереження й розвитку Української державності, у т.ч. в умовах гібридної війни з РФ.

Захист власних культурно-духовних цінностей і протистояння формам і методам інформаційних війн забезпечується розвитком *комунікативної функції* архівів (хоча, й дещо менш очевидною мірою, ніж ця функція реалізується на практиці бібліотеками й музеями), подальшою їхньою трансформацією в інститути соціалізації особистості; перетворенням усіх основних видів документно-інформаційних установ (архівів, бібліотек та музеїв) на інтелектуальний простір міжособистісної та міжкультурної комунікації. Це завдання особливо актуалізується в умовах перенесення значної частки діяльності цих установ на віртуальні майданчики.

Джерела та література

1. Силков С.В. Информационная война / Сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. Социология: Энциклопедия. Минск: Интерпрессервис, Книжный дом, 2003.
2. Ketelaar, Eric. Archives as Spaces of Memory. *Archives and Records*, Volume 29, Issue 1 (2008), p. 9-27. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00379810802499678>
3. Garaba, Francis. Availing the liberation struggle heritage to the public: some reflections on the use of Web 2.0 technologies in archives within the East and

Southern Africa Regional Branch of the International Council on Archives (ESARBICA). *Information Development*, (2012), 28, p. 22 – 31.

4. Blais, Gabrielle, Ennes, David. From paper archives to people archives: public programming in the management of archives. *Archivaria*, (1990–91), 31, p.101–113.

5. Передерій І.Г. Інституційні веб-ресурси як інструмент збереження історичної пам'яті та національної комеморації. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи*. Матеріали II Всеукраїн. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Полтава, 23 листопада 2016 р. / редкол. : І. Г. Передерій, А. А. Соляник та ін. Полтава : ПолтНТУ, 2016., с. 206 – 211.

6. Передерій І.Г. Реалізація комеморативної функції музеїв у епоху інформаційного суспільства. *Збірник наукових статей за матеріалами круглих столів, присвячених пам'яті історика, архівіста, музейника Івана Павловського*, вип.2. (2016-2020 рр.), Полтава: ФОП Говоров С.В., 2020, с. 225 – 232.

7. Передерій І.Г. Соціальні медіа як засіб «демократизації» архівів. *Тези 72-ої наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету, присвяченої 90-річчю Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*, Том 2., Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020, с. 307-308.

**ДЖЕРЕЛА ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ ВИВЧЕННЯ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЄЛИЗАВЕТИ МИЛОРАДОВИЧ (1832-1890)**

Єлизавета Іванівна Скоропадська-Милорадович – непересічна постать в історії України і Полтавщини. Вона була активною учасницею суспільно-політичного руху, благодійницею і громадською діячкою. Єлизавета Милорадович зробила так багато добра, що заслуговує на вдячну пам'ять земляків. Життя Єлизавети Милорадович позначене перевагою найвищих громадських ідеалів, спрямованих на розбудову національної самобутності. Графиня була свідомою українкою, брала активну участь у діяльності полтавської громади, створенні недільних шкіл, виданні книг українською мовою. Є.І.Милорадович стала одним із фундаторів відомого Товариства імені Шевченка у Львові, яке тривалий час вважалося Українською Академією наук.

Сьогоднішнє прагнення створити демократичне українське суспільство, яке б усвідомлювало себе цілісною нацією, вимагає повернення жінки в історію нашого народу. Нові реалії сучасного життя змушують по-новому поглянути на роль жінки в історії. Сьогоднішнє прагнення створити демократичне українське суспільство, яке б усвідомлювало себе цілісною нацією, вимагає повернення жінки в історію нашого народу.

Дослідники, котрі вивчали постать Єлизавети Милорадович, наголошували на величезній ролі джерел особистого походження (зокрема, епістолярного і мемуарного характеру). Зокрема, про це йшлося на сторінках праць С.О.Половнікової і О.Б.Коваленка, котрі вказали на цінність 20 листів

Є. Милорадович до свого племінника Григорія Олександровича Милорадовича, які демонструють її переживання, світогляд, погляди і виступають безцінним джерелом для вивчення біографії громадської діячки та її праці на ниві української культури [1].

Полтавський історик Т.П.Демиденко присвятила розвідку висвітленню ролі Є. Милорадович у контексті просвітницької діяльності полтавської громади. У своїй статті дослідниця з'ясувала походження видатної краянки, особливості формування її світогляду, родинне оточення, основну увагу зосередивши на аналізі суспільно-культурницьких досягнень [2].

Постать Є. Милорадович не оминули увагою дослідники історії жіноцтва. Українські вчені С.Руда [3] і Л.Смоляр [4], аналізуючи участь жінок у роботі наукових товариств і громад, указали на провідну роль графині в українському суспільно-політичному русі.

Отже, вчені в своїх розвідках наголошували на значенні епістолярних і мемуарних джерел при дослідженні постаті Єлизавети Милорадович, але окремих, спеціальних студій цьому присвячено ще не було.

Метою даної статті є виявити і показати вагоме значення епістолярних і мемуарних джерел при дослідженні непересічної постаті Єлизавети Милорадович, які написані нею, або її сучасниками. Довести цінність цих першоджерел у порівнянні з іншими, підкреслити їх ціннісне значення.

Одним із основних джерел дослідження стали матеріали особистого походження (мемуари, щоденники, епістолярна спадщина). Мемуари залишили люди, котрі безпосередньо спілкувалися з Є. Милорадович. Для підготовки даного дослідження цей вид джерел виявився безцінним, адже дав можливість почерпнути з перших вуст інформацію про життєвий шлях і діяльність графині.

Так, український громадсько-політичний діяч, композитор, педагог і журналіст Анатолій Вахнянин (1841–1908) залишив унікальні відомості про

Є. Милорадович. «Спомини з життя» опублікував у Львові вже після його смерті український філолог-славист, літературознавець, мовознавець і громадський діяч Кирило Студинський. Саме на його прохання А. Вахнянин і написав ці мемуари. У передньому слові К. Студинський підкреслив важливість цього документа. У «Споминах з життя» А. Вахнянин розповів про історію їхнього знайомства, назвав Є. Милорадович «українською патріоткою» [5, с. 94], проаналізував національні заходи, котрі проводили західноукраїнські інтелігенти.

Надзвичайно цінні відомості залишила українська письменниця, драматург, публіцистка, громадська і культурна діячка Олені Пчілка (Ольга Косач) (1849–1930) [6, с. 16-17]. Є. Милорадович просила її написати щось для полтавського аматорського театру. Так з'явилася п'єса «Сужена – не огужена». Також Олена Пчілка, пишучи біографію свого брата Михайла Драгоманова, котрий був молодим членом полтавської громади, згадувала, що Єлизавета Іванівна влаштовувала «любительські спектаклі» [7, с. 541].

Важливим різновидом джерел особового походження є щоденники. Їх цінність полягає у тому, що вони створюються за гарячими слідами подій, нерідко у той самий день, коли вони відбулися. Це підвищує достовірність свідчень і дає можливість історикові, спираючись на них, визначити ставлення населення до певних явищ чи заходів.

Французька художниця українського походження, майстер жанрового живопису Марія Башкирцева (1858–1884) є автором відомого «Щоденника», який вона почала писати з 15 років французькою мовою. На сторінках розкрито глибину розмови з собою людини, яка бажає не втратити жодної хвилини життя. Написано дуже відверто та щиро і при цьому з бажанням бути опублікованою.

Кілька сторінок у «Щоденнику» М. Башкирцева відвела Є. Милорадович, її синові та найближчому оточенню. Знайома з Єлизаветою Іванівною та

Грициком, дівчина навіть була потенційною нареченою для Милорадовича-молодшого [8]. М. Башкирцева залишила унікальні відомості про життя тогочасної Полтави, організовані світські прийоми і салони, повсякденні відносини між провінційними аристократами. У цей контекст художниця вписала відомості про Милорадовичів. М. Башкирцева описала Грицика, його характер, зовнішність, звички і розповіла про його друзів. Авторка переповіла світські плітки про приватне життя Єлизавети Іванівни. Зі «Щоденника» випливає, що повсякдення графині Милорадович відрізнялося від розміреного способу життя тогочасного шляхетського українського панства. Вона більше перебувала сама або в колі найближчих друзів, мала незалежний характер, дивувала мешканців Полтави своїми неординарними вчинками чи міркуваннями, брала активну участь у благодійній діяльності.

Епістолярій (листи, переписка) становить собою важливий засіб обміну інформацією. Постать Єлизавети Милорадович користувалася популярністю у листуванні багатьох відомих учених і громадських діячів. Слід відразу зауважити, що вони високо оцінювали її як справжню патріотку. Так, відомий учений, історик, критик, публіцист, громадський діяч Михайло Драгоманов (1841–1895) у листах до українського вченого-філолога і громадського діяча Омеляна Огоновського писав про Є. Милорадович як про засновницю Товариства імені Шевченка у Львові і про його статут, який було укладено по волі меценатки [9].

Для проведення даного дослідження надзвичайну цінність становлять листи українського письменника, педагога, громадського діяча Олександра Кониського (1836–1900) до Михайла Грушевського (1866–1934) [10]. Вони містять важливу інформацію з вуст О.Кониського, соратника Є. Милорадович по полтавській громаді, про графиню, її активну участь у культурницькому житті. Крім того, вчений повідомив про збір інформації для того, щоб написати біографію Єлизавети Іванівни.

Листи історика, політичного діяча, літературознавця Дмитра Дорошенка (1882–1951) до українського політика, історика, публіциста В'ячеслава Липинського (1882–1931) свідчать про великий авторитет Єлизавети Милорадович [11]. Д. Дорошенко тоді задумав статтю про неї, яка пізніше була вміщена в часопису «Хліборобська Україна», і збирав для цього матеріали. Про Є. Милорадович Дмитро Іванович чув ще від свого батька, який бував у неї в будинку в Полтаві. Тоді вона й подарувала Іванові Яковичу Дорошенку «Кобзаря» Т. Шевченка.

Полтавська громада постала об'єктом обговорення у листуванні громадського і культурного діяча, педагога Дмитра Пильчикова (1821–1893) до журналіста Василя Білозерського (1825–1899) [12]. Д. Пильчиков надзвичайно позитивно відгукувався про Є. Милорадович, називав її чи не єдиною справжньою патріоткою серед інших жінок, захоплювався її благодійництвом.

Надзвичайну цінну інформацію про внутрішній світ, сімейне життя, виховання сина, переконання, подорожі Єлизавети Іванівни містять її 20 листів до небожа, історика, військового діяча Григорія Олександровича Милорадовича (1834–1905) [13]. Листи графині вражають гостротою думки, широтою ерудиції, розкутістю думки, сміливістю у висловленні своєї позиції, небайдужістю до громадських справ. Епістоли Є. Милорадович – це унікальний джерельний комплекс, який дозволяє розкрити внутрішній світ кращих представників української дворянської інтелігенції. Листи є справжньою пам'яткою літератури середини XIX ст.

Російський композитор Модест Мусоргський (1839–1881) під час своїх гастролей у Полтаві гостював у будинку Милорадовичів. Він був у захоплення від пані Єлизавети, називав її справжньою аристократкою, освіченою, витонченою розумницею [14, 207]. У своїх листах композитор подав унікальні відомості про Полтаву, її красу, культурне життя.

Цікаву інформацію про родину Скоропадських залишив російський художник, майстер портретів Микола Ге (1831–1894). Майстер був запрошений земством для виконання портрету батька Єлизавети Іванівни Івана Михайловича Скоропадського та інших членів його сім'ї [15].

Отже, використання матеріалів мемуарного характеру і епістолярію дозволяє виявити нові і поглибити, доповнити існуючі відомості в історичній науці про роль Єлизавети Милорадович в українському суспільно-політичному русі другої половини ХІХ ст. Порівняння різнопланового матеріалу дозволяє відтворити більш повну біографію громадської діячки, її оточення, формування опозиційних поглядів, переконань і активну участь у культурному і політичному житті.

Перспективами подальших розробок теми може бути дослідження неопублікованих (архівних, рукописних) документів із історії життєвого шляху і активної громадської позиції Єлизавети Милорадович.

Джерела та література

1. Коваленко О. Б. Передмова О. Б. Коваленко, С.О. Половнікова // «До тебе прихильна, дарма, що кавалергард»: Листи Є. І. Милорадович до Г. О. Милорадовича (186-1865) / Упорядник С. О. Половнікова; Відповідальний редактор О. Б. Коваленко. Чернігів : Чернігівські обереги, Сіверянська думка, 2002. С. 3-21.
2. Демиденко Т. Єлизавета Милорадович у просвітницькій діяльності полтавської інтелігенції (50-60-ті роки ХІХ ст.). *Слов'янський збірник*. Полтава : Слов'янський клуб, 2006. Випуск 5. С. 57-64.
3. Смоляр Л. Участь жіноцтва в діяльності громад. *Сучасність*. 1998. № 9. С. 76-90.
4. Руда С. Участь жінок у роботі наукових товариств України. *Жінки України: історія, сучасність та погляд у майбутнє: матеріали Міжнародної*

науково-практичної конференції, 4-5 листопада 1995 р. Дніпропетровськ: ЗАТ видавництво «Поліграфіст», 1996. С. 13-16.

5. Вахнянин А. Спомини з життя. Львів : З печатної В. А. Шийковського, 1908. 138 с.

6. Пчолка Олена. Біографічні заметки. *Зоря*. 1888. № 1. С. 16-17.

7. Пчілка Олена. Твори. Київ: Дніпро, 1988. С. 541.

8. Башкирцева М. Дневник. Москва: Захаров, 2000. 446 с.

9. Драгоманов М. Переписка / Зібрав і зладив М. Павлик. Львів : Українсько-руська видавничча спілка, 1901. Т. 1. 182 с.

10. Листування Михайла Грушевського / Редактор Любомир Винар. К. : УТТ. Нью-Йорк, 2006. Т. 3. 718 с.

11. Липинський В. Твори, архів, студії. Листи Дмитра Дорошенка до В'ячеслава Липинського. – Філадельфія, Пенсільванія, 1973. Т. 6. Режим доступу: <http://ftp2.mnib.org.ua/mnib476-Lypynskyi-LystuvanniaZDoroshenkom.djvu>

12. Дудко В. Полтавська громада початку 1860-х років у листах Дмитра Пильчикова до Василя Білозерського. *Київська старовина*. 1998. № 2. С. 155-178.

13. «До тебе прихильна, дарма, що кавалергард»: Листи Є. І. Милорадович до Г. О. Милорадовича (186-1865) / Упорядник С. О. Половнікова; Відповідальний редактор О. Б. Коваленко. Чернігів : Чернігівські обереги, Сіверянська думка, 2002. 104 с.

14. Мусоргский М. Письма. Москва : Музыка, 1981. 359.

15. Ге Н. Письма, статьи, критика, воспоминания современников. Москва: «Искусство», 1978. 399 с.

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ШТРИХИ ДО ПРОБЛЕМИ

Соціогуманітарний контент розвитку української державності на шляху глобалізованого суспільства інформаційно-комунікаційної ери, актуалізує потребу у переосмисленні кращого з надбань національної культури, історії науки і техніки. Водночас людству новітньої епохи необхідне нове мислення та ціннісні орієнтири для становлення нового типу глобальної спільноти людей, здатних подолати те, що їх роз'єднує, заради збереження соціобіологічного життя на планеті.

Глобалізація є однією з визначальних тенденцій ХХІ століття. Економічний, політичний, соціальний і культурний розвиток призводить до зростання зв'язків між різними країнами світу. Скорочення витрат у сфері комунікаційних технологій спрощує співпрацю з партнерами у найвіддаленіших регіонах. Не існує жодного аспекту сучасного життя, якого не торкаються глобалізаційні процеси. Збільшення можливостей доступу до засобів отримання, зберігання та відтворення інформації подібне цунамі, що стимулює спільноту віднаходити об'єднавчі фактори окремих громадян нашої планети, власне через ґрунтовне вивчення проблеми. Адже сучасна наука інформаційного суспільства не лише не має єдиного образу та єдиної методології, а й не існує єдиного образу взаємодії з суспільним оточенням.

Науковці розширюють межі пошуку істини, виокремлюючи історичне не лише у вигляді власне історії та культури, а й у вигляді подієвих явищ. Водночас, всеосяжність і сила культури є тими аспектами культурного обміну, які особливо впливають на інформаційний простір. Всеосяжність культури передбачає рівень її впливу на всі аспекти індивідуальної поведінки.

Сильна культура повсюдно маніфестує свої ключові цінності, а спільні артефакти мають прийматися всіма членами групи. Натомість, слабка культура демонструє досить високий рівень відмінностей між членами групи у дотриманні спільних елементів.

Кінцевий результат опрацювання інформації у процесі сприйняття іншої культури завжди виражається у символічній формі та кодується у вже існуючу структуру тих систем, які є звичними для індивіда. Цей процес не є лінійним, але представляє собою синергічну транзакцію, тому кінцевий продукт сприйняття інформації з іншої культури представляє собою нейросемантичну конструкцію [1].

Для розуміння ролі культури в інформаційній науці, для усвідомлення того, як культура впливає на кодування, передачу і декодування інформації, видається доцільним використовувати модель фільтрів упереджень. Згідно з цією моделлю, для ефективної передачі інформації, яка має призвести до бажаних змін у ментальній схемі отримувача інформації, вона має пройти крізь певні ментальні фільтри без втрати або спотворення: «По-перше, інформація впливає на процес прийняття рішень і при цьому може проходити через один або більше об'єктів фільтрів упереджень. Об'єкт фільтру упереджень – це концептуальне уявлення, за допомогою якого особи, які приймають рішення, обробляють інформацію. Об'єкт може екранувати, змінювати чи інтенсифікувати отримувану інформацію. Прикладом цього є інформаційне упередження, що спотворює сприйняті переваги від прийняття рішення. По-друге, упередження можуть впливати на те, яким чином відбувається прийняття рішення. Прикладом цього є упередженість невизначеності, яка обмежує або зупиняє пошук факторів інформування» [2, с. 50].

У межах моделі фільтрів упереджень відразу видно, що культура впливає на кожен фільтр, який може блокувати або спотворювати вхідні

повідомлення. Культура може формувати індивідуальне ставлення до того, що є або не є цікавим. Так, ЗМІ присвячують надмірну кількість часу обговоренню приватного життя публічних людей, зірок шоу-бізнесу, жахливим подіям і пророкуванню Апокаліпсису або ж корупційним скандалам. Загалом те, що люди вважають найцікавішим, трохи відрізняється від існуючих ментальних моделей, але не надто сильно. Культура відіграє важливу роль у створенні цих ментальних моделей.

Люди схильні інтерпретувати нову інформацію таким чином, щоби знайти в новій інформації підтвердження старої, вже відомої. Стикаючись з символами, вони використовують їх як підказку для отримання інформації. Ментальні моделі та артефакти, пов'язані з певною культурою, надають можливості ефективно спілкуватися, оскільки не потрібно передавати неявне знання. Проте, вони також можуть спотворювати комунікаційний процес, примушуючи ігнорувати релевантні деталі.

Дослідження на рівні індивідуальної свідомості, індивідуального досвіду, індивідуальної діяльності продукували проблему проникнення через мікроісторію в закономірності макроісторії. Мікроісторія, і насамперед один з провідних її напрямів – історія інформаційної культури, опирається на цивілізаційний підхід. Концептуальний каркас, у сенсі якого розвивається сучасне трактування проблеми цивілізації, окреслює завдання з розширення і поглиблення предмету історичного дослідження, переходу від рубрикації історичної реальності на економічні, політичні, дипломатичні, релігійні, культурні та інші факти та події до системно-історичного відтворення історії в її цілісності, процесуальності, структурності.

Відтак, люди схильні відмежовувати інформацію, що суперечить існуючим ментальним моделям і переконанням. Оскільки такі моделі і переконання є важливою складовою сильною та всеосяжною культури, їхня наявність може серйозно погіршити процес комунікації. Нарешті, особи, які

належать до однієї культури, схильні враховувати такі моделі у формуванні свого повідомлення.

Джерела та література

1. Wilson R. The New Inquisition. *New Falcon Publications*. 1991. 240 p.
2. Jamieson K., Hyland P. Good intuition or fear and uncertainty: The effects of bias on information systems selection decisions. *Informing Science: the International Journal of an Emerging Transdiscipline*. 2006. Is. 9. P. 49-69.

Людмила Чередник
Валентина Сидоренко
м. Полтава

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ЯК ВІЛЬНИЙ ПРОСТІР: ІСТОРІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Інформаційні технології вносять багато змін у сучасне життя. Торкнулися вони й бібліотек.

Відомо, що з давніх-давен бібліотеки в контексті культури виступали як засіб формування, розвитку, збереження і наслідування культурних цінностей різних часів і поколінь. Нині, щоб вижити в умовах сьогодення, бібліотеки мають стати місцями, «куди люди приходять за інформацією» [1].

Бібліотека не існує сама по собі, вона обов'язково є у структурі комунікацій – наукових, інформаційних, соціальних тощо. Зараз прослідковується тенденція до створення бібліотек нового типу, Серед них такі формати як: бібліотеки-кафе, кафе-читальні, медіабібліотеки, бібліотеки-музеї, бібліотеки-клуби, інтелект-центри та інші [2]. Безумовно, для реалізації цих ідей повинна бути задіяна певна ресурсна база, тобто надана фінансово-

матеріальна підтримка. Хоча, як показує практика, трансформація бібліотечного середовища може здійснюватися і без кардинальної зміни існуючого типу бібліотеки. Головне не стояти на місці, а відшукувати нові форми роботи.

Міжнародний досвід демонструє, що майбутнє бібліотек – за їхнім перетворенням на культурно-інформаційні центри, які будуть надавати широкий спектр послуг для різних цільових груп. Бібліотека має перестати буди простим книгосховищем, а посісти «третє місце», поза роботою та домом, для спілкування, навчання, отримання інформації та гуртування громади.

Нині популярними став терміни «бібліотека – вільний простір», «відкрита бібліотека». Слід підкреслити, що «відкрита бібліотека» – це ціла система вільного доступу до інформаційних ресурсів, які включають комфортне середовище (тепле, світле приміщення), обладнання (неформально розташовані сучасні зручні меблі), технічне оснащення (комп'ютерна та мультимедійна техніка), і доступ до Інтернету (зокрема і для віддалених користувачів), відкриті (не запилені і застарілі) фонди та дієвий пошуковий апарат, нові інтерактивні форми роботи.

У багатьох бібліотеках зараз створюють так званий «вільний простір». Це простір діяльності активних людей, епіцентр соціокультурних подій тощо. Сюди можна прийти попрацювати дистанційно, користуючись Wi-Fi, не заборонено організувати виставку, проводити різноманітні тренінги, семінари, зустрічі активних людей, майстер-класи, турніри тощо. Крім того, сучасний вільний простір бібліотек також дозволено використовувати для реалізації цікавих соціально-корисних, культурно-освітніх, інформаційних та пізнавальних заходів.

Мають змінитися й співробітники бібліотеки: сьогодення вимагає освічених, завжди готових допомогти бібліотекарів.

Іншими стали й користувачі бібліотек. Сьогодні вони вже не згодні приходити в холодну, неопалювану, непривабливу бібліотеку із застарілим обладнанням. Люди потребують комфортних умов, сучасної ресурсної бази, нових послуг, прогресивних технологій. А нові стандарти – це, насамперед, оновлені простори, сучасні форми роботи, цікаві й корисні членам громади, зміна парадигми загалом.

На думку науковців і практиків, усе це можна органічно поєднати у бібліохабі. Цей формат допомагає перетворити бібліотеку із сховища книг, що видаються для читання на певний термін, в епіцентр культури і творчості, у відкритий простір для розвитку як окремої особистості, так і громади загалом. Облаштовуючи місця для спілкування, дискусій, зустрічей, навчання, дозвілля, ігор, партисипації, бібліотеці водночас вдається зберегти свій стратегічний статус.

Дослідники розглядають бібліохаб як сучасний багатофункціональний, вільний і доступний бібліотечний простір для спілкування, соціальних ініціатив, особистісного розвитку, навчання, творчості та активного дозвілля. Він слугує підвищенню рівня освіченості та культури спільноти, соціальній взаємодії і згуртованості громади. Тут члени громади можуть цікаво та корисно проводити час, розробляти спільні проекти, обговорювати актуальні для них теми, розвиватися та самовдосконалюватися. Тобто, бібліохаб має стати епіцентром соціокультурних подій, інформаційним центром, територією креативного навчання, самовираження і комунікації, спілкування та дозвілля, майданчиком громадянської активності членів громади.

Слід зазначити, що бібліохаби давно розповсюджені у США та Європі. Саме вони докорінно змінили бібліотечні системи цих країн. Там бібліотеки – це синергія знань, сучасних технологій, естетичного дизайну і комунікацій між людьми. Бібліотеки перетворилися на комфортні високотехнологічні громадські простори з функціями коворкінгу, які орієнтовані на особистість

та змінюються під її потреби. Книгозбірні трансформувалися в центри зосередження суспільного життя не тільки району, а й усього міста загалом.

Прикметно, що в Україні також відбувається переосмислення функцій і ролі бібліотек як культурних інститутів і з'являються бібліохаби. Це не може не тішити, адже означає, що книгозбірні ремонтуються, оснащуються технікою, осучаснюються, розширюють сферу діяльності. Наприклад, уже широко відомі київські, львівські, запорізькі, луганські та інші бібліохаби.

Отже, бібліотека сьогодні – це не лише місце для збереження книг, а простір для відвідувачів, який уможливить свободу вибору необхідної їм інформації.

Нині до поняття «бібліотечний простір» включено такі важливі складники, як:

- 1) професійний простір, тобто компетенції бібліотечних працівників, їхня готовність до впровадження інновацій та роботи щодо інформаційного забезпечення громади;
- 2) інформаційний простір – інформаційно-ресурсна база бібліотеки, яка містить бібліотечні фонди, різні типи і види документів (на паперових, електронних носіях, текстові, графічні, аудіо - та відео тощо);
- 3) фізичний простір – передбачає особливості організації інтер'єрів бібліотек, створення відповідних комфортних умов для роботи та відпочинку.

Урахування всіх цих важливих компонентів допоможе бібліотекам вийти на новий етап свого функціонування.

Джерела і література

1. Гейман Н. Чому наше майбутнє залежить від читання? URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8129> (дата звернення: 30.10.21)
2. Пилипенко Наталія. Сучасна бібліотека – вільний простір для нових ідей. URL: <http://pokrovsk.city/read/articles/article/17647>(дата звернення: 29.10.21)
3. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практич. посіб. / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/>(дата звернення: 30.10.21)

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА PR-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Назарій Васишин

Наук. керівник – к. н. із соц. ком. Вдовіна О.О.

м. Полтава

ЗАСТОСУВАННЯ VR ТА AR-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У зв'язку з безпрецедентною швидкістю розвитку та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери людської діяльності вітчизняні заклади освіти активно впроваджують новітні формати навчання, які не тільки покращують якість освіти, а й підвищують рівень конкурентоспроможності українських закладів освіти на європейському освітньому ринку.

Сучасні інтерактивні технології вносять у освітній процес яскраві тривимірні образи, додають взаємодію та ігровий елемент, розвивають творчі здібності, просторову уяву та навички проектної діяльності.

Актуальність впровадження VR та AR-технологій в освітній процес полягає в тому, що використання настільки інноваційного засобу підвищує мотивацію здобувачів освіти щодо вивчення дисциплін та рівень засвоєння інформації, синтезуючи різні форми її подання. Саме такі технології змішаної реальності в останні роки набули характеру високої затребуваності в галузі вищої освіти.

Таким чином, сфера освітніх послуг в Україні переживає етап розвитку та становлення нової системи вищої освіти. У процес навчання активно

впроваджуються новітні освітні та комунікаційні технології, у тому числі формати віртуального та віддаленого доступу до систем та ресурсів освіти.

Реалізація технологій віртуальної та доповненої реальності у сфері освітніх послуг має багато переваг, а саме: повне залучення до процесу через ігровий та інтерактивний характер комунікації, а також необмежена наочність, тобто демонстрація предмета з високим ступенем деталізації. Також значною перевагою VR перед традиційними методами навчання полягає в тому, що студенту дається можливість відчувати, а не уявляти, предмет / ситуацію / сценарій, які затратно або неможливо продемонструвати або описати звичайними методами [2, с. 54].

Процес впровадження нових форматів навчання не лише затребуваним, а й взаємозумовленим. З одного боку, студенти з інтересом ставляться до будь-яких технологічних новинок у навчанні. З іншого боку, викладачі добре обізнані про новітні віртуальні технології, використовують онлайн-системи у своїй роботі та готові до подальшого впровадження актуальних інформаційно-комунікаційних технологій у освітній процес закладів вищої освіти.

Можна стверджувати, що технології AR та VR-реальності, активно модернізуючись з кожним днем, мають величезний потенціал розвитку та подальші перспективи у сфері вищої професійної освіти.

Величезним плюсом використання технології доповненої реальності є її наочність, інформаційна повнота та інтерактивність, що спонукає користувача до активної взаємодії [1, с. 125]. Доповнена реальність дозволяє залучити до освітньої діяльності не лише аудиторний простір, навчальне обладнання та навчально-методичні комплекси, а й рекреаційні простори, які здатні перетворити будь-яку поверхню на інформаційно насичену зону.

Отже, можна зробити висновки, що технології VR дозволяють значно модернізувати освітній процес та забезпечити підвищення інтересу до

області, що вивчається, але не варто забувати, що «віртуальна реальність» не може повністю замінити викладання у закладах освіти, оскільки вона є імітацією реальності і тому її доцільно використовувати виключно для тренування професійних навичок у різних видах діяльності.

Джерела та література

1. Волинець В.О. Віртуальна реальність у соціокультурному просторі сучасності. *Культура України*. 2016. Випуск 52. С. 120–128.
2. Дашко Л.Т., Дубицька О.Б. Віртуальна реальність як інструментарій едьютейнменту в мовній освіті. *Молодий вчений*. 2019. № 4.2 (68.2). С. 52-58.

Вікторія Вощенко

Ірина Денисовець

м. Полтава

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Соціальні комунікації – це обумовлений комунікативними сферами та суспільними нормами спілкування обмін між суб'єктами соціуму цілісними знаковими повідомленнями, в яких закодовані інформація, відомості, знання, ідеї та емоції. Дослідник О. Курбан визначає три головні функції соціальної комунікації: інформаційну (поширення інформації про предмети, їхні властивості, явища, дії та процеси), експресивну (передавання оціночної інформації про явища та процеси) та прагматичну (спонукання людини до певної дії та реакції) [1, с.48].

З-поміж найважливіших причин зародження ідей і теорій соціальних комунікацій потрібно відзначити декілька. Поява перших бібліотек на початку III тисячоліття до н.е. стала новим етапом у розвитку цивілізації, що

зумовило пошуки нового способу збирання, збереження, використання та передавання інформації (упорядкування рукописів за певними критеріями й принципами). Тогочасні умови збереження відомостей спричинили виникнення особливого на той час комплексу організованих дій, спрямованого на утримання й трансляцію соціокультурної інформації, яка існувала як регулятор соціальних дій, взаємодій та відносин між соціальними інститутами, соціальними верствами, соціальними групами та індивідами.

Важливою передумовою становлення соціальних комунікацій було існування Римської імперії (I–V століття). Упродовж п'яти століть розвиток цієї держави було відзначено різними типами й видами соціальних дій, взаємодій та відносин, що «диктувало» появу нового комплексу організованих систем на всіх рівнях суспільства. В цьому контексті також варто відзначити феномен римських доріг, за допомогою яких існував зв'язок між Римом та найвіддаленішими провінціями. Військові завоювання, торгівля, пересування кур'єрів-гінців ставало можливим завдяки існуванню мережі доріг, що сприяло розвитку комунікацій.

Також важливе значення мало виникнення й поширення християнства в I ст., що внесло суттєві зміни в соціальні відносини між людьми, соціальними групами, соціальними верствами й інститутами. Такі організовані дії стали основою для формування й функціонування нових правил, принципів, приписів та норм для суспільства, для збирання й оброблення, збереження й поширення інформації.

Крім того, відкриття нових земель і місіонерська експансія Христофора Колумбом у XV столітті американського континенту призвела до зміни корінного населення Америки. На той час фіксується процес асиміляції культури індіанців Америки з європейською культурою, а отже, із їхніми соціальними діями, взаємодіями та відносинами, що зумовило появу нових на

той час комплексів організованих дій, які ми називаємо соціальними комунікаціями [2, с.32].

Винахід Йоганном Гутенбергом у XV ст. друкарського верстату – комплексного підходу до виготовлення книг – вплинув на соціальні дії, взаємодії та відносини в суспільстві. Процес підготовки інформації до швидкого поширення й надійного збереження набув нових форм і норм, видів і шляхів її розповсюдження, що й стало передумовою зародження нових соціальних комунікацій.

Стрімкий розвиток засобів масових комунікацій (винахід радіо Олександром Поповим і Гульєльмо Марконі, механічного телебачення (Пауль Ніпков) у XIX ст., електронного телебачення й мережі Інтернет у XX ст. стали причиною формування нових поглядів на засоби збирання, збереження, передавання й обміну інформації в суспільстві та сприяло подальшому стрімкому розвитку соціальних комунікацій.

Особливо потрібно відзначити винахід Інтернету (1969 рік), який суттєво змінив засоби оперування інформацією та значно спростив доступ до відомостей, забезпечив стійкий та швидкий зв'язок між материками й континентами. Саме поява електронної мережі зробила соціальні комунікації якісно іншими.

Від середини 80-х років XX ст. з'явився стільниковий (мобільний) телефон, обмін інформацією завдяки якому став вимагати особливих правил та принципів соціальних дій, що потрібно вважати передумовою розвитку нових соціальних комунікацій. Технічний прогрес дозволяє передбачити в недалекому майбутньому виникнення соціальних комунікацій нового покоління.

Послідовна зміна СКС (соціальних комунікаційних систем) відбувається не стихійно або хаотично, а внаслідок кризи комунікаційних каналів, яка полягає в тому, що такі канали вже не можуть забезпечити

комунікаційні потреби суспільства. Подолання кризи досягається шляхом біфуркації (розділення) переобтяжених каналів. Можна виокремити чотири біфуркації, які відбувалися на стику археокультури і палеокультури (III тис. до н. е.), на стику палеокультури і мануфактурної неокультури (1440-ті рр.), на перетині мануфактурної та індустріальної неокультури (початок XIX ст.), а також, насамперед, в наш час – перехід від неокультури (модернізму) до постнеокультури (постмодернізму) (кінець XX ст.). «Точки» біфуркації – це межі між різними соціально-комунікаційними системами. Звісно, в історичному часі «точка» – це не миттєва зміна, а досить тривалий процес, тому біфуркацію потрібно розуміти як перехідний етап між різними соціальними комунікаційними системами.

Комунікаційна культура характеризується панівними в суспільстві нормами й засобами фіксації, зберігання і поширення культурних значень. Можна визначити такі рівні комунікаційної культури: словесність – книжність – мультимедійність. Словесність – такий рівень комунікаційної культури, коли всі культурні значення передаються в соціальному просторі й часі за допомогою усної комунікації. Книжність – такий стан культури, коли основні культурні значення передаються за допомогою документної комунікації. Мультимедійність досягається тоді, коли основні культурні значення передаються за допомогою електронної комунікації.

Отже, передумови становлення соціальних комунікацій виникли на етапі розвитку палеокультури й характеризуються особливостями засобів отримання, оброблення, збереження та передавання відомостей. Це системні процеси формування соціальних практик за допомогою комунікаційних технологій з метою організації оптимального використання інформації як в окремих сферах життя суспільства, держави, так і на міжнародному рівні.

Джерела та література

1. Курбан О. Базові основи аналізу соціальних комунікацій. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 10. С. 48-50.
2. Холод О. Соціальні комунікації: тенденції розвитку : навч. посіб. Київ : Видавництво «Білий Тигр», 2018. 370 с.

Олена Коноплицька

м. Тернопіль

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОКУМЕНТНИХ КОМУНІКАЦІЯХ

Новий етап розвитку суспільства – інформаційний, зумовив потребу у вивченні сучасних інформаційних технологій. Сучасний розвиток інформаційного суспільства безпосередньо пов'язаний з необхідністю збору, обробки і передачі величезних об'ємів інформації, перетворенням інформації в товар, як правило, значної вартості. Це стало причиною глобального переходу від індустріального суспільства до інформаційного. Поява всесвітньої мережі Інтернет спричинила масштабне зростання міжнародних спілкувань у різних сферах людського життя [1].

Інформація є одним з найцінніших ресурсів суспільства поруч з традиційними матеріальними видами ресурсів, як нафта, метал, корисні копалини тощо, тому процес переробки інформації, подібно до процесів переробки матеріальних ресурсів, можна сприймати як технологію. Інформаційна технологія передбачає вміння грамотно працювати з інформацією і обчислювальною технікою. Неабияку роль у цьому процесі відіграє документ, що є способом передачі інформації, та документні комунікації. Відтак, система документно-інформаційних комунікацій є

підсистемою інформаційних комунікацій і забезпечує функціонування документів у суспільстві. Вона забезпечує створення, аналітико-синтетичне перероблення, зберігання, розповсюдження й використання документів як носіїв соціально значущої інформації [2]

У процесі комунікації суб'єкти, передаючи інформацію і обмінюючись нею, сигналізують про свою діяльність. Саме тому вона є невід'ємною частиною, насамперед, професійної діяльності документознавця, адже на цьому рівні ми вже можемо виокремлювати документну комунікацію, яка використовує штучно створені документи, спочатку іконічні й символічні, а пізніше письмові й друковані; це комунікація, яка опосередкована документом, побудована на обміні документами між двома й більше людьми, нею передбачено передавання інформації за допомогою документа. Відтак, документ – це записана інформація, що може бути використана як одиниця інформаційного процесу [3].

Документ як стабільний речовий об'єкт є досить зручним засобом просторової комунікації. Матеріальна форма документа допускає його транспортування на будь-яку відстань. Отже, необхідність в документі виникає під час передавання інформації у часі та просторі.

Функціонування процесу документної комунікації забезпечується документно-комунікаційною системою, яка забезпечує створення, аналітико-синтетичне перероблення, зберігання, розповсюдження й використання документів як носіїв соціально значимої інформації. На основі цього твердження формуються основні цілі документно-комунікаційної системи (ДКС). Зокрема:

- забезпечувати творчо обдарованим членам суспільства можливість включати їхні досягнення в документовану соціальну пам'ять;
- зберігати документовану соціальну пам'ять як частину культурної спадщини суспільства;

- забезпечувати суспільне використання документованої частини культурної спадщини в інтересах суспільства[2].

Відтак, система документно-інформаційних комунікацій – це сукупність усіх документів, відправників документної інформації (автор, видавництво), її споживачів (читач, слухач, глядач), професійних посередників (бібліотекарів, бібліографів, фахівців в області інформації й документації); виробничих процесів (створення, оброблення, зберігання, поширення документів) і відносин між ними, що обумовлені як внутрішніми властивостями системи, так і зовнішнім середовищем її суспільного функціонування. Відсутність хоча б одного з елементів призводить до неузгодженості системи. Вивченням цього питання займався вчений, професор Ю.М. Столяров, який у документно-комунікаційній системі виокремив інститути документної комунікації, що посідають важливе місце в документно-інформаційній комунікаційній системі, мають певне соціальне призначення, пов'язане зі збором, зберіганням, розповсюдженням соціально значущих документів[4].

До документно-комунікаційної системи, як зазначає проф. Ю.М. Столяров, входять такі інститути документної комунікації:

- Генералізаційні (вищі органи влади, держадміністрації, міністерства, відомства; наукові та навчальні заклади; редакції ЗМІ, теле- та радіокомпанії, студії звукозапису, фото- та кіностудії; видавництва й друкарні);
- Транзитні (установи та організації середньої ланки управління, органи місцевого самоврядування; центри електронної доставки документів; кур'єрські служби; провайдери комп'ютерних мереж);
- Термінальні (архіви, бібліотеки, музеї, інформаційні фірми тощо).

Розглянемо деякі з інститутів, адже кожен з них виконує свою певну функцію, яка спрямована на надання користувачу відповідної інформації.

Для прикладу, призначення редакцій, видавництв, типографій і відповідних їм закладів полягає у співпраці з авторами та створенні документів таких форм, які можуть найбільш повно передати погляди авторів користувачам і відповідають економічним, технічним можливостям суспільства. Заклади торгівлі, у першу чергу книгарні, розповсюджують документи у суспільстві, завдяки їм бібліотеки комплектують свої фонди. Книжкові палати й інші бібліографічні заклади під час своєї діяльності створюють різні види бібліографічних посібників і баз даних перспективного, поточного й ретроспективного характеру. Їхнє основне призначення – облік документів та інформування користувачів, у тому числі бібліотекарів, працівників торгівлі, видавців та інших спеціалістів про стан документного потоку за різними показниками[5]. Специфічні особливості збереження й використання різних документів є характерними для бібліотек, музеїв, архівів, картинних галерей, кінотеатрів, інформаційних центрів. Як правило, вони спеціалізуються на якомусь вузькому спектрі документів, використання й зберігання яких передбачає певні умови.

Основним елементом документної системи, що займає провідне місце у житті інформаційного суспільства, є бібліотека. Як соціальний інститут, бібліотека надає членам суспільства можливість задовольняти свої інформаційні потреби через сукупність документів, накопичених у її фондах, а також використовувати для цих цілей інформаційні ресурси інших бібліотек і установ. При цьому інформаційні запити користувачів можуть носити найрізноманітніший характер і стосуватися як різних сфер професійної діяльності (промислового й сільськогосподарського виробництва, охорони здоров'я, мистецтва), так і повсякденного життя (кулінарії, виховання дітей, хобі, відпочинку й туризму та ін.)[6].

Бібліотека є колективним автором, що створює бібліографічну, аналітичну, реферативну та інші види інформації, які згодом оформлюються в

такі види документів, як каталоги, картотеки, електронні бази даних, самостійні видання – журнали, збірки, монографії, що підтверджує уявлення про бібліотеки як про документно-інформаційні інститути. Розглядаючи завдання бібліотеки, виділяємо основне: найбільш повне зібрання й найбільш тривале зберігання документів незалежно від їхнього змісту й форми, забезпечення вільного доступу користувачам до наявних документних ресурсів і задоволення їхніх інформаційних потреб [7]. Адже зібрати всі документи в межах однієї бібліотеки є неможливим і недоцільним.

З появою нових технічних засобів, що дають можливість створювати нові електронні документи, переводити (перетворювати) раніше створені документи на інших носіях в електронну форму й за допомогою електронних мереж поєднувати інформаційний потенціал багатьох бібліотек, забезпечуючи при цьому безперешкодний доступ до них користувачів з різних частин простору, проблема глобальної загальноосвітньої бібліотеки перестає бути фантастичною. Практична реалізація такої мети є перспективою майбутнього. Крім цього, у бібліотеці здійснюється наукове опрацювання національних інформаційних ресурсів, створюється науково-інформаційний портал, системи поширення зібрань електронних публікацій на компакт-дисках, формується національна бібліографія України[5].

Ще один елемент документної системи – архів, який здійснює приймання й зберігання документів для використання ретроспективної документної інформації. Саме архіви взяли на себе функції збору й збереження службової документації, яка не потрібна в повсякденній роботі тих закладів, з яких вона надходить. На архівне зберігання передаються документи, що виконали своє призначення й втратили актуальність, однак являють собою наукову, культурну, історичну цінність. Архіви – це комуляційні інститути, які нарівні з бібліотеками, музеями, інформаційними центрами та іншими документно-інформаційними інститутами

представляють документний фонд країни, та безпосередньо забезпечують документну комунікацію[8]. Таким чином, документно-інформаційні інститути відіграють важливу роль як в створенні, обробці, поширенні та і в зберіганні документної інформації.

Зазначимо, що нові інформаційні технології мають ряд відмінних рис і переваг порівняно з традиційними інформаційними технологіями. Основні переваги нових технологій полягають у тому, що вони переводять інформаційний обмін на безпаперовий рівень, зменшують кількість помилок у текстах, прискорюють підготовку матеріалів, підвищують якість їх оформлення, автоматизують більшість функцій в інформаційних і комунікаційних процесах, замінюють рутинну працю на творчу, перетворюють масиви документів у інформаційні ресурси розвитку й вирішення складних проблем життєдіяльності суспільства[1].

Залежно від сфери інформаційної діяльності форми застосування нових інформаційних технологій мають свої особливості. У вирішенні комунікативних завдань використовується електронна пошта, телекомунікаційні мережі, у професійній діяльності – автоматизовані робочі місця, локальні мережі, персональні комп'ютери; під час навчання – автоматизовані навчальні системи, електронні підручники, дистанційне навчання.

Наголосимо, що використання електронних видань має свої проблеми, такі як захист інтелектуальної власності, мінімізація розмірів видання для швидкого розповсюдження через комп'ютерні мережі та зберігання на цифрових носіях, уніфікація видавничих форматів. Саме тому основними завданнями сучасних ІТ є: досягнення універсальності методів комунікацій; підтримка систем мультимедіа; максимальне спрощення засобів спілкування в системі «людина –ПК».

Джерела та література

1. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини. Київ: Освіта, 2010. 351 с.
2. Демчина Л.І. Документально-інформаційні комунікації: курс лекцій для студентів спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Івано-Франківськ, Факел, 2004. 82 с.
3. ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. Київ, 1999.
4. Столяров Ю. М. Від діловодства – до документознавства, від документознавства – до документології. *Вісник Харківської державної академії культури* : Харків, 2004. Вип. 14. С. 96-104.
5. Квасюк Л.В. Підготовка фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. *Науковий блог НаУ «Острозька академія»*. 2010. URL: <http://naub.org.ua/>
6. Мелещенко О.К. Комп'ютерні і телекомунікаційні технології як гарант інтеграції журналістики України в світовий інформаційний простір: Монографія. Київ, 1998.
7. Парафійник Н.І. Документно-інформаційні комунікації: навч. посіб. для студ. спец. «Документознавство та інформаційна діяльність». Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2010. 57 с.
8. Комова М.В. Документознавча термінологія. Львів, 2003.

Сергій Крикуненко

Наук. керівник – к.пед.н, професор Медведєва В.М.

м. Київ

КОМІКС ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОДУКТ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В усі часи людині було властиво передавати та запам'ятовувати будь-яку інформацію через ілюстративну та графічну форму, оскільки такий спосіб був і є найбільш ефективним і загальнодоступним. Так зароджувались перші печерні картини, які ставали наративною репрезентацією важливих подій та джерелом обміну загальною інформацією на відстані між великими групами людей. На сьогоднішній день ці зображення дають змогу мистецтвознавцям дізнаватись більш детально про життя та устрій первісної людини, а сучасним науковцям у галузі інформаційної комунікації та культурології досліджувати цей феномен з точки зору зародження першої форми коміксу.

Розглядаючи тему коміксів, слід підкреслити, що це поняття поширене лише в Сполучених Штатах Америки і в країнах пострадянського простору із зі відсутності власного визначення. Українському читачу поняття «комікс» ототожнюється з поняття «комічність», оскільки перші мальовані історії у відомому нам форматі почали з'являтися на останніх сторінках щоденних газет та журналів ще на початку минулого сторіччя і, як правило, трансливали події, факти та образи відомих людей під гумористичним кутом. Проте з розвитком багатожанровості мальованих історій, внутрішній зміст та форма поняття «комікс» перестала визначати це явище тільки з аспекту кумедності та гумористичності. Поява таких комікс-жанрів, як супергероїка, горор та детектив додала мальованим історіям більш серйозний характер, та сприяла створенню більш загального та формального визначення цього

феномену у багатьох країнах світу. Наприклад в іспанській мові коміксом називають «historieta gráfica» – історія в картинках. Китайське «льянхуанхуа» і японське слово «манга» означають приблизно те ж саме, що і французьке «bande dessinée» - «розмальована смужка» і є визначенням коміксу свого географічного регіону.

Саме тлумачення терміну «комікс» науковці розглядають з двох основних підходів: у першому випадку теоретики базуються на визначенні зі сторони взаємодії вербальних та невербальних компонентів, з іншої – співвідношення окремих панелів та малюнків з текстовою складовою мальованих історій. Проте найбільш загальнопоширене визначення належить С. МакКлауду, в якому автор стверджує, що комікс – це «суміжні малюнки та зображення, вибудовані у певний наратив для передачі певної інформації та/або виклику у читача емоцій та естетичного почуття».

З активним розвитком сучасних технологій та засобів масової комунікації з'являється новий формат мальованих історій, який створений з урахуванням специфіки розповсюдження і ознайомлення інформацією в мережі інтернет. Такий формат мальованих історій отримав термін «веб-комікс». Головною специфікою цього напрямлення є те, що відкритий простір соціальних мереж дозволяє ознайомитись з коміксом майже всім бажаним, окрім тих випадків, коли автор випускає комікс на закритих платформах, на які потрапити можна лише придбавши комерційну підписку або купуючи, безпосередньо, сам доступ до мальованих історій. Випуск веб-коміксу не потребує значних фінансових вкладень, а художник коміксів виступає і як автор та сценарист одночасно, на відміну від друкованого формату, де створенням мальованих історій займається ціла команда людей.

На сьогоднішній день все частіше серед українських молодих науковців та дослідників у галузі коміксології можна почути таке поняття як «мальюпис», що представляє собою своєрідний відповідник американському

терміну «комікс». Наприклад, в українському видавництві світового бестселеру Ренді Данкана та Метью Сміта «Світ коміксів» перекладач Денис Скорбатюк використовує саме цей термін для визначення терміну «комікс». 17 вересня 2021 року на щорічному книжковому форумі «BookForum» у Львові відбулося обговорення українських коміксів та, зокрема, загального використання та закріплення терміну «мальопис» у розумінні коміксів, оскільки, за словами Микити Янюка, «це є однією з частин ідентифікації українського культурного простору».

У сьогоднішні питання термінологічного аспекту мальованих історій залишається відкритим, оскільки дослідники та науковці розглядаються цей феномен з різних підходів та визначень. Якщо в США комікс протягом ХХ в. був насамперед частиною індустрії розваг та на початку свого існування базувався на гумористичних і комічних напрямленнях, то поява мальопису в Європі та Азії з середини минулого сторіччя одразу розвивалась під аспектом нового виду мистецтва, що сприяло створенню чіткого та зрозумілого терміну мальованих історій. В українському науковому просторі термінологічний аспект мальованих історій тільки починає свій шлях існування та зосереджує увагу на терміні «мальопис», яке вже сьогодні починає все частіше зустрічатись серед літературних та наукових вітчизняних робіт.

Джерела та література

1. МакКлауд С. Понимание комикса. Невидимое искусство/ Макклауд С.; Kitchen Sink, 1993. 216 с.
2. Космацька Н. В. Структурно-функціональні особливості мови французьких коміксів: автореферат / Космацька Н. В.; - Київ, 2012. 19 с.
3. Данкан Р., Сміт М., Левіц П. Сила коміксів. Історія, форма й культура Скорбатюк Д.; - Київ: ArtHuss, 2020. 512 с.

В'ячеслав Кудлай
Катерина Приходько
м. Маріуполь

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИЙМАЛЬНОЇ КОМІСІЇ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Інтеграція України до європейського освітнього простору та сучасні виклики пандемії COVID-19 вимагають застосування інноваційних підходів до організації системи інформаційної діяльності закладу вищої освіти, що сприятиме ефективній комунікації всіх учасників освітнього процесу. Світові експерти застерігають про можливі наслідки скорочення світового ВВП на 5–15% у зв'язку з впливом на світову економіку коронавірусу, що серйозно вплине на доступність вищої освіти. Зокрема, щоби повернутися університетам до показників контингенту 2019 року може знадобитися щонайменше 5 років [1]. Для приймальних комісій ЗВО такі наслідки пандемії обумовлюють потребу в комплексній мобілізації усіх комунікативних ресурсів у роботі з потенційними вступниками, в той же час, власне інформаційна діяльність у ЗВО має спиратися на використанні можливостей гнучких електронних системи керування документаційними процесами. Важливість процесу діджиталізації комунікаційних процесів для ЗВО обумовлюється специфікою його документопотоків, значна частина яких знаходиться поза межами служби діловодства, разом з тим вони є важливим фактором забезпечення успішної роботи приймальної комісії [2].

Правильно організована інформаційна діяльність, технологія керування документаційними процесами в приймальній комісії ЗВО дозволяє економити часові, фінансові, трудові ресурси на опрацювання, створення, зберігання, обіг документованої інформації між структурними підрозділами ЗВО, із

зовнішніми установами та вступниками. Система електронного документообігу є тією інноваційною технологією, що здатна суттєво оптимізувати систему управління ЗВО.

Розглянемо особливості інформаційної діяльності приймальної комісії ЗВО на прикладі Маріупольського державного університету (надалі - МДУ). Приймальна комісія є робочим органом Маріупольського державного університету, який утворюється для організації прийому вступників [3].

Діяльність приймальної комісії регламентувалася чинними нормативно-правовими актами та положеннями відповідно до яких щороку затверджуються склад приймальної комісії та Правила прийому до МДУ, що перед новим календарним роком обов'язково вносяться до ЄДЕБО. Також важливою складовою інформаційної діяльності приймальної комісії є внесення в ЄДЕБО бюджетних конкурсних пропозицій у визначені Умовами прийому терміни.

Формування та затвердження пакету документів для проведення вступної кампанії, а саме: складу предметних, фахових, апеляційних та відбіркових комісій та програм підготовки до вступних випробувань для вступу на бакалаврські, магістерські та PhD програми відбувається відповідно до «Положення про приймальну комісію МДУ» за три місяці до початку подання заяв. На сайті МДУ у розділі Абітурієнту оприлюднюються зазначені програми вступних іспитів та співбесід [4].

З 2020 року додатковим напрямом інформаційної діяльності стало укладання двох типів договорів, розроблених МОН України: договір про навчання у закладі вищої освіти та договір про надання платної освітньої послуги.

У зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції для безпечної роботи приймальної комісії здійснюються протиепідемічні заходи щодо дотримання санітарних вимог.

Відповідно до Умов прийому на стендах приймальної комісії розміщуються оновлені кваліфікаційні характеристики освітніх програм, вартість навчання, правила прийому до МДУ, розклад вступних випробувань.

Консультаційний центр при приймальній комісії надає допомогу вступникам під час створення електронних кабінетів, внесення заяв в електронній формі, завантаження необхідних документів тощо.

Підготовка до вступної кампанії у МДУ щороку розпочалася із затвердження плану профорієнтаційної роботи МДУ на навчальний рік, головною метою якого посилення конкурентоспроможності університету в умовах глобальної кризи.

Відповідно до Плану та внесених у зв'язку з пандемією корективів реалізуються різноформатні заходи, здебільшого в онлайн форматі, зокрема, онлайн-конференції для абітурієнтів та їхніх батьків.

Для більш зручного ознайомлення абітурієнтів з вимогами вступу відповідальний секретар приймальної комісії МДУ щороку особисто розробляє презентації Правил прийому на 1 курс та ОС магістр із зазначенням основних термінів та нововведень вступної кампанії.

Фахівці з профорієнтації щоденно відповідають на електронні листи від вступників, надають консультації та роз'яснення доступними каналами комунікації.

Спільно із Комунальним закладом «Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів №52 Маріупольської міської ради Донецької області» в межах вступної кампанії працюють освітні центри «Донбас-Україна» та «Крим-Україна», що забезпечують політику освітньої реінтеграції молоді з ТОТ та лінії зіткнення.

Доведення актуальної інформації для вступників з тимчасово окупованої території про можливості здобуття вищої освіти відбувається через оновлення даних про діяльність МДУ та освітніх центрів «Донбас-

Україна», «Крим- Україна» на сторінці Центру у Facebook та залучення студентів, які вступили за спрощеною процедурою для популяризації української освіти.

Суттєвим чинником для подальшого формування вмотивованого контингенту здобувачів вищої освіти МДУ є впровадження Стратегії залучення абітурієнтів на 2021 - 2023 роки. Змістом стратегії є завдання з ефективного використання наявних ресурсів для досягнення основної мети, для реалізації стратегічних цілей та виконання поточних завдань, застосування індикаторів та показників, на основі яких можна перевірити виконання стратегічних цілей.

Відповідно до закладених у Стратегії завдань відділом інформації та зв'язків з громадськістю МДУ проводиться робота над створенням серії ознайомчих відеороликів для потенційних вступників та рекламних матеріалів за участю першокурсників щодо свідомого вибору МДУ для здобуття вищої освіти, приймальною комісією наповнюється контент створених сторінок «Вступник МДУ» у соціальних мережах, зокрема, Фейсбук та Інстаграм.

Найбільшим затребуваним продуктом інформаційної діяльності приймальної комісії МДУ серед абітурієнтів та їхніх батьків є вкладка «Абітурієнт» сайту МДУ, в якій висвітлюється актуальна інформація щодо перебігу вступної кампанії: затвержені обсяги державного замовлення, рейтинг вступників, списки рекомендованих до зарахування, накази про зарахування, програми вступних випробувань, розклад вступних випробувань, результати вступних іспитів тощо.

Отже, розглянутий досвід інформаційної діяльності приймальної комісії МДУ демонструє активне застосування інформаційно-аналітичних підходів до комунікативних процесів, що, зокрема, передбачає наявність компетенцій

інформаційних аналітиків для забезпечення якісної роботи працівників підрозділу.

Джерела та література

1. Marginson S. Global HE as we know it has forever changed // Times Higher Education. 26 March 2020. URL: <https://www.timeshighereducation.com/blog/global-he-we-know-it-has-forever-changed>.
2. Стратегічний план розвитку Маріупольського державного університету на 2021–2025 роки. URL: http://mdu.in.ua/index/msu_2012/0-77.
3. Положення про приймальну комісію Маріупольського державного університету. URL: http://mdu.in.ua/Dokumenty/pidrozdiily/polozhennja_pro_prijmalnu_komisiju_mdu.pdf.
4. Для абітурієнта: сторінка офіційного сайту МДУ. – Режим доступу: http://mdu.in.ua/index/dlja_abiturienta/0-9.

Марйам Фаражалла

Наук. керівник – к. н. із соц. ком. Вдовіна О.О.

м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ФАКТОР ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Використання сучасних інформаційних технологій у діяльності організацій – важливий фактор підвищення ефективності їх роботи. Ґрунтовно розроблене інформаційне забезпечення прискорює швидкість та якість роботи організації, а також підвищує рівень конкурентноспроможності. Впровадження інформаційного забезпечення на підприємстві надає низку переваг у вигляді: заощадження грошових та часових витрат, зменшення

вартості обслуговування, зменшення вимог до обробки даних, покращення якості інформаційних даних, збільшення продуктивності організації, удосконалення і форсування обслуговування, поліпшення контролю, опанування новітніх виробничих можливостей тощо. Окрім цього, з його допомогою легше вирішувати питання пов'язані з прийняттям обґрунтованих управлінських рішень, узгодженням дій менеджерів, створенням інформаційних систем, орієнтованих на взаємодію із зовнішнім середовищем [1; 2, с.176].

У системі інформаційного забезпечення виділяють три складові, які безпосередньо впливають на розвиток підприємницької діяльності [3]. Перша – інформаційні ресурси, тобто систематизована інформація, дані, знання, відомості, головна мета яких задовольняти інформативні потреби користувачів. З досягненням цієї мети, споживач, як правило, продовжує користуватись послугами вже апробованої організації, що у свою чергу впливає на дохід та позитивний імідж компанії. Крім того, такі дані можуть застосовуватись для прийняття рішень та певних змін на підприємстві; підвищити продуктивність праці.

Друга складова – інформаційні технології, тобто сукупність методів і засобів збирання, накопичення, обробки, реєстрації і доведення до споживача необхідної інформації за допомогою обчислювальної техніки. З їх застосуванням, підприємства можуть скоротити час виробництва і відповідно вартості товару (наприклад, при використанні ІТ для створення моделей виробу); чи зорганізувати діяльність за допомогою бази даних; або ж отримати необхідні відомості. Третя – технічні засоби та програмне забезпечення. Під технічними засобами розуміються всі використовувані разом з програмним забезпеченням пристрої. Програмне забезпечення являє собою сукупність програм і програмних документів, необхідних для експлуатації цих програм. З їх використанням, підприємство має можливість

полегшити та пришвидшити певні види робіт, освоїти нові види діяльності чи розширити межі наявних тощо.

Отже, підсумовуючи вище викладене, можемо зробити висновок, що інформаційне забезпечення підприємства – необхідна умова успішності організації, що визначена реаліями сьогодення. Використання сучасних інформаційних технологій є важливим фактором підвищення ефективності роботи підприємства на всіх етапах його діяльності.

Джерела та література

1. Онопко А. С., Жигалкевич Ж. М. Застосування інформаційних технологій в управлінні підприємством. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22560/1/2017-11_2-18.pdf (дата звернення: 22.10.2021).

2. Пономаренко В.С. Інформаційні системи і технології в економіці: посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Академія, 2002. 544 с.

3. Денисенко М.П., Колос І.В. Інформаційне забезпечення ефективного управління підприємством. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/22141/1/Kolos-2006-2.pdf> (дата звернення: 23.10.2021).

Єгор Філоненко

Наук. керівник – к. н. із соц. ком. Вдовіна О.О.

м. Полтава

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Становлення і розвиток ринкових відносин в економіці України обумовлюють необхідність удосконалення механізму управління підприємствами, орієнтації системи менеджменту на ринкові умови господарювання, здатності швидко й гнучко реагувати на зміни в навколишньому середовищі та всередині підприємства. Це зумовлює тенденції щодо формування управління на маркетингових засадах, що, в свою чергу, спонукає керівників підприємств до використання відповідного інструментарію в управлінні [1]. Маркетингова діяльність має всебічний та вичерпний характер і охоплює значно більше коло питань. Підприємства, які не використовують маркетинговий підхід у своїй діяльності, ризикують втратити власні позиції на ринку, адже без його постійного та системного аналізу, передусім покупців і конкурентів, не можливо вчасно реагувати на зміни та коливання попиту споживачів, їх смаки та вподобання, динаміку цін тощо. Система маркетингу знаходиться в постійній взаємодії з зовнішнім середовищем (конкурентами, партнерами, клієнтами, органами державної влади та управління). Для розкриття змісту маркетингу в системі управління, виділимо його основні завдання та функції (рис. 1). Формування маркетингу в системі управління підприємством передбачає наявність знань із основ потреб ринку, процесів виробництва, фінансово-господарських операцій, соціально-економічних принципів управління підприємством тощо [2, с.266]. Пошук і обґрунтування

основних чинників, що впливають на систему управління підприємством та напрямів формування комплексної системи управління на основі маркетингу на підприємстві – є пріоритетним завданням кожного управлінця.

Рис. 1. Зміст маркетингу в системі управління підприємством

Реалізація концепції маркетингового менеджменту в умовах конкретного підприємства можлива за допомогою практичного впровадження і застосування комплексної системи управління на основі маркетингу [3]. Таким чином, можемо зробити висновок, що маркетингове управління діяльністю підприємства сприяє процесу аналізу, розробки та втілення в життя заходів, спрямованих на встановлення, укріплення та підтримку взаємовигідних відносин з покупцями; забезпечує можливість організації діяльності підприємства на принципах оптимального використання наявного потенціалу та отримання найбільшого прибутку з урахуванням задоволення потреб споживачів.

Джерела та література

1. Курбацька Л. Маркетинг в системі управління підприємством. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3389> (дата звернення 20.09.2021).
2. Курбацька Л.М., Кожушко І.Г. Використання маркетингу в управлінні підприємством. *Збірник наукових праць*. Випуск. 16. Том 3. Кам'янець-Подільський. ПДАТУ. 2008. С. 266 – 268.
3. Ковбас І.М. Управління аграрним підприємством на основі маркетингу. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Inek/2012_7/218.pdf (дата звернення 20.09.2021).

Юлія Чепелюк

Наук. керівник – д.пед.н., професор Поплавський М. М.

М. Київ

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: PRO ET CONTRA

У сучасному світі медіа-революція не просто охопила практично всі сфери життя, а надала нові інструменти комунікації для залучення громадськості в різні види діяльності. Інтернет, соціальні мережі, платформи для зберігання та обміну даними дали поштовх до стрімкого розвитку й публічної дипломатії, яка, зберігши традиційні види взаємодії учасників міжнародних відносин, сьогодні включає і заохочує участь громадян у політиці, масові рухи і спілкування між людьми. Саме інформаційні та інші передові технології актуалізували питання про зміну механізмів впливу на зовнішню аудиторію і трансформували поняття «стратегічна комунікація». Ці

два терміни – «публічна дипломатія» і «стратегічна комунікація» – іноді вживаються як синоніми, проте між ними є принципова відмінність. Стратегічну комунікацію, або, інакше кажучи, реалізацію уявлень та ідей в чіткій відповідності з державною політикою, навряд чи можуть здійснювати недержавні та самостійні суб'єкти публічної дипломатії, що є акторами світової політики. Це ставить питання, по-перше, про міру усвідомленості недержавними структурами особливостей формування образу держави за кордоном, і, по-друге, про можливість регулювання їх діяльності, оскільки стратегічна комунікація однозначно передбачає наявність ідеї цілісного образу, комплексу заходів, скоординованої діяльності, ієрархічності відносин між усіма акторами дипломатії. Стратегічна комунікація включає в себе не тільки публічну дипломатію (цілеспрямована міжнародна та іноземна діяльність держави через підконтрольні або фінансовані нею установи та організації щодо здійснення інформаційного впливу на думку і поведінку населення зарубіжних країн у контексті її зовнішньополітичних національних інтересів [1, с. 33]), а й зв'язки з громадськістю (залучення громадянського суспільства через засоби масової інформації для своєчасного, точного, оперативного та активного інформування громадськості про політику і діяльність держави), інформаційні (сплановані заходи, спрямовані на суспільно-політичну комунікацію суспільства з метою схвалення управлінських рішень та/або вчинення дій в інтересах суб'єкта впливу [2, с. 75]) і психологічні операції (складова інформаційних операцій, заходи яких плануються, організовуються та здійснюються до початку, під час і після конфліктів різного ступеня інтенсивності [3, с. 68]). Таке розуміння стратегічної комунікації включає публічну дипломатію як інструмент впливу держави на зовнішню аудиторію і водночас суперечить уявленням про використання «м'якої сили». Публічна дипломатія, таким чином, все більше стає невід'ємною складовою мережевоцентричної гібридної війни, в якій

інформаційний вплив на опонента/супротивника стає визначальним [4, с. 66]. Саме явище інформаційного впливу багато в чому є новим, але все ж воно не є новою публічною дипломатією в тому розумінні, яке почало формуватися на основі використання в публічній дипломатії «м'якої сили».

Публічна дипломатія останнім часом асоціюється й з брендингом держави. Термін «національний брендинг» увів незалежний радник з питань побудови національного бренд-іміджу держави С. Анхольт, який був переконаний, що публічна дипломатія є частиною національного брендингу – того, як нація позиціонує себе за кордоном [5]. Тобто, за С. Анхольтом, публічна дипломатія – це зв'язки дипломатів із суспільством. Однак при такому розумінні публічної дипломатії діяльність її недержавних акторів виявляється поза межами останньої. Утім, саме музеї, театри, університети, структури бізнесу та ін. мають безпосереднє відношення до формування бренду держави. Створення бренду не передбачає діалог, тоді як публічна дипломатія орієнтована на безпосередню взаємодію представників офіційних структур і недержавних «провідників» та акторів з представниками зарубіжних країн.

Таким чином, розповсюдження інформаційних технологій і їх доступність, становлення інформаційного суспільства загалом, спричинили істотні зміни в інформаційній політиці держав стосовно зарубіжної аудиторії, яка не просто зростає кількісно, а стала більш диференційованою, а діапазон засобів впливу на неї значно розширився. Державна політика у сфері міжнародної комунікації включає сьогодні, крім публічної дипломатії, стратегічну комунікацію, створення національного бренду, а також ряд інших напрямів. Це величезний соціально-гуманітарний ресурс держави, важливість якого зростає в міру збільшення в світі уваги до людини та її потреб.

Під публічною дипломатією логічно розуміти таку державну комунікацію із закордонною аудиторією, яка, по-перше, ґрунтується на

створенні привабливого образу країни, тобто на концепції «м'якої сили», а по-друге, яка орієнтована на політичну сферу і при цьому передбачає діалог. Через включення в реалізацію державної політики у сфері міжнародної комунікації недержавних гравців сьогодні нерідко відбувається дублювання діяльності офіційних структур, проведення заходів та кампаній на свій розсуд та інші деструктивні моменти в діяльності різних акторів однієї країни. Тому вести мову про стратегічну комунікацію за таких умов вкрай складно. Щоб зменшити подібні негативні ефекти, необхідні дослідження діяльності недержавних акторів (перш за все, акторів, а не лише «провідників») публічної дипломатії, а також звернення особливої уваги на її офіційні канали, зокрема проведення брифінгів для журналістів різними державами, особливості взаємодії із зовнішньою аудиторією за допомогою сайтів, соціальних мереж тощо. Очевидно, що ця предметна сфера повинна більшою мірою, ніж це спостерігається сьогодні, привертати увагу дослідників не лише світової політики і міжнародних відносин, а й фахівців інформаційної сфери.

Джерела та література

1. Нестерович В. Ф. Іноземне мовлення США у системі американської публічної дипломатії. *Віче*. 2016. № 7–8. С. 32–36.
2. Панченко В. М. Інформаційні операції в системі стратегічних комунікацій. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4 (41). С. 72–79.
3. Сорокати М. І., Білаш О. В. Сучасна війна: гуманітарний аспект. Матеріали наук.-практ. конф. ХНУ ПС ім. І.Кожедуба, 31 травня – 1 червня 2018, м. Харків. Харків, 2018. С. 67–70.
4. Феськов І. В. Основні методи ведення гібридної війни в сучасному інформаційному суспільстві. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 66–76.

5. Anholt S. Public Diplomacy and Place Branding: Where's the link? *Place Branding*. 2006. № 2. P. 271–275. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1057/palgrave.pb.6000040.pdf>

Карина Шімон

Наук. керівник – д.і.н., професор Передерій І. Г.

м. Полтава

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ M.E.DOC У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Будь-яке підприємство, організація, фірма не можуть функціонувати без документації. Саме документи відображають діяльність, регламентує бізнес-процеси, технологічні процеси та контролює їх результати, утворюючи систему документообігу.

Для багатьох сучасних підприємств характерною є проблема оптимізації документообігу. Для вирішення цього питання можливе за рахунок використання інформаційних технологій для створення систем електронного документообігу. В основі систем електронного документообігу лежить концепція безпаперової технології, суть якої – подання, передача й одержання інформації в електронному вигляді, відмова від обороту паперових документів. Інформація в електронному вигляді більш динамічна, ніж на паперовому носії [1].

Єдиного державно зафіксованого визначення поняття «системи електронного документообігу» в Україні немає. В загальному вигляді система електронного документообігу (СЕД) розглядається як автоматизована

система управління потоками документів для забезпечення ефективності бізнес процесів підприємства.

На ринку програмного забезпечення для автоматизації електронного документообігу існує безліч систем. Серед найбільш відомих можна виділити: «М.Е.Дос», «БОСС-Референт», «ДЕЛО», «Евфрат-документооборот», OPTiMA-WorkFlow, «Megapolis.Документооборот», Lotus Notes, «Documentum», кожна з яких має своє відповідне функціональне призначення [2].

При виборі системи електронного документообігу необхідно спиратися на ряд критерій. Серед яких: мета запровадження СЕД, зручність та простота у користуванні програмою, структура та масштаб організації, рівень підготовки власних ресурсів, безпечність та захищеність, розподіленість та модульність. Так, для великих компаній слід обирати систему з гнучкими налаштуваннями та можливістю архівувати велику кількість інформації; невеликим організаціям достатньо буде простої вузькопрофільної системи.

Україна має чіткий курс розвитку інформаційного забезпечення, вона визнана новим центром для розвитку штучного інтелекту. Основним напрямком зацікавленості на ринку є розвиток програмного забезпечення. На сьогодні українські розробники можуть з великим успіхом представляти свої програмні продукти на світовому ринку. Одним з таких продуктів може бути чи не найпростіша у використанні програма для роботи з різними типами документів в електронному вигляді – М.Е.Дос.

Своєю зростаючою популярністю програма М.Е.Дос зобов'язана ряду важливих особливостей, які вигідно виділяють цей продукт із безлічі інших:

- програма забезпечує максимальну автоматизацію документообігу та звітності, без залучення додаткового стороннього ПЗ;
- використовується шифрування електронного підпису, що забезпечує високий рівень інформаційної безпеки;

- документообіг контролюється на всіх проміжних етапах;
- сучасний приємний інтерфейс - комфортний для роботи і інтуїтивно зрозумілий;
- зменшення адміністративних витрат підприємства, а також економія робочого часу при оформленні документації;
- повна відповідність бланків до чинного законодавства, із систематичною актуалізацією бази;
- висока надійність ПЗ, гарантована високим професійним рівнем авторів програми і оперативною технічною та інформаційною підтримкою;
- підвищення кваліфікації та отримання корисної інформації в одному пакеті послуг, що поставляється з програмою Медок.

Для встановлення та ефективного функціонування програми «М.Е.Дос.» розробники рекомендують наступну конфігурацію комп'ютера:

- процесор Pentium - з тактовою частотою (1,8 - 2) ГГц та швидший (багатоядерний - від 1,6 ГГц та швидший);
- оперативна пам'ять - не менше, ніж 2 Гб;
- не менше 1,5 (3) Гб вільного місця на жорсткому диску;
- пристрій для читання USB-накопичувачів;
- кольоровий графічний дисплей (розподільна здатність 1024 x 768);
- маніпулятор типу миша.;
- доступ до поштового серверу та мережі Інтернет [4].

Система електронного документообігу М.Е.Дос має ряд переваг, що допоможуть з легкістю та впевненістю підвищити конкурентний рівень організації. Основною перевагою програмного комплексу М.Е.Дос, порівняно з іншими засобами автоматизації документообігу є наявність повного циклу роботи з документацією, починаючи зі створення і подання до відповідних звітних органів і закінчуючи отриманням підтверджень про її якість [5].

З'ясовано, що будь-яке підприємство прагне збільшити прибуток. Одним із способів такого збільшення є модернізація інформаційно-технічної бази підприємства. Упровадження системи електронного документообігу М.Е.Дос з легкістю допоможе досягти цього.

Джерела та література

1. Золотарьова І. О., Бутова Р. К. Автоматизація документообігу: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2008. 156с.
2. Матвієнко О., Цивін М. Основи організації електронного документообігу: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 112 с.
3. Посібник користувача «М.Е.Дос».URL:
<https://www.softcom.ua/ua/medoc/support/manual.php>
4. Гострик О. М., Соловйова В. В. Управлінські інформаційні системи: навч. посіб. Кривий Ріг: Типографія «Айс Принт», 2018. 173 с.

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАХИСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ
ВІЙНИ**

**Ruslan Hula, PhD
hab.(History), Professor
Petro Kvitkin, PhD
(Philosophy), Professor,
Ivan Kozhedub Kharkiv
National Air Force University**

**PRIVATE MILITARY COMPANY'S VS TERRORISTIC ARMY'S IN
HYBRID WAR / КОНЦЕПЦІЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ВІЙНИ В
ПАРАДИГМІ ГІБРИДНОГО ПРОТИСТОЯННЯ (ЗА ДОСВІДОМ
ЛОКАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ ХХІ СТ.)**

Abstract. The modern world is entering the stage of wars of a new generation, the main goal is not so much the physical destruction of the enemy's military forces as the achievement of the political goals of the war without the use of mass armies. Military science recognized the collapse of the concept of total war through the realization that the continued widespread use of weapons of mass destruction against armies and peoples. The experience of local conflicts in Syria, soda of Ukraine, Nagorno-Karabakh testifies to the fundamental new vision of the role of the human factor in hostilities. Active use of persons without the official status of combatants is becoming an objective reality of our time. Increase in the share of the criminal contingent during local military conflicts makes significant adjustments to the development of modern military science. A private military

company (PMC) is a private company providing armed combat or security services for financial gain.

Keywords: *local conflict, criminality, military theory, hybrid war, private military company (PMC).*

Dynamic changes of the world have global character [1]. The essence concept of modern war change absolutely. In sphere of science discourse include new theories, terms and notions. These are notions hybrid, terroristic, network-centrum wars et cetera [2].

The modern period development of historical process represents paradoxical picture. Economical component is dominical sigh any war. Using massive cheap human contingent is the objective reality of our time. This situation form principal new content war terroristic war.

The essence term “terroristic war” includes two components:

1. Lower living standards in hostile country. This provides to form many instability points and support extremist’s moving’s. This determines lowering the cost of terrorists.

2. The formation situation of religious or ethnic enmity. The providing organization terrorists with weapons. We see this in Ukraine

We have paradoxical situation. Terrorists cannot win. But they haven’t this aim. Aim of terroristic war is permanent war, chaos, constant instability, constant economic crisis in country. But any country cannot to defense own population in this war with terrorists. Any state cannot defense more two cities from terrorists.

An essence terroristic war in destroy the state as economic power. Terroristic war recognizes the existence of country only in unbalanced destroyed forms.

A social base of terroristic army’s very different and controversial. We cannot to define main dominical contingent. But we can recognize dominant role of criminals at the beginning of creation terroristic formations [3]. Let’s remember

that using criminals in wars was in all states in all periods of historical development. For example, leadership of the USSR used potential of criminals in the Red Army in the Second World War. Today using criminals in irregular formations on the Donbass is reality our time. This help to solving two tasks. The first is solving of problem quantity troops. The second is destroying criminals in combat actions.

Characteristically that these military units have status irregular formations. These irregular formations cheap, massive, efficient. Thousands non-professional terrorists are cheaper than one military professional. These terroristic units use guerrilla tactics. There the main task block enemy with help guerrilla methods. Terrorists are at war on territory that they know.

Actions of regular army in local conflicts give more negative examples than positives. Attempts regular army of the Russian Federation in Syria unblock hostile territories with terrorists be unlucky. It all ended in the destruction of cities. Experience obtained based analysis combat actions in Afghanistan, Syria, Ukraine defines leading positions irregular forces [4].

Terrorists more wide and effective using irregular tactics.

These are armies' officially have not sponsors but all them know. These armies' have not legal status. Factually terroristic formations cannot be objects of law. But they wide uses mistakes in international law. For example, irregular military formations in Donbass on international conventions cannot be to recognize as terroristic formations. An international law believes there as insurgents.

So we have real problem of neutralization terroristic formations.

We believe that effective form in destroy terrorist army is using private military company.

The military-political leadership of Ukraine must recognizes the existence private military companies as objective reality our time. A private military

company (PMC) is a private company providing armed combat or security services for financial gain [5].

The main tasks PMC:

1. Providing instructors for preparation of territorial defense forces.
2. Providing professional military mans for support and security. Military training of opposition armed groups.
3. Participate in special operations in enemy territory.
4. Participate in organization color revolutions and change of government.

The services and expertise offered by PMCs are typically similar to those of governmental security, military or police forces. But these most often use on a smaller scale. PMCs often provide services to train or supplement official armed forces in service of governments. Also they can be used by private companies to provide bodyguards for key staff or protection of company premises, especially in hostile territories. But, members PMC in a war zone could be considered unlawful combatants, on to the Geneva Conventions. So law status terrorist army and PMC can be defining as same unlawful.

Using PMC in combat actions has become a world practice. But not all actions of PMC achieve of success. For example, actions PMC of the USA in Venezuela and actions Russian PMC “Wagner” in Belarus was no give result. But in most combat actions in local conflicts to takes part members PMC.

Developing military theory and practice in the postmodern era requires unconventional decisions. This is especially true for Ukraine in the context of a hybrid war with the Russian Federation. PMC can help in solving of this problem using asymmetric actions against terrorist illegal groups.

Inference. Today the terrorist army problem has not depth scientific understanding. The question using terrorist army and PMC in local military conflicts has openness and ambiguity character. Forecasting of military success as

terrorist army so and PMC cannot have high guarantees. But their using is objective precondition for development of the military science.

Literature

1. Гула Р., Дзьобань О., Передерій І., Павліченко О., Філь Г. Інформаційна війна: соціально-онтологічний та мілітарний аспекти. Монографія. К. : Каравела, 2020. 288 с.
2. Скоков В.В. Война по лекалам сирийського конфлікту. Електронний ресурс:
<https://www.facebook.com/profile.php?id=100006520713103>
3. Van Creveld M. The Transformation of War: The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz. Free Press, 1991. 272 p.
4. Afganistan: una guerra «subcontratada». «BBC Mundo». 5. 12. 2009.
5. "The Circuit Magazine – For Security & Protection Specialists". Circuit Magazine. Archived from the original on May 6, 2018. Retrieved May 6, 2018.

Юлія Бойко

Наук. керівник – д. і. н., доцент Ковальська Л.А.

м. Вінниця

РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ІНІЦІАТИВ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Використання соціальних мереж як інструменту реалізації суспільних процесів й ініціатив та формування відносин у суспільстві на сьогодні становить вагомим дослідницьке теоретичне та практичне значення. Дану проблему розглядали багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, Д. Шулер, Є. Пілат, А. Готун, О. Маліс, П. Дея та інші. Найавторитетнішим

дослідником цього питання вважають М. Кастельса. На його думку онлайн мережі стають формами «спеціалізованих спільнот», тобто формами комунікабельності, побудованих навколо специфічних інтересів [2].

Однією з вагомих робіт у дослідженні взаємодій суспільства та соціальних мереж є праця Д. Шулера та П. Дея «Формування мережевого суспільства». У ній простежено мережеві тактики та наведено детальне пояснення механізмів впливу мереж на громадянське суспільство, форми демократії та їх взаємодію з мережевими технологіями на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій. Подібні питання розглядали також дослідники Дж. Барлоу, Е. Камерон, П. Тейлор, Дж. Фаулер. Ще одним прикладом дослідження мережевих продуктів є праця С. Даниленка, у якій описано політичний та революційний потенціал соціальних мереж та їх національний сегмент, зазначено їх місце у розрізі соціально-політичної галузі.

Серед вітчизняних науковців значну увагу питанням становлення практик громадянського суспільства в умовах інформатизації приділяв В. Буряк. Автор виділив позитивні сторони розвитку соціальних мереж та вказав ризики, пов'язані зі збільшенням функцій соціальних мереж у сучасному суспільстві [1].

На сьогоднішній день соціальні мережі являють собою неповторну платформу для різних груп, об'єднуючи їх на основі спільних інтересів. Соціальні мережі передбачають появу нових типів взаємодій в межах добровільних та волонтерських асоціацій для розв'язання суспільних потреб, що свідчить про формування громадянського суспільства. Характеризуючи формування громадянського суспільства в Україні, можна констатувати, що збільшення кількості громадських організацій не пов'язане з безпосереднім збільшенням рівня громадянської активності в країні. Спалах цієї активності є наслідком подій Євромайдану та війни на Сході. Ці події продемонстрували

значний рівень взаємодії та самоорганізації громадян, їх координації за допомогою соціальних мереж та вторинну роль офіційно зареєстрованих громадських організацій і політичних партій [4].

Функціонування мережевих додатків допомагає горизонтальній структуризації суспільних відносин. Соціальні мережі все частіше стають відображенням громадянської активності, оскільки являють собою канал комунікації та поширення інформації. Як наслідок подій Євромайдану та війни на Донбасі активізувався волонтерський рух. Згідно з даними GfK Ukraine, у листопаді 2014 року у 23 % українців був досвід волонтерства. На своїх сторінках у соціальних мережах учасники волонтерських об'єднань організовували збір коштів та надавали інформацію щодо їх реалізації.

Соціальні мережі впевнено посідають вагоме місце у інформаційному обміні, самоорганізації, формуванні іміджу держави або окремих публічних осіб тощо. Тим самим стають інформаційним відображенням громадянської активності. Через такі канали комунікації уможлиблюється поширення ідей, об'єднання однодумців у спільноти (віртуальні / реальні), організації заходів, координації зусиль [5]. Практично всі суспільно значущі процеси, події, явища залишають певний інформаційний відбиток у соціальних мережах. І навіть більше, сьогодні практично усі сфери життя суспільства перемістилися у віртуальну реальність, дублюючи звичні аспекти взаємодії громадян, використовуючи нові засоби комунікації та передачі / отримання інформації [3].

Повертаючись до питання подій на Сході України, діяльність у соціальних мережах розгорталася як задля допомоги постраждалим, так і для встановлення протидії інформаційній агресії зі сторони РФ. Однією із відомих у цій діяльності є група «Інформаційний опір». Під час окупації АР Крим його учасники виступили у ролі інформаторів користувачів соціальних мереж щодо ситуації на території конфлікту. Також було запущено сайт «ІТ

Толока», який мав на меті посприяти роботі молодих спеціалістів ІТ в налагодженні діяльності неурядових організацій. Діяльність таких соціальних груп у глобальній мережі неодмінно посприяє реалізації громадянських ініціатив, формуванню потужного суспільного фронту та рівня взаємодії громадян і державного управління [4].

Значенням інформаційних обмінів у соціальних мережах є інтерес аналітиків інформаційно-аналітичних структур, оскільки такі платформи відображають суспільні настрої. Різноманітні акції на платформі соціальних мереж були спрямовані на привернення уваги світової спільноти до проблем, що відбуваються в Україні. Тут позитивним є те, що в Україні створюється власний інформаційний простір, незалежний та незаангажований, що дозволяє сформувати об'єктивну громадську думку, убезпечити користувачів від цілеспрямованого маніпулювання. За допомогою соціальних мереж функціонують також й багато інших проєктів, які спрямовані на вирішення проблем без формального членства.

Популярність та зростання ролі соціальних мереж визначають такі їх складові як свобода, рівність та демократичність, відсутність кордонів та обмежень у комунікації. Користувачі соціальних мереж, незалежно від їх статків, посад або статусів, відчують себе вільними та рівними і таку систему взаємодії використовують для побудови спілкування та комунікації. Термін «соціальні мережі» сьогодні використовується для пояснення вебресурсів, які в інтернет просторі дозволяють презентувати свою точку зору і себе та здійснювати комунікацію з іншими, створювати власну сторінку та спілкуватися з різними користувачами, утворюючи мережі «друзів», «колег» та «однодумців» [2].

На фоні взаємодії нових інформаційно-комунікаційних та соціальних технологій, соціальні мережі надають можливість громадянам та громадським об'єднанням більш ефективно формувати та досягати

ефективного рівня комунікації. Поступово зростає рівень контролю діяльності владних структур та можливості реалізації громадських ініціатив. Можна констатувати той факт, що мережева комунікація призводить до збільшення активності суспільства країни та підвищує її роль при прийнятті рішень. За рахунок реалізації громадських ініціатив і за допомогою соціальних мереж відбувається віртуалізація комунікативного простору та створюється сприятливе середовище для формування потужного потенціалу громадянського суспільства та реалізації громадських ініціатив.

Джерела та література:

1. Буряк В.В. Глобальное гражданское общество и сетевые революции. Симферополь: ДИАЙПИ, 2011. 150 с.
2. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства. К.: НАН України, НБУ ім. В.І. Вернадського, 2013. 220 с.
3. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2014. 296 с.
4. Чуприна Л. Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив. URL: <https://cutt.ly/ITJqog3>
5. Ковальська Л.А. Комунікативні особливості функціонування документально-інформаційного ресурсу. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ, 2021. № 1. С. 27-34.

РЕКОМЕНДАЦІЇ,

ухвалені учасниками VI Міжнародної науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи»

Заслухавши й обговоривши доповіді на пленарному та секційних засіданнях, учасники дійшли до узгоджених висновків і рекомендують:

1. Практику проведення VI Міжнародної науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи» відзначити як позитивну, продовжувати її, розширюючи коло учасників, зокрема, залучаючи до участі іноземних партнерів.

2. Відзначити внесок учасників конференції у подальший розвиток теоретичних і практичних питань сучасного документознавства, інформаційної діяльності, соціальних комунікацій, інформаційної безпеки.

3. Науковій спільноті посилити увагу до теоретичних питань документознавства, інформаційної діяльності, соціальних комунікацій, інформаційної безпеки, продовжити практикувати дискусії у форматах круглих столів, семінарів, конференцій та на сторінках періодичних видань.

4. Уважати за доцільне рекомендувати закладам вищої освіти, що здійснюють підготовку документознавців та фахівців інформаційної діяльності, соціальних комунікацій, інформаційної безпеки продовжити розширення навчально-методичної бази за рахунок проведення досліджень та написання підручників, посібників.

5. Зважаючи на те, що важливою тенденцією сучасного суспільства є розбудова цифрової економіки, основою якої є використання цифрових інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах суспільної діяльності, конференція пропонує особливу увагу в практиці підготовки усіх фахівців

інформаційного профілю приділити формуванню у них професійних компетентностей, пов'язаних із навичками володіння новітніми інформаційними технологіями, серед яких головними є:

- здатність планувати, налагоджувати й підтримувати зв'язки з агрегаторами електронного контенту;
- уміння моделювати предметну галузь, розуміти принципи проєктування та функціонування проблемно-орієнтованих баз даних, семантичного вебу, вебсервісів і соціальних медіа;
- здатність оцінювати тенденції автоматизації інформаційних процесів та технологій, знати методи екстракції інформації з різних типів контенту;
- уміння використовувати системи прийняття рішень й здійснювати інтелектуальний аналіз даних;
- здатність оцінювати наслідки поцифрування документів, проєктувати, формувати та підтримувати цифрові архіви.

6. Звернути особливу увагу на розвиток і зміцнення міжнародної співпраці між науковими і навчальними закладами у сфері реалізації спільних проєктів, наукової, дослідницької та освітньої діяльності, обміну науковцями, викладачами і студентами.

7. Конференція пропонує Міністерству освіти і науки України та Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти, вітчизняним закладам вищої освіти запозичити досвід європейських університетів, ураховуючи ключові тенденції розвитку глобального комунікаційного простору, а саме: стрімку диверсифікацію асортименту онлайн-інформаційних продуктів та послуг, що спричиняє розширення спектру спеціалізацій інформаційних фахівців; персоналізацію користувацьких інтерфейсів та сервісів на основі технологій адаптивного контенту;

електронну конвергенцію документокомунікаційних структур суспільства (видавництв, бібліотек, архівів, інформаційних агенцій), розширити спектр популярних спеціальностей та спеціалізацій (освітніх програм) підготовки кадрів інформаційного профілю інформаційних фахівців таких популярних напрямів, як «Архітектура інформації» (теорія візуальної комунікації та артдизайн, вебдизайн мережних ЗМІ); «Цифрові публікації та мережі» (інтернет-провайдинг, електронні видавництва та книжкові магазини, цифрові бібліотеки, архіви, репозитарії); «Контент-менеджмент та інженерія знань» (семантичний веб, адаптація мобільного контенту під різні категорії користувачів).

8. Учасники конференції рекомендують вітчизняним музеям, бібліотекам та архівам далі розвивати започатковану практику популяризації електронного доступу до власних інформаційних ресурсів як доповнення до безпосередніх відвідувань цих закладів культури та спосіб поширення знань про культурну та історичну спадщину, яка в умовах пандемії набула особливої актуальності та значущості.

9. Узяти до відома інформацію, викладену в доповідях учасників, та рекомендувати тези заслуханих доповідей до друку в окремому збірнику матеріалів конференції.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Андрущенко Іванна Іванівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 401-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Безклуба Анастасія Сергіївна, здобувачка, група Д-312, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Белько Олег Олександрович, кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник відділу керамології новітнього часу, Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України; науковий співробітник Наукового відділу виставок, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, завідувач редакційно-видавничого відділу, Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського; викладач вищої категорії, Полтавський фаховий коледж мистецтв імені Миколи Лисенка

Бибик Марина Володимирівна, здобувачка, група Д-312, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Блашків Ольга Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Болотнікова Алла Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Бондар Ольга Григорівна, здобувачка 2 курсу ОС «Магістр», група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Бойко Юлія Валеріївна, здобувачка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Василинин Назарій Ігорович – здобувач 1 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 501-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Василинина Оксана Миколаївна, викладачка кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Вдовіна Олена Олександрівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Випущенко Наталія Олександрівна, здобувачка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Власенко Людмила Миколаївна, заступник директора з інформаційних технологій, Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського

Волошин Дмитро Андрійович, здобувач 2 курсу ОС «Магістр», Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ)

Вощенко Вікторія Юрївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Галаур Світлана Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Гарашко Сергій Михайлович, викладач, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Георгієва Габрієла Рангелова, завідувачка відділу «Обслуговуючі фонди», Центральна бібліотека Болгарської Академії наук (м. Софія, Болгарія)

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професорка, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, декан соціально-гуманітарного факультету, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Горбань Ольга Дмитрівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 201-пГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Грінберг Лариса Феліксівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій, Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ)

Гула Руслан Володимирович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри філософії, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (м. Харків)

Гуменюк Галина Фаргатівна, викладачка, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Демченко Дарина Романівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», групи 101-пГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Денисовець Ірина Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Дерев'янюк Людмила Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Добровольська Вікторія Василівна, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій, головний редактор фахового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)

Дорошенко Світлана Михайлівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Дудяк Ірина Вікторівна, здобувачка 1 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 501-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Дяченко Катерина Олександрівна, викладачка, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Захарченко Дар'я Миколаївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 101-пГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Ізотова Карина Григорівна, здобувачка, група Д-31, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Квіткін Петро Васильович, кандидат філософських наук, професор, професор кафедри філософії, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (м. Харків)

Кудлай В'ячеслав Олегович, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри інформаційної діяльності, завідувач кафедри, Маріупольський державний університет (м. Маріуполь)

Кузьменко Тетяна Сергіївна, здобувачка, група Д-31, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Коноплицька Олена Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Ковальська Леся Анатоліївна, доктор історичних наук, доцент, кафедра інформаційних систем управління, Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Кочерженко Ольга Миколаївна, методист, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Крикуненко Сергій Віталійович, аспірант кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи, асистент викладача, Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ)

Лебідь Тетяна Петрівна, аспірантка кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Литвинська Світлана Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри української мови та культури, Національний авіаційний університет (м. Київ)

Лукаш Галина Павлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем управління, Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Медведєва Валентина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, професорка, Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ)

Мізіна Ольга Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Мінакова Яна Олегівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 101-пГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Микитенко Галина Василівна, викладачка, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Мирна Дар'я Вадимівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 201-пГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Мосесян Інна Віталіївна, здобувачка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Найденова Сільвія Велінова, докторка, Центральна бібліотека Болгарської Академії наук (м. Софія, Болгарія)

Нарадько Андрій Валерійович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, в.о. завідувачки кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Онїко Тетяна Володимирівна, доктор історичних наук, професор, професор кафедри менеджменту, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Панченко Ірина Олександрівна, здобувачка 1 курсу ОС «Магістр», група 501-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Передерій Ірина Григоріївна, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Петренко Ірина Миколаївна, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки та суспільних наук, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Приходько Катерина Володимирівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», 3 курс, Маріупольський державний університет (м. Маріуполь)

Поплавський Михайло Михайлович, доктор педагогічних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ)

Ревецька Анастасія Юріївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 201-пГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Сакута Анна Костянтинівна, здобувачка 1 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група МІД-171, Державний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса)

Салата Галина Володимирівна, доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій, Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ)

Самсоненко Наталія Валентинівна, викладачка, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Серба Марія Сергіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 301-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Сидоренко Валентина Олегівна, директорка Науково-технічної бібліотеки, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Сидорина Ольга Григорівна, викладачка, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Стецик Христина Миколаївна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови та культури, Національний авіаційний університет (м. Київ)

Таловири Галина Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Таран Зінаїда Михайлівна, викладачка, Полтавський державний медичний університет

Трішина Ірина Анатоліївна, здобувачка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Трішина Юлія Анатоліївна, здобувачка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тур Оксана Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Фаражалла Мар'ям Ашрафівна, здобувачка 1 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 501-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Філоненко Єгор Володимирович, здобувач 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 601-

ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Червона Анна Василівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 201-пГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Чередник Людмила Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Черкаська Дана Андріївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», група 201-ФМ, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Чернишов Віктор Володимирович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Чепелюк Юлія Володимирівна, аспірантка, 2 рік навчання, Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ)

Чех Катерина Ігорівна, здобувачка, група Д-312, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Шевченко Олена Василівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій, Державний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса)

Шімон Карина Іванівна, здобувачка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Шовкопляс Аміна Валеріївна, здобувачка, група Д-312, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, доцент викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Якубенко Ірина В'ячеславівна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Документно-інформаційні комунікації
в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи**

Матеріали

VI Міжнародної науково-практичної конференції

Українською та англійською мовами

Комп'ютерне верстання

Наклад прим. Замовлення №

Підписано до друку

Формат. Папір офсетний. ГарнітураTimes.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 20,12.

Наклад 100 шт. Замовлення 2021-03

Видавництво ПП «Астрая»

36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4

Тел.: +38 (0532) 509-167, 611-694

E-mail: astraya.pl.ua@gmail.com, веб-сайт: astraya.pl.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5599 від 19.09.2017 р.

Друк ПП «Астрая»

36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4

Тел.: +38 (0532) 509-167, 611-694

Дата державної реєстрації та номер запису в ЄДР

14.12.1999 р. № 1 588 120 0000 01008